

† **Petroniu Florea**

NESTEMATE DIN COMOARA CREDINȚEI

Editura Episcop Nicolae Popovici, Oradea
2007

Motto:

„Păzește comoara cea bună ce ți-a fost încredințată prin Duhul Sfânt care locuiește întru noi și îndepărtează-te de vorbirile deșarte și lumești și de împotririle științei mincinoase, pe care mărturisind-o unii, s-au rătăcit de la credință”(II Tim. 1,14 și I Tim. 6,20)

Cuvânt înainte

Cartea de față este o culegere de articole sau studii publicate de autor în revistele teologice ori bisericești, conferințe susținute cu diferite ocazii, precum și predici și cuvântări rostite în diverse biserici sau împrejurări, iar nu un volum care tratează un singur subiect, de aceea unele teme din carte au aparat critic, iar altele nu. Aceste teme nu au continuitate și nu se leagă între ele decât prin unitatea de gândire a autorului, de aceea este posibil ca aceeași idee să se repete. Sperăm însă că acest fapt nu îl va obosi pe cititor, ci îi va fixa mai bine în minte ideea respectivă.

Din această lucrare înțelegem de ce Dumnezeu și-a ales un popor și din ce motiv acesta este format din descendenții patriarhului Avraam, cum și de ce a fost strămutat acest popor din Canaan în Egipt, unde a dus la început o viață bună, însă cu trecerea vremii a fost rob de faraon. Dumnezeu i-a eliberat pe fiii lui Israel din robia egipteană prin Moise, săvârșind nenumărate și nemaiauzite minuni prin intermediul acestuia, căruia i-a descoperit și legea Vechiului Testament. Moise a fost conducătorul poporului ales timp de patruzeci de ani, ducându-l din Egipt în Canaan, pământul făgăduit evreilor de către Dumnezeu, însă cel care va împărți această țară fiilor lui Israel va fi Iosua Navi, slujitorul lui Moise, care i-a și urmat la conducerea poporului ales. Din această carte încercăm să ne lămurim dacă criza României de astăzi este materială sau spirituală, tot aici citim despre Domnul nostru Iisus Hristos, care este Dumnezeu și om într-o singură persoană, despre samarineni, credință, puterile îngerești și Sfânta Liturghie, întâlnim aici teme precum sfinții și animalele, chipul monahului la Sfinții Părinți, „nebunul” în paginile Sfintei Scripturi, începuturile vieții creștine la „gurile Dunării”, Sfântul Munte Athos înainte și după căderea Constantinopolului sub turci, părintele Dumitru Stăniloae și Filocalia, consumismul, Sfântul Voivod Ștefan cel Mare, moștenirea duhovnicească a Țărilor Balcanice și rolul Bisericilor din Balcani în Europa Unită, luăm la cunoștință despre rolul Bisericii Ortodoxe Române în momentele cruciale ale istoriei

moderne a poporului român, iar în încheiere sunt prezentate mai multe predici și cuvântări ocazionale rostite de autor.

Cele mai multe dintre temele tratate în această carte au un caracter teologic, altele sunt însă luate din istoria poporului ales sau a Bisericii, membrii acesteia fiind considerați pe bună dreptate poporul ales al Noului Testament, de vreme ce Domnul Hristos Însuși le-a spus evreilor: „Vă spun că împărăția lui Dumnezeu se va lua de la voi și se va da neamului care va face roadele ei” (Matei 21,43). „Și zic vouă că mulți de la răsărit și de la apus vor veni și vor sta la masă cu Avraam, cu Isaac și cu Iacov în împărăția cerurilor. Iar fiii împărăției vor fi aruncați în întunericul cel mai din afară; acolo va fi plângerea și scrâșnirea dinților” (Matei 8,11-12). Cu toate acestea simpla noastră apartenență la Biserică, trupul tainic al lui Hristos, nu mântuiește pe nimeni, ci toți creștinii sunt datori să împlinească poruncile lui Dumnezeu, pentru că așa cum a mărturisit Domnul Hristos: „Nu oricine Îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri” (Matei 7,21), „căci mulți sunt chemați, dar puțini aleși” (Matei 22,14).

Tragem nădejdea că volumul de față va fi de folos spre întărirea duhovnicească a preoților, a monahilor, cât și a credincioșilor simpli, care se vor strădui să urmeze modelele frumoase înfățișate în paginile acestei cărți, dar se vor feri să urmeze exemplele negative prezentate aici, iar rolul Bisericii Ortodoxe Române în istoria țării noastre va fi mai bine cunoscut și apreciat.

1 Introducere

Dumnezeu a creat lumea cu cele din ea, pentru a împărtăși și altora, în afară de Sine, iubirea și bunătatea Sa. Un loc special în cadrul creației îl ocupă omul, care are datoria de a conduce întreaga făptură spre scopul ei: fericirea proprie și preamărirea lui Dumnezeu. Omul a fost așezat în rai, dar pentru că nu a ascultat de porunca primită de la Dumnezeu, păcătuiind, a fost alungat de aici. Cu toate acestea, Dumnezeu a promis celor dintâi oameni, Adam și Eva, un Mântuitor al omului și al lumii din robia păcatului.

Dumnezeu a vrut să conlucreze cu toți oamenii pentru mântuirea lor, însă nu a putut, pentru că unii erau foarte păcătoși. Astfel, Cain, cel dintâi om născut pe pământ, a ucis din invidie pe Abel, fratele său. Din urmașii lui Cain și ai celorlalți frați ai lui s-au născut niște oameni tare păcătoși, încât „văzând Domnul Dumnezeu că răutatea oamenilor s-a mărit pe pământ și că toate cugetele și dorințele inimii lor sunt îndreptate numai spre rău fără încetare, I-a părut rău și s-a căit Dumnezeu că a făcut pe om pe pământ. Și a zis Domnul: «Șterge-voi de pe fața pământului pe omul pe care l-am făcut! De la om până la dobitoc și de la târătoare până la păsările cerului, tot voi pierde, căci Îmi pare rău că le-am făcut»” (Fac. 6,5-7). Dumnezeu a pierdut prin potop toți oamenii de pe pământ, în afară de Noe și familia sa, care erau drepecți înaintea lui Dumnezeu. Din urmașii lui Noe s-au născut alți oameni, care au vrut să construiască un turn înalt, în care să se refugieze de mânia lui Dumnezeu în cazul unui nou diluviu. Văzând intenția lor, Dumnezeu le-a amestecat limbile.

Constatând faptul că nu poate conlucra cu toți oamenii în realizarea răscumpărării lor din robia păcatului, Dumnezeu a fost nevoit să-și aleagă un popor, care trebuia pregătit în mod special, pentru ca din sânul lui să se nască Mântuitorul lumii. Pentru acest

¹ Acest studiu a fost alcătuit și susținut de autor ca lucrare de licență în anul 1993, la Catedra de Exegeza Vechiului Testament și Limba Ebraică a Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj Napoca.

scop a fost ales Avraam și urmașii lui. Patriarhul Avraam este primul evreu menționat în paginile Sfintei Scripturi (Fac. 14,13).

Multă lume se întreabă de ce Dumnezeu a ales tocmai poporul Israel și nu alt popor? Sau de ce Dumnezeu a acționat într-un mod preferențial cu un popor, față de celelalte popoare? De ce nu a lucrat cu toate popoarele la fel? Dumnezeu nu a ales un popor la voia întâmplării, ci văzând credința lui Avraam și viața lui curată, a hotărât ca urmașii lui să formeze poporul ales. Nu Dumnezeu singur l-a ales pe Avraam, ci acesta a voit să urmeze lui Dumnezeu. Deci alegerea unui popor de către Dumnezeu nu este un act de nedreptate făcut celorlalte popoare, ci un act legitim și pe deplin îndreptățit făcut lui Avraam și urmașilor lui. Pentru a înțelege aceasta, vom prezenta istoria lui Avraam și modul în care Dumnezeu i-a încercat credința.

Patriarhul Avraam și Sara, soția lui, nu aveau copii. S-au rugat foarte mult lui Dumnezeu să le dăruiască un urmaș, însă vremea a trecut, încât cei doi au ajuns „bătrâni, înaintați în vârstă, iar Sarra nu mai era în stare să zămislească” (Fac. 18,11). „Iar când era Avram de nouăzeci și nouă de ani, i S-a arătat Domnul și i-a zis: «Eu sunt Dumnezeul tău; mergi în căile mele și fii desăvârșit; și voi încheia legământul Meu între Mine și tine și te voi înmulți foarte». Și te voi face foarte roditor și din tine voi face neamuri, și regi se vor ridica din tine. Legământul Meu îl voi pune între Mine și tine și seminția ta de după tine, întru tot neamul lor, legământ veșnic pentru ca Eu să fiu Dumnezeul tău și al urmașilor tăi de după tine. Iar tu să păzești legământul Meu, tu și urmașii tăi de după tine întru tot neamul lor. Și iată legământul pe care voi îl veți păzi între Mine și tine și urmașii tăi de după tine întru tot neamul lor: toți cei de parte bărbătească ai voștri vor fi tăiați împrejur. Să vă tăiați împrejur și acesta va fi semnul legământului dintre Mine și voi. În a opta zi de la naștere să fie tăiat împrejur tot pruncul de parte bărbătească întru tot neamul vostru; născut la voi în casă sau cumpărat cu bani de la orice străin care nu-i din seminția voastră, cu tăiere împrejur va fi însemnat și cel născut în casa ta și cel cumpărat cu argintul tău; și legământul Meu în carnea voastră va fi legământ veșnic” (Fac. 17,1-2 și 17,6-7 și 17,9-13). Când „Avraam era de o sută de ani i s-a născut Isaac, fiul său” (Fac. 21,5).

Acest copil era comoara de neprețuit a părinților săi și mângâierea bătrâneților lor. După ce băiatul a crescut, Dumnezeu i-a zis lui Avraam: „Ia pe fiul tău, pe Isaac, pe singurul tău fiu, pe care-l iubești, și du-te în ținutul Moria și adu-l acolo ardere de tot pe un munte, pe care ți-l voi arăta Eu!” (Fac. 22,2). Avraam însă nu a pregetat și a ascultat porunca lui Dumnezeu. El îl iubea pe Creator mai mult decât creatura, știa că Dumnezeu l-a binecuvântat cu acest fiu și a vrut să ducă la bun sfârșit porunca primită de la Dumnezeu. „Sculându-se deci Avraam dis-de-dimineață, a pus samarul pe asinul său și a luat cu sine două slugi și pe Isaac, fiul său; și după ce a tăiat lemnele pentru jertfă, s-a ridicat și a plecat spre locul despre care-i grăise Dumnezeu. Iar a treia zi, ridicându-și Avraam ochii, a văzut locul de departe. Atunci a zis Avraam slugilor sale: «Rămâneți aici cu asinul, iar eu și băiatul ne ducem până acolo, ne vom închina și ne vom întoarce la voi». Avraam a luat lemnele cele pentru jertfă și le-a pus pe umerii lui Isaac, fiul său; iar el a luat în mâini focul și cuțitul și amândoi au plecat împreună. Dar Isaac i-a grăit lui Avraam, tatăl său, și a zis: «Tată!». Iar acesta a răspuns: «Ce este, fiul meu?». Zis-a Isaac: «Iată, foc și lemne avem; dar unde este mielul pentru jertfă?». Avraam însă a răspuns: «Fiul meu, va îngriji Dumnezeu de mielul jertfei Sale!». Și s-au dus amândoi mai departe, împreună. Iar dacă au ajuns la locul de care-i grăise Dumnezeu, Avraam a ridicat acolo jertfelnic, a așezat lemnele pe el, l-a legat pe Isaac, fiul său, și l-a pus pe jertfelnic, deasupra lemnelor. Apoi Avraam și-a întins mâna și a luat cuțitul ca să-și înjunghie fiul. Atunci îngerul Domnului a strigat către el din cer și a zis: «Avraame, Avraame!». El a zis: «Iată-mă!». Iar îngerul a zis: «Să nu-ți ridici mâna asupra băiatului, nici să-i faci vreun rău, căci acum știu că te temi de Dumnezeu și că de dragul Lui n-ai cruțat nici pe fiul tău cel iubit». Și ridicându-și Avraam ochii, a privit, și iată a văzut un berbec încurcat cu coarnele într-un tufiș. Și ducându-se, Avraam a luat berbecul și l-a adus ca ardere de tot în locul lui Isaac, fiul său” (Fac. 22,3-13). În acest fel a încercat Dumnezeu credința lui Avraam. Domnul a zis atunci către Avraam: „De vreme ce tu ai făcut aceasta, și de dragul Meu nu l-ai cruțat nici pe fiul tău cel iubit, cu binecuvântare te voi binecuvânta, iar pe urmașii tăi îi voi face

numeroși ca stelele cerului și ca nisipul de pe țărmul mării, și urmașii tăi vor stăpâni cetățile dușmanilor lor; și prin urmașul tău se vor binecuvânta toate neamurile pământului, pentru că tu ai ascultat de glasul Meu” (Fac. 22,16-18). Dumnezeu i-a mai spus lui Avraam: „Și-ți voi da ție și seminției tale de după tine pământul în care pribegești acum, tot pământul Canaanului, în stăpânire veșnică, și Eu le voi fi lor Dumnezeu” (Fac. 17,8).

După ce a crescut Isaac a avut doi fii, pe Isav și Iacov. Iacov a avut doisprezece fii, penultimul dintre ei numindu-se Iosif. „Iacov îl iubea pe Iosif mai mult decât pe toți ceilalți fii ai săi, pentru că el era copilul bătrânețelor sale, și-i făcuse o haină lungă și aleasă. Frații lui, văzând că tatăl lor îl iubea mai mult decât pe toți fiii săi, au fost cuprinși de ură și nu-i puteau vorbi cu prietenie” (Fac. 37,3-4), Când Iosif era în vârstă de șaptesprezece ani a avut două vise: pe când lega snopi la țărină cu frații săi, snopul lui s-a ridicat și stătea drept, în timp ce snopii fraților săi s-au strâns roată și s-au închinat snopului lui, iar în al doilea vis Iosif a văzut cum soarele, luna și unsprezece stele i se închinau lui. Auzind despre cele două vise, frații lui Iosif au prins și mai mare ură față de el. Frații lui Iosif au plecat în Sichem, pentru a paște oile lui Iacov, tatăl lor, iar Iosif a fost trimis de tatăl său să vadă ce fac aceștia. Văzându-l, frații lui Iosif au hotărât să-l omoare. Unul dintre ei însă, pe nume Ruben, a vrut să-l scape, propunând celorlalți să-l arunce într-un puț, cu gândul de a-l scăpa din mâinile lor, pentru a-l trimite apoi acasă. Frații l-au dezbrăcat pe Iosif de haina cea lungă și aleasă pe care i-o făcuse tatăl său, și l-au aruncat într-un puț fără apă. Trecând pe acolo o caravană care mergea în Egipt, frații lui Iosif l-au vândut pe acesta negustorilor caravanei cu douăzeci de arginți, după care junghiind un ied, au muiat haina lui Iosif în sânge și au adus-o la tatăl lor, care a crezut că Iosif a fost sfâșiat de o fiară. Ajungând în Egipt, negustorii din caravă l-au vândut pe Iosif lui Putifar, comandantul gărzii de la curtea lui faraon. Mai marii Egiptului purtau titlul de faraon, care este un nume generic pentru regii egipteni, ca Caesar la romani. Poate acest titlu derivă din termenul egiptean „pa-ra”, care înseamnă „soare” sau „zeul soare”.

În Egipt „Dumnezeu era cu Iosif și el era om îndemânatic și trăia în casa egipteanului, stăpânul său, iar stăpânul său vedea că Domnul este cu el și că tot ce făcea el, făcea și Domnul să sporească în mâinile lui. De aceea a aflat Iosif trecere în ochii stăpânului său, care l-a plăcut și l-a pus peste casa sa și i-a dat lui Iosif pe mână tot ce avea el. Iar după ce l-a pus peste casa sa și peste toate câte avea, de dragul lui Iosif a binecuvântat Domnul casa egipteanului; și era binecuvântarea Domnului peste tot ce avea el în casa și în țarina sa. Și a lăsat Putifar pe mâna lui Iosif tot ce avea și, de când îl avea pe el, nu purta grijă de nimic din câte avea, în afară de îmbucătura pe care o mânca” (Fac. 39,2-6). Pentru că Iosif era „bine făcut la trup și frumos la față” (Fac. 39,6), soția lui Putifar a vrut să păcătuiască cu el, dar pentru că Iosif a refuzat-o, aceasta și-a mințit soțul că Iosif i-a cerut să păcătuiască cu ea, iar Putifar l-a aruncat pe acesta în închisoare. „Dar Domnul era cu Iosif, a revărsat milă asupra lui și i-a dăruit trecere în ochii mai-marelui temniței, încât mai-marele temniței a dat pe mâna lui Iosif temnița și pe toți osândiții care erau în temniță, și orice era de făcut acolo, el făcea. Iar mai-marele temniței nu se mai temea de nimic, fiindcă toate erau pe mâna lui Iosif, pentru că Domnul era cu el și tot ce făcea el făcea și Domnul să sporească în mâinile lui” (Fac. 39,21-23). Pe când se găsea Iosif în temniță, au fost închiși marele paharnic și marele pitar al faraonului. Fiecare dintre cei doi a visat câte un vis. Marele paharnic a visat trei vițe de vie care au înfrunzit, au înflorit, și au crescut struguri care s-au copt, iar el a stors un strugure în paharul lui faraon, pe care i l-a dat acestuia să-l bea. Iosif i-a explicat visul, zicând că după trei zile va fi eliberat din închisoare de faraon și își va redobândi dregătoria de la curte. Marele pitar visase că avea pe cap trei panere cu pâine, iar păsările ciuguleau din ele. Acestuia Iosif i-a spus că după trei zile faraon îl va spânzura, iar păsările îi vor ciuguli carnea. După trei zile cu cei doi dregători s-a întâmplat întocmai cum le spusese Iosif.

La doi ani după aceea faraon a visat două vise: dintr-un râu au ieșit șapte vaci frumoase și grase, care au început să pască. După ele au ieșit șapte vaci urâte și slabe care au mâncat primele vaci și tot slabe au rămas. Dintr-o tulpină de grâu se ridicau șapte spice frumoase

și pline, iar după ele au ieșit alte șapte spice subțiri și seci, pălite de vântul de răsărit, care au mâncat spicele cele pline. Faraon a chemat pe toți magii și înțelepții Egiptului să-i tâlcuiască visele, însă nimeni nu a putut face acest lucru. Marele paharnic și-a amintit atunci de Iosif, iar faraon l-a chemat să-i tâlcuiască visele. Iosif i-a spus regelui că cele șapte vase grase și cele șapte spice pline vor fi șapte ani de belșug în Egipt, pe când cele șapte vaci slabe și cele șapte spice seci vor fi șapte ani de foamete „în care se va uita tot belșugul în pământul Egiptului și foametea va secătui toată țara. Și belșugul de altădată nu se va mai simți în țară, după foametea care va urma, că va fi foarte grea” (Fac. 41,30-31). Iosif i-a spus lui faraon să aleagă un om priceput pe care să-l pună peste tot Egiptul, care să adune în anii de belșug a cincea parte din roadele pământului, care să se păstreze pentru anii de foamete. „Acele cuvinte au plăcut lui faraon și tuturor dregătorilor lui. Și a zis faraon către toți dregătorii săi: «Am mai putea găsi noi oare un om ca el, în care să fie duhul lui Dumnezeu?». Apoi a zis faraon către Iosif: «De vreme ce Dumnezeu ți-a descoperit ție toate acestea, om mai înțelept și mai priceput decât tine nu se află. Tu să fii dar peste casa mea. Tot poporul meu se va supune poruncii tale, iar eu numai prin tronul meu voi fi mai mare decât tine!». Apoi faraon i-a zis lui Iosif: «Iată, eu te pun astăzi peste toată țara Egiptului!», și și-a scos faraon inelul din deget și l-a pus în degetul lui Iosif, l-a îmbrăcat cu haină de vison și i-a pus lanț de aur împrejurul gâtului și a poruncit să fie purtat în cea de a doua sa trăsură și crainicul să strige înaintea lui: «Cădeți în genunchi!». Și în felul acesta a fost pus Iosif peste toată țara Egiptului. Apoi faraon a zis către Iosif: «Eu sunt faraon! În toată țara Egiptului nimeni nu-și va mișca mâna sau piciorul fără încuviințarea ta!». Și l-a numit faraon pe Iosif cu numele de Țafnat-Paneah și i-a dat-o de soție pe Asineta, fiica lui Poti-Fera, marele preot din Iliopolis” (Fac. 41,37-45). Iosif a fost numit al doilea om din Egipt după rege pe când avea treizeci de ani (Fac. 41,46). „Și în cei șapte ani de belșug a rodit pământul cu mare rodnicie. Iar Iosif a adunat în cei șapte ani, care au fost cu belșug în țara Egiptului, toate bucatele și le-a pus prin cetăți; în fiecare cetate a strâns bucatele câmpurilor dimprejurul ei. A strâns Iosif grâu foarte mult, ca nisipul mării, încât

nu se mai putea socoti, de mult ce era. Iar după ce au trecut cei șapte ani de belșug care au fost în țara Egiptului, au venit cei șapte ani de foamete, după cum spusese Iosif. Atunci s-a făcut foamete în toate țările, dar în toată țara Egiptului era pâine. Când însă a flămânzit și toată țara Egiptului, atunci poporul a început a-i cere faraonului să le dea pâine, iar faraon a zis către toți egiptenii: «Duceți-vă la Iosif și ce vă va spune el, aceea să faceți!». Și dacă foametea s-a întins pe tot cuprinsul țării, a deschis Iosif toate grânarele și vindea pâine tuturor egiptenilor. Dar toate țările veneau în Egipt să cumpere pâine de la Iosif, căci foametea se întinsese peste tot pământul” (Fac. 41,47-49 și 41,53-57).

Pentru că foametea se extinsese și în afara Egiptului, la doi ani de la începerea ei frații lui Iosif au venit din Canaan să cumpere grâu de la Iosif, fără a-l recunoaște însă. Iosif li s-a făcut cunoscut și le-a spus: „Nu vă întristați, nici să vă pară rău că m-ați vândut aici, fiindcă spre păstrarea vieții m-a trimis pe mine Dumnezeu înaintea voastră. Că iată, doi ani sunt de când foametea bântuie pe pământ și încă cinci ani mai sunt în care nici arătură nu va fi, nici seceriș. Căci Dumnezeu m-a trimis înaintea voastră, ca să vă păstrez vouă o rămășiță pe pământ și să vă găsesc mijloc de trai în țara aceasta și să cruțe viața voastră printr-o slăvită izbăvire” (Fac. 45,5-7).

Iosif și-a trimis frații să-l aducă și pe Iacov, tatăl lor, cu toată casa și animalele în Egipt, promițând că îi va așeza în ținutul Goșen, unde se găsește cel mai fertil pământ din toată țara. Frații lui Iosif s-au întors în Canaan și i-au povestit tatălui lor cele întâmplate. „Când însă i-au spus ei toate cuvintele pe care Iosif le grăise lor, atunci s-a înviorat duhul lui Iacov, tatăl lor, iar acesta a zis: «Iosif, fiul meu, încă trăiește! Mă duc să-l văd înaintea de a muri». Luându-și deci Iacov averile și toate vitele ce agonisise în țara Canaanului, a mers în Egipt împreună cu tot neamul lui. Și a adus el împreună cu sine în Egipt pe fiii și nepoții săi, pe fiicele și nepoatele sale și tot neamul său. Iar sufletele care au intrat cu Iacov în Egipt și care au ieșit din coapsele lui, fără a le socoti pe soțiile fiilor lui Iacov, au fost de toate șaiszeci și șase. Iar Iosif și-a înhamat caii la căruță și a ieșit în întâmpinarea lui Iacov, tatăl său, la Ieroonpolis și, văzându-l, i-a căzut pe grumaz și a plâns mult pe grumazul lui. Și Iacov a zis către Iosif: «De acum pot să

mor, pentru că ți-am văzut fața și pentru că mai trăiești». Iar Iosif a zis către frații săi și către familia tatălui său: «Mă duc să-l vestesc pe faraon și să-i zic: Frații mei și casa tatălui meu, care erau în țara Canaan, au venit la mine. Acești oameni sunt păstori, oameni care trăiesc din creșterea vitelor, și și-au adus cu ei turmele și cirezile și toate câte au. Așadar, dacă faraon vă va chema și vă va zice: Cu ce vă îndeletniciți? Voi să-i răspundeți: Noi, robii tăi, din tinerețile noastre și până acum suntem crescători de vite, ca și părinții noștri, ca în felul acesta să vă așeze în pământul Goșen, căci pentru egipteni este spurcat tot păstorul de oi»” (Fac. 45,27-28 și 46,6-7 și 46,26 și 46, 29-34). Frații lui Iosif au intrat la faraon și au vorbit cu el așa cum i-a învățat Iosif, iar regele a dat poruncă să locuiască în ținutul Goșen. „Iosif a așezat atunci pe tatăl său și pe frații săi și le-a dat moșie în țara Egiptului, în cea mai bună parte a țării, în pământul Goșen, așa cum îi poruncise faraon. Și Iosif îi hrănea pe tatăl său și pe frații săi și toată casa tatălui, dându-le tuturor după numărul celor ce țineau de ei. În toată țara însă nu mai era pâine, pentru că foametea se întetise foarte tare, încât țara Egiptului și țara Canaanului se istoviseră de foamete. Și a adunat Iosif tot argintul ce era în țara Egiptului și în țara Canaanului pentru grâul ce se cumpăra de la el și a adus Iosif tot argintul în casa lui faraon. Când cei din țara Egiptului și din țara Canaanului au sfârșit tot argintul, au venit toți egiptenii la Iosif și i-au zis: «Dă-ne pâine! De ce să murim sub ochii tăi, pentru că ni s-a terminat argintul?». Iar Iosif le-a zis: «Dacă vi s-a terminat argintul aduceți-mi vitele voastre, și vă voi da pâine în schimbul vitelor». Și ei și-au adus vitele la Iosif, iar Iosif le-a dat pâine pe cai și pe turme și pe cirezi și pe asini. În anul acela i-a hrănit cu pâine în schimbul tuturor vitelor lor. Iar dacă a trecut anul acela, au venit la el în anul următor și i-au zis: «Nu vom ascunde de domnul nostru că, de vreme ce argintul nostru s-a sfârșit iar vitele noastre sunt ale domnului nostru, nu ne-a mai rămas nimic decât trupurile și pământurile noastre. De ce să murim sub ochii tăi, și noi și pământurile noastre? Cumpără-ne pentru pâine, pe noi și pământurile noastre, iar noi și pământurile noastre îi vom fi robi lui faraon. Tu dă-ne sămânță să semănăm și să trăim, ca să nu murim, și pentru ca ogoarele să nu se părăginească». Astfel a cumpărat Iosif

pentru faraon tot pământul Egiptului, pentru că egiptenii și-au vândut fiecare pământul său lui faraon, că-i îboldea foametea; și tot pământul a devenit al lui faraon. De asemenea și pe popor și l-a robit, de la un capăt al Egiptului până la celălalt. Numai pământurile preoților nu le-a cumpărat Iosif, căci preoților le era rânduită de la faraon porție și se hrăneau ei din porția lor, pe care le-o dădea faraon; de aceea nu și-au vândut ei pământul” (Fac. 47,11-22).

„Iacov a trăit în țara Egiptului șaptesprezece ani, iar toate zilele vieții lui au fost o sută patruzeci și șapte de ani” (Fac. 47,28). După moartea tatălui său, Iosif a mai trăit încă șaiszeci și unu de ani, iar toată perioada de timp petrecută de acesta în Egipt, după ce a fost vândut de frații săi, a fost de nouăzeci și trei de ani. Simțind că i se apropie sfârșitul, Iosif și-a chemat frații și „le-a vorbit așa: «Eu am să mor. Dar pe voi vă va cerceta Dumnezeu și vă va scoate din pământul acesta și vă va duce în pământul pe care cu jurământ l-a făgăduit părinților noștri, lui Avraam, lui Isaac și lui Iacov». Și i-a jurat Iosif pe fiii lui Iacov, zicând: «Atunci când vă va cerceta Dumnezeu, voi să scoateți oasele mele de aici și să le duceți cu voi!». Și a murit Iosif, în vârstă de o sută zece ani. L-au îmbălsămat și l-au pus într-un sicriu, în Egipt” (Fac. 50,24-26).

Se pare că numele faraonului care i-a primit pe evrei în Egipt era Apapi al II-lea.

„După ce a murit Iosif, precum și toți frații săi și toți cei din vremea aceea, fiii lui Israel s-au născut în număr mare și s-au tot înmulțit și au tot crescut și au devenit foarte puternici și s-a umplut țara de ei. Atunci s-a ridicat peste Egipt un alt rege, care nu-l cunoscuse pe Iosif” (Ieș. 1,6-8) și temându-se că evreii, care deja erau în număr mare, se pot răscula împotriva egiptenilor, punând stăpânire pe Egipt, i-a pus la munci grele. Se presupune că aversiunea casei regale egiptene împotriva evreilor se datora faptului că aceștia au fost favorizați de faraonii dinastiei „hicșilor” sau „păstorească” (a 17-a dinastie a Egiptului), care era de neam străin, ce năvălise în Egipt și ocupase tronul. Pentru acest motiv, primul faraon al dinastiei următoare (indigene), îi persecută pe evrei, zicând egiptenilor: „Haideți dar să-i împilăm, ca să nu se mai înmulțească și ca nu cumva

la vreme de război să se unească cu vrăjmașii noștri!” (Ieș. 1,10). Nu este exclus nici faptul ca evreii să se fi amestecat în lupta dintre dinastii, fiind de partea hicșilor, argument suficient de solid pentru ca noul faraon să se teamă de înmulțirea evreilor.

Capitala Egiptului în vremea faraonilor indigeni era la Teba, în timp ce hicșii au mutat-o la Memfis.

După venirea noului faraon evreii au fost puși să cultive pământul, să confecționeze cărămizi din lut, cu care să ridice orașe și morminte, fiind supuși la tot felul de alte munci grele. Piatra fiind rară în Egipt, vechii egipteni o păstrau pentru temple și morminte, iar casele și palatele le construiau din lut ars la soare. „Atunci a zidit Israel cetăți tari lui faraon: Pitom și Ramses, care serveau lui faraon ca hambare, și cetatea On, adică Iliopolis” (Ieș. 1,11).

În ciuda împilării, evreii se înmulțeau, încât egiptenilor le era tot mai teamă că se vor răscula și vor lua conducerea țării. Faraon a poruncit atunci moașelor egiptence să omoare pe toți cei nou născuți de parte bărbătească ai evreicelor, pentru a nu se mai înmulți; dar moașele nu au ascultat de această poruncă, pentru că se temeau de Dumnezeu. Atunci faraon a poruncit întregului popor egiptean ca toți copiii de parte bărbătească ai evreicelor să fie aruncați la naștere în Nil, iar fetele să fie cruțate. Porunca era doar pentru stârpirea băieților, întrucât aceștia crescând, ar fi putut deveni autorii unei rebeliuni, pe când fetele puteau fi folosite ca roabe, iar apoi deznăționalizate prin căsătorii mixte.

Conform cercetărilor istorice acest faraon crud al Egiptului a fost fie Ahmes (după unii cercetători Amosis I, care a ocupat tronul între 1546-1525 î.d.Hr.), fie Ramses.

2 Nașterea și copilăria lui Moise

În familia Cahat, în casa lui Amram și a soției sale Iochebed, s-a născut cel de-al treilea copil (Ieș. 6,20). Faptul că părinții aveau o fiică mărișoară, Miriam, și un băiețel, Aaron, de trei ani, denotă faptul că porunca faraonului ca toți copiii de parte bărbătească ce se nasc în familiile de evrei să fie aruncați în Nil nu fusese dată cu multă vreme înainte de nașterea celui de-al treilea copil al familiei Cahat, deci fiind

dată de curând, porunca era respectată cu strictețe. „Alți princi strigă, țipă în voie ca să-și vestească apariția. Lui Moise aceasta nu-i era îngăduit, căci însăși existența sa era o temerară înfruntare a celui care avea puterea, a tiranului care îl pândește spre a-l suprima”².

După naștere, Moise a fost crescut în casă trei luni. Când nu a mai putut fi tănuțită nașterea sa, mama lui a confecționat un coș din papură, l-a uns cu smoală și rășină ca să nu pătrundă apa, și l-a așezat în păpuriș, la marginea Nilului, în timp ce sora pruncului, Miriam, supraveghea coșul să vadă ce se va întâmpla. În acest timp fiica faraonului a coborât la râu ca să se scalde, și văzând coșul în păpuriș, a trimis pe una din roabele ei să-l aducă la mal. Ridicând capacul a văzut acolo un copil care plângea. I s-a făcut milă de el, știind că este un copil de evreu și este condamnat la moarte chiar de la naștere și a hotărât să-i crute viața. „Tocmai fata tiranului îl scoate din apă, spre a ne învăța că nicăieri nu există un rău iremediabil și că ceea ce greșește o generație, poate să îndrepte cealaltă”³.

Unii cercetători ne relatează chiar și numele fiicei faraonului. Astfel Iosif Flaviu spune că se numea Thermuthis, iar Eusebiu al Cezareii ne-o prezintă ca numindu-se Merris. Cu toate acestea „fiica tiranului capătă un nume ebraic cu o semnificație unică în nomenclatura biblică: Bat-Ia, adică «fiica lui Dumnezeu»”⁴.

„Faraon avea o singură fiică, pe care o iubea mult. Se spune că era căsătorită de multă vreme și nu avea copii deși își dorea foarte mult, ceea ce este foarte normal; dar în mod special își dorea un urmaș de parte bărbătească, pentru a strânge fericita moștenire, puterea tatălui ei, care risca să o scape în mâna altuia, pentru că fiica sa nu avea copii”⁵. Bucurându-se de această aflare a pruncului, fiica lui faraon s-a gândit că-i face și tatălui ei o bucurie, oferindu-i un moștenitor și s-a hotărât să-l înfieze. Pentru faptul că l-a scos din apă, prințesa i-a dat pruncului numele Moise. În limba egipteană numele lui Moise are o dublă semnificație. Astfel „mo” înseamnă „apă”, iar

² **Dr. Moses Rosen**, *În lumina Torei*, București, 1980, p. 119.

³ **Ibidem**, p. 120.

⁴ **Idem**, *Învățăături biblice*, București, 1981, p. 73.

⁵ **Philon d'Alexandrie**, *De vita Mosis*, Paris, 1967, Vol. I-II, p. 33.

„isis” se traduce prin „scăpat”, „mântuit”, deci „Moise” înseamnă „scăpat din apă”, pentru că a fost scăpat din apă de la moarte. A doua semnificație a numelui vine prin derivare de la termenul egiptean „mesu”, care înseamnă „fiu”, iar lui Moise i se potrivește și acest sens al numelui, întrucât a fost adoptat ca fiu de către fiica faraonului.

Miriam, sora pruncului, care veghea în apropiere, auzind că viața acestuia este cruțată, a alergat cu curaj la prințesa salvatoare, întrebând-o dacă nu are nevoie de o doică pentru copil. Prințesa a răspuns afirmativ, iar Miriam a adus-o înaintea ei chiar pe mama ei și a lui Moise, căreia prințesa i-a poruncit să alăpteze pruncul, că ea îi va plăti. „Dumnezeu a aranjat lucrurile în așa fel, încât propria mamă a lui Moise i-a devenit doică și i-a imprimat în suflet o dragoste profundă față de religia și națiunea sa”⁶. Iată cum a aranjat Dumnezeu lucrurile, care nu numai că a scăpat pe Moise de la moarte, dar acesta a fost alăptat de propria sa mamă, ca nepot al faraonului, iar după ce a crescut a fost dus în palatele regelui din Teba, în inima Egiptului, pentru a fi educat și învățat de cei mai buni dascăli ai țării, încât el va cunoaște întru totul modul de viață al egiptenilor, cultura, precum și mentalitatea lor, pe care o va avea de înfruntat în viitor.

Moise a fost crescut în casa regelui ca un fiu și a beneficiat de cei mai buni educatori și profesori ai țării și ai vremii sale. „El a fost educat în întreaga înțelepciune egipteană, pentru a ocupa funcții înalte în stat. A fost modelat pentru a fi vrednic de o înaltă poziție în guvern, dacă nu chiar pentru tronul egiptean”⁷, „dar în intenția lui Dumnezeu el a fost pregătit pentru conducerea evreilor”⁸. Astfel Moise a ajuns să fie familiarizat cu viața de la curtea faraonului, cu măreția și cu pompa serviciului religios, cu simbolurile adânci, cu scrierile și ideile literare ale timpului, dar cu toate acestea el nu și-a uitat niciodată originea din sânul poporului evreu.

⁶ **J. B. Pelt**, *Histoire de l'Ancien Testament*, Paris, 1925, p. 214.

⁷ **John D. Davis**, *Dictionary of the Bible*, London, p. 538.

⁸ **Ibidem**.

3 Moise apărător al evreilor și fuga lui în Madian

Vremea a trecut și copilul Moise a crescut. Pe când era el de patruzeci de ani, a ieșit să se plimbe printre fiii lui Israel, căci inima îl trăgea mereu spre frații săi. A văzut atunci ce viață grea au conașionalii săi. Plimbându-se, a zărit un egiptean care bătea un evreu. Asigurându-se că nu este văzut, Moise a ucis pe egiptean și l-a îngropat în nisip.

A doua zi a ieșit din nou la plimbare, și văzând doi evrei care se certau, i-a întrebat că nu le ajunge faptul că sunt crunt asupriți de egipteni, se mai ceartă și între ei? Evreul care îl bătea pe celălalt i-a răspuns: „Cine te-a pus pe tine căpetenie și judecător peste noi? Nu cumva vrei să mă omori și pe mine așa cum l-ai omorât ieri pe egiptean?” (Ieșire 2,14). Văzând că fapta lui este cunoscută, și aflând că faraon vrea să-l omoare, pentru a scăpa cu viață Moise a fugit în ținutul Madian, care se află nu departe de Egipt. Ajungând aici „s-a oprit la o fântână. Preotul din Madian avea șapte fete, care pășteau oile tatălui lor, Ietro. Și venind ele acolo, au scos apă până ce au umplut adăpătorile, ca să adape oile lui Ietro, tatăl lor. Dar au venit păstorii și le-au alungat. Atunci Moise s-a ridicat, le-a luat apărarea, a scos apă și le-a adăpat oile. Dar când ele au venit la tatăl lor, acesta le-a întrebat: «Cum de ați venit voi astăzi atât de devreme?». Iar ele au zis: «Un oarecare egiptean ne-a apărat de păstori, a scos apă și ne-a adăpat oile!». Zis-a el către fiicele sale: «Dar unde este acela? Cum de l-ați lăsat așa? Chemați-l să mănânce!». Și a rămas Moise la omul acela, iar el i-a dat-o pe Sefora, fiica sa, de soție” (Ieș. 2,15-21).

Moise și soția sa au avut doi fii, pe Gherșom și pe Eliezer.

În Sfânta Scriptură Ietro apare și sub numele de Raguel. Acest fapt nu duce însă la dificultăți de înțelegere a adevărului, căci „Raguel este prenumele socrului lui Moise. Ietro înseamnă «Excelența Sa», un titlu de demnitate. Ca și Melchisedec, Raguel adora pe adevăratul Dumnezeu și el era șef și preot al tribului său”⁹.

⁹ L. Cl. Fillion, *Histoire d'Israël Peuple de Dieu*, Paris, 1927, Vol. I, pp. 139-140.

Pentru Moise timpul din Madian a fost mai mult unul de pregătire. După viața de la curte, acesta s-a învățat cu sălbăticia, resursele ei, climatul și modul de viață al locuitorilor ei. În această grandoare solemnă și singurătate adâncă el era înclinat spre meditație.

4 Chemarea lui Moise

Odată Moise păștea oile socrului său și a ajuns cu ele până la muntele Horeb, unde a văzut un rug care ardea, dar nu se mistuia. Cuprins de mirare că rugul nu se mistuie, păstorul s-a apropiat de el, dar mai mare i-a fost uimirea și teama, când din mijlocul flăcării a auzit glasul lui Dumnezeu care i-a spus să își scoată încălțăminte din picioare și numai așa să se apropie, căci locul în care stă este sfânt.

Rugul aprins care nu se mistuia se găsește în prezent în curtea mănăstirii Sfânta Ecaterina din Sinai. Acesta este o viță de mure, care crește frecvent în acele locuri, și din cauza căldurii ia foc. Minunea rugului aprins nu consta în faptul că acesta ardea, ci în aceea că nu se mistuia, motiv pentru care s-a și apropiat Moise de el cu interes.

„Glasul din această lumină l-a oprit însă pe Moise să urce muntele îngreuiat de încălțăminte din piele moartă. De aceea, dezlegându-și încălțăminte din picioare, pășeste astfel pe pământul acela, care strălucea de lumina dumnezeiască”¹⁰.

Dumnezeu I se descoperă lui Moise, zicând: „Eu sunt Dumnezeul tatălui tău, Dumnezeul lui Avraam și Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov! Iar Moise și-a întors fața, fiindcă se temea să se uite deschis către fața lui Dumnezeu” (Ieș. 3,6-7). Domnul îi spune lui Moise că glasul încărcat de suferință al evreilor a ajuns până la El și a hotărât să izbăvească poporul din robia egipteană și să-l ducă într-un pământ „roditor și larg, în țara unde curge lapte și miere” (Ieșire 3,8), iar ca instrument al scoaterii evreilor din Egipt, vrea să-l folosească chiar pe Moise. Acesta a întrebat cum va merge el la egipteni, la faraon și la frații săi, și în numele cărei autorități? Dumnezeu îi spune: „Eu sunt Cel ce este. Așa să spui fiilor lui Israel:

¹⁰ **Grigorie de Nyssa**, *Despre viața lui Moise sau despre desăvârșirea prin virtute*, Părinți și Scriitori Bisericești 29 Scrieri partea I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, p. 26.

Cel ce este m-a trimis la voi! Apoi a zis Dumnezeu iarăși către Moise: «Așa să le spui fiilor lui Israel: Domnul Dumnezeuul părinților voștri, Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov, El m-a trimis la voi. Acesta este numele Meu de-a pururi; aceasta este pomenirea Mea din neam în neam!» (Ieșire 3,14-15). În aceste cuvinte spuse lui Moise Dumnezeu Și-a descoperit numele Său, singurul nume pe care El și L-a dat vreodată și care exprimă totalitatea și plinătatea ființei și a existenței.

Înspăimântat de dificila misiune care îl aștepta, Moise cere un semn de la Domnul, pentru a se putea legitima înaintea evreilor și a faraonului, iar Domnul îi dă două semne. Îi preface toiagul în șarpe, apoi din nou în toiag, și băgându-și Moise, la porunca lui Dumnezeu, mâna în sân, o scoate plină de lepră, apoi băgând-o din nou în sân, o scoate curată. Pentru a-l îmbărbăta și mai tare, Dumnezeu îi spune că dacă egiptenii nu vor asculta de el, mai mari minuni va face Domnul prin mâna lui Moise.

Temându-se încă, Moise se scuză înaintea Celui Prea Înalt că este gângav și nici nu știe ce să spună. Domnul îl liniștește, zicându-i că El îl va învăța ce să spună, iar Aaron, fratele său mai mare, îl va întâmpina și îl va ajuta în misiunea sa.

După ce Dumnezeu l-a înștiințat pe Moise că faraonul care căuta să-i ia viața murise, acesta și-a luat rămas bun de la Ietro și împreună cu soția și cei doi copii ai săi s-a îndreptat spre Egipt, spre fapte și evenimente ce nu se vor uita niciodată. Moise a petrecut în Madian patruzeci de ani, deci avea acum vârsta de optzeci de ani, dar era în putere și Domnul era cu el.

Pe drumul spre Egipt, la un popas de noapte, un înger trimis de Dumnezeu a încercat să omoare pe întâiul născut al lui Moise, pentru că nu era circumcis. Sefora a tăiat atunci împrejur pe Gherșom și astfel l-a scăpat de la moarte. Prin încercarea de a uide pe întâiul născut al lui Moise, Domnul i-a arătat că nu este vrednic de înalta cinste de a scoate poporul ales din robie, până nu își face întâi ordine în propria familie. Gherșom nu era circumcis, pentru că Sefora considera tăierea împrejur drept un rit sângeros.

5 Moise și faraon

Aaron a fost înștiințat de Dumnezeu că Moise, fratele lui, va veni în Egipt și l-a întâmpinat „în muntele lui Dumnezeu și s-au sărutat amândoi, iar Moise i-a istorisit toate cuvintele Domnului cu care Acesta îl trimisese și toate semnele pe care El îi poruncise să le facă” (Ieș. 4,27-28). Cei doi frați au plecat la bătrânii poporului lui Israel, vestind acestora și întregului popor cuvintele lui Dumnezeu, arătându-le minunile pe care Dumnezeu i-a poruncit lui Moise să le facă. „Și poporul a crezut și s-a bucurat că Domnul a cercetat pe fiii lui Israel și că le-a văzut necazul și, plecându-se poporul, s-a închinat” (Ieș. 4,31).

Moise și Aaron au intrat la faraon și i-au cerut să lase poporul evreu să meargă în pustie, cale de trei zile, pentru a aduce jertfă lui Dumnezeu. „Dar regele, în spiritul moștenit din copilărie, al autorității orgoliului ancestral, gândea că în afara idolilor nu există absolut nici un loc pentru un Dumnezeu de natură spirituală, le-a răspuns cu orgoliu: «Cine este acela de al cărui glas să ascult eu și să le dau drumul fiilor lui Israel? Nu-L cunosc pe Domnul, iar pe Israel nu-l voi lăsa să plece» (Ieș. 5,2)”¹¹. Moise și Aaron au intrat cu mare autoritate la faraon, după cum le poruncise Dumnezeu, încât cei doi nu au fost priviți ca răzvrățitori sau impostori, însă egiptenii nu doreau să-i piardă pe evrei din robie, pentru că aceștia le aduceau un câștig foarte mare.

„Regele Egiptului le-a zis: «Moise și Aaron, de ce-mi abateți voi poporul de la lucru? Fiecare din voi să meargă la treaba lui!». Și a mai zis faraon: «Iată, prea s-a înmulțit poporul acesta ca să-l scutim de muncă!». Și le-a poruncit faraon căpeteniilor și slujbașilor poporului și le-a zis: «De acum înainte să nu mai dați poporului paie pentru facerea cărămizilor, așa ca mai înainte, de acum să se ducă ei să-și adune paie. Dar să-i siliți să facă tot atâtea cărămizi ca mai înainte; să nu le scădeți nimic; fiindcă stau degeaba, și de aceea strigă și zic: Haidem să-I aducem jertfă Dumnezeului nostru! Să simtă poporul acesta povara corvezii, de ea să-și vadă, iar nu de vorbe goale!». Au ieșit atunci căpeteniile și slujbașii poporului și au zis către popor: «Așa grăiește

¹¹ **Philon d’Alexandrie**, *Op. Cit.*, p. 67.

faraon: Nu vă mai dau paie. Mergeți voi înșivă și adunați-vă paie de pe unde veți găsi, dar din lucrul vostru nimic nu vi se va scădea!». Atunci s-a răspândit poporul în tot Egiptul ca să strângă paie de pe miriști. Iar slujbașii îi zoreau, zicând: «Faceți-vă porția zilnică de lucru, ca și atunci când vi se dădeau paie» (Ieș. 5,4-13).

Se crede că noul faraon al Egiptului era Totmes al III-lea, întrucât descoperirile arheologice din această țară din vremea domniei sale ne demonstrează că în lutul cărămizilor se amestecau paie, ceea ce confirmă relatarea biblică.

Simțind că jugul egiptean apăsa mai greu pe grumajii lor, evreii s-au mâhnit, dar Dumnezeu a trimis din nou pe Moise și Aaron la faraon, să-i ceară să lase poporul evreu să meargă în pustie pentru a aduce jertfă lui Dumnezeu, însă de această dată le-a poruncit să dovedească faptul că vin în numele Celui Prea Înalt, prefăcând înaintea regelui toiagul în șarpe. Cei doi au ascultat de glasul lui Dumnezeu, însă și vrăjitorii egipteni și-au schimbat toiegele în șerpi, numai că toiagul lui Moise a înghițit toți șerpii vrăjitorilor. Preschimbarea toiagului lui Moise în șarpe, oricât de miraculoasă ar părea, nu reprezenta o mare minune pentru egipteni, căci Egiptul era țara magiei negre, cu mulți reprezentanți, de aceea și magii egipteni și-au putut preface toiegele în șerpi. Văzând faraon că și vrăjitorii egipteni săvârșesc minunea lui Moise, nu le îngăduie evreilor să părăsească Egiptul.

6 Plăgile asupra Egiptului

Văzând atitudinea faraonului, Dumnezeu trimite prin mâna lui Moise zece plăgi asupra Egiptului, pentru a-l convinge în acest fel să lase poporul ales să-I jertfească în pustie.

Moise a preschimbat apa Nilului în sânge „și peștele din râu a murit. Nilul s-a împutit și egiptenii nu puteau să bea apă din Nil; și era sânge în toată țara Egiptului. Dar la fel au făcut și magii egipteni prin vrăjile lor, iar inima lui faraon s-a învârtosât, și el nu l-a ascultat pe Moise” (Ieș. 7,21-22).

Uneori și în zilele noastre apa Nilului este roșie ca sângele, datorită apariției și răspândirii uimitor de rapide a unei plante acvatice

mărunte, care dă culoarea roșie apei, însă aceasta este bună la gust și se poate folosi, pe când în timpul plăgii aduse de Moise apa nu mai era bună și peștii din ea au murit.

Atunci „a zis Dumnezeu către Moise: «Spune lui Aaron, fratele tău: întinde-ți mâna cu toiagul peste râuri, peste lacuri și peste șanțuri și fă ca broaștele să se urce pe țara Egiptului!». Și și-a întins Aaron mâna peste apele Egiptului, iar broaștele s-au urcat și au acoperit pământul Egiptului. Dar la fel au făcut și vrăjitorii egiptenilor prin vrăjile lor: au făcut broaștele să se urce pe pământul Egiptului” (Ieș. 8,5-7). Văzând aceasta, faraon i-a spus lui Moise să îndepărteze broaștele din țară, pentru că va lăsa pe evrei să aducă jertfă lui Dumnezeu în pustie. După ce s-a rugat Moise lui Dumnezeu, „a făcut Domnul după cuvântul lui și au murit broaștele de prin case, de prin curți și de prin țarini; și le-au adunat grămezi, grămezi, și s-a împrăștiat pământul. Văzând însă aceasta, faraon și-a învârtoșat inima și nu l-a ascultat pe Moise. Atunci a zis Domnul către Moise: «Spune-i lui Aaron: Întinde-ți mâna cu toiagul și lovește țărâna pământului și vor fi țânțari pe oameni, pe vite, pe faraon, în casa lui și pe slugile lui și în tot pământul Egiptului». Aaron și-a întins mâna cu toiagul și a lovit țărâna pământului și s-au ivit atunci țânțari pe oameni și pe vite. În toată țara Egiptului, toată țărâna pământului se făcuse țânțari. Au încercat și magii prin vrăjile lor să scoată țânțari, dar n-au fost în stare. Și au fost atunci țânțari pe oameni și pe vite. Și au zis magii către faraon: «Acesta este degetul lui Dumnezeu!». Dar inima lui faraon s-a învârtoșat și nu l-a ascultat pe Moise” (Ieș. 8,13-19).

Mulțime de tăuni invadează Egiptul, fără a atinge însă ținutul Goșen, locuit de evrei, „încât s-a pustiit țara” (Ieș. 8,24). Văzând paguba, faraon l-a rugat pe Moise să îndepărteze tăunii, pentru că va îngădui evreilor să aducă jertfă lui Dumnezeu în pustie, însă după ce tăunii au dispărut, „faraon și-a învârtoșat inima și de data aceasta și n-a lăsat poporul să se ducă în pustie” (Ieș. 8,32).

Dumnezeu trimite altă plagă asupra Egiptului: mor vitele egiptenilor, în timp ce dintre animalele evreilor nu este vătămată nici una, însă regele nu le îngăduie evreilor să plece din Egipt.

Dumnezeu le-a poruncit lui Moise și Aaron să ia câte o mână plină de cenușă din cuptor, pe care s-o arunce spre cer înaintea lui faraon și a slujitorilor lui. Cei doi au împlinit porunca lui Dumnezeu și îndată au apărut bube cu puroi pe oameni și pe animale, fără ca evreii și animalele din Goșen să sufere ceva, însă faraon nu se lasă înduplecat și nu îngăduie fiilor lui Israel să părăsească Egiptul.

Atunci „a zis Domnul către Moise: «Întinde-ți mâna spre cer: grindină va fi peste tot pământul Egiptului, peste oameni, peste vite și peste toată iarba câmpului». Moise și-a întins mâna spre cer, iar Domnul a slobozit tunete și grindină; foc curgea pe pământ; în toată țara Egiptului a plouat domnul cu grindină. Aceasta era o grindină foarte mare și printre grindină ardea foc, cum nu mai fusese în tot pământul Egiptului, de când se așezaseră oamenii pe el. Grindina aceasta a bătut în toată țara Egiptului tot ce era pe câmp, de la om până la dobitoc, toată iarba câmpului a bătut-o și toți copacii de pe câmp i-a rupt. Numai în ținutul Goșen, unde trăiau fiii lui Israel, acolo n-a fost grindină. Faraon a trimis atunci să-i cheme pe Moise și pe Aaron și le-a zis: «De data asta am păcătuit! Domnul este Cel ce are dreptate, iar eu și poporul meu suntem vinovați. Rugați-vă dar pentru mine la Domnul, să înceteze tunetele lui Dumnezeu, grindina și focul, iar eu vă voi lăsa să plecați, și nu vă voi mai împiedica!». Moise i-a zis: «De îndată ce voi ieși din oraș îmi voi ridica mâna spre Domnul, tunetele vor înceta; grindina și ploaia nu vor mai fi, pentru ca tu să cunoști că al Domnului este pământul». Ieșind deci Moise de la faraon și din cetate, și-a ridicat mâinile către Domnul, tunetele și grindina au conținut și ploaia s-a oprit. Dar faraon, văzând că ploaia, grindina și tunetele au încetat, n-a încetat el să păcătuiască și și-a învârtoșat inima și el și slugile sale. Și învârtoșată fiind inima lui faraon și a slugilor lui, el n-a lăsat pe fiii lui Israel să plece cum poruncise Dumnezeu prin gura lui Moise” (Ieș. 9,22-29 și 9,33-35).

„A intrat atunci Moise la faraon și i-a zis: «Așa grăiește Domnul, Dumnezeul evreilor: Până când ai tu de gând să nu te smerești în fața Mea? Lasă-Mi poporul să plece, ca să-mi slujească Mie! Dar dacă nu-Mi vei lăsa poporul să plece, iată că mâine, la ceasul acesta, în toate hotarele tale voi aduce mulțime de lăcuste care vor

acoperi fața pământului, iar tu nu vei putea să-ți mai vezi țara; ele vor mânca tot ce a mai scăpat pe pământ, tot ce v-a mai rămas în urma grindinei; vor mânca toți pomii ce cresc pe câmp; îți vor umple casele, pe ale tale și pe ale tuturor slugilor tale și toate casele din toată țara egiptenilor, așa cum n-au văzut părinții tăi și nici părinții părinților tăi, de când sunt ei pe pământ și până-n ziua de azi. Iar dregătorii lui faraon au zis către el: «Oare mult are să ne mai chinuiască omul acesta? Dă drumul oamenilor acestora ca să slujească Dumnezeului lor; sau vrei să vezi Egiptul pierind?» (Ieș. 10,3-7). Înduplecat de cuvintele dregătorilor, faraon acceptă ca evreii să aducă lui Dumnezeu jertfă în pustie, dar nu îngăduie întregului popor să facă aceasta, ci numai bărbaților. „Atunci Moise și-a ridicat toiagul spre cer, iar Domnul a adus asupra pământului vânt de la răsărit, toată ziua aceea și toată noaptea; iar când s-a făcut ziuă, vântul de la răsărit a adus lăcustele. Și au năvălit ele în toată țara Egiptului, s-au așezat în toate ținuturile Egiptului, mulțime multă; nici înainte n-au mai fost lăcuste ca atunci, nici după aceea nu vor mai fi. Și au acoperit ele toată fața pământului, încât nu se mai vedea pământul; și au mâncat toată iarba pământului și toate roadele pomilor, care nu fuseseră stricate de grindină; și nimic n-a mai rămas verde în toată țara Egiptului, nici în copaci, nici în iarba câmpului. Atunci faraon a chemat în grabă pe Moise și pe Aaron și le-a zis: «Greșit-am în fața Domnului, Dumnezeului vostru, și în fața voastră! Iertați-mi acum încă o dată greșeala și rugați-vă Domnului, Dumnezeului vostru, ca să abată în orice chip de la mine prăpădul acesta!». Și ieșind de la faraon, Moise s-a rugat lui Dumnezeu, și Domnul a stârnit vânt puternic de la apus, iar acesta a dus lăcustele și le-a aruncat în Marea Roșie și n-a mai rămas nici o lăcustă în toată țara Egiptului” (Ieș. 10,13-19). După ce a văzut că toate lăcustele au dispărut, faraon nu le-a permis evreilor să părăsească Egiptul. Atunci „Moise și-a întins mâna spre cer și s-a făcut întuneric beznă în toată țara Egiptului și negură groasă, timp de trei zile, că nu se vedea om cu om, și timp de trei zile nimeni nu s-a urnit de unde era, dar la fiii lui Israel era lumină peste tot unde locuiau ei. Atunci i-a chemat faraon pe Moise și pe Aaron și le-a zis: «Duceți-vă, slujiți Domnului, Dumnezeului vostru, doar turmele și cirezile

voastre să rămână aici, copiii însă pot merge cu voi». Dar Moise a zis: «Ba nu, ci tu să ne dai vite pentru jertfele și arderile de tot pe care noi I le vom aduce Domnului, Dumnezeului nostru. Vor merge deci cu noi și vitele noastre, din care nu va rămâne nici măcar un picior, căci din ele avem noi să-I aducem jertfă Domnului, Dumnezeului nostru; căci nici noi nu știm ce anume jerfe Îi vom aduce Domnului, Dumnezeului nostru, decât după ce vom ajunge acolo»” (Ieș. 10,22-26). Nici de această dată însă faraon nu le-a îngăduit evreilor să plece în pustie.

Atunci Moise i-a vestit regelui că „la miezul nopții în țara Egiptului va muri tot cel întâi născut, de la întâiul născut al lui faraon, care-i urmează la tron, până la întâiul născut al roabei de la râșniță și până la întâiul născut al dobitoacelor. Și va fi plângere mare în toată țara Egiptului, cum n-a mai fost și cum nu va mai fi” (Ieș. 11,4-6).

Pentru ca plaga să-i ocolească pe evrei, Dumnezeu a poruncit ca fiecare familie să taie un miel sau un ied de parte bărbătească de un an, fără meteahnă, să-l pregătească la foc, iar cu sângele lui să ungă cei doi ușori și pragul cel de sus al ușii casei în care îl vor mânca, încât îngerul morții trimis de Dumnezeu, văzând sângele, să nu intre la ei, iar evreii au primit porunca de a nu ieși din casă toată noaptea. Carnea mielului sau a iedului trebuia friptă la foc, fără a fi îngăduit ca vreo bucată să fie fiartă sau lăsată crudă. Mielul trebuia mâncat în întregime, inclusiv „capul, picioarele și măruntaiele” (Ieș. 12,9), cu ierburi amare și cu azimă, fără să i se zdrobească oasele. Dacă vreo bucată din miel rămânea nemâncată, aceea nu putea fi păstrată pentru a doua zi, ci trebuia să fie aruncată în foc (Ieș. 12,10). Evreii au primit porunca de a mânca în grabă carnea, având coapsele încinse, sandale în picioare și toiag în mână, pentru că în noaptea aceea vor fi lăsați de faraon să plece din Egipt.

„La miezul nopții a lovit Domnul pe toți întâi-născuții în țara Egiptului, de la întâi-născutul lui faraon, care trebuia să stea pe tron, până la întâi-născutul robului din temniță, și pe toți întâi-născuții dobitoacelor. Și s-a sculat noaptea faraon, toate slugile lui și toți egiptenii, și s-a făcut bocet mare în toată țara Egiptului, căci nu era casă în care să nu fie mort. În aceeași noapte i-a chemat faraon pe Moise și pe Aaron și le-a zis: «Sculați-vă și ieșiți din mijlocul

poporului meu! Și voi, și fiii lui Israel! Și duceți-vă de faceți slujbă Domnului, Dumnezeului vostru, precum ați zis. Luați-vă și turmele și cirezile și duceți-vă și mă binecuvântați și pe mine!». Și egiptenii sileau acum poporul evreu să iasă grabnic din țară, căci ziceau: «O să pierim cu toții!» (Ieș. 12,29-33).

Unii cercetători raționaliști contestă caracterul extraordinar și originea dumnezeiască a celor zece plăgi, afirmând că acestea au fost cu totul naturale: broaște, țânțari, tăuni, lăcuste, bube pe oameni și pe animale și grindină. Întinericul îl explică printr-un vânt puternic care a ridicat praful deșertului în văzduh, oprind lumina soarelui să ajungă pe pământ, cunoscut fiind faptul că furtunile de nisip sunt frecvente în Egipt, mai ales primăvara și toamna. Oricât de puternică însă ar fi o furtună de nisip, în timpul zilei lumina soarelui ajunge pe pământ, iar oamenii își văd de treburile lor, nefiind un întineric de nepătruns, cum s-a întâmplat în timpul lui Moise. Faptul că cele mai multe dintre plăgile asupra Egiptului au fost naturale, ne arată că Dumnezeu se folosește de puterile naturii pentru atingerea scopurilor Sale și aduce forțele naturii în legătură cu minunea.

Chiar dacă unor cititori ai Sfintei Scripturi li se pare că ultima plagă adusă de Moise asupra Egiptului a fost extrem de crudă, gândindu-ne că la nașterea lui Moise egiptenii au omorât pe toți copiii de parte bărbătească ai evreilor, și nu numai pe cei întâi născuți, iar faraon a acceptat să-i lase pe evrei să plece din Egipt doar în urma acestei plăgi, ne dăm seama că aceasta trebuia să se producă.

Unii critici biblici pretind că și ultima plagă a fost naturală, egiptenii fiind loviți de ciumă. Faptul că numai întâi născuții egipteni au murit în acea noapte, infirmă însă afirmația lor, evidențiindu-se aici cu claritate, o minune dumnezeiască.

„Minunea de obicei constă în aceea că prin mijloace supranaturale se obține la timpul cerut, ceea ce în alt timp, câteodată se săvârșește și cu ajutorul mijloacelor naturale”¹². „Astfel Moise nu a creat plăgile, ele mai fuseseră cunoscute în Egipt, dar el le-a provocat

¹² **A. P. Lopuhin**, *Istoria biblică a Vechiului Testament*, Traducere de Nicodim Patriarhul României, Tipografia Cărilor Bisericești, București, Vol. II, 1944, p. 93.

pentru a pedepsi pe tiranul faraon. Minunea constă în faptul că ele se produceau cu repeziciune și succesiune nemaipomenită, la porunca lui”¹³. „Plăgile apăreau în momente hotărâte, ca adevărate adevăruri a cuvântului lui Dumnezeu, în împrejurări dinainte indicate, se produceau neapărat și cu așa putere, care cu evidență arată participarea mâinii lui Dumnezeu în producerea lor”¹⁴.

Miraculos este și faptul că Goșenul a fost scutit de aceste plăgi și chiar egiptenii le-au luat ca dovezi ale misiunii divine a lui Moise, dar nu le-au îngăduit evreilor să plece, pentru că ar fi pierdut o mână de lucru experimentată și extrem de ieftină.

7 Ieșirea din Egipt

Înainte de a ieși evreii din Egipt, Dumnezeu i-a poruncit lui Moise ca „fiecare bărbat să ceară de la vecinul său și fiecare femeie să ceară de la vecina ei lucruri de argint, de aur și haine. Iar Domnul a făcut ca poporul Său să aibă trecere în ochii egiptenilor și aceștia le-au împrumutat cele cerute” (Ieș. 11,2-3). Unii critici biblici se întreabă de ce Dumnezeu, care va da între cele zece porunci din Decalog și pe aceea de a nu fura, a poruncit de această dată evreilor să se împrumute de la egipteni, știind prea bine că fiii lui Israel urmau să plece definitiv din Egipt, fără a mai întoarce vreodată la vechii proprietari lucrurile împrumutate. Bogăția egiptenilor luată de evrei nu este furată, ci aceasta constituie plata muncii evreilor pentru cât au robit în Egipt.

În a paisprezecea noapte din luna întâi, numită de evrei a Paștelui, aceștia au ieșit din Egipt, după o perioadă de patru sute treizeci de ani de robie (Ieș. 12,40-41). Ieșirea a avut loc probabil în timpul faraonului Ramses al II-lea (1317-1251 î.d.Hr. sau 1290-1226 î.d.Hr.), ori a lui Totmes al III-lea.

„Fiii lui Israel au plecat de la Ramses spre Sucot, ca la șase sute de mii de bărbați pedestri, afară de femei și de copii. Și împreună cu ei a mai ieșit din Egipt mulțime de oameni de felurite neamuri, precum și turme și cirezi și vite foarte multe” (Ieș. 12,37-38).

¹³ **Ibidem**, p. 94.

¹⁴ **Ibidem**.

Dumnezeu îi dă acum lui Moise porunci precise, cum să serbeze poporul ales Paștile, în amintirea scoaterii lui de către Domnul din robia egipteană. De asemenea, Dumnezeu „a vorbit cu Moise și i-a zis: «Sfințește-Mi pe tot întâiul născut, pe tot cel ce se naște întâi la fiii lui Israel, de la om până la dobitoc, căci este al Meu! Și când te va duce Domnul, Dumnezeul tău în țara Canaanului, așa cum li S-a jurat El părinților tăi, și ți-o va da ție, atunci să osebești Domnului pe tot cel întâi născut de parte bărbătească de la oameni, și pe tot cel ce se va naște întâi din turmele tale sau din cirezile tale: partea bărbătească să I-o închini Domnului. Pe tot întâi-născutul de la asin să-l răscumperi cu un miel; iar de nu-l vei răscumpăra, să-i frângi gâtul. Pe tot întâi-născutul din om, între fiii tăi, îl vei răscumpăra. Iar dacă fiul tău te va întreba cândva, zicând: Ce înseamnă aceasta?, tu să-i spui: Cu mână tare ne-a scos Domnul din țara Egiptului, din casa robiei. Când faraon se încăpățâna să ne dea drumul, Domnul i-a ucis pe toți întâi-născuții în țara Egiptului, de la întâi-născutul omului până la întâi-născutul dobitocului. Iată de ce jertfesc eu Domnului pe tot întâi-născutul de parte bărbătească și de ce pe tot întâi-născutul dintre fiii mei îl răscumpăr. Să fie dar aceasta ca un semn pe mâna ta, neclintit în fața ochilor tăi, căci cu mână tare ne-a scos pe noi Domnul din Egipt!»» (Ieș. 13,1-2 și 13,11-16).

După ce faraon a dat drumul evreilor, „Dumnezeu nu i-a îndrumat pe aceștia pe calea dinspre țara filistenilor, cu toate că era mai scurtă, căci a zis Dumnezeu: «Nu cumva poporul, văzând război, să-i pară rău și să se întoarcă în Egipt». Ci Dumnezeu a făcut poporul să ocolească pe calea pustiului, spre Marea Roșie. Și fiii lui Israel au ieșit în bună rânduială din țara Egiptului. Atunci a luat Moise cu sine oasele lui Iosif, căci Iosif legase pe fiii lui Israel cu jurământ, zicând: «Are să vă cerceteze Dumnezeu și atunci să luați cu voi și oasele mele de aici!». Și după ce au plecat din Sucot, și-au așezat tabăra la Etam, la capătul pustiului. Iar Dumnezeu mergea înaintea lor: ziua în stâlp de nor, arătându-le calea, iar noaptea în stâlp de foc, luminându-le, ca să poată merge și ziua și noaptea. Și n-a lipsit stâlpul de nor ziua, nici stâlpul de foc noaptea dinaintea poporului» (Ieș. 13,17-22).

Văzând egiptenii că evreii nu se mai întorc, „inima lui faraon și a slujitorilor lui s-a schimbat în privința poporului, iar ei au zis: «Ce am făcut, că i-am lăsat pe fiii lui Israel să se ducă, și de acum nu vor mai munci pentru noi?». A înhămat deci faraon carele de război și și-a luat poporul cu sine. A luat șase sute de care alese și toată călărima Egiptului și căpeteniile lor. Și au alergat egiptenii după evrei cu toți caii și carele lui faraon, cu călăreții și cu toată oastea lui, și i-au ajuns când ei își așezaseră tabăra la mare, lângă Pi-Hahiro, în fața lui Baal-Țefon. Și dacă faraon s-a apropiat, fiii lui Israel și-au ridicat ochii și i-au văzut pe egipteni că vin după ei, și fiii lui Israel s-au spăimântat foarte tare și au strigat către Domnul. Și i-au zis lui Moise: «Oare nu erau morminte în țara Egiptului? De ce ne-ai adus să murim aici, în pustie? Ce ai făcut tu cu noi, scoțându-ne din Egipt? Oare nu asta-ți spuneam noi în Egipt, când ți-am zis: Lasă-ne să robim egiptenilor, că mai bine era să le fim robi egiptenilor decât să murim în pustia aceasta!». Moise însă a zis către popor: «Nu vă temeți! Țineți-vă bine și veți vedea mântuirea pe care Domnul o va face astăzi asupra voastră, căci pe egiptenii pe care îi vedeți astăzi nu-i veți mai vedea niciodată. Domnul se va lupta pentru voi, iar voi fiți liniștiți!». Atunci îngerul lui Dumnezeu, care mergea înaintea taberei fiilor lui Israel, s-a mutat și mergea în urma lor; și s-a mutat și stâlpul cel de nor de dinaintea lor și le-a stat în urmă, intrând astfel și stând între tabăra egiptenilor și tabăra fiilor lui Israel; și s-a făcut întuneric și negură și noaptea s-a scurs fără ca în timpul ei să se poată apropia unii de alții” (Ieș. 14,5-7 și 14,9-14 și 14,19-20).

8 Trecerea prin Marea Roșie

La porunca lui Dumnezeu Moise și-a ridicat mâna asupra Mării Roșii, care se găsea lângă tabăra evreilor, iar Dumnezeu a mântuit toată noaptea apa mării cu vânt puternic de la răsărit și a despărțit-o în două, iar poporul poporul evreu a intrat în mare și a trecut prin mijlocul ei printre ape, pe pământ uscat, fără să se ude, iar apa le era perete de-a dreapta și de-a stânga. Dimineața, când stâlpul de nor s-a ridicat dintre tabere și s-a așezat înaintea evreilor pentru a le arăta calea, egiptenii i-au văzut că trec prin mijlocul mării pe uscat și au

intrat și ei în mare pentru a-i urmări, „însă Dumnezeu le-a împiedicat roțile carelor, încât cu anevoie îi mai duceau. Atunci au zis egiptenii: «Să fugim de la fața lui Israel, că Domnul Se luptă pentru ei cu noi!»” (Ieș. 14,25). După ce evreii au ajuns pe celălalt mal al mării, toată oștirea faraonului se găsea în mijlocul ei. Atunci Moise și-a ridicat mâna asupra apelor, care s-au tras la loc, înghițind pe egipteni și înecând întreaga oștire, „încât nu a rămas nici unul dintre ei” (Ieș, 14,28). Atunci au cunoscut fiii lui Israel că Dumnezeu i-a scăpat prin această minune de urmărirea oastei lui faraon.

Unii cercetători raționaliști neagă caracterul miraculos al trecerii prin Marea Roșie, spunând că evreii au traversat marea printr-un vad, în timpul refluxului, unde aceasta nu era prea adâncă și largă, în timp ce vântul bătea puternic, de aceea nu au întâmpinat probleme. Chiar dacă Dumnezeu s-a folosit de mijloace naturale în săvârșirea acestei minuni, acest fapt nu răpește evenimentului petrecut în Marea Roșie caracterul său miraculos.

9 Călătoria spre Canaan

După ce au călătorit trei zile prin deșert fără să găsească apă, evreii au ajuns într-un loc numit Mara, unde era apă, dar nu au putut să-și astâmpere setea, pentru că aceasta era amară. Încinși de soare și de sete au început să cârtească, spunând că mai bine era să moară în Egipt, decât să piară de sete în pustiu. Atunci Moise a aruncat la porunca lui Dumnezeu un lemn în apă și aceasta a devenit bună de băut, încât s-au săturat de apă toți evreii și animalele lor.

După câțva timp fiii lui Israel au ajuns la Elim, unde erau douăsprezece izvoare de apă și șaptezeci de palmieri și au poposit acolo pentru o vreme, apoi și-au continuat călătoria prin pustia Sin. La puțin timp, terminându-li-se proviziile de alimente, evreii au început să murmure din nou, dar Dumnezeu i-a liniștit prin Moise, iar seara le-a trimis un stol de prepelițe, pentru ca să mănânce carne, „iar dimineața, după ce s-a luat roua dimprejurul taberei, iată că pe fața pustiei se afla ceva mărunț, ca niște grăunțe, ceva albicios, ca grindina pe pământ. Și văzând-o fiii lui Israel, au zis unul către altul: «Ce este aceasta?». Că nu știau ce este. Iar Moise le-a zis: «Aceasta

este pâinea pe care v-a dat-o Dumnezeu ca hrană»” (Ieș. 16,13-15). Mana, pe care Dumnezeu a început să o trimită evreilor, se găsea pe sol în fiecare dimineață, afară de ziua odihnei și era dulce la gust ca turta cu miere. Evreii au primit poruncă de la Dumnezeu să adune în fiecare dimineață câte un omer de mană pentru fiecare membru al familiei, lăsând ceea ce le prisosește pe câmp, pentru a se topi la căldura soarelui. Dacă cineva aduna mai multă mană decât îi trebuia, aceasta făcea viermi până a doua zi. În preziua sabbatului însă, mana se aduna pentru două zile, căci în ziua odihnei nu cădea, pentru ca evreii să se odihnească, dar în această zi nu se strica, nici nu făcea viermi, semn că Dumnezeu a lăsat ziua a șaptea pentru odihnă.

„Sfinții Părinți spun că deși chipul manei a fost unul singur, el i s-a făcut fiecăruia în loc de ceea ce avea nevoie: celui care îi trebuia ceva sărat, i s-a făcut sărată; celui ce avea nevoie de ceva dulce, i s-a făcut dulce. Și fiecăruia i s-a făcut, vorbind pe scurt, ceea ce i se potrivea cu firea lui”¹⁵.

După ce evreii au început să mănânce mană, „Moise le-a zis: «Iată ce poruncește Domnul: Umpleți cu mană un omer, ca să se păstreze în viitor urmașilor voștri, ca să vadă pâinea pe care ați mâncat-o în pustie, după ce Domnul v-a scos din țara Egiptului». Iar către Aaron a zis Moise: «Ia un vas de aur și toarnă în el un omer plin cu mană și pune-l înaintea lui Dumnezeu, ca să se păstreze în viitor pentru urmașii voștri!». Și l-a pus Aaron înaintea chivotului mărturiei, ca să fie păstrat, așa cum Domnul îi poruncise lui Moise. Iar fiii lui Israel au mâncat mană timp de patruzeci de ani, până ce au ajuns în țară locuită; au mâncat mană până ce au ajuns în hotarele țării Canaan” (Ieș. 16,32-35).

Și astăzi există un fel de mană în Peninsula Sinai, care este o secreție zaharoasă din ramurile arborelui tamarisc, din crengile, iar nu din frunzele acestuia, o substanță mieroasă, dulce, care cade în picături grele pe sol. Ea cade din arbori, împreună cu roua de dimineață, de aceea și astăzi beduinii spun că plouă din cer. Totuși

¹⁵ *Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii*, Traducere, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Vol. IX, București, 1980, p. 553.

acest tamarisc nu poate fi identificat cu mana biblică, pentru că poporul ales era prea numeros pentru a fi hrănit cu puținul tamarisc care exista. De asemenea, evreii nu s-ar fi mirat de tamarisc, dacă s-ar fi hrănit cu acesta, iar Dumnezeu nu i-ar fi poruncit lui Moise să păstreze în chivotul mărturieii un vas cu tamarisc, pentru a arăta urmașilor evreilor hrana din pustie, iar tamariscul nu s-ar fi stricat de pe o zi pe alta, cum se întâmpla cu mana și de asemenea tamariscul cade în fiecare zi, fără întrerupere în ziua odihnei. Prin hrănirea poporului cu mană este evidențiată una dintre minunile lui Dumnezeu săvârșite cu poporul Său.

La Rafidim evreii au fost atacați de amaleciți. Când s-a întâmplat aceasta, „Moise a zis către Iosua: «Alege-ți bărbați voinici și du-te mâine de te luptă cu amaleciții! Cât despre mine, eu voi sta în vârful muntelui, cu toiagul lui Dumnezeu în mâna mea». A făcut deci Iosua după cum îi spusese Moise și a ieșit să bată pe amaleciți; în timp ce Moise, Aaron și Or s-au suit în vârful muntelui. Și când își ridica Moise mâinile, biruiau fiii lui Israel; iar când își lăsa el mâinile jos, biruiau amaleciții. Dar obosind mâinile lui Moise, au luat o piatră și au pus-o sub el și el s-a așezat pe ea, iar Aaron și Or îi sprijineau mâinile, unul de o parte și altul de alta; și au stat mâinile lui ridicate până la asfințitul soarelui. Și a zdrobit Iosua pe Amalec și tot poporul său, trecându-i prin ascuțișul sabiei” (Ieș. 17,9-13).

Auzind Ietro de toate cele ce a făcut Dumnezeu pentru Moise și pentru poporul evreu, a venit la acesta „și i-a povestit Moise socrului său tot ceea ce Domnul le făcuse lui faraon și egiptenilor de dragul lui Israel, toate necazurile ce se abătuseră asupra lor pe drum și cum i-a scăpat Domnul din mâna lui faraon și din mâna egiptenilor. Și s-a minunat Ietro de tot binele pe care li-l făcuse Domnul, anume că-i scăpase din mâna egiptenilor și din mâna lui faraon. Și a zis Ietro: «Binecuvântat fie Domnul, că El v-a scăpat din mâna egiptenilor și din mâna lui faraon. Acum știu și eu că mare este Domnul peste toți dumnezeii, pentru că i-a smerit». Apoi Ietro, socrul lui Moise, I-a adus lui Dumnezeu ardere de tot și jertfe. Și au venit Aaron și toți bătrânii lui Israel pentru ca în fața lui Dumnezeu să stea la masă cu socrul lui Moise. Iar a doua zi a șezut Moise să

judece poporul și a stat poporul înaintea lui Moise de dimineață până seara. Și dacă Ietro, socrul lui Moise, a văzut tot ceea ce făcea el pentru popor, i-a zis: «Ce faci tu cu poporul? De ce șezi tu singur, pe de o parte, și, pe de alta, tot poporul stă înaintea ta de dimineață până seara?». Iar Moise a zis către socrul său: «Poporul vine la mine să ceară judecata lui Dumnezeu. Când se ivesc între ei neînțelegeri, vin la mine; eu cercetez pe fiecare și-i învăț poruncile lui Dumnezeu și legile Lui». Iar socrul lui Moise a zis către el: «Ce faci tu, nu faci bine, că și tu te vei istovi, și poporul acesta care este cu tine. E grea pentru tine sarcina aceasta și nu vei putea s-o faci singur. Acum dar ascultă-mă pe mine: Am să-ți dau un sfat; apoi Dumnezeu să fie cu tine! Tu să-i fii poporului ceea ce trebuie să-i fii față de Dumnezeu: să-I înfățișezi lui Dumnezeu, tu, trebuințele lor, iar lor să le arăți poruncile și legile Lui; să le descoperi căile pe care să umble și faptele pe care trebuie să le facă. Acum: din întregul popor alege-ți oameni destoinici și temători de Dumnezeu, oameni drepecți, care urăsc trufia, și pune-i căpetenii peste mii, căpetenii peste sute, căpetenii peste cincizeci, căpetenii peste zeci. Aceștia să judece poporul în toată vremea: pricinile grele să le aducă la tine, iar pe cele mici să le judece ei. Ei te vor ajuta astfel, ușurându-ți povara. De vei face lucrul acesta, Dumnezeu te va întări, tu vei putea să faci față, iar poporul acesta întreg va ajunge cu pace la locul său». Și a ascultat Moise de cuvântul socrului său și a făcut tot ceea ce i-a spus. Așadar, din întreg Israelul a ales Moise oameni destoinici și i-a pus căpetenii peste mii, căpetenii peste sute, căpetenii peste cincizeci și căpetenii peste zeci. Aceștia judecau poporul în toată vremea; toate pricinile grele le aduceau la Moise, iar pe cele mai ușoare le judecau ei toate. După aceea a petrecut Moise pe socrul său, iar acesta s-a dus în țara lui” (Ieș. 18,8-27). Din această vizită a lui Ietro la Moise vedem pe de o parte că el era preot al Dumnezeului celui adevărat, de vreme ce l-a adus jertfă, iar pe de altă parte constatăm că era om înțelept, prin sfaturile bune pe care le-a dat ginerelui său, dovedindu-se prin aceasta un cârmuitor priceput al poporului său.

10 Legea din Sinai

La trei luni de la ieșirea din Egipt poporul ales a ajuns la Muntele Sinai. Numele de Sinai este derivat de unii filologi de la cuvântul „Sun”, care înseamnă „dantelat”, aluzie la configurația muntelui. Alții pun numele în legătură cu „Sin”, „zeul lunii”, cult practicat în acel ținut.

Dumnezeu i-a zis lui Moise să se urce în munte, pentru a grăi cu el, însă din popor nimeni nu avea voie să-l urmeze. De Sinai aveau voie să se apropie doar bărbații, și dintre aceștia numai cei curățiți de orice întinare (care nu se atinseseră de femei), femeilor și animalelor acest lucru le era interzis cu desăvârșire. Dacă vreun animal se apropia de munte, acesta trebuia omorât imediat cu pietre. Pe munte erau tunete și fulgere, sunete de trâmbiță, un nor des, și întreg muntele fumega și se cutremura, încât tot poporul s-a înspăimântat. Tunetele, fulgerele și fumul de la darea legii pe munte erau folosite de Dumnezeu pentru a înfricoșa poporul și a-l stimula prin aceasta la respectarea legii.

Acum a primit Moise, pentru popor, legea lui Dumnezeu, singura lege revelată până la Hristos. „Dumnezeu le vorbea. Nu era stăpânul care se adresa robului, ci părintele care își mângâia fiul. El li se înfățișa cu cel mai măreț atribut al Său: Eliberatorul”¹⁶.

Lui Moise i s-au descoperit la început cele zece porunci:

1. Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău, Cel ce te-a scos din țara Egiptului, din casa robiei. Să nu ai alți dumnezei afară de Mine!

2. Să nu-ți faci chip cioplit și nici vreo asemănare cu ceva din câte sunt în cer, acolo sus, ori din câte sunt pe pământ, aici jos, ori din câte sunt în apele de sub pământ! Să nu te închini lor, și nici să le slujești; că Eu, Domnul Dumnezeuul tău, sunt un Dumnezeu gelos, care pedepsesc pe copii pentru vina părinților ce Mă urăsc pe Mine, până la al treilea și al patrulea neam, și Mă milostivesc până la al miilea neam către cei ce Mă iubesc și păzesc poruncile Mele.

3. Să nu iei numele Domnului, Dumnezeului tău, în deșert, că nu va lăsa Domnul nepedepsit pe cel ce ia în deșert numele Lui.

¹⁶ **Dr. Moses Rosen**, *În lumina...*, p. 94.

4. Adu-ți aminte de ziua odihnei, ca să o sfințești. Șase zile să lucrezi; în ele fă-ți toate treburile, dar ziua a șaptea este odihna Domnului, Dumnezeuului tău, în ea să nu faci nici o muncă, nici tu, nici fiul tău, nici fiica ta, nici sluga ta, nici slujnica ta, nici boul tău, nici asinul tău, nici orice dobitoc al tău, nici străinul ce poposește la tine, fiindcă în șase zile a făcut Domnul cerul și pământul, marea și toate cele ce sunt într-însele, iar în ziua a șaptea S-a odihnit. De aceea a binecuvântat Dumnezeu ziua a șaptea și a sfințit-o.

5. Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie ție bine și să trăiești ani mulți pe pământul pe care Domnul Dumnezeu ți-l va da.

6. Să nu ucizi!

7. Să nu fii desfrânat!

8. Să nu furi!

9. Să nu mărturisești strâmb împotriva aproapelui tău!

10. Să nu râvnești la casa aproapelui tău; să nu râvnești la femeia aproapelui tău, nici la ogorul lui, nici la sluga lui, nici la slujnica lui, nici la boul său, nici la asinul său și la nici unul din dobitoacele lui și la nimic din câte sunt ale aproapelui tău!

Aceste zece porunci au primit în vremea Sfinților Părinți numele de Decalog, denumire sub care este cunoscută Legea Veche până în zilele noastre. Acest termen este format din două cuvinte grecești „deka”, adică „zece” și „logos”, care înseamnă „cuvânt”, deci Decalog înseamnă „Cele zece cuvinte”.

Tot acum i-a fost descoperită poporului ales legea talionului, în care cel ce era vinovat pentru o faptă trebuia să plătească exact cu fapta sa: „suflet pentru suflet, ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior, arsură pentru arsură, rană pentru rană, vânătaie pentru vânătaie” (Ieș. 21,23-25). Această lege nedesăvârșită va fi înlocuită în Noul Testament de Domnul Hristos cu legea iubirii universale. Până la Mântuitorul însă, aceasta era legea evreilor pentru conviețuirea socială. Ea trebuia să fie severă, căci altfel poporul ales s-ar fi abătut de la ea, de aceea pedepsele încălcării ei erau drastice. Des aplicată în Vechiul Testament era chiar pedeapsa capitală. Dumnezeu însă a poruncit în acest sens: „Cel osândit la

moarte va fi ucis pe temeiul a doi sau trei martori; iar pe spusa unui singur martor să nu fie osândit nimeni la moarte” (Deut. 17,6).

În legile lui Moise este egalitate socială. Originea oricărei egalități obștești o găsim la el, căci Egiptul i-a robii pe toți, iar acum sunt toți liberi, de aceea toți evreii trebuie să fie egali între ei.

Dumnezeu descoperă poporului, prin Moise, și legi ceremoniale și religioase, privitoare la ținerea sărbătorilor.

Moise a dat legea din partea lui Dumnezeu și a scris întâmplările cele mai însemnate din timpul său. „Cu chipul acesta el a devenit întemeietorul literaturii Testamentului Vechi, de un caracter curat religios din cauza caracterului Legii. Prin aceasta s-a exclus dezvoltarea literaturii profane”¹⁷. „De la Moise avem cele dintâi monumente literare scrise în limba ebraică”¹⁸.

Legea primită pe Muntele Sinai este teocratică. Dumnezeu este supremul legiuitor, judecător și conducător. Viața civilă și viața religioasă în Israel se împletesc, iar voința dumnezeiască este izvorul tuturor prescripțiilor vieții, legile religioase fiind și civile și invers.

Moise prezintă poporului voia lui Dumnezeu, apoi urcă din nou în munte, care era acoperit de un nor și intră în întunericul din mijlocul acestuia. Acum Domnul dă rânduieli până în cel mai mic amănunt cum trebuie să fie alcătuit cortul mărturie, obiectele din el, altarul de jertfă, cum să fie confecționate veșmintele preoțești, și care va fi modul sfințirii preoților.

Aceste rânduieli și porunci precise ale lui Dumnezeu arată interesul Său pentru popor și pentru religia sa, precum și incapacitatea oamenilor de a face singuri ceea ce este necesar pentru preamărirea lui Dumnezeu, în cult organizat.

Moise a stat în munte timp de patruzeci de zile și patruzeci de nopți, „căci s-a împărtășit patruzeci de zile și tot atâtea nopți de acea viață dumnezeiască în întuneric, aflându-se afară chiar și de legile firii, căci în tot acest timp el nu a avut trebuință de hrană pentru

¹⁷ **Dr. Constantin Chiricescu**, *Introducere în Sfintele Cărți ale Testamentului Vechiu*, București, 1922, pp. 6-7.

¹⁸ **Ibidem**, p. 10.

trup”¹⁹. „După ce a încetat Dumnezeu de a grăi cu Moise, pe Muntele Sinai, i-a dat două table ale legii, table de piatră, scrise cu degetul lui Dumnezeu” (Ieș. 31,18).

11 Vițelul de aur

În timpul celor patruzeci de zile cât Moise era în munte, văzând evreii că acesta întârzie să coboare din munte, neștiind ce s-a întâmplat cu el și robiți mentalității egiptene, au poruncit lui Aaron să le facă un idol, un vițel de aur, care să-i izbăvească din pustia în care se aflau. Aaron le-a zis: „Scoateți cerceii de aur din urechile femeilor și fetelor voastre și aduceți-i la mine. Atunci întreg poporul a scos cerceii cei de aur din urechile femeilor și i-a adus la Aaron. Și el i-a luat din mâinile lor, i-a topit în tipar și a făcut din ei un vițel turnat și le-a zis: «Iată, Israele, dumnezeul tău, care te-a scos din țara Egiptului!». Văzând aceasta, Aaron a zidit în fața lui un jertfelnic; și a strigat Aaron și a zis: «Măine este sărbătoarea Domnului!». A doua zi s-au sculat ei de dimineată și au adus arderi de tot și jertfe de pace; apoi a șezut poporul de a mânca și a băut și pe urmă s-a sculat să joace” (Ieș. 32,2-6).

Aceste cântece au urcat până la Dumnezeu, care a trimis pe Moise la poporul său. Coborând din munte, Moise ținea în mâini cele două table ale legii. Coborând între frații săi și văzând ce se petrece acolo, Moise s-a aprins de mânie și a izbit tablele de pământ, încât acestea s-au sfărâmat. A luat apoi vițelul de aur, l-a topit în foc până s-a făcut pulbere și l-a presărat în apă, pe care a dat-o fiilor lui Israel să o bea. După ce Aaron i-a spus ce s-a întâmplat, Moise „a stat la intrarea taberei și a zis: «Cine este pentru Domnul să vină la mine!» Și s-au adunat la el toți fiii lui Levi. Iar Moise le-a zis: «Așa zice Domnul, Dumnezeul lui Israel: Puneți-vă fiecare sabia la șold și străbateți tabăra de la o intrare până la cealaltă și ucideți fiecare pe fratele său, pe prietenul său și pe aproapele său». Și au făcut fiii lui Levi așa cum le poruncise Moise. În ziua aceea au căzut din popor ca la trei mii de oameni” (Ieș. 32,26-28).

¹⁹ Grigorie de Nyssa, *Op. Cit.*, p. 35.

Rapiditatea cu care evreii au strâns aurul și au făcut vițelul arată setea lor mare de închinare, de adorare a lui Dumnezeu, numai că îndelungata robie le pervertise această sete, de aceea Moise va avea de luptat timp de patruzeci de ani pentru a dezrădăcina obiceiurile egiptene din mentalitatea poporului său. Nici după moartea lui Moise idolatria nu va dispărea complet din sânul poporului, având de luptat cu ea toți proorocii, până la Mântuitorul. Gravitatea acestui păcat era foarte mare, de aceea și pedeapsa lui Dumnezeu a fost pe măsură.

În Egipt vițelul era considerat animal sacru și nu-i era îngăduit nimănui să-l ucidă. În Sinai, Moise distruge însuși vițelul de aur, simbolul sacru la care fusese înălțat vițelul, și îl dă evreilor să-l bea în apă, pentru a le dovedi în mod categoric că idolii nu sunt nimic, decât obiecte lipsite de viață și puteri miraculoase, după cum spune psalmistul: „Idolii neamurilor sunt argint și aur, lucruri făcute de mâini omenești: gură au și nu vor grăi; ochi au și nu vor vedea; urechi au și nu vor auzi; nări au și nu vor mirosi; mâini au și nu vor pipăi; picioare au și nu vor umbla, cu gâtlejul lor nu vor glăsui, că nu este suflare în gura lor” (Ps. 113,12-15 și Ps. 134,17).

Despre locul exact în care s-au petrecut acest evenimente s-au emis mai multe păreri, întrucât sub numele de Sinai se înțelege un întreg lanț de munți, culmile lor purtând nume diferite. Cea mai măreață culme din zonă se numește Serbal, dar lângă ea nu se află vreun platou sau vreun câmp pe care să fi stat poporul, de aceea se crede că Moise ar fi primit revelația pe colina Ras Safsafah, aproape la fel de măreață ca și Serbal, dar lângă ea se întinde o vastă câmpie, numită Er Raha (tămâia), pe care și-ar fi așezat poporul tabăra. În plus, cel ce coboară din acest munte, pe cărare, aude sunetele din câmpia liniștită, dar nu poate vedea câmpia, până nu coboară de tot din munte, exact cum i s-a întâmplat lui Moise. În apropiere se găsește un izvor, care ar putea fi pâraiașul în care Moise a introdus vițelul făcut praf. Cei mai mulți cercetători înclină să creadă că la această colină face referire cartea Ieșirii.

După ce evreii s-au închinat vițelului de aur, Dumnezeu i-a zis lui Moise: „Spune-le fiilor lui Israel: Voi sunteți popor îndărătnic. De voi merge Eu în mijlocul vostru, într-o clipeală vă voi pierde. Scoateți

acum de pe voi hainele voastre cele frumoase și podoabele voastre și vă voi arăta ce am să fac eu cu voi. Și fiii lui Israel și-au scos podoabele și și-au dezbrăcat hainele cele frumoase acolo, la Muntele Horeb” (Ieș. 33,5-6). Pentru că Dumnezeu nu a mai vrut să locuiască în mijlocul poporului ales după ce acesta căzuse în idolatrie, la porunca Domnului „Moise și-a luat cortul, l-a întins afară din tabără, departe de ea, și l-a numit cortul adunării; și tot cel ce căuta pe Domnul venea la cortul adunării, în afara taberei. Și când Moise mergea spre cortul cel din afara taberei, tot poporul se ridica în picioare și fiecare privea din ușa cortului său și-l urmărea cu ochii pe Moise, până ce el intra în cort. Iar după ce Moise intra în cort, stâlpul cel de nor se pogora și stătea la intrarea cortului și Domnul grăia cu Moise. Și tot poporul vedea stâlpul cel de nor stând la intrarea cortului, și întregul poporul se ridica în picioare și fiecare se închina din ușa cortului său. Domnul grăia cu Moise față către față, așa cum ar grăi cineva cu prietenul său. Apoi Moise se întorcea în tabără, dar tânărul său slujitor Iosua, fiul lui Navi, nu părăsea cortul” (Ieș. 33,7-11).

12 Preocupări sfinte

Moise a urcat din nou în Muntele Sinai, și simțindu-se mai aproape ca niciodată de Dumnezeu, Îi cere insistent să-I arate slava Sa. Domnul însă îi răspunde: „Eu Îmi voi trece slava pe dinaintea ta. Fața Mea însă nu vei putea s-o vezi, că nu poate omul să-Mi vadă fața și să trăiască. Iată, este un loc aici la Mine; șezi pe stâncă și când va trece slava Mea, Eu te voi pune în scobitura stâncii și cu mâna Mea te voi acoperi până ce voi trece; iar când Îmi voi lua mâna de pe tine, tu Îmi vei vedea spatele, dar fața Mea nu ți se va arăta! Și a stat Moise înaintea Domnului patruzeci de zile și patruzeci de nopți; și nici pâine n-a mâncat, nici apă n-a băut. Și a scris pe table cuvintele legământului: cele zece porunci. Iar când s-a coborât Moise din munte, având în mâini cele două table ale legii, el nu știa că fața sa strălucea, pentru că grăise Dumnezeu cu el. Dar Aaron și toți bătrânii lui Israel, văzându-l pe Moise că are fața strălucitoare, s-au temut să se apropie de el. Atunci Moise i-a chemat și au venit la el Aaron și toate căpeteniile obștii și Moise a grăit cu ei. După aceea s-au apropiat de el

toți fiii lui Israel, iar el le-a spus tot ce-i poruncise Domnul în Muntele Sinai. Și când a încetat să le mai vorbească, el și-a acoperit fața cu un văl. Și când intra Moise în fața Domnului ca să-i grăiască, atunci el își ridica vălul până când ieșea; iar la ieșire le spunea fiilor lui Israel cele ce-i poruncise Domnul. Fiii lui Israel vedeau că fața lui Moise strălucea; iar Moise își puneă iar vălul pe față până când intra din nou să vorbească cu Domnul” (Ieș. 33,19-23 și 34,28-35).

Pentru că Moise a grăit cu Dumnezeu și a stat în ascultare de El, a luat chipul slavei lui Adam din rai, de aceea fața îi strălucea.²⁰

Statuia lui Moise sculptată de Michelangelo are coarne pe cap. Aceasta s-a întâmplat datorită unei erori de traducere a textului care relatează faptul că fața lui Moise strălucea. Astfel fericitul Ieronim a tradus în Vulgata²¹ cuvintele „fața lui Moise strălucea” (Ieș. 34,29) prin „fața lui Moise era cu coarne”. Cuvintele „corn” și „rază” sunt redată în limba ebraică prin aceleași consonante „k r n”, iar întrucât în vechime în textele ebraice nu erau trecute vocalele, a fost foarte ușor să se realizeze această confuzie.²²

Fiii lui Israel au oferit materialele pentru cortul sfânt, „fiecare după cum îl lăsa inima” (Ieș. 35,22), iar „Bețaleel, Oholiab și toți cei pricepuți, cărora Domnul le dăduse înțelepciune și iscusință ca să știe să facă tot felul de lucruri pentru locașul cel sfânt” (Ieș. 36,1) au alcătuit cortul, chivotul mărturiei, odoarele și toate cele de trebuință și au confecționat veșmintele preoțești. „Și a privit Moise toate lucrurile și iată că erau făcute așa cum Domnul îi poruncise și Moise i-a binecuvântat” (Ieș. 39,43).

Dumnezeu a dat porunci pentru ridicarea cortului mărturiei în conformitate cu viața nomadă a evreilor, pentru a fi transportat cu ușurință. Astfel au fost date de Domnul și dimensiunile tabernacolului: lungimea treizeci de coți, lățimea zece coți, iar înălțimea zece coți.

²⁰ **Arhimandritul Iustin Popovici**, *Omul și Dumnezeu-om*, Studiu introductiv și traducere: Pr. prof. Ioan Ică și diac. Ioan I. Ică jr., Editura DEISIS, Sibiu, 1997, p. 88.

²¹ Între anii 390-405 Ieronim a tradus Vechiul Testament în limba latină după originalul ebraic, traducerea sa fiind numită Vulgata.

²² **Ambrogio Donini**, *După chipul și asemănarea omului*, Traducere de Eugen Costescu, Editura Politică, București, 1968, p. 192.

Cortul era împrejmuit de o curte, care avea o sută de coți lungime și cincizeci de coți lățime.

Sfântul locaș avea două părți, Sfânta Sfintelor și Sfânta. În Sfânta Sfintelor se găsea chivotul legii, pe capacul căruia erau statuile din aur a doi heruvimi. În chivot se păstrau tablele legii, vasul de aur cu mană și toiagul lui Aaron (după ce a odrăslit). Lângă chivot a fost depus ulterior, conform dorinței lui Moise, sulul legii. În Sfânta Sfintelor avea acces numai arhiereul, o singură dată pe an.

În Sfânta erau altarul tămâierii, masa cu pâinile punerii înaintea și sfeșnicul de aur cu șase brațe. Aici intra în fiecare zi câte un preot pentru tămâiere, prin tragere la sorți.

Înaintea cortului se găsea jertfelnicul, pe care se aduceau jertfele zilnice și baia de aramă, cu apă, din care se spălau slujitorii locașului pe mâini și pe picioare.

Moise a uns la porunca lui Dumnezeu pe Aaron ca mare preot, și pe fiii săi ca preoți, ca această ungere să rămână pentru totdeauna în neamul lor și a pregătit cortul pentru sfințire. Însuși Dumnezeu a umplut locașul cu slava Sa, în chip de nor, și a umbrat slava Domnului sfântul locaș în timpul întregii călătorii a evreilor prin deșert. Când norul se ridica de pe cort, evreii porneau în călătorie, iar de nu se ridica, atunci nu porneau la drum.

Înaintea timpurilor mozaice au fost desemnați întâi născuții ca slujitori speciali ai lui Dumnezeu. Ei aveau dreptul de a aduce jertfele, dar și alții aduceau sacrificii, ca Abel, Avraam, Iacov. Astfel se vede că actul consacrării întâilor născuți nu are nimic comun cu sacerdoțiul, care a fost înființat doar acum. Totuși privilegiul întâilor născuți se menține. Astfel în casa arhiereului întâiul născut urma ca arhiereu, ceilalți fii rămânând simpli preoți.

Fiecare treaptă a sacerdoțiului își primește acum atribuțiile sale. Astfel leviții, prima treaptă a slujitorilor cortului adunării, trebuiau să facă parte din seminția lui Levi. Aceștia asistau preoților, întrețineau locașul sfânt, procurau materialele necesare la cortul mărturie și aveau sarcina supravegherii și transportării acestuia. Leviții aveau acces doar în curtea cortului. Aceștia își începeau activitatea la vârsta de 25 sau 30 de ani și o încheiau la 50, vârstă după

care le era îngăduit să se ocupe doar de străjuirea cortului (Numeri 8,26). „Diferența de vârstă care apare se raportează la două situații total opuse. Vârsta minimă de 30 de ani era cerută leviților în perioada de rătăcire a evreilor prin deșert, când se impunea transportul cortului dintr-un loc în altul, sarcină ce nu era de fel ușoară, iar vârsta de 25 de ani era impusă după ce evreii au devenit populație sedentară și muncile de la locașul sfânt s-au ușurat foarte mult, putând fi îndeplinite și de către tineri cu forțe mai puține”²³.

Preoții, a doua treaptă a sacerdoțiului, aparțineau tot seminției lui Levi, însă trebuiau să facă parte și din neamul lui Aaron. Evreii din celelalte seminții, precum și cei ai seminției lui Levi care nu făceau parte din familia lui Aaron, erau excluși de la preoție sub amenințarea pedepsei cu moartea. Primii preoți ai poporului ales au fost fiii lui Aaron: Nadab, Abiud, Eleazar și Itamar. Pentru că Nadab și Abiud au adus foc străin la altar, au fost pedepsiți cu moartea (Lev. 10,1-2). „Pe lângă descendența aaronită, preoților li se impunea și o altă condiție, și anume aceea a integrității corporale. Cei care aveau din naștere unele deficiențe fizice, și este de presupus că în egală măsură și deficiențe psihice, erau opriți de la exercitarea misiunii preoțești. Astfel orbii, schiopii, ciungii, gheboșii, cei cu urme de vărsat etc. nu puteau oficia ca preoți. În schimb ei aveau dreptul la toate beneficiile preoților, întrucât independent de voința lor se aflau într-o stare incompatibilă cu misiunea preoțească. O altă cerință imperioasă de care trebuiau să țină seama preoții era aceea a unei înalte ținute morale. Lor le era interzisă căsătoria cu o femeie străină, cu o văduvă sau cu o femeie cu reputație proastă. Se puteau căsători numai cu o fecioară israelită ireproșabilă sau cu o văduvă de preot. Familia preotului trebuia să constituie un model de virtute, cinste și pioșenie pentru credincioși. Abaterile morale ale membrilor familie preotului se pedepseau cu asprime deosebită. Astfel, pentru fiica de preot care se deda desfrâului, legea prevedea uciderea ei cu pietre. Preoților le erau interzise atingerea de cadavre, ca și sfășierea veșmintelor sau aplicarea unor semne pe corp

²³ **Preot Prof. Dr. Dumitru Abrudan și Diac. Prof. Dr. Emilian Cornițescu, *Arheologie biblică*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994, p. 230.**

în semn de doliu”²⁴. Preoții aduceau zilnic, dimineața și seara, jertfele de la cortul mărturiei și îl tămâiau, având acces în Sfânta.

Arhiereul sau marele preot deținea cea mai înaltă treaptă a sacerdoțiului. Cel dintâi arhiereu al poporului ales a fost Aaron, fratele lui Moise, căruia i-a urmat Eleazar, fiul său, iar după el a fost arhiereu Finees, întâiul său născut. Succesiunea arhiereilor s-a continuat din tată în fiu. „Sfintirea arhiereului era identică cu cea a preotului, cu deosebirea că arhiereului i se turna untdelemn sfințit pe cap. Exigența printr-o viață morală ireproșabilă era și mai sporită în cazul arhiereului față de preot, care, între altele nu avea voie să-și tundă părul în semn de doliu, nici să-și rupă veșmintele sau să se atingă de vreun cadavru, fie acela și al părinților săi. Îi era îngăduit să se căsătorească numai cu o fecioară din neamul său”²⁵. Arhiereul avea veșminte speciale față de preoți și leviți. El se ocupa de administrarea generală a cultului, a tezaurului și a cortului mărturiei, la sărbătoarea împăcării aducea sacrificiile pentru păcat, pentru sine și pentru popor, singura dată în an când avea voie să intre în Sfânta Sfințelor. „Autoritatea moral religioasă a arhiereului era deosebită. El era socotit fundamentul teocrației și al moralității poporului ales”²⁶.

„Preoția Vechiului Testament a fost o preînchipuire a preoției Noului Testament”²⁷.

Dumnezeu a dat poporului rânduieli pentru jertfe: despre animale curate (care pot fi mâncate) și necurate (care nu pot fi mâncate). Se dau primele prescripții pentru curățirea femeilor după naștere, despre lepră, despre anul sabatic (al șaptelea an, în care pământul nu era lucrat, ci se odihnea) și anul jubileu (al cincizecilea an, timp de odihnă pentru oameni și pentru pământ, când erau eliberați sclavii, și proprietățile se întorceau la stăpânul lor legitim).

Legile date de Dumnezeu poporului ales sunt morale, ceremoniale și civile. Legile morale precizează obligațiile față de Dumnezeu și față de aproapele. Acestea se confundă uneori și cu legea

²⁴ **Ibidem**, pp. 233-234.

²⁵ **Ibidem**, p. 241.

²⁶ **Ibidem**, pp. 244.

²⁷ **Ibidem**, pp. 245.

morală naturală. Legile ceremoniale reglementează cultul exterior al lui Dumnezeu; iar legile civile determină drepturile reciproce ale evreilor în sânul poporului.

Legea a făcut din poporul evreu un popor ales. Aceasta a pregătit poporul pentru a-L putea primi pe Mesia. Totuși legea nu putea aduce harul lui Dumnezeu și era limitată în timp (până la Mesia) și în spațiu (doar la poporul evreu).

13 Canaanul

Evreii au ajuns lângă Canaan, pământul făgăduit lor de Domnul, iar la porunca lui Dumnezeu, Moise a trimis douăsprezece iscoade, câte una din fiecare seminție, pentru a vedea cum este pământul și cum sunt locuitorii țării. „Și s-au dus ei și au cercetat țara, începând de la pustiul Țin până la Rehob, care vine lângă Hamat. De acolo au trecut în partea de miazăzi a Canaanului și au mers până la Hebron, unde trăiau Ahiman, Șeșai, și Talmai, urmașii lui Enac. Hebronul fusese zidit cu șapte ani înaintea orașului egiptean Țoan. Apoi au venit până în valea Eșcol, au cercetat-o și au tăiat de acolo o viță de vie cu un ciorchine și o duceau pe pârghia unei prăjini, de asemenea au luat rodii și smochine. Locul acesta l-au numit ei Valea Eșcol, adică valea strugurelui, de la strugurele pe care l-au tăiat de acolo fiii lui Israel. Și dacă au cercetat ei țara, s-au întors după patruzeci de zile. Și, mergând, au venit la Moise și la Aaron și la toată obștea fiilor lui Israel, la Cadeș, în pustiul Paran, și au dat seamă în fața lor și în fața întregii adunări și le-au arătat roadele pământului. Și le-au povestit, zicând: «Am fost în țara în care ne-ați trimis, pământul în care curge miere și lapte și iată roadele lui. Numai că poporul care locuiește în ea este curajos și orașele sunt întărite și foarte mari, ba și pe urmașii lui Enac i-am văzut acolo. În partea de miazăzi a țării locuiește Amalec; Hetiei, Heveii, Iebuseii și Amoreii locuiesc în munți, iar Canaaneenii locuiesc pe lângă mare și pe lângă râul Iordanului». Și au împrăștiat printre fiii lui Israel zvonuri rele despre pământul pe care-l cercetaseră, zicând: «Pământul pe care l-am străbătut noi ca să-l iscodim este un pământ care-și mănâncă locuitorii, iar oamenii pe care i-am văzut acolo sunt toți foarte mari.

Acolo am văzut noi uriași; noi păream pe lângă ei ca niște lăcuste și tot așa le păream și noi lor»” (Numeri 13,22-29 și 13,32-34). Auzind evreii acestea, au spus că era mai bine să fi murit în Egipt. Ba chiar „au zis unii către alții: «Să ne alegem căpetenie și să ne întoarcem în Egipt»” (Numeri 14,4). Iosua Navi însă și Caleb, care se numărau și ei printre iscoade, au spus adevărul despre Canaan, că pământul este foarte roditor, iar Dumnezeu îl va da în mâinile lor. Poporul a fost însă neîncredător și a vrut să-i omoare pe cei doi cu pietre. Văzând aceasta, Dumnezeu s-a mâniat și i-a zis lui Moise: „Toți bărbații câți Mi-au văzut slava și minunile pe care le-am făcut în țara Egiptului și în această pustie și care de zeci de ori n-au ascultat glasul Meu și prin aceasta M-au pus la încercare, aceia nu vor vedea țara pe care Eu am făgăduit-o părinților lor; ci numai copiilor lor, care sunt aici cu Mine, care nu știu ce este binele și ce este răul și tuturor nevârstnicilor neștiutori, lor le voi da țara, iar toți cei ce M-au întărit nu o vor vedea. După numărul celor patruzeci de zile în care ați iscodit pământul Canaan, patruzeci de ani veți purta povara păcatelor voastre, câte un an pentru fiecare zi, ca să cunoașteți ce înseamnă să fiți părăsiți de Mine” (Numeri 14,22-23 și 14,34). Iscoadele care au răspândit zvonuri mincinoase despre pământul făgăduinței între evrei au murit lovite de Domnul.

Nici lui Moise și Aaron Dumnezeu nu le-a îngăduit să intre în pământul făgăduinței, pentru că la Meriba nu au crezut că Domnul va izvorî poporului apă din stâncă. „Atunci a zis Domnul către Moise și Aaron: «Pentru că nu M-ați crezut, ca să arătați sfințenia Mea înaintea ochilor fiilor lui Israel, de aceea nu veți duce voi adunarea aceasta în țara pe care am să i-o dau»” (Num. 20, 12).

Singurii dintre evreii născuți în Egipt cărora le-a permis Dumnezeu să intre în pământul făgăduinței au fost Iosua, fiul lui Navi și Caleb, fiul lui Iefone, pentru că cei doi au fost iscoadele care au mărturisit adevărul despre Canaan.

Poporul ales a fost purtat prin pustie până la moartea generației care nu a crezut că Dumnezeu le va da pământul făgăduit. „Aceasta s-a putut întâmpla pentru că scopul lor a fost îndreptat către ei înșiși și cum să supraviețuiască, nu către Dumnezeu și cum să trăiască cu El.

Evreii au părăsit fizic robia lui faraon, dar erau stăpâniți de o robie lăuntrică, de aceea au pierit. Adevărata țintă era cea a lui Moise, iar nu cea a poporului lui Israel”²⁸.

După o vreme, săturându-se de atâtea rătăcirii prin pustie, evreii s-au răzvrătit împotriva lui Moise și Aaron, zicând din nou că mai bine era să moară în Egipt. În fruntea răzvrătiților se aflau Core, Datan și Abiron, împreună cu două sute cincizeci de bărbați, căpetenii ale obștii fiilor lui Israel. Aceștia le-au spus lui Moise și lui Aaron să nu se considere mai presus de ei. Dumnezeu i-a poruncit atunci lui Moise ca toți cei două sute cincizeci de bărbați, împreună cu Core, Datan și Abiron, precum și Moise și Aaron, să-și umple câte o cădelniță cu tămâie, iar El va arăta cine este drept înaintea Lui. Pentru că răzvrățiții au continuat să se ridice împotriva lui Moise, „s-a deschis pământul și i-a înghițit, pe ei și casele lor, pe toți oamenii lui Core cu toate bunurile lor; și s-au pogorât ei cu toate câte aveau de vii în locuința morților, i-a acoperit pământul și au pierit din mijlocul obștii. A ieșit apoi foc de la Domnul și a mistuit pe cei două sute cincizeci de bărbați care aduseseră tămâie” (Numeri 16,32-33 și 16,35). A doua zi poporul a cântit din nou, zicând că Moise își omoară conaționalii. Dumnezeu S-a aprins atunci de mânie și a pierdut paisprezece mii șapte sute de oameni, dar Moise și Aaron s-au rugat Domnului să aibă milă de popor, iar Acesta a încetat pedeapsa.

Pentru a opri cârtirea fiilor lui Israel, Dumnezeu a poruncit ca fiecare căpetenie de seminție să pună câte un toiag în cortul mărturie, înaintea chivotului legii, pentru a le arăta pe cine Își alege El de preot. Pentru seminția lui Levi a fost pus înaintea chivotului legii toiagul lui Aaron. A doua zi evreii au constatat că peste noapte toiagul lui Aaron a odrăslit, a înmugurit, a înflorit și a dat rod de migdale. Prin această minune Dumnezeu a adeverit preoția lui Aaron, iar evreii s-au liniștit și au început să călătorească din nou prin pustie.

²⁸ **H. H. Pope Shenouda III**, *Characteristics of the Spiritual Path*, Dar El Tebaa, 1991, p. 23.

14 Peregrinări prin pustie

„În cel de-al doilea an de la ieșirea israeliților din țara Egiptului, în ziua întâi a lunii a doua a grăit Domnul către Moise în pustiul Sinai, în cortul mărturie, zicând: «Numărați toată obștea fiilor lui Israel după semințiile lor, după familiile lor și după numele lor, om cu om. Tot bărbatul de la douăzeci de ani în sus, tot cel ce poate ieși la oaste în Israel, să se numere de tine și de Aaron și să se rânduiască în tabăra lui. Cu voi va mai fi câte un om din fiecare seminție, bărbatul cel mai de seamă în familia sa. Vezi ca seminția lui Levi să n-o treci la numărătoare; numărul lor să nu-l socotești între fiii lui Israel; ci pe leviți rânduiește-i la cortul mărturie și la toate lucrurile lui și la toate câte sunt în el. Ei vor purta cortul și toate lucrurile lui, vor sluji în el și își vor așeza tabăra împrejurul cortului. Când va fi să plece cortul, leviții îl vor strânge; când va fi să se oprească, leviții îl vor așeza»” (Numeri 1,1-4 și 1,49-51). La acest recensământ au fost numărați șase sute trei mii cinci sute cincizeci de bărbați buni de luptă.

După o vreme evreii au început să cârtească din nou, zicând: „«Cine ne va hrăni cu carne? Căci iată, ne aducem aminte de peștele pe care-l mâncam pe nimic în Egipt, și de castraveți și de pepeni și de ceapă și de praz și de usturoi; iar acum, iată, că tânjește sufletul nostru, că ochii noștri nu mai văd nimic în afară de mană». Atunci a zis Moise către Dumnezeu: «De unde să iau eu carne și să dau la tot poporul acesta? Că mi se plâng, zicând: Dă-ne carne să mâncăm!». Iar Dumnezeu a zis către Moise: «Spune poporului: Curățiți-vă pentru ziua de mâine și veți avea să mâncați carne, de vreme ce ați plâns în fața Domnului, zicând: Cine ne va hrăni cu carne? Că ce bine ne era nouă în Egipt; ei bine, Domnul vă va da carne să mâncați, și carne veți mânca; și nu doar o zi veți mânca, nici două zile, nici numai cinci zile, nici doar zece zile sau douăzeci de zile, ci o lună întreagă veți mânca, până o să vă dea pe nas și o să vă fie scârbă, pentru că nu L-ați luat în seamă pe Domnul Cel ce este între voi și v-ați plâns în fața Lui, zicând: La ce bun am ieșit noi din Egipt?». Și a zis Moise: «Șase sute de mii de pedestri numără poporul acesta în care sunt și eu, și Tu zici: Carne le voi da să mănânce, și vor mânca o lună de zile! Oare li se vor

înjunghia atâtea oi și atâtia boi încât să le ajungă? Sau toți peștii mării li se vor aduna ca să-i îndeustuleze?». Zis-a Domnul către Moise: «Dar, oare, mâna Domnului este scurtă? Acum vei vedea de se va împlini sau nu cuvântul Meu». Atunci s-a stârnit vânt de la Domnul, a adus prepelițe dinspre mare și le-a așternut pe tabără, cale de o zi într-o parte și cale de o zi în cealaltă parte împrejurul taberei, strat gros aproape de doi coți de la pământ. Atunci s-a sculat poporul și toată ziua și toată noaptea aceea și toată ziua următoare au adunat prepelițe; și cine a strâns mai puțin, tot a adunat zece coșuri și le-au întins în jurul taberei ca să se zvânte” (Numeri 11,4-6; 11,13; 11,18-23 și 11,31-32). Văzând lăcomia evreilor, Dumnezeu i-a pedepsit, murind toți cei lacomi. „Și s-a pus numele locului aceuia: Chibrot-Hataava, adică mormintele poftei, căci acolo au îngropat pe poporul cel aprins de pofță” (Numeri 11,34).

Regiunea prin care călătoreau evreii era bogată în prepelițe. Primăvara ele migrau în stoluri dese din interiorul Africii de Nord către Europa. Minunea lui Dumnezeu făcută poporului ales consta în faptul că deși sezonul migrării păsărilor trecuse, ele apar aduse de Dumnezeu într-un moment potrivit pentru cei înfometați.

Poporul își continuă drumul pustie, iar Miriam și Aaron îl vorbesc de rău pe Moise, căci acesta avea o soție etiopiancă. Dumnezeu se mânie și lovește cu lepră pe sora lui Moise, dar acesta se roagă Domnului să o tămăduiască, iar Dumnezeu îi împlinește cererea.

Sfânta Scriptură ni-l înfățișează pe Moise în al doilea an de peregrinări prin pustie ca având o soție etiopiancă (Numeri 12,1). Probabil Sefora murise. Iosif Flaviu în „Antichități iudaice” spune că „ar fi fost o prințesă etiopiancă, îndrăgostită de Moise, pe când el era încă în casa lui faraon și a condus oastea egiptenilor în Etiopia. Această femeie se numea Tharbis”²⁹. Povestea însă este inventată. Probabil că etiopianca avea în vine și sânge evreiesc, ori se număra printre străinii care au urmat pe evrei în fuga lor din Egipt. Faptul adevărat pe care se speculează este acela că Moise a luptat în Etiopia, ca și conducător al armatei egiptene, unde a fost trimis să moară de

²⁹ **M. S. Belenski**, *Despre mitologia și filozofia Bibliei*, Traducere de Elena M. Florescu, Editura Politică, București, 1982, p. 39.

dușmanii lui de la curtea faraonului. Moise nu numai că nu a murit, dar s-a întors victorios din această campanie, ceea ce ne demonstrează capacitatea și spiritul său de conducător.

Ajungând la „Cadeș a murit Miriam, sora lui Moise și a fost îngropată acolo” (Numeri 20,1).

În peregrinările lor prin pustiu evreii au ajuns la Meriba, unde au rămas din nou fără apă. La porunca lui Dumnezeu Moise lovește neîncrezător cu toiagul o stâncă, de unde izvorăște apă pentru popor (Numeri cap. 20).

Evreii au purtat numeroase lupte cu multe triburi în deșert, biruindu-le pe toate. Dintre victoriile fiilor lui Israel, cele mai răsunătoare au fost cele împotriva lui Sihon, regele amoreilor (Numeri 21,21-25) și asupra lui Og, regele Vasanului (Numeri 21,33-35).

15 Șarpele de aramă

Nemulțumiți de soarta lor, evreii au început să grăiască „împotriva lui Dumnezeu și împotriva lui Moise, zicând: «Ne-ai scos din Egipt ca să ne omori în pustie? Că aici nu este nici pâine, nici apă, și sufletul ni s-a scârbit de această hrană sărăcăcioasă»” (Numeri 21,5). Pentru a-i pedepsi, Dumnezeu a trimis asupra fiilor lui Israel șerpi veninoși, încât au murit mulți dintre ei. Văzând aceasta, evreii au venit la Moise și i-au zis: „Am păcătuit vorbind împotriva lui Dumnezeu și împotriva ta; roagă-te tu Domnului, ca să îndepărteze șerpii de la noi” (Numeri 21,7). Moise s-a rugat lui Dumnezeu pentru iertarea poporului, iar Acesta i-a poruncit să facă un șarpe de aramă pe care să-l înalțe pe un stâlp, la care să privească toți cei mușcați de șarpe și să rămână în viață. Moise a făcut după cum i-a poruncit Dumnezeu, iar cei ce erau mușcați de șerpi, care se uitau cu credință la șarpele de pe stâlp nu mureau, ci rămâneau în viață.

Tendința fiilor lui Israel de a cădea în idolatrie nu s-a constatat numai în momentul confecționării și închinării la vițelul de aur, meteahnă moștenită din timpul robiei egiptene, ci chiar și în ceea ce privește șarpele de aramă, căci cu trecerea vremii ei l-au considerat drept dumnezeu, și numindu-l „Nehuștan”, i se închinau, aducându-i jertfe, ceea ce l-a transformat într-un idol, ceea ce l-a

determinat pe regele Iezechia să-l distrugă, pentru ca evreii să nu mai cadă în idolatrie (IV Regi 18,4)³⁰.

16 Balaam

Auzind că fiii lui Israel s-au așezat în hotarele regatului său și fiind înspăimântat de renumele lor, Balac, regele Moabului, a trimis soli la Balaam, un vrăjitor vestit, zicând solilor să transmită lui Balaam întocmai acest mesaj: „Vino și-mi blestemă poporul acesta, că este mai tare decât mine, și atunci poate voi fi în stare să-l bat și să-l alung din țară. Eu știu că cel pe care tu îl binecuvintezi este binecuvântat, și cel pe care tu îl blestemi este blestemat. S-au dus deci bătrânii din Moab și bătrânii din Madian cu mâinile pline de daruri pentru vrăji; și ajungând la Balaam, i-au spus cuvintele lui Balac. Iar el le-a zis: «Rămâneți aici peste noapte, iar eu vă voi răspunde prin ceea ce îmi va spune Domnul». Și au rămas căpeteniile lui Moab la Balaam. Atunci a venit Dumnezeu la Balaam noaptea și i-a zis: «De vreme ce oamenii aceștia au venit să te cheme, scoală-te și du-te cu ei; dar numai ceea ce-ți voi spune Eu, aceea să faci!». Și s-a dus Balaam cu bătrânii lui Balac, iar când a ajuns la acesta, Balaam i-a zis: «Iată, am venit la tine. Crezi tu că eu pot să-ți spun acum orice? Cuvântul pe care mi-l va pune Dumnezeu în gură, pe acela îl voi grăi!». Iar pe când stătea Balac lângă arderile lui de tot și toate căpeteniile Moabului erau cu el, Duhul lui Dumnezeu a fost peste Balaam, iar el și-a rostit cuvântul, zicând: «Din Mesopotamia m-a chemat Balac, regele Moabului, din munții Răsăritului, zicând: Vino și-mi blestemă pe Iacov, vino și-mi osândește pe Israel! Cum să blestem pe cel ce Dumnezeu nu-l blestemă? Sau cum să osândesc pe cel ce Dumnezeu nu-l osândește? Că de pe vârful munților îl voi vedea și de pe dealuri îl voi cunoaște. Iată un popor care trăiește deosebi și nu se numără cu alte popoare. Cine a numărat pe urmașii lui Iacov? Cine a socotit puzderia lui Israel? Să moară sufletul meu ca sufletele dreptilor, fie urmașii mei precum urmașii lor!». Atunci a zis Balac către Balaam: «Ce mi-ai făcut? Eu te-am chemat să-mi blestemi vrăjmașii și iată că

³⁰ **Pr. Ioan Mircea**, *Idoli sau icoane sfinte?*, articol publicat în «Ortodoxia», Nr. 1/1982, p. 48.

tu îi binecuvintezi!». Balaam însă a zis către Balac: «Oare nu ceea ce-mi pune Dumnezeu în gură trebuie să spun eu lui Balac?» (Numeri 22,6-8 și 20 și 35 și 38 și 23,6-12). Balaam a binecuvântat de trei ori poporul ales și, inspirat de Dumnezeu, chiar a profețit că Mântuitorul lumii se va naște din acest popor.

Văzând că Balaam îi binecuvintează pe evrei, moabitențele i-au invitat pe fiii lui Israel să jertfească zeilor lor și să păcătuiască cu ele, ceea ce evreii au și făcut. Atunci Moise a primit poruncă de la Dumnezeu să omoare pe toți fiii lui Israel care au greșit, ceea ce s-a și întâmplat. În timp ce evreii rămași în viață se căiau pentru acest păcat la ușa cortului mărturie, un evreu pe nume Zimri a adus în tabăra lor o moabiteancă numită Cozbi. Văzând aceasta, Finees, fiul lui Eleazar, a luat în mână o lance, cu care i-a străpuns pe cei doi, omorându-i. „Atunci a grăit Domnul cu Moise, zicând: «Finees, fiul lui Eleazar, fiul preotului Aaron, a potolit mânia Mea de deasupra fiilor lui Israel, râvnind între ei pentru Mine, așa că Eu nu i-am nimicit pe fiii lui Israel în mânia Mea; drept aceea spune-i că voi încheia cu el legământ de pace, și va fi pentru el și pentru urmașii lui de după el legământ de preoție veșnică, pentru că a arătat râvnă pentru Dumnezeul său și a ispășit păcatul fiilor lui Israel»” (Numeri 25,10-13). În ziua aceea au fost uciși două zeci și patru de mii de evrei (Numeri 25,9), iar prin aceasta Dumnezeu i-a ferit pe fiii lui Israel de a mai păcătui.

17 Sfârșitul lui Moise

Pe când poporul ales se găsea lângă hotarul țării Edomului, lui Aaron i s-a vestit că se va muta din această viață, iar Dumnezeu i-a poruncit lui Moise să urce împreună cu fratele său și cu Eleazar, fiul acestuia, pe muntele Hor, înaintea întregului popor, unde să îl îmbrace pe fiu cu veșmintele tatălui, perpetuându-se în acest fel firul preoției la urmașii lui Aaron. După ce a făcut Moise aceasta, Aaron „a murit acolo, în anul al patruzecilea de la ieșirea fiilor lui Israel din țara Egiptului, în luna a cincea, în prima zi a lunii. Aaron era de o sută douăzeci și trei de ani când a murit în muntele Hor” (Numeri 33,38-39).

„Când s-a stins tot neamul care făcuse rele înaintea Domnului” (Numeri 32,13), fiii lui Israel s-au apropiat de Canaan, iar Dumnezeu

i-a poruncit lui Moise să numere din nou poporul, pentru a ști cum să fie împărțit pământul Țării Sfinte. Moise a numărat șase sute una mii șapte sute treizeci de bărbați trecuți de douăzeci de ani. „Aceștia sunt cei numărați de Moise și de Eleazar preotul, cei ce i-au numărat pe fiii lui Israel în șesurile Moabului, lângă Iordan, în dreptul Ierihonului. Printre ei nu se afla niciunul din fiii lui Israel numărați de Moise și de preotul Aaron în pustiu Sinai, căci Domnul le spusese acestora că vor muri toți în pustie, și n-a rămas din ei niciunul, în afară de Caleb, fiul lui Iefone și de Iosua, fiul lui Navi” (Numeri 26,63-65). La această numărătoare în seminția lui Levi s-au aflat două zeci și trei de mii de urmași ai lui Levi de parte bărbătească de la o lună în sus, „căci aceștia nu fuseseră numărați împreună cu fiii lui Israel, pentru că nu li s-a dat moștenire printre fiii lui Israel” (Numeri 26,62).

Dumnezeu i-a poruncit lui Moise cum să împartă pământul Țării Sfinte, zicându-i: „Celor mai mulți să le dai moșie mai mare, iar celor mai puțini să le dai moșie mai mică; fiecăruia să se dea moșie potrivit cu numărul celor ce au fost socotiți la numărătoare. Pământul să-l împărțiți prin sorți; după neamul semințiilor lor să-și primească și părțile: Prin sorți să le împărțiți moșia, atât celor mulți la număr, cât și celor puțini la număr” (Numeri 26,54-56).

Poporul ales a pus stăpânire pe teritoriile din stânga Iordanului, iar Moise a dat Galaadul și Iazurul fiilor lui Gad, a lui Ruben și la jumătate din seminția lui Manase, pentru că aceștia aveau foarte multe turme, iar pământul acela avea multe pășuni bune.

Simțindu-și sfârșitul aproape, Moise i-a zis lui Dumnezeu: „Domnul, Dumnezeul duhurilor și a tot trupul, să rânduiască peste obștea aceasta un om, care să iasă înaintea ei și care să intre înaintea ei, care să-i ducă și să-i aducă, pentru ca să nu rămână obștea Domnului ca niște oi fără păstor” (Numeri 27,16-17). „De aici vedem că Moise era mult mai preocupat de poporul său decât de soarta sa proprie”³¹. „Iar Domnul a zis către Moise: «Ia-ți pe Iosua, fiul lui Navi, om cu duh într-însul, pune-ți mâinile peste el și du-l în fața

³¹ **Origen**, *Omilii la cartea Numeri, Omilia a XXII-a Despre fetele lui Salfaad*, Părinți și Scriitori Bisericești 6 Scrieri Alese Partea I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 191.

preotului Eleazar, înaintea a toată obștea și dă-i povețe înaintea ochilor lor; dă-i din slava ta, ca să-l asculte toată obștea fiilor lui Israel». Atunci a grăit Moise cuvintele acestea tuturor fiilor lui Israel și le-a zis: «Eu sunt acum de o sută douăzeci de ani și de-acum nu mai pot să intru și să ies, iar Domnul mi-a zis: Tu nu vei trece Iordanul». Apoi l-a chemat Moise pe Iosua și i-a zis în fața întregului Israel: «Fii tare și curajos, că tu ești cel ce vei intra cu poporul acesta în țara pe care Domnul S-a jurat părinților voștri să le-o dea; tu ești cel ce le-o vei împărți. Domnul Însuși va merge înaintea ta; El Însuși va fi cu tine și nu te va părăsi; nu te teme, nici nu te spăimânta». Apoi și-a pus mâinile peste el și l-a rânduit, așa cum poruncise Domnul prin Moise” (Numeri 27,18-20 și Deut. 31,1-2 și 31,7-8 și Numeri 27,23).

După ce a scris legea pe care Dumnezeu i-a descoperit-o, Moise a dat-o preoților spre păstrare în chivotul legii din Sfânta Sfintelor (Deut. 31,9 și 31,26). „Apoi a zis Domnul către Moise: «Suie-te pe acest munte, care este dincoace de Iordan, adică pe muntele Nebo, și privește țara Canaanului, pe care Eu le-o dau fiilor lui Israel ca moștenire. Iar după ce o vei vedea, te vei adăuga și tu la poporul tău, așa cum s-a adăugat Aaron, fratele tău, pe muntele Hor». Atunci s-a suit Moise din șesurile Moabului în Muntele Nebo, pe vârful Fazga, care este față-n față cu Ierihonul, și Domnul i-a arătat tot ținutul Galaad, până la Dan, și tot ținutul lui Neftali, și tot ținutul lui Efraim și al lui Manase și tot ținutul lui Iuda, până la marea de dincolo de zare, și Neghebul și împrejurimile Ierihonului, cetatea Palmierilor, până la Țoar. Și a zis Domnul către Moise: «Iată țara pentru care M-am jurat lui Avraam, lui Isaac și lui Iacov, zicând: Seminției tale o voi da. Iată, le-am arătat-o ochilor tăi; dar tu în ea nu vei intra!». Și a murit Moise, robul lui Dumnezeu, acolo, în ținutul Moabului, după cum îi spusese Domnul; și l-au îngropat în vale, în ținutul Moabului, în fața Bet-Peorului, dar mormântul lui nimeni nu-l știe nici până în ziua de astăzi. Și era Moise de o sută douăzeci de ani când a murit; dar vederea nu-i slăbise și tăria nu i se împuținase. Și l-au plâns fiii lui Israel pe Moise, în șesurile Moabului, la Iordan, aproape de Ierihon, timp de treizeci de zile, până s-au sfârșit zilele de jeli și de plâns după Moise. Iar Iosua, fiul lui Navi, s-a umplut de duhul înțelepciunii,

pentru că Moise își pusese mâinile peste el, iar fiii lui Israel i s-au supus și au făcut așa precum Domnul poruncise prin Moise. De atunci nu s-a mai ridicat în Israel prooroc asemenea lui Moise, pe care Dumnezeu să-l fi cunoscut față către față, nici să săvârșească toate semnele și minunile pe care Domnul l-a trimis să le facă în țara Egiptului, asupra lui faraon, a dregătorilor lui și asupra întregii țări; nici să facă cu mână tare și cu mari înfricoșări ceea ce a făcut Moise în fața întregului Israel” (Numeri 27,12,13 și Deut. 34,1-10). „Moise nu a fost regele poporului ales, nici mare preot, ci el a fost numai conducătorul poporului la ieșirea din Egipt, organizator al cultului și un profet inspirat”³².

Probabil că Moise s-a întristat pentru că nu i-a fost îngăduit să intre în Canaan, însă ținând cont de vârsta înaintată la care a murit și de faptul că privise din înălțime pământul promis fiilor lui Israel, a înțeles că rolul său fusese încheiat, că poporul avea să ocupe acest pământ și sentimentul misiunii împlinite a biruit pe cel al tristeții, așa încât ca un adevărat conducător a murit liniștit, cunoscând faptul că nu a ajuns până aici în zadar, iar conducerea poporului o va lua Iosua, cel desemnat pentru aceasta de Dumnezeu.

18 Iosua Navi

„După moartea lui Moise, robul lui Dumnezeu, a grăit Domnul către Iosua, fiul lui Navi, slujitorul lui Moise, zicând: «Moise, robul Meu, a murit. Ridică-te dar și treci Iordanul tu și tot poporul acesta, în țara pe care Eu le-o dau fiilor lui Israel. Tot locul pe care îl va călca talpa piciorului vostru vi-l dau, așa cum am i-am grăit lui Moise: De la pustie și de la Liban până la marele râu al Eufratului și până la marea cea îndepărtată dinspre soare-apune, acelea vor fi hotarele voastre. Nu va fi om care să vă stea împotrivă, pe toată durata zilelor vieții tale. Precum am fost cu Moise, întocmai voi fi și cu tine; nu te voi părăsi și nu te voi trece cu vederea. Fii tare și curajos, că tu îi vei împărți acestui popor țara pe care M-am jurat părinților voștri să le-o dau»” (Iosua 1,1-6). Iosua a adunat căpeteniile poporului și le-a vorbit, iar acestea „răspunzându-i lui Iosua, i-au zis: «Vom face tot ceea ce ne vei porunci

³² **Philon d’Alexandrie**, *Op. Cit.*, p. 14.

și vom merge peste tot unde ne vei trimite. Cum am ascultat de Moise, așa vom asculta și de tine, numai să fie cu tine Domnul, Dumnezeuul nostru, așa cum a fost El cu Moise. Iar omul care nu ți se va supune ție și care nu-ți va asculta cuvintele pe care tu i le vei porunci, acela să moară. Dar tu fii tare și curajos!»” (Iosua 1,16-18).

Iosua Navi a trimis două iscoade în Ierihon, pentru a culege informații despre acel oraș, pe care evreii voiau să-l cucerească. Ierihonul este unul dintre cele mai vechi orașe ale lumii, avându-și începutul cu opt milenii înainte de Hristos. Iscoadele au fost descoperite și au scăpat cu viață numai datorită lui Rahav, o locuitoare a acestui oraș. Când s-au întors la Iosua, cele două iscoade i-au spus: „Domnul a dat în mâna noastră toată țara aceea și toți locuitorii acelei țări tremură de frica noastră” (Iosua 2,24).

A doua zi evreii au venit pe malul Iordanului pentru a trece apa și „când preoții care purtau chivotul legământului Domnului au intrat în Iordan și când picioarele preoților care purtau chivotul s-au afundat în apa Iordanului, apa care curgea din sus s-a oprit și pe o distanță foarte mare s-a făcut perete, până la cetatea Adam, care este lângă Țartan, iar apa care curgea spre marea cea din Arabah, Marea Moartă, s-a scurs până ce s-a dus de tot, iar poporul a trecut în fața Ierihonului. Iar preoții care purtau chivotul legământului Domnului stăteau ca pe uscat în mijlocul Iordanului; și toți fiii lui Israel au trecut pe uscat, până ce întregul popor a trecut Iordanul” (Iosua 3,15-17).

După trecerea Iordanului, Dumnezeu i-a poruncit lui Iosua să taie împrejur pe toți fiii lui Israel, „pentru că tot poporul care ieșise din Egipt era tăiat împrejur; iar poporul născut pe cale, în pustiu, după ieșirea din Egipt, nu era tăiat împrejur și i-a tăiat Iosua împrejur. Iar după ce au fost tăiați împrejur au șezut acolo, liniștiți, în tabără, până ce s-au vindecat” (Iosua 5,5 și 5,7-8). Au sărbătorit apoi Paștile, „iar a doua zi de Paști au mâncat azime și pâine nouă din grâul pământului. În ziua aceea, după ce au mâncat din grâul pământului, a încetat să mai cadă mană; iar fiii lui Israel n-au mai avut mană; și în anul acela au adunat din roadele țării Canaanului” (Iosua 5,11-12).

Evreii s-au apropiat de Ierihon, pentru a-l lua cu asalt, însă orașul „era încuiat și întărit de frica fiilor lui Israel; încât nimeni nu intra

în el și nimeni nu ieșea” (Iosua 6,1). Atunci Dumnezeu i-a poruncit lui Iosua ca toți războinicii poporului să înconjoare cetatea, iar în timp ce preoții vor suna din trâmbițe, tot poporul să strige cu glas tare către cetate. La porunca lui Iosua Navi „preoții au trâmbițat din trâmbițe și când poporul a auzit sunetul trâmbițelor, întregul popor a strigat deodată cu strigăt tare și puternic; și întregul zid s-a prăbușit de jur împrejur; și întregul popor a năvălit în cetate și au luat cetatea” (Iosua Navi 6,20). Zidurile Ierihonului au cedat la vacarmul asurzitor produs de evrei datorită vechimii lor considerabile, orașul căzând în acest fel în mâinile oamenilor conduși de Iosua Navi. În momentul în care Ierihonul a fost cucerit de evrei, familia lui Rahav a fost cruțată, în timp ce toți ceilalți locuitori au fost trecuți prin ascuțișul sabiei.

Ierihonul a devenit primul oraș al evreilor din Țara Sfântă.

Auzind de izbânzile evreilor, locuitorii marii cetăți a Ghibeonului li s-au supus de bună voie. Aflând aceasta cei cinci regi amorei: Adoni-Țedec al Ierusalimului, Hoham al Hebronului, Piream al Iarmutului, Iafia al Lachișului și Debir al Eglonului (Iosua 10,3) au tăbărât cu tot poporul asupra Ghibeonului. Atunci locuitorii cetății au cerut ajutorul lui Iosua, care își avea tabăra în Ghilgal. „Și Iosua a năvălit asupra lor pe neașteptate, după ce mersese toată noaptea venind din Ghilgal. Iar Domnul i-a făcut să se sperie la vederea fiilor lui Israel și i-a învins pe ei Domnul cu înfrângere grea la Ghibeon, și i-au fugărit pe calea ce urcă spre Bet-Horon și i-a bătut până la Azeca și până la Macheda. Și-n timp ce ei fugeau din fața fiilor lui Israel pe povârnișul Bet-Horon, Domnul a aruncat asupra lor grindină mare, din cer, până la Azeca; și mai mulți au fost cei ce au murit de grindină decât cei uciși în bătălie de săbiile fiilor lui Israel. În ziua aceea, în care Dumnezeu a dat pe amorei în mâinile lui Israel, și când i-a bătut la Ghibeon și au fost zdrobiți de dinaintea fiilor lui Israel, Iosua a grăit către Domnul, în fața israeliților, zicând: «Stai, soare, deasupra Ghibeonului, și tu, lună, oprește-te deasupra văii Aialon!». Și soarele și luna s-au oprit pe loc până când Domnul s-a răzbunat pe vrăjmașii lor. Oare nu de aceea este scris în Cartea Dreptului: «Soarele s-a oprit în mijlocul cerului și nu s-a mișcat spre asfințit pentru aproape încă o zi». Iar o zi ca aceea n-a mai

fost nici înainte, nici după aceea, așa ca Domnul să asculte de cuvântul omului; că s-a luptat Domnul de partea lui Israel” (Iosua 10,9-14).

Dintre cetățile cucerite de evrei în Canaan amintim: Ai, Macheda, Libna, Lachiș, Eglon, Hebron, Debir și Hațor, „care fusese până atunci căpetenia tuturor regatelor canaaneenilor” (Iosua 11,10).

Pământul Țării Sfinte a fost împărțit poporului ales prin tragere la sorți, după cum poruncise Dumnezeu. Semințiile lui Gad, Ruben și jumătate din Manase au primit pământ în stânga Iordanului, iar seminției lui Levi nu i s-a rânduit parte, pentru că Dumnezeu îi spusese lui Moise: „Fiilor lui Levi le-am dat toată zeciuiala în Israel, în schimbul slujbelor lor pe care le fac la cortul mărturiei” (Numeri 18,21), de aceea „preoții, leviții și toată seminția lui Levi nu vor avea parte și nici moștenire cu Israel; moștenirea lor sunt jertfele Domnului: cu acelea se vor hrăni” (Deut. 18,1). Totuși pentru a-și putea paște vitele, seminția lui Levi a primit patruzeci și opt de cetăți cu împrejurimile lor (Iosua 21,41). Pământul din dreapta Iordanului a fost împărțit între celelalte opt seminții și jumătate. „Așa i-a dat Domnul lui Israel toată țara pe care Se jurase să le-o dea părinților lor; iar ei au moștenit-o și au locuit în ea. Și le-a dat Domnul liniște și odihnă din toate părțile, așa cum li Se jurase părinților lor: dintre toți vrăjmașii lor, nimeni nu le-a putut sta împotrivă, căci pe toți vrăjmașii lor i-a dat Domnul în mâinile lor. Și n-a rămas neîmplinit nici un cuvânt din toate cuvintele cele bune pe care Domnul le-a grăit către fiii lui Israel; toate s-au împlinit” (Iosua 21,43-45).

„Fiii lui Israel au adus din Egipt oasele lui Iosif și le-au îngropat în Sichem, în partea de țarină pe care cu mult timp în urmă Iacov o cumpăraseră cu o sută de arginți de la amoreii ce locuiau în Sichem și care căzuse de moștenire fiilor lui Iosif” (Iosua Navi 24,32).

„Trecând multă vreme, după ce Domnul Dumnezeu a odihnit poporul Israel de toți vrăjmașii lui de primprejur, Iosua a îmbătrânit și a înaintat în vârstă. Atunci a chemat Iosua pe toți fiii lui Israel și pe bătrânii lor și pe căpeteniile lor și pe judecătorii lor și pe cărturarii lor și le-a zis: «Eu am îmbătrânit și sunt înaintat în vârstă; iar voi ați văzut tot ceea ce Domnul, Dumnezeul nostru, le-a făcut tuturor aceste neamuri ce ne-au stat în față; căci Dumnezeul vostru, El este Cel ce S-a luptat

pentru voi. Iată eu v-am împărțit prin sorți neamurile acestea ce au mai rămas în moștenirea semințiilor voastre, toate neamurile pe care eu le-am nimicit, începând de la Iordan și până la Marea cea Mare dinspre soare-apune. Iar Domnul, Dumnezeuul nostru, le va nimici de dinaintea voastră până ce vor pieri; și va trimite asupra lor fiare sălbatice până le va stârpi de dinaintea voastră, pe ele și pe regii lor, iar voi veți moșteni pământul lor, așa cum Domnul, Dumnezeuul vostru, v-a grăit vouă. De aceea străduiți-vă să păziți și să împliniți toate cele scrise în cartea legii lui Moise, neabătându-vă nici la dreapta, nici la stânga. Să nu intrați în legătură cu aceste popoare care au mai rămas printre voi, numele dumnezeilor lor să nu le pomeniți între voi; să nu le slujiți și nici să vă închinați la ei; ci numai de Domnul, Dumnezeuul vostru, să vă lipiți, așa cum ați făcut până în ziua de astăzi»” (Iosua 23,1-8).

„Și a murit Iosua, fiul lui Navi, robul Domnului, în vârstă de o sută și zece ani. Și l-au îngropat în ținutul moștenirii sale, la Timnat-Serah, în muntele lui Efraim, la miazănoapte de muntele Gaaș. Și împreună cu el au pus, în mormântul în care l-au îngropat, cuțitele de piatră cu care îi tăiasă împrejur pe fiii lui Israel în Ghilgal, după ce îi adusese din Egipt, așa cum îi poruncise Domnul, și ele sunt acolo până în ziua de astăzi. După aceea a murit și Eleazar, fiul lui Aaron arhiereul, și l-au îngropat în Ghibeea, orașul lui Finees, fiul lui, pe care el i-l dăduse în muntele lui Efraim. În ziua aceea au luat fiii lui Israel chivotul lui Dumnezeu și l-au purtat printre ei, de jur împrejur, iar Finees a fost preot în locul lui Eleazar, tatăl său, până când a murit și a fost îngropat în Ghibeea, cetatea sa, iar fiii lui Israel s-au dus fiecare la locul său și în cetatea sa” (Iosua 24,29-30 și 24,33-35).

Multă lume se întreabă de ce Dumnezeu a rânduit după Moise la conducerea poporului ales pe Iosua Navi, iar nu pe unul dintre cei doi fii ai lui Moise. Prin aceasta vedem că Dumnezeu a așezat în fruntea poporului nu un succesor de sânge al lui Moise, ci un urmaș în fapte, care să semene marelui său predecesor. Probabil s-a întâmplat aceasta și pentru că fiii lui Moise se născuseră în Madian, în afara poporului ales, iar acolo, mama lor, precum și toți cei care îi înconjura, în afară de Moise, nu făceau parte dintre fiii lui Israel. Cert este că alegerea lui Dumnezeu în persoana lui Iosua Navi a fost pe deplin justificată, căci

acesta a condus cu succes pe evrei în pământul făgăduit lor de Dumnezeu.

După cum Iosua Navi duce poporul ales în pământul făgăduit, iar nu Moise, tot așa și legile date prin Moise aporie de Dumnezeu, dar numai Iisus Hristos mântuiește.

19 Pentateuhul lui Moise

O altă mare operă a lui Moise, pe lângă cea de legiuitor, este Pentateuhul. Acesta își trage numele de la cuvintele grecești „pente” adică „cinci” și „tevhos” care înseamnă „volum”, „carte”, căci acesta cuprinde într-adevăr cinci cărți: Facerea, Ieșirea, Leviticul, Numeri și Deuteronomul. Evreii numesc aceste cărți după primele cuvinte cu care ele încep, dar mai corecte sunt denumirile date de greci, care sunt în acord cu cuprinsul celor cinci cărți.

Pentateuhul lui Moise începe Sfânta Scriptură și el se mai numește „Legea” sau „Tora”, deosebindu-se de celelalte părți, atât ale Vechiului, cât și ale Noului Testament. El are o valoare excepțională, pe acesta bazându-se întreaga revelație a Vechiului și a Noului Testament. „Cu toate că Moise a fost întrebuințat ca să scrie cu vorbe pline de foc istorisirile sale, cuvântul său a fost purtat de cel Atotputernic”³³.

Din Pentateuh aflăm că neamul omenesc este unitar, născut dintr-o pereche de oameni, Adam și Eva, care au căzut în păcat. Înțelegem astfel de ce a fost nevoie să se întrupeze Fiul lui Dumnezeu. Fără Pentateuh, venirea Mântuitorului în lume ar fi inexplicabilă. Creștinismul stă sau cade odată cu Pentateuhul.

Cărțile lui Moise reprezintă o operă unitară și pot fi înțelese cu adevărat doar privindu-le în unitate. Astfel Facerea ne prezintă actul creației, omul paradisiac, căderea omului în păcat, primul fratricid, potopul și Noe, turnul Babel, patriarhii Avraam și Iosif. În Ieșire ne sunt prezentate suferințele evreilor în Egipt, Moise, plăgile asupra Egiptului, ieșirea evreilor din robia egipteană, trecerea prin Marea Roșie, darea legii pe Muntele Sinai, despre cortul sfânt. Leviticul ne prezintă jerfele, preoția, spălările rituale. În Numeri citim despre o

³³ **Protopop Gheorghe Secaș**, *Sfânta Scriptură*, articol publicat în «Telegraful român» nr. 33-36/1969, p. 1.

numărătoare a poporului ales. Sunt relatate din nou peregrinările poporului ales prin pustie, adevărarea preoției lui Aaron, șarpele de aramă, Balaam și începutul stăpânirii Canaanului de către evrei. Deuteronomul cuprinde trei cuvântări ale lui Moise către fiii lui Israel despre făgăduințele lui Dumnezeu făcute poporului Său. Se repetă Decalogul, alte legi mai mărunte și binecuvântările, precum și blestemele ce vin asupra evreilor, în funcție de faptele lor. „Deoarece în decursul migrării prin pustie în loc de ascultarea izvorâtă din credința adevărată s-a manifestat îndărătnicia și răutatea în contra legii, de aceea înainte de intrarea în țara promisă, Legea trebuia înăspriată și aplicată la relațiile noi ce trebuia să se ivească în vederea ocupării pământului făgăduit. Aceasta o împlinește Moise înainte de moartea sa în fața țării promise și această sancțiune solemnă și introducere nouă a Legii constituie cuprinsul Deuteronomului”³⁴. În Deuteronom Moise repetă poruncile dumnezeiești. Legea care înainte avea un caracter oficial, este acum prezentată cu vocea unui prieten experimentat, a unui părinte iubitor. Acum Moise extrage esența poruncilor, pe care o prezintă pe un ton cordial, simplu, capabil să producă o impresie permanentă.

Unitatea Pentateuhului este evidențiată prin profețiile mesianice pe care le cuprinde. Ele sunt ca un fir roșu din prima până în ultima lui carte. Unitatea Pentateuhului este grupată în jurul a trei idei principale: ideea mesianică, separarea poporului ales de alte neamuri și dreptul divin și istoric al lui Israel asupra Canaanului. Dreptul este divin, căci pământul a fost promis de Dumnezeu, și istoric prin faptul că acolo s-au zămislit și s-au născut strămoșii poporului ales, părinții celor douăsprezece seminții.

Totuși unele părți ale Pentateuhului nu sunt scrise de mâna lui Moise, ci adăugate aici. De exemplu relatarea morții, a îngropării și jelierii lui Moise. Unii cercetători pretind că Moise ar fi folosit la redactarea Pentateuhului documente vechi, pentru evenimentele mult anterioare lui. Această teorie este posibilă, dar primele evenimente ale

³⁴ **Dr. Vasile Tarnavski**, *Introducere în Sfintele Cărți ale Testamentului Vechiu*, Cernăuți, 1928, p. 210.

Facerii i-au fost descoperite direct de Dumnezeu, prin revelație supranaturală.

Iulius Wellhausen în 1878 prezintă istoria Pentateuhului astfel: în cele două regate israelite (de sud și de nord) au apărut două opere istorice. În Regatul de Sud, pe la 850 î.d.Hr. apare Iahvistul, care începe cu căderea omului în păcat. Această scriere este antropomorfică, numindu-L pe Dumnezeu Iahve (de aici numele de Iahvist).

Pe la 750 î.d.Hr. apare în Regatul de Nord Elohistul, care începe cu istoria lui Avraam. Pentru numirea lui Dumnezeu este întrebuințat termenul de Elohim (de aici numele de Elohist). Această expunere are un timbru mai religios decât Iahvistul.

Cele două documente s-au contopit în secolul al VII-lea î.d.Hr., încât părțile lor constituite nu mai pot fi distincte.

Deuteronomul (sâmburele Pentateuhului nostru) ar fi apărut în timpul regelui Iosia.

Al patrulea document folosit în redactarea Pentateuhului ar fi „codicele preoțesc”, care apare după exilul babilonic.

Toate aceste teorii sunt nefondate. Dovezi care atestă faptul că Moise este autorul Pentateuhului avem în acesta și în afara lui.

Dovezi din Pentateuh amintim: Dumnezeu îi poruncește lui Moise să scrie în carte biruirea amaleciților (Ieș. 17,14), deci Moise avea o carte. Moise a scris toate cuvintele legii lui Dumnezeu și le-a dat preoților (Deut. 31,9 și 31,26). Cunoașterea perfectă a Egiptului, a localităților lui, a pustiei, relatarea peregrinărilor, a popasurilor, a localităților canaanite, a peninsulei sinaitice, toate sunt relatate cu lux de amănunte, fără a se aminti evenimentele din Palestina, deci Pentateuhul este scris înainte de intrarea evreilor în această țară, pe când Moise conducea poporul. Legile descoperite de Dumnezeu sunt prezentate cronologic, cum i-au fost descoperite, căci un autor tardiv le-ar fi consemnat sistematic.

Faptul că în Pentateuhul de azi există și unele adaosuri postmozaice nu alterează originea mozaică a acestuia.

Dovezi externe Pentateuhului că acesta este scris de Moise avem destule, dintre care amintim: Iosua Navi poruncește să se ridice pe Muntele Ebal un altar, unde a scris pe pietre a doua lege a lui

Moise (Iosua 8,32). David la moartea sa îi spune lui Solomon să păzească cele scrise în legea lui Moise (III Regi 2,3). Pentateuhul samaritean îl recunoaște de autor pe Moise. În Noul Testament Mântuitorul afirmă că evreii au pe Moise și pe prooroci (Luca 16,29), precum și: „Au nu Moise v-a dat vouă legea?” (Ioan 7,19). Scriitorii bisericești: Tertulian, Origen, Ieronim și alții mărturisesc că Pentateuhul aparține lui Moise.

Faptul că și la alte popoare vechi se găsesc anumite legende sau istorioare despre primul om (în legendele din valea Mesopotamiei), despre potop (în Asurbanipal), nu infirmă autenticitatea Pentateuhului și faptul că a fost revelat de Dumnezeu, ci chiar întărește aceasta, arătând că deși denaturată, revelația primordială a rămas în sufletul și conștiința altor popoare, ca un dor și o chemare spre Dumnezeul cel adevărat. Aceasta confirmă și unitatea neamului omenesc.

Cărțile sfinte ale evreilor au atras încă din vechime atenția asupra lor. Astfel Demetrios, bibliotecarul șef al renumitei biblioteci din Alexandria Egiptului, i-a vorbit împăratului Ptolemeu Filadelful al Egiptului (284-247 î.d.Hr.) despre aceste cărți, iar împăratul a poruncit să fie traduse în limba greacă. Demetrios a luat legătura cu Eleazar, arhiereul Iudeii, care a trimis șaptezeci de învățați evrei, iar aceștia au tradus Vechiul Testament în limba greacă pe insula Faros. De la numărul celor șaptezeci de învățați traducerea se numește Septuaginta. Limba acestei traduceri este greaca vorbită (koini), dialectul alexandrin, iar nu elina clasică.

Se pare că Moise a creat în Sinai, sub inspirație divină, alfabetul ebraic, căci înainte de el acesta nu exista.

20 Personalitatea lui Moise

„Marile personalități, uneori providențiale, ieșite din sânul unui popor, dar destinate universalității, nu vor putea fi niciodată uitate, ci, dimpotrivă, adeseori rememorate”³⁵. „Fiecare popor își are pilonii săi spirituali, părinții din care s-a născut, eroii care s-au jertfit

³⁵ **Pr. Teodor Baba**, *Figura lui Moise în tradițiile iudaică, creștină și musulmană*, articol publicat în «Mitropolia Banatului» nr. 5/1988, p. 25.

pentru existența sa, personalitățile izvorâte din popor și închinat progresului colectiv și individual”³⁶.

„Figura lui Moise a lăsat amprente în majoritatea religiilor și popoarelor lumii vechi, dar și în cele mai apropiate de timpurile noastre. Ori, rememorarea și reactualizarea unei personalități religioase de talia lui Moise are darul de a arunca și o punte de legătură între religii, de a nivela asperitățile”³⁷. Proorocul Moise este amintit în calendarul Bisericii Ortodoxe în data de 4 septembrie.

Marele Moise s-a impus cu atâta forță, încât Vechiul și Noul Testament nu ar putea exista fără el. Legea descoperită în Sinai este singura lege revelată înainte de Hristos, singurul far călăuzitor spre Mântuitorul, în bezna idolatră și filosofică păgână a antichității precreștine. Nu numai iudaismul și creștinismul sunt adânc ancorate în învățăturile descoperite de Dumnezeu lui Moise, ci chiar unele popoare și religii păgâne au preluat pasaje din legea lui Moise, care prin puterea lor logică și profund umanitară crează o societate aproape perfectă, care ne uimește până astăzi.

Astfel, prin Decalog se rezolvă problemele de bază ale societății. Se arată cui și cum să te închini. Munca este prezentată ca o datorie a omului față de sine și față de alții, după cum va spune mai târziu și Sfântul Apostol Pavel: „Dacă cineva nu vrea să lucreze, acela nici să nu mănânce” (II Tes. 3,10). Munca dă dreptul la odihnă, care este acum legiferată pentru prima dată. Odihna nu înseamnă lene, ci recreere, o reîmprospătare a forțelor pentru muncă. Bucuria deplină a odihnei nu o gustă decât cel ce se ostenește muncind. Avem aici atitudinea față de părinți, porunca feririi de desfrânare, când femeia se vindea ca orice altă marfă în Orient. Porunca aceasta este un act de mare curaj, o contribuție prețioasă la clădirea unei lumi mai bune. Un caz interesant și cu totul aparte în problema căsătoriei îl constituie faraonul Egiptului „Ramses al II-lea, care s-a căsătorit cu sora sa, apoi aceasta născându-i o fiică se căsătorește cu aceasta și în urmă cu fiica

³⁶ **Ibidem.**

³⁷ **Ibidem.**

acesteia”³⁸. S-a spus să nu ucizi, când milioane de robi cădeau sub plesnetul bicelor. Cei prinși în războaie erau uciși de multe ori. Interzicerea omorului este o poruncă venită cu adevărat din cer. S-a poruncit „Să nu furi!”, în timp ce în robie se lua totul prinșilor. Aceasta este o poruncă foarte importantă, care permite conviețuirea socială. „Decalogul îmbrățișează viața în întreg complexul ei și astfel se poate spune că el conține material bogat pentru formarea omului nou”³⁹. „Decalogul nu a fost revelat în mod exclusiv iudeilor, ci a fost dat pentru toți oamenii. Aceasta o putem constata din adevărurile revelate și din faptul că poruncile: Să nu juri strâmb, să nu furi, să nu ucizi, să nu fii desfrânat, să nu minți, sunt temelia tuturor societăților omenești din toate timpurile”⁴⁰. Decalogul cuprinde legi firești, sădite de Dumnezeu în om dintru început, iar legile primite de Moise pentru organizarea iudeilor ca popor în acea vreme sunt naturale (normale) și esențiale pentru un stat. Caracterul lor este ideal și reprezintă cel mai înalt adevăr moral și religios deținut de om.

Chipul lui Moise străbate istoria și el se impune peste veacuri și chiar milenii ca un prieten al lui Dumnezeu, care făcea prin mâna lui minuni nemaivăzute și nemaiauzite. Moise s-a remarcat drept un conducător drept și înțelept, care iubea fierbinte poporul, dar ura păcatul și pedepsea aspru pe păcătoși. Vom prezenta iubirea lui Moise față de poporul ales printr-un exemplu cutremurător de rugăciune din partea lui Moise, care rugându-se odată pentru iertarea păcatelor poporului, I-a spus lui Dumnezeu: „Și acum, dacă vrei să le ierți păcatul, iartă-l; iar de nu, șterge-mă pe mine din cartea Ta, în care m-ai scris!” (Ieș. 32,32).

Moise a fost un bun strateg militar, care nu a cunoscut înfrângerea în luptă și a fost primul autor inspirat de Dumnezeu care începe să scrie Sfânta Scriptură.

³⁸ **Pr. Prof. Dr. N. Neaga**, *Decalogul*, articol publicat în «Mitropolia Banatului» nr. 1-3/1957, p. 49.

³⁹ **Idem**, *Istoria timpurilor Vechi Testamentare*, articol publicat în «Mitropolia Ardealului» nr. 1-2/1958, p. 68.

⁴⁰ **Diac. Drd. Nicolae V. Dura**, *Decalogul în expunere catehetică*, articol publicat în «Mitropolia Ardealului» nr. 7-9/1982, p. 467.

Blândețea lui Moise este menționată în Cartea Numeri, unde se spune că „Moise era omul cel mai blând dintre toți oamenii de pe pământ” (Numeri 12,3).

Smerenia lui Moise o constatăm după ce poporul ales a făcut vițelul de aur, iar Dumnezeu s-a mâniat și i-a spus lui Moise: „«Eu Mă uit la poporul acesta și văd că este popor tare de cerbice. Lasă-Mă dar acum să se aprindă mânia Mea asupra lor, să-i pierd și să fac din tine un popor mare!». Moise însă a rugat pe Domnul Dumnezeul său și a zis: «Pentru ce, Doamne, să se aprindă mânia Ta asupra poporului Tău, pe care Tu l-ai scos din țara Egiptului cu putere mare și cu brațul Tău cel înalt? De ce să spună egiptenii: Cu vicleșug i-a scos, ca să-i ucidă în munți și să-i șteargă de pe fața pământului? Așadar, potolește-Ți iuțimea mâniei și fii blând cu răutatea poporului Tău. Adu-ți aminte de Avraam și de Isaac și de Iacov, robii Tăi, cărora Te-ai jurat Tu pe Tine Însuși și le-ai zis: Voi înmulți seminția voastră ca stelele cerului; și tot pământul acesta, pe care tot Tu ai spus că îl vei da urmașilor lor și-l vor stăpâni în veci!»” (Ieș. 32,9-13). Deci Moise nu a acceptat propunerea lui Dumnezeu de a ridica din el un alt popor ales. Același smerenie o constatăm la Moise și în momentul în care și-a simțit sfârșitul aproape și în loc să-L roage pe Dumnezeu ca unul dintre cei doi fii a lui (Gherșon și Eliezer) să urmeze la conducerea poporului ales, Moise L-a rugat pe Dumnezeu să rânduiască un om potrivit la conducerea acestui popor.

21 Moise în Noul Testament

Moise, care s-a impus cu atâta forță în istoria vremii sale și ulterioare lui, atât la poporul său cât și la cele vecine, este pomenit de nenumărate ori în Noul Testament, uneori chiar de Mântuitorul, ceea ce demonstrează cu prisosință importanța lui pentru evrei. Multe dintre întâmplările vieții lui Moise ne sunt relatate de Testamentul cel Nou. Astfel este prezentată nașterea lui Moise (Fapte 7,20; Evrei 11,23), ceea ce confirmă că este un personaj real. Salvarea lui de către fiica faraonului (Fapte 7,21), fuga lui în Madian (Fapte 7,29), rugul care ardea și nu se mistuia (Marcu 12,26; Luca 20,37; Fapte 7,30-34), trecerea prin Marea Roșie (Fapte 7,36; I Cor. 10,1; Evrei 11,29), apa

izvorâtă din stâncă (I Cor. 10,4), vițelul de aur (Fapte 7,40-41), chipul lui Moise care strălucea (II Cor. 3,7), cortul mărturiei (Fapte 7,44; Evrei 8,5), toiagul odrăslit al lui Aaron (Evrei 9,4), șarpele de aramă (Ioan 3,14), toate sunt reluate sau amintite în Noul Testament. Moise și legea lui (Ioan 7,19) erau foarte puternic înrădăcinate în mentalitatea evreilor, chiar și a iudeo creștinilor primului veac, care voiau să impună legea veche, sau cel puțin tăierea împrejur, și creștinilor care proveneau dintre neamuri. Neobligativitatea legii mozaice pentru păgâno-creștini, s-a stabilit la Sinodul Apostolic de la Ierusalim, din anii 50-51 d. Hr (Fapte cap. 15).

Suprema încununare a vieții și operei lui Moise în Noul Testament se face prin prezența lui reală alături de Ilie, la schimbarea la față a Domnului Hristos, în Muntele Taborului. „Acesta este Fiul Meu cel iubit în care am binevoit, pe Acesta să-L ascultați” (Matei 17,5) sunt cuvintele adresate de Dumnezeu Tatăl lui Moise, lui Ilie și celor trei Apostoli care erau de față, iar prin aceștia tuturor Apostolilor. Dacă Moise și Ilie trebuie să asculte de Iisus Hristos, înseamnă că legea lui Moise primește un nou sens, pe care Domnul Hristos îl imprimă de acum acesteia.

22 Moise ogluit în operele Sfinților Părinți

Marele renume al lui Moise a făcut să se scrie o întreagă literatură despre el. Autori care au consemnat viața și faptele lui au fost atât iudei, care au respectat mentalitatea și tradițiile iudaice în interpretarea faptelor lui Moise, dar și un însemnat număr de creștini care au raportat Vechiul Testament la cel Nou și au menționat prefigurările vieții lui Moise împlinite sau desăvârșite în creștinism.

Dintre interpreții vieții lui Moise se evidențiază cu claritate Sfinții Părinți, ale căror opere cuprind tâlcuirea duhovnicească a vieții acestuia. În scrierile lor, pe lângă aprofundarea Sfintelor Scripturi și prezentarea minuțioasă a evenimentelor din vremea lui Moise, se face simțit duhul rugăciunii și al descoperirilor lui Dumnezeu făcut acestora, pentru a înțelege în profunzime și a explica cu claritate până și cele mai mici amănunte ale vieții marelui profet.

Alături de Sfinții Părinți, să pășim pe urmele lui Moise și să contemplăm creionarea mistică a chipului și a faptelor sale.

Vom lua evenimentele vieții lui Moise separat, întrucât fiecare dintre ele are un înțeles propriu, dar cu tot înțelesul aparte al fiecărui eveniment, viața lui Moise luată în ansamblu are sensul ei propriu, nesfășiat de amănuntele de importanță secundară.

Faraon este identificat cu diavolul, care ne îndreaptă spre lucrurile cele pământești. „El se îndreaptă spre neamul său, adică spre îngerii căzuți, și le spune: «Iată că neamul fiilor lui Israel este mult mai numeros și mult mai puternic decât noi. Haideți dar să-i împilăm, ca să nu se mai înmulțească și ca nu cumva la vreme de război să se unească cu vrăjmașii noștri!» (Ieș. 1,9-10)»⁴¹. Diavolul se teme de poporul lui Israel (adică de cei ce împlinesc voia lui Dumnezeu), pentru că a avut de luptat cu ei și a fost înfrânt de multe ori.

Orașele construite de evrei în Egipt poartă nume foarte semnificative în limba egipteană: Pitom, adică „Gura metehnei”, „Buza prăpastiei” și Ramses, care se tâlcuiește „Mâncătura ruginii”. Se vede deci ce fel de orașe își construia faraon (diavolul).

De ce a poruncit faraon înaintea nașterii lui Moise să fie uciși băieții, iar fetele să fie cruțate? Pentru că „femeia reprezintă carnea și afecțiunile cărnii, în timp ce bărbatul simbolizează rațiunea, spiritul, inteligența. Faraon dorea să rămână viu tot ceea ce era carnal”⁴².

La salvarea lui Moise din apele Nilului valurile acestuia reprezintă valurile patimilor acestei vieți, iar coșul confecționat din papură simbolizează educația, care nu se dobândește dintr-o dată, ci bob cu bob, cum era și coșul, încheiat papură cu papură. Faptul că fiica faraonului era stearpă este semn că filosofia în afară de Dumnezeu este sterilă, „căci este stearpă cu adevărat cultura din afară, fiind mereu în durerile nașterii, dar nedând niciodată viață pruncului. Căci ce rod a dat filosofia în cursul lungilor dureri ale nașterii, vrednic de atâtea opintiri și osteneli? Nu sunt toți lepădați ca

⁴¹ **Origen**, *Omilia la cartea Ieșirii, Omilia a II-a Despre femeile moașe*, Părinți și Scriitori Bisericești 6 Scrieri Alese Partea I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 60.

⁴² **Ibidem**, p. 64.

slabi și neîmpliniți, înainte de a veni la lumină prin naștere? Dar pot oare să se nască dacă sunt acoperiți cu totul în sânurile sterpe ale înțelepciunii neroditoare?”⁴³.

Întoarcerea pruncului Moise pentru alăptare la mama sa ne învață că în timpul în care studiem științele din afara Bisericii, făcându-ne cultura generală, să nu ne despărțim de învățătura Bisericii, care este cea adevărată.

Omorârea de către Moise a egipteanului care bătea un evreu ne arată că răspândirea dreptei credințe în lume este o biruință a adevărului, care aduce moartea și nimicirea slujirii la idoli.

Alungarea de către Moise a păstorilor din Madian care nu îngăduiau fiicelor lui Ietro să-și adape oile îi învață pe creștini să-i respingă pe învățătorii cei răi, care întrebuințează învățătura Sfintei Scripturi în scopuri rele, despărțindu-se de ei.

După cum rugul văzut de Moise în Horeb ardea și nu se mistuia, tot așa Sfintei Fecioare Maria nu i s-a veștejit frumusețea fecioriei prin nașterea pruncului Iisus.

Descălțarea lui Moise și urcușul spre rug reprezintă lepădarea patimilor și urcușul spre Dumnezeu. La apropierea și întrebarea lui Moise, cine este în rug? Domnul îi răspunde: „Eu sunt Cel ce este” (Ieș. 3,14). „Iehova în limba ebraică, «o on» în greacă, «ens a se» în latină, acesta de fapt este numele lui Dumnezeu, care caracterizează existența Sa, distingând-o de toate celelalte. El este existența prin excelență, ens simplă, existența care este în virtutea naturii sale, ens a se, existența absolută care posedă întreaga plenitudine a existenței, toată perfecțiunea și toată puterea, fără măsură și fără limită, într-un grad infinit”⁴⁴. „Acest nume exprimă de asemenea absoluta neschimbabilitate a existenței și a voinței dumnezeiești”⁴⁵. Pentru evrei, numirea lui Dumnezeu cu acest nume, avea o importanță extraordinară, ca Dumnezeu cel adevărat, singurul și Atotputernic, să devină Dumnezeul lui Israel, un izvor nesecat de binefaceri. De fapt El era Dumnezeul lui Israel, dar acum a mărturisit acest fapt prin gura lui

⁴³ **Grigorie de Nyssa**, *Op. Cit.*, p. 40.

⁴⁴ **J. B. Pelt**, *Op. Cit.*, p. 217.

⁴⁵ **Ibidem**.

Moise tuturor evreilor. Mai târziu, când Moise se afla în Egipt, și era descurajat de insuccesele misiunii sale, pentru a-i reda încrederea, Dumnezeu își completează revelația, și îi spune: „Eu sunt Iahve și M-am arătat lui Avraam, Isaac și Iacov ca Dumnezeu puternic, dar Eu nu m-am descoperit lor cu numele de Iahve” (Ieș. 6,2-3). Descoperirea lui Iahve, Dumnezeul părinților evreilor, este garanția cea mai puternică oferită iudeilor despre împlinirea promisiunilor făcute, pentru că El este Cel ce este, pentru că El rămâne permanent asemenea Lui Însuși și credincios promisiunilor făcute părinților lor.

Mâna lui Moise scoasă leproasă din sân, apoi curată, ne înfățișează întruparea Fiului lui Dumnezeu, pentru că „Unul-născut Dumnezeu, cel ce este în sânul Tatălui este dreapta Celui Preaînalt. Și când s-a arătat nouă din sânul Tatălui s-a schimbat potrivit nouă, iar după ce a vindecat slăbiciunile noastre, iarăși a întors mâna adusă la noi și colorată ca noi în sânul propriu, sânul dreptei fiind Tatăl”⁴⁶.

Soția de alt neam a lui Moise care îl însoțește în peregrinările prin pustiu este cultura din afara Bisericii, care nu trebuie respinsă, numai o dată cu ea să nu se aducă și întinărirea din afară.

Aaron, care la porunca lui Dumnezeu îl întâmpină pe Moise în pustie, pentru a-l ajuta în misiunea lui, îl reprezintă pe îngerul păzitor al fiecărui om. „După partea rațională și înțelegătoare a sufletului suntem înrudiți cu îngerii, sau, mai mult, putem avea dintre îngeri pe unul chiar ca un fel de frate, așa cum avem pe unii ca frați dintre oamenii de aceeași natură rațională și conștientă ca și a noastră. Pe această puțință a îngerilor de a ne fi frați se întemeiază voința lui Dumnezeu de a da fiecăruia dintre noi, după ce am căzut în păcat, un înger ca un fel de frate, ca să ne fie un sprijinitor în lupta cu vrăjmașul, ispititor la păcat. El ne este dat de la începutul existenței noastre, dar simțirea spirituală sau conștientă a prezenței lui în noi o câștigăm după ce am înaintat în curățirea de păcate. Acest înger ne este dat ca un frate pentru a ne întări în lupta împotriva ispitelor răului, pentru săvârșirea binelui”⁴⁷.

⁴⁶ Grigorie de Nyssa, *Op. Cit.*, p. 44.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 48, nota 18.

Moise nu voia ca poporul să aducă slujire lui Dumnezeu atât timp cât se afla în Egipt, ci cerea ca acesta să iasă în pustie pentru slujire. Aceasta înseamnă că atâta vreme cât cineva trăiește viața întunecată a păcatului nu poate sluji lui Dumnezeu, pentru că așa cum a afirmat Domnul Hristos: „Nimeni nu poate să slujească la doi domni, căci sau pe unul îl va urî și pe celălalt îl va iubi, sau de unul se va lipi și pe celălalt îl va disprețui; nu puteți să slujiți lui Dumnezeu și lui mamona” (Matei 6,24), deci cei care vor să viețuiască în Dumnezeu trebuie să iasă din lumea păcatului.

Faraon, care nu îngăduie poporului ales să iasă în pustie pentru a aduce jertfă lui Dumnezeu, ci pretinzând că evreii vor să plece din Egipt pentru că nu au suficient de lucru îi împilează mai mult, îl reprezintă pe diavol, care atunci când vede că cineva ascultă cuvântul lui Dumnezeu și vrea să împlinească poruncile Lui, aduce asupra acestuia ispite și încercări mai mari decât până atunci.

Paiele pe care le foloseau evreii în confecționarea cărămizilor, „ca materie care întreține focul, sunt, în înțelesul lor spiritual, cele ce întrețin în om arderea poftelor către desfrânare”⁴⁸.

Toiașul lui Moise devenit șarpe și șarpele înălțat de el în pustie îl reprezintă pe Hristos, care și-a asumat firea noastră, afară de păcat. Hristos a devenit ca un șarpe, dar fără venin și El a înghițit șerpii vrăjitorilor lui faraon, iar șarpele de aramă vindeca pe cei mușcați de șerpi. Tot așa, Hristos vindecă pe cei mușcați de diavol.

Toiegele vrăjitorilor egipteni prefăcuți în șerpi închipuie feluritele viclenii ale înșelăciunii diavolului, a căror nimicire o pricinuieste toiașul lui Moise, adică Hristos.

Broaștele care au umplut Egiptul sunt gândurile cele rele și păcătoase ale oamenilor.

Cenușa care le-a provocat egiptenilor răni dureroase simbolizează chinurile din cuptorul cel de foc al iadului (Matei 13,50), pe care le suferă numai cei care trăiesc o viață asemenea egiptenilor, adică în păcat, în timp ce urmașii lui Avraam, care viețuiesc asemenea lui, sunt scutiți de aceste chinuri.

⁴⁸ **Ibidem**, p. 50, nota 19.

Țânțarii, muștele, lăcustele și furtuna cu grindină care s-au abătut asupra Egiptului arată pedeapsa lui Dumnezeu venită asupra celor care păcătuiesc.

„Împietrirea tiranului Egiptului de către Dumnezeu nu trebuie înțeleasă ca o împotrivire pricinuită de voia dumnezeiască în sufletul lui faraon, ci în înțelesul că voia acestuia, prin înclinarea spre rău, nu a primit cuvântul lui Dumnezeu ca să-i înmoaie împotrivirea”⁴⁹.

Faraon-diavolul nu vrea ca oamenii să-i părăsească țara, pentru că știe că în acest fel scapă de el, or el vrea ca aceștia să poarte pururea chipul omului pământesc, care prin trecerea Mării Roșii (adică prin botez) este rezidit după chipul lui Dumnezeu și prin aceasta diavolul îi pierde.

Întâi născuții egipteni pedepsiți cu moartea la ieșirea evreilor din Egipt ne arată că trebuie să stârpim prima arătare a răului, căci altfel nu putem scăpa de viața păcătoasă, cum era cea a egiptenilor, și nu ne putem elibera din robia Egiptului (a păcatului). „Cel ce stârpește întâiul născut, stârpește împreună cu acesta și ce îi urmează acestuia, precum cel ce strivește capul șarpelui, omoară împreună cu capul și trupul pe care-l trage acela după sine”⁵⁰. Diavolul ne trimite în minte niște gânduri păcătoase. Dacă nouă ne plac aceste gânduri și ne învoim cu ele, înseamnă că am împlinit voia Satanei, săvârșind păcatul cu gândul, după care așteptăm numai ocazia de a păcătui și cu fapta. Dacă însă noi respingem de la început gândul păcătos, nu mai ajungem la săvârșirea păcatului cu fapta, pentru că gândul păcătos atrage după sine fapta păcătoasă. Drept aceea noi suntem datori să nu acceptăm gândurile păcătoase pe care diavolul ni le trimite în minte, iar prin aceasta nu vom ajunge să păcătuim.

Consumarea mielului de către evrei în noaptea năprasnică a morții întâilor născuți egipteni se face într-un mod aparte: brâul le încinge haina peste mijloc, în picioare au sandale pentru drum, iar în mână toiag. Pe lângă acestea, carnea mielului este preparată la foc iute, ceea ce demonstrează că ea trebuie mâncată pe grabă. După cum evreii, care se pregăteau să părăsească în noaptea aceea pentru

⁴⁹ **Ibidem**, p. 53.

⁵⁰ **Ibidem**, p. 56.

totdeauna Egiptul, erau călători, la fel sunt toți oamenii în această viață, „căci - așa cum mărturisește proorocul David - călători suntem noi înaintea Ta și pribegi, ca toți părinții noștri; ca umbra sunt zilele noastre pe pământ și nimic nu este statornic” (I Paralip. 29,15), „pentru că de cum ne naștem suntem împinși fără voie spre ieșirea din viață, lucru pentru care trebuie să ne pregătim cu mâinile, cu picioarele și cu toate celelalte membre ale trupului, așa cum au făcut evreii în noaptea aceea, spre a ne face drumul sigur”⁵¹.

Haina lungă reprezintă lărgimea desfătărilor vieții păcătoase, de aceea hainele purtate de evrei erau strânse de brâu călătorului, care simbolizează neprihănirea.

Ca să nu fie vătămați de spini în drumul care îi așteaptă, evreii au încălțăminte în picioare. Spinii reprezintă păcatele acestei vieți, de aceea, pentru a ne feri de ei, noi avem datoria de a purta în picioare încălțăminte tare, care înseamnă viață înfrânată și aspră, care strivește și frânge tăria spinilor și împiedică pătrunderea păcatului în suflet, de la cel mai subțire și nevăzut început.

Toiagul este pe de o parte puterea nădejzii, prin care ne sprijinim oboseala sufletului, iar pe de altă parte cu acesta ne apărăm de fiare (de diavol), care urlă la noi prin ispite și ademeniri, după cum a afirmat Sfântul Apostol Petru, că „diavolul, umblă, răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită” (I Petru 5,8).

Carnea mielului preparată la foc iute simbolizează credința fierbinte și înfocată pe care o primim fără șovăială. Oasele nesfărâmate și rămășițele de carne aruncate în foc reprezintă învățăturile dumnezeiești al căror înțeles ne scapă, dar pe care trebuie să le primim fără adaosuri și ca unii ce suntem flămânzi, să le mâncăm cu poftă, pentru ca mâncarea să ne întrețină vigoarea călătoriei prin această viață către împărăția cerurilor.

După cum Moise eliberează poporul ales din robia tiranului Egiptului, tot așa sunt eliberați din robia păcatului toți cei ce se lasă călăuziți de Mântuitorul către împărăția cerurilor.

Bogățiile luate de către evrei din Egipt simbolizează tezaurul culturii, cu care se îmbogățesc cei străini de credință. Așa sunt morala,

⁵¹ **Ibidem**, p. 59.

filosofia, științele naturii, geometria, astronomia, logica și altele. Aducerea acestor podoabe la Moise, pentru a alcătui din ele cortul mărturiei, este identificată cu cultura din afara Bisericii, pe care mulți o aduc ca un dar Bisericii lui Dumnezeu, cum au făcut-o Sfinții Părinți, care în tinerețe au acumulat bogăția culturală a Egiptului, pentru ca apoi să o dăruiască lui Dumnezeu și să îmbogățească cu ea patrimoniul cultural al Bisericii.

Părăsirea Egiptului de către evrei este urmată de multe atacuri și neajunsuri ale ispitelor, care aduc supărări și temeri, ce îndepărtează de calea virtuților. În acest timp Moise sfătuia pe israeliți să aibă curaj, dar cu inima striga către Dumnezeu și-i cerea ajutorul.

Norul care conducea poporul evreu prin pustie este harul Sfântului Duh care îi călăuzește pe cei vrednici spre bine. „Dar acesta nu era un nor de natură obișnuită (pentru că nu era alcătuit din aburi, prin umplerea aerului de aburi, sau prin formarea ceții, sau prin sporirea vântului), ci era în acel nor ceva mai presus de înțelegerea omenească. Era o astfel de minune, că strălucea cu căldura și cu razele soarelui. Era un fel de zid care apăra poporul, umbrind pe cei ce erau sub el și sufla cu o ușoară adiere răcoroasă, domolind arșița soarelui. Iar noaptea se prefăcea în stâlp de foc, călăuzind cu lumina lui de seara până dimineața. Moise privea la această călăuză îndemnând și poporul să-l urmeze”⁵².

Caii, călăreții, carele de luptă, conducătorii de care și arcașii din care era alcătuită oastea egipteană reprezintă feluritele patimi ale sufletului, prin care cineva este luat în robia păcatului.

Intrarea în Marea Roșie, prin care evreii trec fără să se ude și înecarea egiptenilor în apele aceleiași Mări reprezintă botezul, pentru că „firea apei, prin toiagul călăuzitor al credinței și prin harul luminos se face dătătoare de viață celor care caută scăpare în ea, iar celor ce-i urmăresc, mijloc de pieire”⁵³. După ieșirea din apă cel botezat este neprihănit, curat, în timp ce diavolul și patimile își găsesc moartea în aceeași apă. „Botezul a curățit caracterul de păcat al poftelor noastre obișnuite cu păcatul, dar ne-a lăsat nouă sarcina totalei dezrădăcinări a

⁵² **Ibidem**, p. 28.

⁵³ **Ibidem**, p. 62.

ei, în mod treptat, lucru pentru care am primit puterea la botez, prin sălășluirea lui Hristos în noi”⁵⁴. „Propriu-zis, botezul ne dă toată puterea de a nu mai păcătui, dar nu ne ia libertatea care ne-ar face incapabili de păcat”⁵⁵.

După trecerea prin Marea Roșie evreii au călătorit trei zile, apoi și-au așezat tabăra într-un loc unde au aflat apă, dar aceasta era amară, nefiind bună de băut. Moise a aruncat un lemn în ea și apa a devenit potabilă. Tot așa este cu cei care părăsesc plăcerile egiptene (ale păcatelor), fiind robiți de acestea, căci după trecerea prin botez viața fără patimi li se pare la început grea și lipsită de gust, fiind lipsită de plăceri, însă aruncarea lemnului în apă schimbă acest gust, după cum taina învierii, care își are începutul pe lemnul crucii, schimbă crucea dintr-un element de tortură într-unul de cinstire. Celui care acceptă minunea învierii lui Hristos simțirea îi este mângâiată de o dulceață plăcută și astfel viața virtuoasă i se pare mai dulce și mai iubită, fiind îndulcită de nădejdea celor viitoare. „Viața robită plăcerilor, deși nu se bucură de libertate, are parte de plăceri. Libertatea de păcate este împreună cu lipsirea de plăceri. Dar viața aceasta lipsită de plăceri își capătă dulceața ei prin bucuria anticipată de învierea viitoare cu Hristos la care se ajunge prin cruce, așa cum și Hristos a ajuns la înviere prin lemnul crucii”⁵⁶.

Locul cu cele douăsprezece izvoare și cu cei șaptezeci de palmieri în care a ajuns poporul evreu are un simbol adânc. Cele douăsprezece izvoare îi simbolizează pe cei doisprezece Apostoli ai Domnului Hristos, prin care El a făcut să izvorască cuvântul dătător de viață al Evangheliei, iar cei șaptezeci de palmieri îi reprezintă pe cei șaptezeci de ucenici ai Mântuitorului.

Popasurile făcute de popor prin pustie închipuie virtuțile pe care le au cei care urmează stâlpul de foc (harul Sfântului Duh).

Când evreii au epuizat orice provizie adusă din Egipt, a început să le cadă mană din cer. De aici învățăm că cel ce se curățește de viața păcătoasă (a egiptenilor) și își golește sacul sufletului de orice

⁵⁴ **Ibidem**, p. 63, nota 32.

⁵⁵ **Ibidem**, p. 64, nota 32.

⁵⁶ **Ibidem**, p. 64, nota 35.

hrană rea (adusă din Egipt), primește cu suflet curat învățăturile descoperite de Dumnezeu, care sunt hrană duhovnicească pentru om, după cum a afirmat Mântuitorul: „Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu” (Matei 4,4).

Mana trimisă de Dumnezeu evreilor în pustie are mai multe înțelesuri. „Ea nu a crescut din vreo sămânță cultivată de om în pământ, ci este pâine făcută gata, fără de sămânță și nelucrată, pogorâtă de sus și așezată pe pământ. Însă pâinea ce s-a coborât din cer nu este fără de materie, căci cum s-ar face hrană trupului ceva netrupesc? Deci așa cum substanța acestei pâini nu a avut nevoie nici de sămânță, nici de stropire, ci pământul, rămânând cum era, s-a umplut de această hrană dumnezeiască, de care se împărțeau cei ce flămânzeau”⁵⁷, tot așa și Fiul lui Dumnezeu Cel netrupesc S-a zămislit fără sămânță bărbătească în sânul Sfintei Fecioare Maria și S-a făcut om, iar la nașterea Lui Maica Preacurată nu și-a stricat pecetea fecioriei, fiind fecioară înainte de naștere, în timpul nașterii și după naștere. În acest sens, mana este o prevestire a desăvârșitei taine a pururea fecioriei Maicii Domnului.

De asemenea mana reprezintă trupul și sângele Domnului Hristos oferit creștinilor spre împărtășire. Evreii au mâncat mană și au murit, dar cei ce mănâncă trupul și beau sângele Domnului, noua mană, chiar dacă mor, rămân vii în veci, după cum le-a spus Mântuitorul evreilor: „Părinții voștri au mâncat mană în pustie și au murit. Pâinea care se coboară din cer este aceea din care, dacă mănâncă cineva, nu moare. Eu sunt pâinea cea vie, care s-a pogorât din cer. Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci. Iar pâinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este trupul Meu. Deci iudeii se certau între ei, zicând: Cum poate Acesta să ne dea trupul Lui să-l mâncăm? Și le-a zis Iisus: Adevărat, adevărat zic vouă, dacă nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață în voi. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi. Trupul Meu este adevărată mâncare și sângele Meu, adevărată băutură. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu rămâne întru Mine și Eu întru el.

⁵⁷ **Ibidem**, p. 66.

Precum M-a trimis pe Mine Tatăl cel viu și Eu viez pentru Tatăl, și cel ce Mă mănâncă pe Mine va trăi prin Mine. Aceasta este pâinea care s-a pogorât din cer, nu precum au mâncat părinții voștri mana și au murit. Cel ce mănâncă această pâine va trăi în veac” (Ioan 6,49-58).

De asemenea deosebitele gusturi pe care le lua aceeași mană, după preferințele celor ce o consumau, arată că Domnul Hristos face cuvântul Său carne pentru cei desăvârșiți, legume pentru cei mai slabi și lapte pentru prunci, după cum le-a spus Sfântul Apostol Pavel corintenilor și evreilor: „Cu lapte v-am hrănit, nu cu bucate, căci încă nu puteați mânca și nici chiar acum nu puteți, pentru că aveți trebuință ca cineva să vă învețe cele dintâi începuturi ale cuvintelor lui Dumnezeu și ați ajuns să aveți nevoie de lapte, nu de hrană tare. Pentru că oricine se hrănește cu lapte este nepriceput în cuvântul dreptății, de vreme ce este prunc. Iar hrana tare este pentru cei desăvârșiți, care au prin obișnuință simțurile învățate să deosebească binele și răul” (I Cor. 3,2 și Evrei 5,12-14).

Mana făcută viermi la cei ce adunau mai mult decât aveau nevoie ne arată că lăcomia se va transforma în viața viitoare în vierme neadormit (Marcu 9,44).

Mana putea fi adunată în cantitate dublă în preziua sabatului, pentru ziua de odihnă, fără a suferi vreo stricăciune. Ziua dinaintea sabatului reprezintă această viață, „în care trebuie să ne pregătim cele pentru viața viitoare, în care nu vom mai săvârși nici un lucru din cele ce ne sunt îngăduite aici, nici lucrarea pământului, nici neguțătoria, nici altceva din cele cu care ne sânguim aici. Ci petrecând în nelucrare totală, vom aduna roadele semințelor semănate de noi în această viață, după cum a spus Mântuitorul: «Trebuie să fac, până este ziuă, lucrările Celui ce M-a trimis pe Mine; că vine noaptea, când nimeni nu poate să lucreze» (Ioan 9,4). Roadele din viața veșnică vor fi nestricăcioase, dacă semințele semănate în viața pământească au fost bune, și stricăcioase, dacă semințele semănate în timpul vieții petrecute pe pământ au fost rele, «căci cel ce seamănă în trupul său însuși, din trup va secera stricăciune; iar cel ce seamănă în Duhul, din Duh va secera viață veșnică» (Gal. 6,8)”⁵⁸.

⁵⁸ **Ibidem**, p. 68.

Dumnezeu a pedepsit pe cei lacomi care au mâncat prepelițe peste măsură. În acest fapt avem un îndemn la cumpătate, căci lăcomia este un păcat urât înaintea lui Dumnezeu, după cum spune Sfânta Scriptură: „Aceasta este soarta celor lacomi; lăcomia le aduce pierderea vieții” (Pilde 1,19).

Ridicarea mâinilor lui Moise către cer în timp ce evreii se luptau cu amaleciții, moment în care fiii lui Israel îi biruiau pe vrăjmași, închipuie vederea înțeleșurilor mai înalte ale legii, iar coborârea mâinilor spre pământ, timp în care evreii erau biruiți, înseamnă tâlcuirea legii după litera ei.

Moise cu mâinile ridicate este și prefigurarea crucii lui Hristos.

Înainte de a urca în Muntele Sinai Moise își spală hainele, potrivit poruncii dumnezeiești, pentru că cel ce vrea să se apropie de Dumnezeu trebuie să fie curat suflește și truște, căci bunul chip din afară dă pe față starea dinăuntru a sufletului.

Împiedicarea animalelor de a se apropia de Muntele Sinai în timp ce Moise primea revelația dumnezeiască reprezintă depășirea a tot ceea ce vine prin simțuri, pentru că animalelor le este propriu să se conducă numai după simțuri, fără cugetare. Contemplarea lui Dumnezeu nu se realizează prin ceea ce se vede sau se aude, ci cel care vrea să se apropie de Dumnezeu trebuie să-și curățească mai întâi modul de viață de toată influența simțurilor și să se abțină de la legătura obișnuită cu soția, adică cu simțirea, care este soția firii noastre.

Sunetul de trâmbiță care se auzea sporind tot mai mult în timp ce Dumnezeu îi grăia lui Moise în Muntele Sinai simbolizează vestirea întrupării Fiului lui Dumnezeu. „Și legea și proorocii au trâmbițat taina dumnezeiască a întrupării, dar primele sunete erau încă prea slabe ca să poată fi auzite de urechea neascultătoare. Cu trecerea vremii însă, Duhul Sfânt a suflat tot mai tare și a făcut să răsunе tot mai puternic glasul proorocilor și al Apostolilor despre aceasta, încât «în tot pământul a ieșit vestirea lor, și la marginile lumii cuvintele lor» (Ps. 18,4)”⁵⁹.

După cum poporului evreu nu i s-a îngăduit să urce în munte, ci numai Moise, la fel și în Biserică, nu se pot îmbulzi toți la

⁵⁹ **Ibidem**, p. 71.

cunoașterea tainelor dumnezeiești, pentru că nu toți le pot pricepe, de aceea cei care înțeleg tainele credinței au datoria de a învăța poporul, așa cum a făcut și Moise. Însă poporul este dator „să-i asculte cu recunoștință pe cei care îi învață, socotindu-i vrednici de crezare în toate câte le vor auzi, ca pe unii ce au fost învățați în cele dumnezeiești”, pentru că «Dumnezeu i-a pus pe unii în Biserică: întâi Apostoli, al doilea prooroci, al treilea învățători» (I Cor. 12,28)”⁶⁰.

Vederea lui Dumnezeu întâi în lumină (în rug), apoi în întuneric (în norul din munte), ne dovedește că „cunoașterea dreptei credințe se arată prima dată în lumină celor ce o primesc, pentru că ceea ce se cugetă contrar dreptei credințe este întuneric, iar risipirea întunericului se face prin împărțirea de lumină”⁶¹. Cu cât mintea înaintează însă, cu cât încearcă să se apropie mai mult de contemplarea lui Dumnezeu, vede mai bine că firea dumnezeiască este de nevăzut. „Căci în aceasta constă adevărata cunoaștere a Celui căutat, că a-L cunoaște stă chiar în faptul de a nu-L cunoaște, pentru că Cel căutat este mai presus de orice cunoaștere, înconjurat din toate părțile de necuprinsul Lui, ca de întuneric. De aceea zice și Sfântul Evanghelist Ioan, ajuns în acest întuneric strălucitor, că «pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată» (Ioan 1,18)”⁶². „Dumnezeu locuiește în «întunericul supraluminos», pentru că întunericul dumnezeiesc este lumina neapropiată în care se spune că locuiește Dumnezeu (I Tim. 6,16). Și fiind nevăzut din cauza luminii covârșitoare, și neapropiat, pentru abundența revărsării supraființiale de lumină, în El ajunge oricine se învrednicește să cunoască și să vadă, prin faptul că nu-L vede, nici nu-L cunoaște, ajungând în realitate în Cel mai presus de vedere și de cunoaștere, cunoscând aceasta: că este dincolo de toate cele sensibile și inteligibile (de toate cele cunoscute cu simțurile și cu mintea). Cel ce se ridică în ambianța Lui are conștiința de supremă intensitate nu numai a faptului că Dumnezeu există, ci și a felului cum există El, sau o simțire covârșitoare a prezenței Lui. Dar întrucât această conștiință a prezenței Lui se unește cu conștiința că El există și este prezent într-un mod mai

⁶⁰ **Ibidem**, p. 71.

⁶¹ **Ibidem**, p. 72.

⁶² **Ibidem**, p. 73.

presus de putința noastră de cuprindere și de definire, ea se numește și întuneric. Deci este o stare paradoxală; pe de o parte, este o vedere, o contemplare a lui Dumnezeu, pe de alta o înțelegere că El este mai presus de înțelegere. Când nu văd o persoană deloc sau nu știu de ea, sunt în întunericul neștiinței despre ea, pur și simplu; când o văd de la o distanță sau am aflat despre ea prin altul, am intrat în lumina conștiinței că ea există; dar pe măsură ce am înaintat în apropiere de ea, în intimitatea ei, îmi dau seama de complexitatea, de adâncimea ei indefinită, de necuprins. În cazul persoanei umane însă ai ceva din ea ce se poate defini întrucâtva: trupul. În cazul lui Dumnezeu însă, lipsind trupul, prezența lui nu este încăpută în ceva văzut concret, în ceva definit. Pe de o parte, El nu este văzut în mod concret, pe de alta, El este trăit ca infinit. El este cunoscut totuși, sau este trăit: dar este cunoscut sau este trăit ca indefinit, în infinitatea Lui. El este trăit ca o presiune spirituală binevoitoare, infinită în posibilitățile ei de a se face simțită în diferite grade de intensitate⁶³. „A ști sau a cunoaște are înțelesul de a defini ceva. Dumnezeu nu poate fi cunoscut în acest înțeles, dar este cunoscut în înțelesul că nu poate fi definit. Cunoașterea în înțelesul de definibil se referă numai la fapțurile ce pot fi definite. Planul cognoscibilului în Dumnezeu este mai presus de cunoaștere în acest înțeles, dar altfel știm de El; adică știm de El într-un mod superior cunoașterii în înțeles obișnuit, în înțelesul în care se aplică fapțurilor. De altfel nici fapțurile nu le putem defini complet, ci numai în parte. De aceea, există un progres în cunoașterea lor ca definire tot mai bogată, dar niciodată terminată. Din Dumnezeu însă nu putem defini nimic. De aceea nici nu putem înainta în acest fel de cunoaștere a Lui, ca să-L definim în mod exact tot mai mult. Nimic din ce spunem despre El nu are caracterul unei definiri exacte și, cu cât înaintăm în cunoașterea Lui adevărată înaintăm în cunoașterea că nu-L putem defini. Înaintarea în cunoașterea Lui înseamnă înaintarea în necunoașterea Lui în înțelesul de definire, sau în cunoașterea continuuă progresată a neputinței de a-L defini, sau a infinității Lui mai presus de cunoaștere în sens de definire”⁶⁴. „În acest întuneric strălucitor este vorba de un paradox.

⁶³ **Ibidem**, pp. 72-73, nota 47.

⁶⁴ **Ibidem**, p. 73, nota 48.

Dumnezeu nu este acoperit de un întuneric, pur și simplu, ci întunericul este strălucitor, adică el ne dă cunoștința sigură a lui Dumnezeu ca necuprins, ca neînțeles. Nu trăim un gol pur și simplu, ci trăim necuprinderea lui Dumnezeu, realitatea Lui covârșitoare și de aceea mai presus de orice înțelegere. Trăirea Lui nu este una cu trăirea oricărei lipse de existență, ci cu trăirea a ceva mai presus, mai mult, mai covârșitor decât existența pe care o cunoaștem”⁶⁵.

Cunoașterea ființei dumnezeiești rămâne neapropiată nu numai oamenilor, ci și întregii firi cugetătoare, deci și îngerilor.

Cortul pe care îl vede Moise în întunericul de pe Sinai este necreat, el fiind modelul după care, la porunca lui Dumnezeu, va fi creat cortul mărturiei de către oamenii isusiți ai poporului ales. Acest cort Îl închipuie pe Mântuitorul, care nefiind creat după firea sa dumnezeiască, primește să Se facă om, atunci când este de trebuință pentru neamul omenesc. În acest sens, cortul este și nefăcut și făcut. În prima calitate el există dintotdeauna, iar în a doua, primește această alcătuire văzută, făcându-se creat. Fiul lui Dumnezeu, născut în veci din Tatăl, Se naște în timp, ca om, dar nu dintr-o necesitate internă, ci din iubire, acesta fiind modul ales de Dumnezeu pentru a-l mântui pe om, căci acesta singur nu se putea mântui.

Stâlpii pe care se sprijină cortul mărturiei, după cum afirmă însăși Sfânta Scriptură, sunt Sfinții Apostoli. Astfel sunt și nominalizați unii dintre ei: „Iacov și Chefa și Ioan, cei socotiți a fi stâlpi” (Gal. 2,9).

Veșmintele preoțești văzute de Moise au o simbolistică adâncă. Astfel haina ușoară de deasupra închipuie aerul, semn că slujitorul lui Dumnezeu nu trebuie să se îngreuneze cu poverile acestei vieți, ci să înainteze spre Dumnezeu ușor. Clopoțeiii și ciucurii de pe veșminte reprezintă virtuțile, care ajută în urcușul spre Dumnezeu.

Vițelul de aur topit de Moise și înghițit de evreii păcătoși la porunca lui arată „că orice idol va fi înghițit cândva de gurile celor ce vor trece de la înșelăciune la dreapta credință”⁶⁶.

⁶⁵ **Ibidem**, p. 73, nota 49.

⁶⁶ **Ibidem**, p. 86.

Tablele legii date de Dumnezeu lui Moise și sfârâmate de acesta când a văzut păcatul poporului reprezintă inima omului creată de Dumnezeu, dar sfârâmată de păcatul strămoșesc. Tablele făcute după aceea de Moise nu mai sunt cioplite de Dumnezeu, ci de Hristos ca om, pe care Îl reprezintă Moise. Noile table simbolizează inima pe care Hristos a luat-o ca om din pământul firii noastre, dar cioplită cu puterea Sa dumnezeiască. Aceste table din urmă nu se mai sfârâcă.

Leviții care la porunca lui Moise au omorât cu sabia pe oricine le ieșea în cale, fără a ține cont că le este rudă sau nu, pentru a pedepsi în acest fel confecționarea și închinarea la vițelul de aur, au două înțelesuri. Pe de o parte din faptul că aceștia nu au făcut nici o deosebire pe cine ucideau înțelegem că întrucât toți evreii s-au învoit să facă vițelul de aur, toată tabăra era ca unul în răutate, motiv pentru care bătaia trebuia să vină peste ei fără deosebire. „Așa cum cel ce lovește pe cineva pedepsit cu biciul, o face la întâmplare, în orice parte a trupului, știind că durerea unei părți trece la tot trupul, iar biciul, lovind într-o parte, a cumișit întregul, ca pe un trup, care este pedepsit pentru că a luat parte întreg la răutate, tot așa și acum, deși păcatul a fost săvârșit deopotrivă de mai mulți, mânia lui Dumnezeu nu s-a pornit asupra tuturor, ci numai asupra unora, și cu toate că nu i-a lovit pe toți, i-a adus pe toți la înțelepciune, prin loviturile venite peste unii, abătându-i pe toți de la rău”⁶⁷.

Pe de altă parte, prin această pedeapsă înțelegem că cel ce vrea să urmeze lui Dumnezeu trebuie să elimine toate păcatele din viața lui, indiferent care ar fi acestea.

Moise I-a cerut lui Dumnezeu să-L vadă, însă Acesta i-a spus: „Fața Mea nu vei putea s-o vezi, că nu poate vedea omul fața Mea și să trăiască” (Ieș. 33,20). „Aceasta nu pentru că Dumnezeu ar fi cauza morții celor ce-L văd, căci cum s-ar face izvorul vieții vreodată cauză a morții celor ce se apropie de El? Ci fiindcă Dumnezeu este prin fire făcătorul vieții, iar semnul firii dumnezeiești este acela că întrece orice cunoaștere, rămânând neapropiat cunoașterii”⁶⁸. „Dumnezeu îi dă lui Moise, care Îl roagă să-i arate slava, ceea ce cere, prin faptul că refuză

⁶⁷ **Ibidem**, p. 86.

⁶⁸ **Ibidem**, p. 92.

să-i dea. Adică tocmai întrucât nu-i dă vederea feței, îi dă să-L cunoască ca ceea ce este El: ca Cel cu neputință de văzut, ca Cel ce nu are o față mărginită, definită. Dacă s-ar arăta ca având o față definită, mărginită, Moise sau cel ce a urcat atât de sus ca și el, s-ar opri la aceasta și n-ar urca și mai sus. Iar aceasta ar însemna că pentru el Dumnezeu nu este infinit, nu este Cel a cărui cunoaștere nu are hotar, și ar ajunge la o saturare, la o încetare a dorinței lui de a se ridica și mai sus. De aceea, Dumnezeu nu-i promite vreo oprire și săturare a dorinței de a-L vedea”⁶⁹, pentru că „a vedea pe Dumnezeu cu adevărat constă în aceea că cel ce privește spre El nu ajunge niciodată la sfârșitul dorinței de a-L vedea”⁷⁰.

„Dumnezeu este după firea Sa nehotărnicit, neînchis de vreo margine, căci dacă ar socoti cineva pe Dumnezeu ca având vreo margine, ar fi numaidecât de trebuință să cugete împreună cu marginea și ceea ce este dincolo de ea, căci ceea ce este mărginit sfârșește numaidecât în ceva, iar înlănțuirea judecății cere ca ceea ce înconjoară să fie mai larg decât ceea ce este înconjurat”⁷¹. „Așadar nu se va cugeta vreo înconjurare a firii nevăzute, iar ceea ce este neînconjurat nu are o fire ce poate fi cuprinsă, ci toată dorința către bine, atrasă de urcușul spre ea, se întinde pururea împreună cu drumul ce duce spre ea. Și în aceasta constă a vedea cu adevărat pe Dumnezeu: în a nu afla niciodată o săturare a dorinței de a-L afla. Totdeauna privitorul, prin cele ce le poate vedea, trebuie să ardă de dorința de a vedea și mai mult. Astfel nici un hotar nu ar putea să oprească înaintarea în urcușul spre Dumnezeu, prin faptul că, pe de o parte, nu se află nici o margine a binelui și pe de alta, prin nici o săturare nu se taie sporirea dorinței spre bine”⁷².

Dorința fierbinte și insistentă a lui Moise de a-L vedea pe Dumnezeu, deși i se spusese că așa ceva este cu neputință, este în cele din urmă împlinită, când Dumnezeu îi arată spatele. Înțelesul acestui fapt este lămurit de Domnul Hristos, care a spus: „Dacă vrea cineva să

⁶⁹ **Ibidem**, p. 92, nota 67.

⁷⁰ **Ibidem**, p. 92.

⁷¹ **Ibidem**, p. 93.

⁷² **Ibidem**, p. 94.

vină după Mine” (Matei 16,24) și „Vino și-Mi urmează Mie” (Matei 19,21). „Cel ce urmează vede spatele celui dinaintea lui. Așadar Moise, care se străduia să-L vadă pe Dumnezeu, a învățat cum poate fi Acesta văzut: a-L urma oriunde te-ar conduce, căci trecerea Lui înseamnă conducerea de către El a celui ce-I urmează, fiindcă nu poate ajunge altfel în chip sigur la El cel ce nu cunoaște calea, decât urmând celui ce-l călăuzește. Deci cel ce călăuzește arată calea prin aceea că merge înaintea celui ce-l urmează. Iar cel ce urmează nu se va abate de la calea cea dreaptă, dacă el va vedea mereu spatele îndrumătorului. De aceea Dumnezeu i-a spus lui Moise: «Fața Mea nu vei putea s-o vezi», în sensul de a nu trece în fața celui ce te călăuzește, căci în acest caz drumul tău va fi împotriva lui”⁷³.

Vălul de pe chipul lui Moise este vălul de pe lege. Sfântul Apostol Pavel spune în acest sens: „Iar când se vor întoarce către Domnul, vălul se va ridica” (II Cor. 3,16). Deci câtă vreme citim cărțile sfinte și legea, fără să le înțelegem, acestea sunt acoperite de un văl. Dacă ne întoarcem la Dumnezeu prin viață curată, vălul se ridică.

Dumnezeu i-a poruncit lui Moise să numere poporul în Muntele Sinai. De ce nu a făcut aceasta înainte? Pentru că omul trebuie să treacă prin Marea Roșie (prin botez) și prin multe încercări în această viață pentru a fi numărat între aleșii lui Dumnezeu.

La contestarea preoției lui Aaron, Moise ia din fiecare seminție un toiag, și le pune pe toate în cortul adunării, înaintea chivotului legii. Până dimineța, prin puterea pusă în el de Dumnezeu, toiagul lui Aaron a odrăslit, a înmugurit, a înflorit și a dat rod de migdale. Aceasta arată că Dumnezeu este Cel ce alege oamenii pentru perpetuarea preoției, pe care îi cheamă prin vocație la slujirea preoțească, după cum mărturisește Sfânta Scriptură: „Nimeni nu-și ia singur cinstea aceasta, ci dacă este chemat de Dumnezeu după cum și Aaron” (Evrei 5,4) și această rânduială trebuie păzită de toți.

Stâlpul pe care Moise a înălțat șarpele de aramă reprezintă crucea pe care a fost răstignit Domnul Hristos, căci așa cum a afirmat Domnul Hristos Însuși: „După cum Moise a înălțat șarpele în pustie, așa trebuie să se înalțe Fiul Omului, ca tot cel ce crede în El să nu

⁷³ **Ibidem**, p. 97.

piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3,14-15). Precum evreii mușcați de șerpi care priveau la șarpele de aramă de pe stâlp erau salvați de mușcături, tot așa cei ce cred în Hristos și cinstesc crucea vor fi salvați de atacurile diavolului.

Vrăjitorul Balaam care nu poate blestema poporul ales demonstrează că vrăjile nu pot face nimic împotriva celor care viețuiesc în virtute, pentru că cei virtuoși sunt susținuți de Dumnezeu prin harul Său și biruiesc orice uneltire, încât blestemele împotriva lor se prefac în binecuvântări.

Prin împreunarea cu femeile moabitence, evreii, care „au fost mai tari decât bărbații în timpul luptei s-au dovedit mai slabi decât femeile în timpul ispitei”⁷⁴. În păcatul fiilor lui Israel se arată cât este de slabă firea noastră și cât este de înclinată spre păcatele trupești. Pentru a le evita trebuie să ne îndepărtăm cât mai mult de ele. Domnul Hristos a interzis și pofta păcătoasă din sufletele oamenilor, zicând: „Ați auzit că s-a zis celor de demult: «Să nu săvârșești adulter». Eu însă vă spun vouă: Că oricine se uită la femeie, poftind-o, a și săvârșit adulter cu ea în inima lui” (Matei 5,27-28).

După patruzeci de ani dedicați conducerii poporului ales, perioadă în care a fost intermediar între Dumnezeu și oameni, Moise are o trecere în viața de dincolo la fel de măreață ca întreaga sa existență pământească. El s-a urcat în Muntele Nebo, a privit țara promisă de Dumnezeu poporului ales, în care acesta urma să intre după patruzeci de ani de peregrinări prin pustie și, cu satisfacția misiunii împlinite, a privit pentru ultima oară poporul atât de drag și și-a încredințat duhul în mâinile lui Dumnezeu și a fost îngropat, însă nimeni nu știe unde este mormântul lui. Moise rămâne mereu un simbol al vieții închinată lui Dumnezeu, al existenței fără hotarul mormântului, care oricum nu sfârșește viața, ci doar o împarte în două: viața de trudă și cea de roade (pentru oamenii care au împlinit în existența lor pământească poruncile lui Dumnezeu).

Mormântul lui Moise a fost păstrat secret de către cei ce l-au îngropat pentru a nu fi transformat în obiect de cult superstițios. „Nimeni nu cunoaște până în zilele noastre locul în care a fost

⁷⁴ **Ibidem**, p. 105.

îngropat Moise, dar odată cu haina-i de lut ce a coborât în groapă, învățătura sa, spiritul său și-au luat zborul pe aripile veșniciei”⁷⁵. Dacă mormântul lui Moise nu-l cunoaște nimeni, învățătura și faptele lui i le cunoaște o lume întreagă.

23 Concluzii paralele

Multe din întâmplările vieții lui Moise se aseamănă sau au legătură cu viața Mântuitorului, încât constatările privitoare la Dumnezeu-Omul Noului Testament și la omul Dumnezeului Vechiului Testament sunt concluzii firești, care apropie mai mult cele două Testamente și întăresc unitatea lor, în inimile și cugetele curate ale creștinilor.

Atât la nașterea lui Moise, cât și la cea a Mântuitorului, nou născuții de parte bărbătească erau uciși din porunca regilor tirani care domneau atunci, dar mâna lui Dumnezeu a ferit atât pe Moise, cât și pe pruncul Iisus de furia regilor.

Moise a fost tăiat împrejur la opt zile după naștere, pentru a împlini prin aceasta legământul dintre Dumnezeu și Avraam, precum și cu urmașii acestuia. Pruncul Iisus a fost și El tăiat împrejur la opt zile de la naștere pentru a împlini același legământ. Domnul Hristos a și afirmat în acest sens în timpul activității Sale publice: „Să nu socotiți că am venit să stric Legea sau proorocii; n-am venit să stric, ci să împlinesc” (Matei 5,17).

Moise a trebuit să fugă din Egipt pentru a scăpa cu viață, căci faraon căuta să-l omoare; pruncul Iisus a fost nevoit să fugă în Egipt pentru a-Și salva viața.

Moise, fiul unor robi evrei, a fost crescut în palatele faraonului, pe când Mântuitorul lumii, Împăratul cerurilor, a fost crescut în casa unor oameni din popor.

Moise, împreună cu întreg poporul ales, a traversat Marea Roșie umblând pe pământul de pe fundul mării. Domnul Hristos a umblat pe apa Mării Galileii ca pe uscat.

Moise a stat în convorbire cu Dumnezeu în Muntele Sinai timp de patruzeci de zile și patruzeci de nopți fără să mănânce nimic, Mântuitorul S-a rugat lui Dumnezeu Tatăl în pustia Carantaniei

⁷⁵ **Dr. Moses Rosen**, *În lumina...*, p. 121.

înaintea începerii activității Sale publice timp de patruzeci de zile și patruzeci de nopți fără să guste mâncare.

Fața lui Moise strălucea la coborârea din Muntele Sinai prin puterea lui Dumnezeu; fața Domnului Hristos strălucea la schimbarea la față pe Muntele Tabor prin propria Lui putere.

Minunile săvârșite de Moise au fost în general asupra naturii înconjurătoare (plăgile asupra Egiptului, trecerea prin Marea Roșie, apa amară de la Mara care a devenit bună de băut, apa izvorâtă din piatră la Meriba, prepelițele cu care a fost hrănit poporul în pustie etc.). Faptele minunate ale Domnului Hristos au fost săvârșite mai mult asupra persoanelor (trei învieri din morți, redarea vederii orbilor, dintre care unul era nevăzător din naștere, exorcizarea a numeroase persoane posedate de duhuri necurate, tămăduirea de la distanță a slugii sutașului și a fiicei femeii cananeence etc.).

Vechiul legiuitor, Moise, a primit și a transmis legea în tunetele și fulgerele de pe Sinai. Iisus Hristos, noul legiuitor, a dat legea iubirii cu dragoste, pe Hattin.

Cele zece porunci date de Dumnezeu lui Moise în Muntele Sinai au în marea lor majoritate un caracter prohibitiv, întrucât opt dintre ele interzic anumite păcate, iar numai două poruncesc poporului ales ce trebuie să facă. Legea Vechiului Testament nu a fost desăvârșită, ci ea a avut doar un caracter pregătitor, fiind, după cum afirmă Sfântul Apostol Pavel, doar o „călăuză spre Hristos” (Gal. 3,24). Dacă Legea Vechiului Testament ar fi fost desăvârșită, nu ar mai fi fost nevoie să se întrupeze Fiul lui Dumnezeu.

Spre deosebire de Vechiul Testament, Legea Nouă, dată de Domnul Hristos, are un caracter pozitiv și ne învață ce trebuie să facem pentru a ne mântui. Ca regulă generală, Mântuitorul a stabilit: „Precum voiți să vă facă vouă oamenii, faceți-le și voi asemenea” (Luca 6,31), însă Domnul Hristos a dat și exemple concrete de fapte bune: să avem credință (Marcu 5,36; Marcu 9,23; Marcu 11,23), să iertăm (Matei 6,14-15; Matei 18,21-22), să ne iubim aproapele și chiar vrăjmașii (Matei 5,44), să ne rugăm (Matei 26,41), să postim (Matei 6,16), să fim milostivi (Luca 6,36), să fim smeriți (Matei 11,29), etc. Unele dintre aceste fapte bune existau și în practica evreilor din Vechiul Testament, însă Domnul Hristos ne învață și modul săvârșirii lor. Vom da două exemple în acest sens: „Când vă

rugăți, nu fiți ca fățarnicii cărora le place, prin sinagogi și prin colțurile ulițelor, stând în picioare, să se roage, ca să se arate oamenilor; adevărat grăiesc vouă: și-au luat plata lor. Tu însă, când te rogi, intră în camera ta și, închizând ușa, roagă-te Tatălui tău, Care este în ascuns, și Tatăl tău, Care este în ascuns, îți va răsplăti ție. Când vă rugați, nu spuneți multe ca neamurile, că ele cred că în multa lor vorbărie vor fi ascultate. Deci nu vă asemenați lor, că știe Tatăl vostru de cele ce aveți trebuință mai înainte ca să cereți voi de la El” (Matei 6,5-8). „Când postiți, nu fiți triști ca fățarnicii; că ei își smolesc fețele, ca să se arate oamenilor că postesc. Adevărat grăiesc vouă, și-au luat plata lor. Tu însă, când postești, unge capul tău și fața ta o spală, ca să nu te arăți oamenilor că postești, ci Tatălui tău care este în ascuns, și Tatăl tău, Care vede în ascuns, îți va răsplăti ție” (Matei 6,16-18).

Preoția Vechiului Testament era din seminția lui Levi, prin Aaron, fratele lui Moise. Preoția Noului Testament este din seminția lui Iuda, prin Însuși Iisus Hristos.

Moise cere lui Dumnezeu să-L vadă și Îi vede spatele. Mântuitorul este Dumnezeu, dar nu este văzut de cei mai mulți oameni din timpul Său ca Dumnezeu și nici nu este înțeles de ei.

Moise moare plâns și jelit de toți evreii. Iisus Hristos moare răstignit și batjocorit de iudei, părăsit și de ucenicii Săi.

Mormântul lui Moise nu este cunoscut de nimeni. Mormântul Mântuitorului este cunoscut de toată lumea.

Moise I-a cerut în Muntele Sinai în mod insistent lui Dumnezeu să-i arate slava Sa, dar pentru că în timpul vieții pământești oamenii nu o pot vedea, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu Moise a fost prezent împreună cu proorocul Ilie și cu Apostolii Petru, Iacov și Ioan alături de Domnul Hristos pe Muntele Taborului, când Acesta S-a schimbat la față și acolo a văzut slava lui Dumnezeu.

Toate aceste întâmplări comune vieții primului și celui de-al doilea legiuitor, ni-l arată pe Moise ca pe un om ce prefigurează pe Iisus Hristos și pregătește poporului ales treptele pentru a se putea urca la legea iubirii dată de El.

Moise, marele conducător al poporului ales, s-a dovedit în întreaga sa viață a fi un ales al lui Dumnezeu, care nu numai că a acceptat

binefacerile lui Dumnezeu revărsate asupra lui, dar a și răspuns din toată inima la apelurile Celui Prea Înalt. Salvarea minunată din apele Nilului și educația în palatele regale egiptene dovedesc că Moise a fost ales din pânțele mamei sale pentru misiunea sa înaltă, în care avea nevoie de cunoștințe temeinice și experiență în conducere. Faptul că puterea pe care o avea ca membru al casei faraonului nu l-a orbit, iar el a păstrat nealterată dragostea sa față de poporul său și față de adevăratul Dumnezeu, ni-l arată pe Moise ca un om de caracter care preferă dreptatea și chiar suferința pentru dreptate și pentru împlinirea voii lui Dumnezeu. Uciderea de către Moise a egipteanului care bătea un evreu ni-l prezintă pe acesta drept un apărător al poporului său, iar fuga în Madian ne dezvăluie curajul și bărbăția sa de a înfrunta orice pericole și de a lua viața de la început. Spiritul de dreptate dovedit de Moise și aici îl face vrednic de a primi de soție pe Sefora, una dintre fiicele conducătorului și preotului tribului madianit. Îndrăzneala cu care Moise intră la faraon și îi face cunoscută voia Domnului, îl impune definitiv ca vajnic apărător al poporului și loial slujitor al lui Dumnezeu. Anii petrecuți în fruntea poporului ales ne dezvăluie un Moise energic și un conducător neîntrecut, iar toate minunile călătoriei prin pustie și descoperirile din Sinai ni-l prezintă ca un preferat al lui Dumnezeu, foarte apropiat de Acesta. Disparația lui Moise fără urmă la moartea sa, apoi apariția lângă Domnul Hristos pe Tabor sunt o dovadă că toți cei ce se aseamănă cu marele profet, care cred în Dumnezeu și împlinesc poruncile Lui, deși mor cu trupul, rămân vii în veci.

Moise a fost un strălucit exemplu pentru conaționali săi și rămâne un permanent model și pentru creștini. A răzbit triumfal în istorie, trăgând după sine o epocă întreagă. Statura sa se impune peste timp, ca slujitor al lui Dumnezeu și al poporului său, predecesor al lui Iisus Hristos, care a oferit cadrul pregătirii poporului ales pentru a fi vrednic de a-L primi pe Mesia, „pentru că Legea prin Moise s-a dat, dar harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos” (Ioan 1,17). „Moise a fost credincios în toată casa Domnului, ca o slugă, spre mărturia celor ce erau să fie descoperite în viitor” (Evrei 3,5), „căci sfârșitul legii este Hristos, spre îndreptățire fiecăruia care crede” (Rom. 10,4).

Criza României de astăzi este materială sau spirituală?⁷⁶

În urma evenimentelor din decembrie 1989, societatea românească se găsește într-un proces amplu de transformări profunde, încercând să treacă de la o economie socialistă, controlată în întregime de aparatul de stat totalitarist, la o economie de piață capitalistă descentralizată și liberă, în care accentul cade pe proprietatea privată și pe micii întreprinzători. Tranziția se dovedește însă un proces deosebit de dificil, pentru că schimbarea modului de gândire a unui popor întreg este foarte grea și de lungă durată, cerând sacrificii și multă răbdare. Anumite profesii, care erau bănoase și foarte căutate în vechiul regim, au ajuns să nu mai fie rentabile în contextul actual, pe când alte meserii care nu erau deloc profitabile în socialism, sunt acum o adevărată mină de aur. De asemenea unele ramuri neprofitabile ale economiei, precum și anumite combine gigant, care s-au dovedit adevărate „găuri negre” ale societății socialiste, dacă nu sunt închise sau reprofilate (în funcție de cerere și ofertă), continuă să fie o povară pentru fragila societate capitalistă românească. Oamenii care muncesc într-o ramură mai puțin rentabilă a economiei, sau într-o întreprindere falimentară, trebuie ajutați de către autorități să-și găsească alt loc de muncă. Acest fapt necesită însă o dublă implicare, pe de o parte, societatea trebuie să creeze locuri de muncă, oferind o alternativă celor rămași pe drumuri, iar pe de altă parte, cei rămași fără o pâine, să dorească să se recalifice. Ei trebuie să înțeleagă că meseriile lor nu mai sunt rentabile nici pentru ei, nici pentru societate, iar în consecință sunt siliți să-și caute alte meserii și alte locuri de muncă, ceea ce nu reprezintă nici o rușine.

De când s-a instaurat regimul democratic la București, marea majoritate a populației din țara noastră cunoaște realizările materiale din Occident și nivelul ridicat de trai de acolo. Foarte mulți români visează o îmbogățire rapidă, tinzând să ajungă prin aceasta la nivelul economic al cetățenilor din vestul continentului sau din America,

⁷⁶ Acest articol a fost publicat de autor în «Legea Românească», revistă de cultură religioasă a Episcopiei Ortodoxe a Oradiei, Bihorului și Sălajului, nr. 4/2001.

neținând cont de faptul că acest lucru este aproape imposibil de realizat la noi prin muncă cinstită, în contextul actual.

Occidentul nu a avut războaie devastatoare cum am avut noi, în care bieții țărani atacați de turci sau tătari își părăseau tot ce aveau dând foc gospodăriilor, incendiind holdele, pentru ca vrăjmașii să nu aibă cu ce se hrăni, și otrăvind fântânile, pentru ca oștile străine să moară după ce beau apă din ele.

Să nu uităm că cele mai multe țări vestice au avut colonii. În vreme ce occidentalii exploatau fără milă unele popoare din diverse colțuri ale lumii, noi înșine eram exploatați. Bogățiile noastre materiale au fost râvnite și jecmănite de mulți. Deci în vreme ce occidentalii aduceau de afară tezaure întregi în țările lor, din țara noastră era dus și puținul pe care îl aveam.

Occidentalii de la feudalism încoace trăiesc tot în capitalism și au o experiență îndelungată a acestuia, de aceea noi nu ne putem compara cu ei din acest punct de vedere.

Decalajul economic dintre țările lumii a crescut în mod alarmant după cel de-al doilea război mondial. În timp ce economia țărilor vestice s-a refăcut după război și a cunoscut un avânt fără precedent, economia țării noastre a fost modelată după sistemul sovietic. Importurile au fost reduse în mod drastic, iar în lipsa concurenței, produsele interne de o calitate îndoielnică de cele mai multe ori, își găseau totuși cumpărători la noi, pentru că altă alternativă nu aveam. Din aceste motive nu putem compara nivelul nostru de trai cu cel al occidentalilor și dacă vrem să fim ca și ei, mai trebuie să așteptăm o vreme.

Pe lângă problemele deja amintite, societatea românească de astăzi suferă de mai multe „boli”, dintre care vom aminti: corupția, sărăcia, șomajul, prostituția, și cea mai grea dintre toate: exodul tinerilor către țările vestice.

Datorită faptului că mulți tineri nu își găsesc un loc de muncă în țară, sunt siliți să se refugieze în țările mai bogate din Apus. De asemenea cei mai dotați tineri din punct de vedere intelectual, mândria țării, bogăția noastră neprețuită și cel mai mare potențial al României, sunt atrași spre Occident de o leafă mai mare și de un trai mai decent.

Am ajuns să asistăm în zilele noastre la un adevărat exod de materie cenușie către Occident.

Este tragic și dureros procesul care are loc astăzi în lume. Țările bogate de pe mapamond îi momesc pe cei mai inteligenți tineri, îi iau gata pregătiți, fără a mai investi vreun ban în formarea lor profesională. Noi nu exportăm creiere, ci le oferim gratuit Occidentului, ba îi mai și fericim pe cei care reușesc să plece.

Am ajuns să livrăm țărilor apusene oameni cu înaltă calificare și cu o pregătire profesională de excepție, pentru că școala românească este renumită și apreciată pe plan mondial. Nu ne permitem să facem opere de caritate față de Occident. Trebuie să găsim soluții, pentru ca cei mai buni tineri ai noștri să nu mai plece peste hotare. Nu-i putem obliga să rămână aici, anulându-le libertatea, această atitudine ar fi antisocială și nu ar respecta libertatea omului, dar trebuie să-i stimulăm să rămână acasă.

Cei care vor să emigreze, primesc o notă în funcție de vârsta lor. Cu cât vârsta este mai mare, cu atât nota este mai mică, iar după 49 de ani, nota reprezintă 0 puncte. Străinii nu socotesc o investiție sau un câștig o persoană peste 45 de ani care emigrează, căci aceasta nu mai este foarte tânără pentru a munci o vreme îndelungată, ci va ajunge într-un timp relativ scurt să fie întreținută de societate, deci va fi o povară pentru ei.

Familiile occidentale, fie ele vest europene sau nord americane, au doar câte un copil sau doi și de multe ori nu au nici un urmaș. În consecință, populația țărilor lor îmbătrânește și ei au nevoie de forță de muncă tânără, pentru a duce societatea înainte, pe care noi le-o furnizăm gratuit. Și noi suferim de aceeași boală ca și popoarele occidentale: îmbătrânirea populației; noi însă suferim de una și mai gravă: exodul către Occident a generației tinere, care este medicamentul tămăduitor al societăților apusene.

Datorită gradului sporit de sărăcie de la noi și a nenumăratelor avorturi, natalitatea a scăzut în mod dramatic în România ultimilor ani. Dintre tinerii pe care-i mai avem, un mare număr se refugiază în Occident. Atunci noi cu cine mai rămânem aici? Cu puținii copii născuți după 1989, cu un mic număr de tineri, socotiți drept generație

de sacrificiu, și cu bătrânii. În această formație vom putea oare duce societatea românească înainte?

Dacă Dumnezeu a vrut să ne naștem în România, să fim conștienți că aici ne este locul și Dumnezeu are un plan cu fiecare dintre noi. Dacă cineva vrea să emigreze, cu siguranță nu o face pentru că vrea să se îmbogățească din punct de vedere spiritual în altă parte, ci vrea un trai material mai bun, pentru că o spiritualitate bogată ca a noastră nu au multe popoare în lume. Mântuitorul Hristos a spus: „Cei va folosi omului, dacă va câștiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său?” (Mat. 16,26). Asemenea trupului și sufletul trebuie hrănit și îngrijit, ori un trai mai îmbelșugat ne face să uităm de cele mai multe ori de Dumnezeu și de viața spirituală. Oricât ar fi de îndelungată viața noastră, într-o zi se va încheia, iar ceea ce vom lua cu noi la judecata lui Dumnezeu nu vor fi realizările noastre materiale, ci cele spirituale. Dacă nu avem o înțelegere duhovnicească a vieții, bunurile materiale nu ne ajută să mergem spre rai, ci ne împiedică în drumul nostru către acesta. Singurele bunuri materiale pe care le vom avea în împărăția lui Dumnezeu, sunt cele pe care le-am făcut milostenie în această viață și le vom regăsi spiritualizate în rai.

Dacă sunt unii care emigrează, avem o mare rugămintă către ei, să nu ne blameze țara, cum o fac 90 % dintre cei care pleacă. Cei ce își părăsesc țara, dacă o iubesc cu adevărat și vor să o ajute, să nu o vorbească de rău, ci de bine, pentru că așa cum vorbești de bine o persoană pe care vrei să o ajuți și nu de rău, tot așa se procedează și în cazul unei țări sau a unui popor care au nevoie de ajutor.

Noi, românii, ne tot plângem că suntem săraci din punct de vedere material. Ne considerăm niște pedepsiți sau uitați de Dumnezeu pentru soarta noastră. Să fim conștienți însă că există țări și popoare mult mai sărace decât noi pe fața pământului. În perspectiva unei gândiri pur materialiste, îi admirăm și îi ferim pe cei ce au bogății, chiar dacă sunt departe de Dumnezeu și de căile Lui. Această perspectivă sau acest mod de gândire este însă total greșit. Sfântul Maxim Mărturisitorul ne descoperă de ce unii oameni sunt bogați în această viață, deși nu stau în ascultare de Dumnezeu. Domnul îi

cunoaște pe cei slabi dintre noi și pentru a nu-i lăsa să cadă în păcate grele, le dă și bani și slavă pentru a-i stimula. Dacă nu ar avea o situație materială bună, acești oameni ar putea fi hoți, criminali, sau din cauza deznădejdiei ar putea chiar să se sinucidă. De aceea Dumnezeu le dă averi unor astfel de oameni, pentru a-i ține, pe cât este posibil, departe de păcat.

Dacă nici un fir de păr din capul nostru nu cade fără știrea și voia lui Dumnezeu (Luca 21,18), să fim conștienți că viața noastră nu este lăsată la voia întâmplării de către Creator, iar noi nu suntem abandonați în lume la voia întâmplării. Domnul Hristos ne-a învățat în rugăciunea „Tatăl nostru” să-i spunem lui Dumnezeu: „Facă-se voia Ta, precum în cer așa și pe pământ” (Luca 11,2). Să nu ne grăbim să acționăm în viață după cum credem noi, având deplină încredere în judecata noastră, pentru că putem greși de foarte multe ori. De câte ori avem de luat o decizie importantă, să ne rugăm lui Dumnezeu și cu siguranță El ne va descoperi care este voia Lui în legătură cu problema noastră. Să ne abandonăm în voia lui Dumnezeu și atunci cu siguranță nu vom greși.

Să ne străduim din răputeri să dobândim o înțelegere duhovnicească a vieții și a întâmplărilor din ea, încercând să privim viața cu ochii spirituali, nu numai cu cei fizici, care ne limitează la universul material. Viața aceasta am primit-o de la Dumnezeu și este un mare dar, depinde însă cum ne-o trăim. Viața pământească este doar anticamera vieții viitoare, care va fi veșnică. În funcție de cum trăim acum, ne pregătim loc în veșnicie, de aceea să privim viața aceasta în perspectiva eternității. Toate încercările prin care trecem sunt examene pe care le trimite sau le îngăduie Dumnezeu, pentru a vedea unde ne este locul în viața de veci. Dacă nu depășim o încercare, ea va veni din nou sub aceeași formă sau sub o alta. Dacă trecem cu bine de ea, dovedim că ne aflăm pe drumul ascendent către împărăția lui Dumnezeu și vor veni asupra noastră alte încercări, pentru că fiecare încercare depășită, înseamnă o treaptă urcată spre împărăția lui Dumnezeu, căci „strâmtă este poarta și îngustă este calea care duce la viață și puțini sunt cei care o află” (Mat. 7,14). Dacă nu am fi încercați în viață, nu ne-am putea dovedi credința în Dumnezeu,

dar atitudinea noastră în necazuri demonstrează fără drept de tăgadă dacă urmăim sau nu calea spre împărăția lui Dumnezeu.

Suferințele sau încercările poporului nostru nu se datorează însă numai pedagogiei lui Dumnezeu, care pentru a-l ține aproape de El, „ceartă pe cel pe care-l iubește și ca un părinte pedepsește pe feciorul care îi este drag” (Pilde 3,12), ci poporul nostru își atrage singur anumite pedepse asupra lui, datorită păcatelor care îl caracterizează, cum ar fi: avorturile, corupția, desfrâul, prostituția, împruscarea conducătorului țării în zi de Crăciun și altele.

Mulți pot spune că și apusenii au astfel de păcate, dar pentru aceea o duc bine din punct de vedere material. Da, așa este, dar occidentalii nu au primit de la Dumnezeu cât am primit noi, de aceea Dumnezeu nu așteaptă de la ei cât așteaptă de la noi. Alta este spiritualitatea Bisericii Ortodoxe față de spiritualitatea celorlalte confesiuni creștine și altceva așteaptă Dumnezeu de la un popor ortodox, în raport cu alte popoare creștine sau necreștine, dar cu totul alta va fi însă și răsplata divină dacă împlinim tot ceea ce Dumnezeu ne cere. Apusenii sunt poate bogații despre care Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că au avutii, pentru a nu se îndepărta și mai mult de Dumnezeu, cum ar face-o dacă ar fi lipsiți din punct de vedere material.

Criza cea mare a României este de ordin spiritual și nu material. Să îndepărtăm păcatele din viața noastră și cu siguranță se va schimba întreaga noastră viață. Dacă însă aflăm rezolvarea problemelor noastre materiale, soluționăm oare prin aceasta problemele spirituale cu care ne confruntăm? Cu siguranță nu.

Să căutăm soluții spirituale la criza noastră și vor înceta și problemele materiale. Dacă vrem o rezolvare favorabilă a crizei prin care trecem ca popor, să nu uităm de Dumnezeu și de obligațiile noastre spirituale. Să căutăm soluții creștinești la problemele noastre, pentru că noi suntem creștini. Să nu uităm niciodată că mult mai important este să câștigăm împărăția lui Dumnezeu cea veșnică, decât un trai îmbelșugat pe acest pământ, care ne îndepărtează de împărăția cerurilor, căci așa cum a afirmat Mântuitorul Hristos: „mai lesne îi este cămilei să treacă prin urechile acului, decât bogatului să intre în împărăția lui Dumnezeu” (Marcu 10,25).

Iisus Hristos, Dumnezeu și om într-un ipostas⁷⁷

Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan afirmă că „Dumnezeu este iubire” (I Ioan 4,8). Din prea plinul iubirii Sale, Dumnezeu a hotărât să aducă în existență anumite creaturi în afară de Sine, pentru a le împărtăși din iubirea Sa și pentru ca acestea să se bucure de iubirea dumnezeiască. Astfel „lumea este creată ca să se bucure și ea de existență prin împărtășirea de Dumnezeu. Dumnezeu se bucură și El de lumea pe care o creează din nimic. Bucuria aceasta nu-i este necesară Lui, dar în nemărginirea bunătații Sale, binevoiește să se bucure și alte ființe de existență și să se bucure și El de bucuria lor și aceasta Îl face să le-o dăruiască”⁷⁸.

Cea mai complexă ființă din univers este omul, pe care Dumnezeu l-a creat compus din suflet spiritual și trup material „ca inel de legătură al lumii spirituale cu cea materială, ca recapitulare și epilog al tuturor creaturilor”⁷⁹, ca o adevărată sinteză a creației întregi. Dar de ce omul a fost creat compus? Din dorința lui Dumnezeu de a se uni cu omul, iar prin intermediul acestuia, cu creatura întreagă, a cărei sinteză este omul și să recapituleze astfel în Iisus Hristos cele cerești și cele pământești. „Înainte de a hotărî creația, fie a îngerilor, fie a oamenilor, fie a oricărei alte creaturi, Dumnezeu a prehotărât în sfatul Lui cel veșnic întruparea Fiului Său”⁸⁰. „Adânca rațiune a întrupării nu pleacă de la om ci de la Dumnezeu, din dorința de a deveni Om și de a face din firea umană o teofanie, locul iubit al prezenței Sale”⁸¹. Omul nu ar fi putut avea niciodată o astfel de inițiativă, pentru că nu era în stare să gândească așa ceva. Mai mult decât în întrupare „nu se

⁷⁷ Acest articol a fost publicat de autor în revista «Legea Românească», nr. 4/2003.

⁷⁸ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987, p. 232.

⁷⁹ **Panayotis Nellas**, *Omul-animă îndumnezeit*, Editura DEISIS, Sibiu, 1994, pp. 168-169.

⁸⁰ **Ibidem**, p. 169.

⁸¹ **Paul Evdokimov**, *Taina iubirii*, Editura Christiana, București, 1994, p. 65.

poate coborî Dumnezeu la om, mai mult nu poate fi ridicată umanitatea la Dumnezeu”⁸².

După ce a fost creat omul, coroana creației divine, Dumnezeu l-a așezat în rai și i-a dat o poruncă simplă, să nu mănânce din roadele unui pom. Protopărinții Adam și Eva s-au dovedit însă foarte slabi, pentru că au preferat să asculte de diavol, iar nu de Dumnezeu și la îndemnul șarpelui au mâncat din rodul pomului oprit. În această situație Dumnezeu i-a alungat pe protopărinți din rai, zicând șarpelui: „Dușmănie voi pune între tine și între femeie, între sămânța ta și sămânța ei; aceasta îți va zdrobi capul, iar tu îi vei înțepa călcâiul” (Fac. 3,15). Aceste cuvinte ale lui Dumnezeu arată că din urmașii Evei (din sămânța ei) se va naște Mântuitorul lumii, care va zdrobi puterea diavolului. Ce observăm aici, este faptul că inițiativa izbăvirii lui Adam și a Evei, precum și a urmașilor lor din robia diavolului, aparține lui Dumnezeu, iar nu omului.

Foarte multă lume este tentată să creadă că Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat numai din cauza căderii omului. „Dacă întruparea ar fi fost determinată de căderea în păcat, atunci Satana, răul, ar fi condiționat-o”⁸³. Nu este așa. „Hristos nu este o întâmplare, un accident în istorie. Întruparea Fiului lui Dumnezeu nu constituie o simplă consecință a biruinței diavolului asupra omului. Hristos nu este efectul unei lucrări a Satanei. Unirea naturii divine și umane s-a făcut pentru că ea constituie sfatul cel mai înainte de veci al lui Dumnezeu. Modul în care s-a realizat în fapt această mare taină s-a schimbat, faptul însă a rămas același”⁸⁴. „Iubirea lui Dumnezeu tinde spre ultima treaptă a comuniunii; cu sau fără cădere, Dumnezeu a creat lumea pentru ca aici El să devină om și pentru ca omul să devină dumnezeu prin har, participând la condițiile de existență dumnezeiască”⁸⁵. Omul a căzut în păcat și singur nu se putea mântui, pentru că mântuirea este un lucru cu neputință la om și deci, dacă este cu neputință, Dumnezeu

⁸² **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Op. Cit.*, p. 167.

⁸³ **Paul Evdokimov**, *Ortodoxia*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 67.

⁸⁴ **Panayotis Nellas**, *Op. Cit.*, p. 19.

⁸⁵ **Paul Evdokimov**, *Taina iubirii...*, p. 65.

Însuși o face, „pentru că cele ce sunt cu neputință la oameni sunt cu putință la Dumnezeu” (Luca 18,27). Întruparea Fiului lui Dumnezeu a avut astfel un scop dublu: unirea lui Dumnezeu cu creatura și mântuirea omului.

Ce este de fapt mântuirea sau restaurarea? „Restaurarea înseamnă revenirea omului, căzut prin păcat, la starea dinaintea căderii, de unde procesul desăvârșirii se continuă, așa cum Adam îl continua dacă nu ar fi căzut în păcat”⁸⁶.

Omul singur nu se putea mântui, nu se putea elibera de păcat, de aceea a fost nevoie de intervenția lui Dumnezeu pentru aceasta. Dar prin păcat omul se pervertise în sine, deci pentru a fi mântuit, trebuia schimbat lăuntric, trebuia restaurat din interior, nu era eficientă o intervenție exterioară, străină omului, care nu îl transforma lăuntric. De aceea Dumnezeu găsește cel mai potrivit mod al mântuirii, întruparea Fiului Său dintr-o Fecioară, deoarece „pentru mântuire trebuia un om în care firea omenească să-și aibă din nou un început curat, așa cum l-a avut prima dată”⁸⁷, și trebuia ca acest om să fie și Dumnezeu, pentru a avea puterea de a mântui pe om, iar Dumnezeu având fire omenească, îl mântuia pe om din lăuntru.

Dumnezeu nu a forțat-o pe Fecioara Maria să accepte zămislirea Fiului Său, ci i-a transmis la bunavestire prin arhanghelul Gavriil că este vrednică de aceasta și a invitat-o să conlucreze cu El. Prin acceptul Mariei adresat arhanghelului: „Iată roaba Domnului, fie mie după cuvântul tău” (Luca 1,38), noi toți, întregul neam omenesc, ne-am dat acordul la întruparea Fiului lui Dumnezeu, fiind tainic cuprinși în voința Sfintei Fecioare Maria. Cuvintele Preacuratei: „Iată roaba Domnului, fie mie după cuvântul tău” exprimă dorința de mântuire a lumii întregi la chemarea lui Dumnezeu la această mântuire. Dumnezeu nu putea să-l mântuiască pe om din exterior, să-l forțeze la aceasta, ci era nevoie de conlucrarea omului. Astfel

⁸⁶ **Preot Dr. Vasile Răducă**, *Antropologia Sfântului Grigorie de Nyssa*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 381.

⁸⁷ **Dumitru Stăniloae**, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Editura Omniscop, Craiova, 1993, p. 161.

„înruparea nu a fost numai lucrarea lui Dumnezeu, ci și lucrarea voinței și a credinței Fecioarei Maria”⁸⁸.

Sunt unii care pretind că Maica Domnului nu este Născătoare de Dumnezeu. Acești oameni raționează că Sfânta Fecioară Maria a născut pe Iisus Hristos ca om, iar nu ca Dumnezeu. De vreme ce Fiul lui Dumnezeu s-a născut ca Dumnezeu din veci din Tatăl, iar ca om s-a născut la plinirea vremii din Fecioara Maria, Maica Domnului nu poate fi numită Născătoare de Dumnezeu. Ținând cont și de faptul că omul nu-L poate naște pe Dumnezeu, în nici un caz Sfânta Fecioară nu este și nu poate fi numită Născătoare de Dumnezeu.

Sfânta Fecioară Maria nu a născut firea omenească sau natura umană a lui Iisus Hristos. Natura nu are existență proprie, ci apare întotdeauna personalizată. Așadar natura nu există decât prin persoane și fiecare persoană își posedă natura pe deplin. Fiecare dintre persoanele Sfintei Treimi deține deplinătatea naturii dumnezeiești, așa cum fiecare persoană umană posedă plinătatea naturii umane. Natura este aceeași la toți oamenii, însă persoanele sunt nenumărate, fiecare dintre ele fiind unică și de neînlocuit. Sfânta Fecioară a născut deci persoana lui Iisus Hristos, care cuprinde cele două firi: dumnezeiască și omenească, iar nu firea Lui omenească, astfel încât pe drept cuvânt este și poate fi numită Născătoare de Dumnezeu. La înrupare, Fiul lui Dumnezeu și-a asumat în persoana Lui, alături de firea dumnezeiască, natura omenească luată din Sfânta Fecioară, iar El se naște din Preacurata ca persoană, iar nu ca natură, pentru că întotdeauna natura este concretizată în ipostas.

„Înruparea Fiului lui Dumnezeu s-a făcut după oameni, pentru că s-a petrecut omenește, prin legea zămislirii și dezvoltării în pântece femeiesc, și s-a făcut mai presus de oameni, fiindcă s-a petrecut dumnezeiește, fără bărbat”⁸⁹. „Iisus Hristos este cu adevărat om, pentru că s-a născut din femeie, dar este mai presus de om, pentru că s-a născut din Fecioară. Este asemenea oamenilor pentru timpul petrecut în pântece și pentru că s-a supus legilor sarcinii, dar este mai

⁸⁸ **Paul Evdokimov**, *Ortodoxia...*, p. 163.

⁸⁹ **Petru Florea**, *Opera exegetică a Sfântului Maxim Mărturisitorul*, Editura Academos, Tg-Mureș, 1998, p. 111.

presus de oameni, pentru că s-a născut din Fecioară. Este din ființa oamenilor, pentru că trupul lui este din sângele Fecioarei, dar cu toate acestea nu s-a subordonat firii umane când S-a făcut om, ci a rămas cu totul necuprins, iar întruparea Sa a arătat-o ca fiind mai necuprinsă decât orice taină”⁹⁰.

Fiul lui Dumnezeu în taina întrupării a luat firea omenească întreagă, precum s-a spus: „întru care locuiește, trupește, toată plinătatea dumnezeirii” (Col. 2, 9), pentru că a luat pentru noi toate ale noastre, afară de păcat. Dumnezeu Cel întrupat nu a fost străin de nimic dintr-ale noastre, decât de păcat, care de altfel nu aparține firii. „Fiul lui Dumnezeu s-a făcut asemenea nouă în mod neschimbat și neconfundat și a rămas în cele naturale ale noastre mai presus de fire, și în cele ale ființei noastre mai presus de ființă, primind prin zămislirea cea negrăită toate ale firii împreună cu firea, neavând nici un atribut omenesc, afirmat prin rațiunea naturală, care să nu fie și dumnezeiesc. Și-a asumat întreaga ființă a omului, dar nu-L despărțim de dumnezeire, căci nu este numai om, dar nu este nici numai mai presus de ființă, întrucât este și om”⁹¹.

Fiul lui Dumnezeu făcându-Se om ca noi, are neschimbată existența ca Dumnezeu, căci înomenindu-Se, a rămas Dumnezeu. „Și ce este mai minunat decât aceasta, este faptul că fiind Dumnezeu prin fire și binevoind să Se facă și om prin fire, nu a schimbat hotarele nici unei firi prin cealaltă, ci fiind întreg Dumnezeu, a rămas și întreg om. Faptul că era Dumnezeu nu L-a împiedicat de a Se face om, nici faptul că S-a făcut om nu I-a micșorat existența Sa ca Dumnezeu, ci S-a păstrat Unul și Același prin amândouă, fiind amândouă cu adevărat în chip natural”⁹².

Nașterea în dureri este o urmare a neascultării protopărinților în rai. Pentru că Fiul lui Dumnezeu a ascultat de Tatăl și a venit în lume ca să o mântuiască, nașterea dureroasă a fost biruită la întruparea Fiului lui Dumnezeu.

⁹⁰ **Ibidem**, pp. 114-115.

⁹¹ **Ibidem**, p. 116.

⁹² **Ibidem**.

„Iisus Hristos a ostenit, a flămânzit, a însetat, S-a înfricoșat de moarte, a lăcrimat după legea trupului. Acestea arată că S-a făcut om deplin, cu pătimirile lui și sunt dovada și semnul coborârii la robi și la cei împreună-robi, căci a rămas Stăpân prin fire și s-a făcut rob, pentru noi cei prin fire robi, lucrând ca un Stăpân în cele ale robului, adică dumnezeiește cele trupești. A arătat în cele trupești puterea nepătimitoare și prin fire stăpânitoare, care a desființat prin patimă stricăciunea și a procurat prin moarte viața nestricăcioasă, și săvârșind ca un rob cele ale Stăpânului, adică trupește cele dumnezeiești, a făcut arătată chenoza cea negrăită care a îndumnezeit prin trup pătimitor tot neamul omenesc devenit pământ prin stricăciune. Cuvântul fiind Dumnezeu a lucrat cele dumnezeiești în trup, dar a avut manifestările noastre mai presus de noi, ca nașterea din Fecioară, lipsa de păcat, grăirea cu puterea lui Dumnezeu, umblarea pe apă și cele asemenea. Prin trupul pătimitor din fire a făcut arătată puterea suprainfinită, căci lucra în chip unitar, și prin fiecare din cele făcute de El manifesta deodată cu puterea dumnezeirii Sale, în chip nedespărțit, lucrarea trupului propriu. Nu lucra separat prin nici una din cele două firi, căci nu se putea separa ca ipostas unificator de nici una, ci adeverea prin fiecare pe cealaltă. Prin firea omenească făcea vădită pe cea dumnezeiască, deși nu era nici un gol în firea omenească prin care să răzbească la vedere descoperită cea dumnezeiască. Iisus Hristos nu săvârșea cele dumnezeiești ca Dumnezeu, pentru că le săvârșea prin trup și nu numai cu dumnezeirea, însă erau dumnezeiești. Nici cele omenești nu le lucra ca om, căci le săvârșea când voia cu putere dumnezeiască, dând timp trupului să lucreze ale lui, dar erau totuși omenești. Nu săvârșea cele dumnezeiești ca Dumnezeu, fiindcă era și om, dar nici cele omenești ca om, căci era și Dumnezeu. Firile (dumnezeiască și omenească) erau unite în mod desăvârșit și așa au fost săvârșite cele raportate la acestea, și se întrepătrund datorită perfecte lor uniri. Cum nu făcea faptele dumnezeiești ca Dumnezeu o arată umblarea în mod trupesc cu picioarele pe apă. Este în puterea lui Dumnezeu să întărească apa, dar nu este propriu lui Dumnezeu să umble cu picioare omenești, nici nu este caracteristic lui Dumnezeu să aibă trup cu picioare și oase. Este în puterea lui Dumnezeu să facă

Fecioara să ia în pântece, dar nu este propriu lui Dumnezeu să ia forma persoanei umane și celelalte membre omenești. Hristos nu a săvârșit cele ale omului ca un om. Era om născut din Fecioară, dar aceasta nu s-a întâmplat cum se întâmplă omului, căci ce om se naște din Fecioară? De asemenea, să umble cu picioarele este propriu omului, însă să umble pe apă nu este caracteristică omenească, fiindcă ce om a făcut aceasta? Domnul Hristos lucra mai presus de om cele omenești și schimba prin pașii Săi firea elementelor, fără schimbare, căci umbla cu adevărat cu picioarele uscate, ce aveau un volum corporal și o greutate materială, pe apa fluidă și nestatornică, trecând pe mare ca pe uscat și arătând prin această umblare, deodată cu puterea dumnezeirii Sale și nedespărțită de ea, lucrarea naturală a trupului, căci mișcarea aceasta de trecere aparținea prin fire trupului și nu dumnezeirii suprainfinite și suprafințiale, unită cu El după ipostas. Iisus Hristos a lucrat numai ca Dumnezeu, când nefiind de față a vindecat sluga sutașului și a alungat demonul care o stăpânea pe fiica femeii cananeence; și numai ca om, deși era Dumnezeu, când mânca și se întrista. Săvârșea minunile cu ambele firi dând lumină ochilor orbilor prin ungerea cu tină și oprind curgerea sângelui de la femeia cea bolnavă prin atingere. Mântuitorul nu lucra prin nici una din cele două firi al căror ipostas era în mod separat de cealaltă, ci mai degrabă adevărind prin fiecare pe cealaltă, căci fiind amândouă cu adevărat, ca Dumnezeu mișca propria Sa omenitate, iar ca om manifesta propria Sa dumnezeire. Astfel pătimea dumnezeiește, căci pătimea de bunăvoie, odată ce nu era simplu om, și săvârșea minuni omenește, căci le săvârșea prin trup, pentru că nu era numai Dumnezeu”⁹³.

Sfântul Iacov a afirmat că „păcatul odată săvârșit aduce moarte” (Iacov 1,15), pentru că „plata păcatului este moartea” (Romani 6,23). Întrucât Domnul Hristos s-a născut fără păcat strămoșesc și nu a avut nici păcate personale, de vreme ce i-a întrebat pe evrei: „Cine dintre voi Mă vedește de păcat?” (Ioan 8,46), iar Sfântul Petru a mărturisit că Domnul Hristos „nu a săvârșit nici un păcat” (I Petru 2,22), Mântuitorul nu era dator să moară. Cu toate acestea, Domnul Hristos a pățit și a murit cu trupul pe cruce. El însă

⁹³ **Ibidem**, pp. 120-122.

„nu a murit moartea Sa, nu a suferit moartea ca pe o osândă în sine, ci așa cum a luat asupra Sa păcatul altora, așa a luat și moartea altora. Dar El nu ar fi putut lua nici păcatul, nici moartea altora, dacă ar fi avut de purtat păcatul Său și de suferit moartea Sa”⁹⁴. La moartea trupului Domnului Hristos pe cruce sufletul Lui a coborât la iad, dar pentru că nu avea nici un păcat, a fost lăsat singur „între cei morți slobod” (Ps. 87, 4). Hristos a zdrobit porțile iadului și a scos de acolo sufletele tuturor dreptilor Vechiului Testament, cu care a intrat în rai. Astfel Mântuitorul „nu a fost victima morții, ci S-a supus acesteia prin iconomie, pentru a distruge pe diavol acolo unde acesta era mai puternic - în moarte”⁹⁵, pentru „ca să surpe prin moartea Sa pe cel ce are stăpânirea morții, adică pe diavol” (Evrei 2,14).

Cu toate că demonii recunoșteau dumnezeirea lui Iisus, așa cum vedem că s-a întâmplat la întâlnirea Lui cu cei doi demonizați din ținutul Gadarenilor, unde demonii din cei doi posedați I-au spus: „Ce ai Tu cu noi, Iisuse, Fiul lui Dumnezeu?” (Matei 8,29), după moartea Mântuitorului pe cruce El nu cu firea Sa cea dumnezeiască a biruit pe Satana, ci cu firea omenească.

Dacă Iisus Hristos S-ar fi „născut ca orice om, ar fi murit ca orice om, fără să poată învia nici El și fără să poată învia nici oamenii a căror fire a asumat-o. De vreme ce S-ar fi născut cu păcatul strămoșesc, ar fi fost dator să moară, iar crucea Lui nu ar fi fost mântuitoare, pentru că nu ar fi acceptat moartea de bunăvoie pentru ceilalți oameni, ca să o poată birui, ci ar fi suportat-o fără voie, pentru vina Lui, ca o lege căreia i-ar fi fost și El supus”⁹⁶. „Învingând stricăciunea nașterii, El a învins însă și sfârșitul stricăciunii prin moarte”⁹⁷. „Numai prin zămislirea și nașterea Sa ca om din Fecioară, Fiul lui Dumnezeu a dat putere spiritului Său uman de a birui moartea

⁹⁴ **Dumitru Stăniloae**, *Iisus Hristos sau restaurarea...*, p. 313.

⁹⁵ **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 380.

⁹⁶ **Dumitru Stăniloae**, *Iisus Hristos lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, Editura Anastasia, 1993, p. 359.

⁹⁷ **Ibidem**, pp. 64-65.

cu trupul. Așadar între zămislirea Fiului lui Dumnezeu din Fecioară și învierea Sa din morți există o strânsă legătură”⁹⁸.

Prin învierea din morți, sufletul Mântuitorului s-a unit pe veci cu trupul, înduhovnicindu-l. Astfel trupul Domnului a dobândit calități pe care nu le au trupurile umane în viață, pentru că putea intra prin ușile încuiate (Ioan 20,19) și se putea face nevăzut (Luca 24, 31). Cu toate acestea însă, trupul Mântuitorului purta semnele cuielei, pentru că Iisus i-a zis lui Toma: „Adu degetul tău încoace și vezi mâinile Mele și adu mâna ta și o pune în coasta Mea și nu fi necredincios ci credincios” (Ioan 20,27). Pentru a-i încredința pe Apostoli de învierea Lui, Domnul Hristos li s-a arătat, căci „pe când vorbeau ei, Iisus a stat în mijlocul lor și le-a zis: Pace vouă. Iar ei, înspăimântându-se și înfricoșându-se, credeau că văd duh. Și Iisus le-a zis: De ce sunteți tulburați și pentru ce se ridică astfel de gânduri în inima voastră? vedeți mâinile Mele și picioarele Mele, că Eu Însumi sunt; pipățiți-Mă și vedeți, că duhul nu are carne și oase, precum Mă vedeți pe Mine că am. Și zicând acestea, le-a arătat mâinile și picioarele Sale. Iar ei încă necrezând de bucurie și minunându-se, El le-a zis: Aveți aici ceva de mâncare? Iar ei i-au dat o bucată de pește fript și dintr-un fagure de miere. Și luând, a mâncat înaintea lor” (Luca 24, 36-43). Mântuitorul înviat s-a arătat nu numai Apostolilor, ci odată chiar la „peste cinci sute de frați” (I Cor. 15,6), pentru a le dovedi că El a înviat cu trupul, iar după patruzeci de zile de la înviere s-a înălțat cu trupul la cer și șade de-a dreapta Tatălui.

Unii teologi afirmă că firea omenească a Domnului Hristos a fost îndumnezeită în momentul înălțării Sale cu trupul la cer. Prin învierea Mântuitorului cu trupul din morți firea Lui umană (trupul și sufletul), asumată în persoana Fiului lui Dumnezeu la zămislirea în sânul preacurat al Sfintei Fecioare Maria, a fost îndumnezeită. Acest fapt nu s-a putut realiza mai devreme. Aceasta o constatăm la rugăciunea Domnului Hristos din grădina Ghetsimani, când Acestuia, ca om, Îi era frică de moarte, „iar un înger din cer I s-a arătat și-L întărea. Și fiind în luptă cu moartea, cu mai mare stăruință Se ruga. Și sudoarea Lui s-a făcut ca niște picături de sânge ce cădeau pe pământ”

⁹⁸ **Idem**, *Chipul nemuritor...*, p. 144.

(Luca 22,43-44). De asemenea, dacă firea umană a Mântuitorului ar fi fost îndumnezeită înainte de patimi, El nu ar fi putut muri cu trupul pe cruce, or moartea Lui a fost reală, iar trupul I-a fost părăsit nu numai de suflet, ci și de Dumnezeu Tatăl, pentru că Domnul Hristos a strigat pe cruce, înainte de a-Și da duhul: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?” (Matei 27,46). În momentul înălțării Mântuitorului la cer însă, trupul Lui nu a dobândit nici o însușire pe care nu a avut-o din momentul învierii, pentru că învierea este manifestarea îndumnezeirii deplin realizate a firii omenești a Mântuitorului. Înălțarea cu trupul la cer nu adaugă nimic în planul transfigurării ei existențiale, ci doar îi adaugă slavă peste slavă și cinste peste cinste, ridicând-o mai presus de îngeri și fixând-o în sânul Sfintei Treimi, izvorul ultim al îndumnezeirii definitive, care este iubirea veșnică dintre Persoanele Sfintei Treimi.

Unirea ipostatică este semnul iubirii supreme a lui Dumnezeu față de om și în același timp modul cel mai înțelept de mântuire și îndumnezeire a lui, fapt pentru care putem exclama cu toții asemenea patriarhului Sofronie al Ierusalimului: „Mare ești, Doamne, și minunate sunt lucrurile Tale, și nici un cuvânt nu este de ajuns spre lauda minunilor Tale”⁹⁹.

⁹⁹ **Molitifelnic**, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, p. 585.

Samarinenii¹⁰⁰

În Sfânta Scriptură citim adeseori despre samarineni. De cele mai multe ori aceștia ne sunt prezentați în mod negativ. Astfel chiar Domnul Hristos când își trimite Apostolii la propovăduire, le poruncește: „În calea păgânilor să nu mergeți, iar în vreo cetate de samarineni să nu intrați” (Mat. 10,5). În același timp însă, când Mântuitorul vorbește despre milostenie, își ilustrează învățătura cu o pildă despre un samarinean milostiv (Luca 10,30-35), iar una dintre cele două convorbiri de taină purtate de Domnul Hristos în timpul activității Sale publice este cu o femeie samarineancă (Ioan cap. 4). Cu toate că poporul ales era înconjurat de multe neamuri, parcă evreii îi considerau cei mai mari dușmani pe samarineni. Acest lucru este foarte bine evidențiat în convorbirea Mântuitorului cu femeia samarineancă: „A venit Iisus la o cetate, numită Sihar, aproape de locul pe care Iacov l-a dat lui Iosif, fiul său; și era acolo fântâna lui Iacov. Iar Iisus, fiind ostenit de călătorie, s-a așezat lângă fântână și era ca la al șaselea ceas. Atunci a venit o femeie din Samaria să scoată apă. Iisus i-a zis: Dă-Mi să beau. Căci ucenicii Lui se duseseră în cetate, ca să cumpere merinde. Femeia samarineancă i-a zis: Cum Tu, care ești iudeu, ceri să bei de la mine, care sunt femeie samarineancă? Pentru că iudeii nu au amestec cu samarinenii” (Ioan 4,5-9).

De unde vine mirarea femeii samarince, când Mântuitorul i-a cerut să bea apă? De ce iudeii nu aveau amestec cu samarinenii? Cine erau de fapt samarinenii?

Vom face o incursiune în istorie și vom vedea cine au fost samarinenii și din ce motive evreii nu se împăcau deloc cu ei. Pentru a înțelege exact istoria lor, vom începe de la regele Solomon, căruia i se datorează în parte apariția samarinenilor.

După Saul și David, Solomon a fost cel de-al treilea rege al evreilor. Acesta era foarte vestit pentru bogăția și înțelepciunea lui. Despre opulența în care trăia Solomon, se relatează în Vechiul Testament: „Hrana zilnică a curții lui Solomon era: treizeci de core

¹⁰⁰ Acest articol a fost publicat de autor în revista «Legea Românească», nr. 1/2004.

făină de grâu și șaizeci core de alte preparate de făină; zece viței îngrășați, douăzeci de boi din pășune și o sută de oi, afară de cerbi, câprioare și păsări îndopate” (III Regi 4,22-23). „Toate vasele de băut ale regelui Solomon erau de aur; lighenele lui tot de aur și toate vasele din casa Pădurea Libanului erau de aur curat; de argint nu era nimic făcut; argintul nu valora în zilele lui Solomon” (III Regi 10,21). „Și a făcut regele Solomon ca argintul și aurul să fie în Ierusalim la preț ca pietrele de rând, iar cedrii, prin mulțimea lor, ajunseseră la preț ca smochinii cei sălbatici care cresc mulțime prin locurile joase” (2 Paralip. 1,15).

Despre înțelepciunea lui Solomon, Sfânta Scriptură afirmă: „Și era înțelepciunea lui Solomon mai presus de înțelepciunea tuturor fiilor Răsăritului și mai presus de toată înțelepciunea egiptenilor. El era mai înțelept decât toți oamenii; mult mai înțelept chiar decât Etan Ezrahiteanul, decât Heman și decât Calcol și Darda, fiii lui Mahol; și numele lui era slăvit de toate popoarele dimprejur. Solomon a rostit trei mii de pilde; și cântările lui au fost o mie și cinci. El a vorbit despre copaci, de la cedrii cei din Liban până la isopul de pe ziduri; a vorbit și despre animale, despre păsări, despre târâtoare și despre pești. Și veneau de la toate popoarele, ca să asculte înțelepciunea lui Solomon, și de la toți regii pământului care auzeau de înțelepciunea lui” (III Regi 4,30-34). „Regele Solomon a întrecut pe toți regii pământului în bogăție și în înțelepciune. Și toți regii de pe pământ căutau să vadă pe Solomon, ca să-i asculte înțelepciunea pe care i-o pusese Dumnezeu în inima lui” (III Regi 10,23-24). „Regina din Saba auzind de slava lui Solomon, cea în numele Domnului, a venit să-i încerce înțelepciunea cu cuvinte greu de înțeles. Venind ea la Ierusalim cu foarte mare bogăție, cu cămile încărcate cu aromate, cu foarte mult aur și pietre scumpe, a mers la Solomon și s-a sfătuit cu el pentru tot ce avea ea pe inimă. Și i-a dezlegat Solomon toate vorbele ei și n-a fost vorbă adâncă pe care să n-o cunoască regele și să nu i-o dezlege. Văzând deci regina din Saba toată înțelepciunea lui Solomon, casa care a zidit-o el, bucatele de la masa lui, locuința robilor lui, rânduiala slugilor lui, îmbrăcămintea lor, paharnicii lui

și arderile de tot ale lui care le aducea în templul Domnului, nu a putut să se mai stăpânească și a zis regelui: Adevărat este ce am auzit eu în țara mea de lucrurile tale și de înțelepciunea ta; însă eu nu credeam vorbele, până n-am venit și n-am văzut cu ochii mei și iată, nici pe jumătate nu mi se spusese; tu ai înțelepciune și bogăție mult mai mare decât am auzit eu” (III Regi 10,1-7).

Chiar Mântuitorul face referire la bogăția și slava lui Solomon, când le spune evreilor: „Luați seama la crinii câmpului cum cresc: nu se ostenesc, nici nu torc. Și vă spun vouă că nici Solomon, în toată mărirea lui, nu s-a îmbrăcat ca unul dintre aceștia” (Mat. 6,28-29). Solomon și curtenii lui trăiau într-o opulență exagerată. Luxul însă se plătește. Pentru a duce acest mod de trai, precum și pentru zidirea templului din Ierusalim, Solomon a pus biruri foarte grele asupra poporului, care gemea cumplit sub apăsarea acestui jug fiscal. Regele Solomon însă a plătit pentru aceasta, căci spre sfârșitul vieții a căzut în idolatrie. Pe cât de mare i-a fost strălucirea, pe atât de spectaculoasă i-a fost și căderea.

Solomon avea prieteni, dar și dușmani. Unul dintre dușmani a fost generalul Ieroboam, care nu mai suporta atmosfera de la curtea regală, și s-a refugiat în Egipt, de unde întreprindea acțiuni de sabotare a curții regale de la Ierusalim.

Regele Solomon a murit în anul 933 î.d.Hr., complet destrămat sufletește. Poporul a răsuflat ușurat la moartea lui.

La conducerea regatului a urmat Roboam, fiul lui Solomon. Bătrânii poporului s-au prezentat la tânărul rege și i-au cerut să ușureze birurile excesive puse de tatăl lui asupra evreilor. Roboam s-a consultat cu sfetnicii săi, care erau toți tineri, ca și el. Aceștia doreau să se desfăteze într-o viață de lux, de aceea l-au sfătuit pe rege să nu-și plece urechea la cererile poporului. Când bătrânii au venit după un răspuns, Roboam le-a zis: „Tatăl meu a pus jug greu peste voi; eu însă și mai greu voi face jugul vostru; tatăl meu v-a pedepsit cu bice, eu însă vă voi pedepsi cu scorpioane” (III Regi 12,14) (scorpioanele erau bice cu niște bucăți de metal în vârf).

În această situație, zece dintre cele douăsprezece seminții ale lui Israel s-au declarat împotriva domniei lui Roboam și s-au desprins

de el. Și-au întemeiat un regat propriu în Nord, cu capitala la Samaria, sub conducerea lui Ieroboam, fostul general al lui Solomon. Noul regat s-a numit Israel sau Efraim. Între cele două regate au existat în permanență tensiuni.

Pe tronul regatului de Nord s-au perindat mai multe dinastii, aproape fiecare ajungând la tron prin uzurparea și exterminarea dinastiei anterioare. Pentru a împiedica orice legătură cu regatul din Sud (cel supus urmașilor lui Solomon), regii din Nord au introdus cultul egiptean al vițelului de aur și au zidit un templu pe muntele Garizim, pentru a contrabalansa influența templului din Ierusalim. În acest regat au activat doar patru profeți: Osea, Ilie, Elisei și Amos.

Regatul de Nord a durat din anul 933 până în 722, când a fost invadat de asirienii conduși de regele Sargon al II-lea și desființat. Populația a fost dusă în exil pe întinsele teritorii ale Imperiului Asirian și împrăștiată printre neamurile păgâne de acolo, de unde nu s-a mai întors niciodată. Sfânta Scriptură relatează acest eveniment: „În anul al zecelea al lui Osea, regele Asiriei a luat Samaria și a strămutat pe Israeliti în Asiria și i-a așezat în Halach și în Habor, lângă râul Gozan, în cetățile Mediei” (4 Regi 17,6).

În locul populației deportate au fost aduși păgâni din diverse locuri ale Imperiului Asirian. Sfânta Scriptură amintește și acest fapt: „Regele Asiriei a adunat oameni din Babilon, din Cuta, din Ava, din Hamat și din Sefarvaim și i-a așezat prin cetățile Samariei în locul fiilor lui Israel. Aceștia au stăpânit Samaria și au început a locui prin cetățile ei” (4 Regi 17,24).

Puținii locuitori care au scăpat de exil s-au amestecat cu păgânii aduși aici și au fost repede asimilați. Astfel s-a născut poporul samarinean, cu care evreii din Regatul de Sud au fost permanent în conflict. S-a ajuns până acolo, încât un evreu din sud nici nu trecea prin Samaria, pentru a nu se spurca.

Regatul de Sud a dăinuit ceva mai mult decât cel din Nord. A fost cucerit în 586 î.d.Hr. de babilonienii lui Nabucodonosor. Să vedem ce spune Sfânta Scriptură despre aceasta: „Iar în anul al nouălea al domniei lui Sedechia, în luna a zecea, în ziua a zecea a lunii, a venit Nabucodonosor, regele Babilonului, cu toată oștirea sa

asupra Ierusalimului și l-a împresurat și a făcut împrejurul lui întărituri. Și a stat cetatea împresurată până în anul al unsprezecelea al regelui Sedechia. Iar în anul al unsprezecelea al regelui Sedechia, în ziua a noua a lunii a patra, era mare foamete în cetate și poporul țării nu mai avea pâine. Atunci cetatea a fost luată și toți ostașii au fugit noaptea pe calea porților care se aflau între două ziduri, lângă grădina regelui. Caldeii însă stăteau împrejurul cetății; și a ieșit și regele pe calea ce duce în câmpie. Dar a alergat oștirea caldeilor după rege și l-au ajuns în șesul Ierihonului; iar oștirea lui a fugit toată de la el. Și au luat pe rege și l-au dus la regele Babilonului, în Ribla, și l-au supus judecății. Și au junghiat pe fiii regelui înaintea ochilor lui, iar lui Sedechia i-au scos ochii, l-au pus în lanțuri și l-au dus la Babilon. Iar în luna a cincea, în ziua a șaptea a lunii, adică în anul al nouăsprezecelea al lui Nabucodonosor, regele Babilonului, Nebuzaradan, căpetenia gărzii, slujitorul regelui Babilonului, a venit la Ierusalim. Și a ars templul Domnului, casa regelui și toate casele din Ierusalim; toate casele cele mari le-a ars cu foc. Iar oștirea caldeilor care era cu comandantul gărzii a dărâmat și zidurile cele dimprejurul Ierusalimului. Apoi Nebuzaradan, căpetenia gărzii, a strămutat la Babilon și celălalt popor care mai rămăsese în Ierusalim, pe cei ce se predaseră regelui Babilonului și rămășița poporului de rând. Numai puțini din poporul sărac al țării au fost lăsați de căpetenia gărzii, să lucreze viile și ogoarele” (IV Regi 25,1-12).

Robia babilonică a durat până în anul 538 î.d.Hr., când Cyrus, regele perșilor, cuceritorul Babilonului, a dat un edict, prin care permitea populațiilor din imperiu să revină în țările lor: „Iar în anul dintâi al lui Cyrus, regele Persiei, pentru împlinirea cuvintelor Domnului rostite prin Ieremia, a trezit Domnul duhul lui Cyrus, regele Persiei, și a poruncit acesta să se facă cunoscut tuturor din tot regatul său, prin cuvânt și prin scris și să le spună: «Așa zice Cyrus, regele Perșilor: Toate regatele pământului, Domnul Dumnezeuul cerului mi le-a dat mie și mi-a poruncit să-I zidesc templul în Ierusalimul cel din Iuda. Cine este între voi din tot poporul Lui? Domnul Dumnezeuul lui să fie cu el și să se ducă acolo»” (II Paralip. 36,22-23).

Evreii din sud au revenit acasă sub conducerea prințului Zorobabel și a arhiereului Iosua. În 536 î.d.Hr. au pus temelia noului templu din Ierusalim, care va fi terminat în 520. Samarinenii nu au văzut cu ochi buni reconstruirea templului, de aceea au uneltit împotriva evreilor.

Reconstruirea templului este relatată în cartea Ezdra din Vechiul Testament: „Auzind vrăjmașii evreilor că cei ce s-au întors din robie zidesc templu Domnului Dumnezeuului lui Israel, au venit la Zorobabel și au zis către el: Să zidim și noi cu voi, pentru că și noi, ca și voi, căutăm pe Dumnezeuul vostru și Lui îi aducem jertfe încă din zilele lui Asarhadon, regele Asiriei, care ne-a adus aici. Iar Zorobabel, Iosua și celelalte căpetenii ale semințiilor lui Israel le-au zis: Nu se cuvine să zidiți împreună cu noi templu Dumnezeuului nostru, ci numai noi singuri vom zidi templu Domnului Dumnezeuului lui Israel” (Ezdra 4,1-3). Samarinenii erau politeiști, de aceea nu au fost acceptați de către evrei să participe la ridicarea templului. Era cunoscut faptul că samarinenii se închinau la mai mulți dumnezei, pentru că în Cartea a IV-a a Regilor se relatează că „fiecare seminție din Regatul de Nord și-a făcut dumnezeii săi și i-a pus în capiştile pe care le făcuseră samarinenii pe înălțimi” (IV Regi 17,29).

Văzând că evreii nu-i acceptă să participe la reconstruirea templului din Ierusalim, samarinenii „au început să-i descurajeze și să-i împiedice de la zidire, cumpărând contra lor pe sfetnicii regelui, ca să zădărnicească planul lor în toate zilele lui Cyrus, regele perșilor, până în zilele lui Darie, regele perșilor” (Ezdra 4,4-5). Din acel moment relațiile dintre evrei și samarineni s-au deteriorat și mai mult.

Regele evreu Ioan Hyrcan din dinastia Macabeilor sau a Hasmoneilor a purtat războaie de cucerire cu samarinenii, capturând în anul 128 î.d.Hr. Sichemul, capitala de atunci a Samariei și distrugând templul de pe muntele Garizim. Aceasta i-a făcut pe samarineni să-i urască de moarte pe evrei. Ca dovadă a urii samarinenilor, aceștia au împrăștiat oase în templul din Ierusalim în anul 6 d.Hr., în timpul sărbătorii Paștelor evreiești, întinând astfel acest loc sfânt.

Cunoscând toate acestea, înțelegem de ce samarinenii nu se împăcau deloc cu evreii. De aceea s-a mirat femeia samarineancă în momentul în care Iisus i-a cerut să-i dea apă să bea.

Când și-a trimis Apostolii la propovăduire, Mântuitorul le-a interzis să predice în orașele samarinenilor, zicându-le: „În calea păgânilor să nu mergeți, și în vreo cetate de samarineni să nu intrați; ci mai degrabă mergeți către oile cele pierdute ale casei lui Israel” (Mat. 10,5-6). Domnul Hristos a predicat numai între evrei și la fel au făcut și Apostolii până la patimile lui Iisus. Abia după înviere, Mântuitorul și-a trimis ucenicii să predice în toată lumea, când le-a zis: „Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă” (Mat. 28,19-20).

În discuția cu Domnul Hristos, femeia samarineancă i-a zis: „Părinții noștri s-au închinat pe muntele Garizim, iar voi ziceți că în Ierusalim este locul unde trebuie să ne închinăm. Și Mântuitorul i-a zis: Femeie, crede-Mă că vine ceasul când nici pe muntele acesta, nici în Ierusalim nu vă veți închina Tatălui. Dar vine ceasul și acum este, când adevărații închinători se vor închina în duh și adevăr, că și Tatăl astfel de închinători își dorește” (Ioan 4,20-23). Domnul Hristos a întins o punte de împăcare între religia evreilor și a samarinenilor, ale căror simboluri erau cele două temple (din Ierusalim și Garizim).

Sfântul Pavel a spus: „În Hristos nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este nici rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru că voi toți una sunteți în Hristos Iisus” (Gal. 3,27-28). Ceea ce nu a reușit iudaismul în 1000 de ani, de la 933 î.d.Hr. până la Mântuitorul, o unire între evrei și samarineni, a realizat învățătura Domnului Hristos în doar câțiva ani. Astfel după pogorârea Duhului Sfânt, Evanghelia a fost predicată și în Samaria, unde a luat ființă de timpuriu o Biserică, iar animozitățile dintre evreii creștini și samarinenii încreștinați au dispărut. Faptul acesta este consemnat în Sfânta Scriptură. Vom menționa două citate în acest sens: „Biserica în toată Iudeea, Galileea și Samaria avea pace, zidindu-se și umblând în frica de Domnul, și sporea prin mângâierea Duhului Sfânt” (Fapte 9,31). Pavel și Barnaba (care erau evrei) „au trecut prin Fenicia și prin

Samaria, istorisind despre convertirea neamurilor și făceau tuturor fraților mare bucurie” (Fapte15,3).

În împăcarea dintre evreii și samarinenii încreștinați vedem puterea iubirii, care este esența creștinismului. Domnul Hristos a spus: „Poruncă nouă vă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul. Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții” (Ioan 13,34-35). După 1000 de ani de ură, iubirea lui Hristos i-a făcut frați pe evreii creștini cu samarinenii creștini. Să învățăm din acest exemplu și noi, cei de astăzi, și să ne iubim unii pe alții, ca într-un gând să mărturisim credința în Domnul nostru Iisus Hristos.

Credința¹⁰¹

După învierea Domnului Hristos din morți întristarea pentru patimile și moartea Lui a fost copleșită de bucurie, iar locul penitenței l-a luat veselia. „Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim într-însa”, zice un stih în noaptea de Paști, care se repetă mereu, în toată săptămâna luminată. Bucuria învierii pătrunde întreaga noastră ființă și o transfigurează.

Apostolii însă nu aveau aceeași stare de spirit îndată după învierea Mântuitorului din morți. Evanghelia relatează în acest sens că „ușile erau încuiate acolo unde ucenicii erau adunați de frica iudeilor” (Ioan 20,19). Apostolii nu se puteau bucura de învierea Domnului Hristos, pentru că nu credeau că Acesta înviase. Modelul sau exemplul clasic de necredincios este Apostolul Toma, care lipsea când Hristos cel înviat s-a arătat celorlalți Apostoli. Toma a exclamat: „Dacă nu voi vedea în mâinile Lui semnul cuielei, și dacă nu voi pune degetul meu în semnul cuielei, și dacă nu voi pune mâna mea în coasta Lui, nu voi crede” (Ioan 20,25). Dar nu numai Toma nu credea că Iisus înviase, ci nici ceilalți Apostoli nu au crezut, până nu L-au văzut pe Domnul înviat din morți.

Să vedem ce spune evanghelistul Marcu în Evanghelie: „Și înviind dimineata, în ziua cea dintâi a săptămânii, Hristos s-a arătat mai întâi Mariei Magdalena, din care scosese șapte demoni. Aceea, mergând, a vestit pe cei ce fuseseră cu El și care se tânguiau și plângeau. Și ei, auzind că este viu și că a fost văzut de ea, n-au crezut. După aceea, s-a arătat în alt chip, la doi dintre ei, care mergeau la țarină. Și aceia, mergând, au vestit celorlalți, dar nici pe ei nu i-au crezut” (Marcu 16,9-13).

Să citim ce spune evanghelistul Luca despre necredința Apostolilor: „Iar Maria Magdalena, Ioana și Maria lui Iacov ziceau Apostolilor că Hristos înviase. Și cuvintele acestea au părut înaintea lor ca o aiureală și nu le-au crezut” (Luca 24,10-11). Cu toții au crezut în înviere abia după ce l-au văzut pe Domnul înviat. La necredința lor, Mântuitorul a afirmat: „Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut” (Ioan

¹⁰¹ Acest articol a fost publicat de autor în revista «Legea Românească», nr. 2/2004.

20,29). Aceasta este a zecea fericire rostită de Domnul Hristos, care se adaugă celorlalte nouă fericiri rostite de Acesta în predica de pe Munte.

Dacă sunt fericiți cei ce n-au văzut și au crezut, să vedem ce este credința, pentru că noi nu L-am văzut pe Hristos cel înviat, asemenea ucenicilor, dar credem în învierea Lui.

Vom începe cu o afirmație pe care o fac foarte mulți, dar nimeni nu știe de unde provine, cui aparține ea de fapt. Mulți spun că în Biblie scrie: „Crede și nu cerceta!”, deci Biblia este contra progresului intelectual și întreține un obscurantism degradant pentru omul modern. Nu este adevărat. În Biblie nu scrie: „Crede și nu cerceta”. Din contră, în Scriptură scrie: „Cere și ți se va da, caută și vei afla, bate și ți se va deschide!” (Mat 7,7). Când Iisus i s-a arătat lui Toma, nu a zis: „Crede și nu cerceta!”, ci i-a zis: „Adu degetul tău încoace și vezi mâinile Mele și adu mâna ta și o pune în coasta Mea și nu fi necredincios, ci credincios” (Ioan 20,27). Deci Dumnezeu de multe ori face chiar semne și minuni pentru a ne întări credința, însă cel care are nevoie de semne pentru a crede dă dovadă că este slab, de aceea Mântuitorul a zis către Toma: „Pentru că M-ai văzut, ai crezut. Fericiți cei ce nu au văzut și au crezut”. Și continuă Evanghelia: „Și alte multe minuni a făcut Iisus înaintea ucenicilor Săi, care nu sunt scrise în cartea aceasta. Iar acestea s-au scris, ca să credeți că Iisus este Fiul lui Dumnezeu, și, crezând, să aveți viață în numele Lui” (Ioan 20,31).

Pentru a-i convinge pe Apostoli că El este Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul lumii, Domnul Hristos a făcut minuni înaintea lor. Dar după ce au crezut în Iisus, Apostolii au mers și la moarte fără teamă. Noi nu L-am văzut pe Domnul Hristos înviat, ci moștenim credința în El de la înaintașii noștri, până la Apostolul Andrei, care a predicat în Dobrogea, pentru că așa cum spune Sfânta Scriptură: „Credința este din auzire, iar auzirea prin cuvântul lui Hristos” (Rom. 10,17). Fără să-L fi văzut pe Mântuitorul înviat, noi credem în El, credință pe care Apostolii n-o aveau în Hristos până după înviere. Dar oare avem și faptele pe care le-au săvârșit Apostolii după ce au crezut în Hristos? Numai credința împletită cu fapte bune ne dă viață în numele lui Iisus. Deci sunt două aspecte ale credinței: cel teoretic, și cel practic, al credinței lucrătoare.

Să vorbim întâi despre credința teoretică. Ce este de fapt credința? Cea mai bună definiție a acesteia o dă Sfântul Apostol Pavel: „Credința este încredințarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute” (Evrei 11, 1). Adică prin credință acceptăm anumite realități pe care nu le cunoaștem în mod direct, dar în care nădăjduim și cu toate că nu le vedem, prin credință avem proba, dovada lor. Cu alte cuvinte ceea ce nu putem cunoaște prin rațiune, experimentăm prin credință. Acolo unde se închid barierele rațiunii, se deschide perspectiva credinței. Acolo unde rațiunea devine neputincioasă, credința îi ia locul. Rațiunea se târăște asemenea melcului pe pământ și nu se poate desprinde de el, pe când credința se avântă în înălțimi asemenea vulturului. Nici o vietate de pe fața pământului nu zboară mai sus decât vulturul și nici o descoperire omenească nu ne dă o cunoștință mai înaltă decât credința. Prin credință cunoaștem și experimentăm adevăruri care scapă și celei mai înalte rațiuni. Prin credință imposibilul devine posibil, necunoscutul se face cunoscut și tot ceea ce aparent este lipsit de sens, capătă sens.

Mulți spun că nu acceptă ceea ce nu pot verifica prin rațiune și afirmă că numai ignoranții cred. Credința este mai mult decât rațiunea. Ea nu este irațională, ci supra-rațională. În domeniul credinței operăm cu mistere. Acestea sunt taine pentru rațiune, dar nu pentru credință. Nu ignoranții cred, ci cei iluminați. Un raționalist gândește în limitele rațiunii și se mărginește la cugetarea sa. Un credincios depășește hotarele rațiunii și pășește în câmpul veșnic închis rațiunii limitate. Prin credință acceptăm ca adevărat tot ceea ce primim de la Dumnezeu și care scapă rațiunii. Credința este biruința de fiecare clipă a îndoielii și mijlocul prin care apucăm mâna întinsă nouă de Dumnezeu.

Când Mântuitorul era rugat de o persoană bolnavă să o tămăduiască, întotdeauna o întreba dacă crede că El poate face aceasta. De pildă, tatălui băiatului posedat de un duh necurat, Mântuitorul i-a spus: „De poți crede, toate sunt cu puțință celui ce crede” (Marcu 9,23). Domnul Hristos trimitea în acele momente harul vindecător asupra celui bolnav, acesta însă trebuia să accepte prin credință acel har, deci să conlucreze cu el. Dumnezeu îi întinde mereu omului mâna Sa, dacă acesta nu o apucă prin credință, este vina lui.

Prin credință omul intră în contact cu Dumnezeu și nu mai este singur, ci este împreună-lucrător cu Dumnezeu, de aceea Mântuitorul îi spunea întotdeauna celui pe care l-a tămăduit: „Credința ta te-a mântuit” (Matei 9,22). Vom da un exemplu foarte plastic în acest sens. Să asemănăm pe Dumnezeu cu soarele, iar ochiul nostru cu credința. Dacă noi avem o credință puternică, ochiul nostru este curat și larg deschis și percepe lumina soarelui și umblăm în lumină. Dacă însă avem puțină credință, sau nu avem deloc, ochiul nostru este murdar, sau este închis de tot. Astfel noi nu vedem lumina soarelui, sau dacă o percepem, este deformată pentru noi. Cei care nu văd lumina și orbecăie în întuneric, nu din cauza soarelui nu văd, ci din cauza lor. Dumnezeu oferă tuturor, dacă cineva nu vrea să primească, este vina lui.

Totuși credința este și un dar, pe care îl primim de la Dumnezeu, iar cu cât ne deschidem mai mult, cu atât primim mai multă credință. Noi avem înclinația spre credință, care este o parte a chipului lui Dumnezeu din om și este comună tuturor oamenilor, însă noi trebuie să facem activă această înclinare, pentru a primi cât mai multă putere de credință de la Dumnezeu. Tâlharul răstignit în dreapta Mântuitorului era un răufăcător, nu era un credincios, totuși în baza chipului lui Dumnezeu din el și-a trezit credința, pentru care a fost mântuit de Domnul.

Saul era un mare prigonitor al creștinilor. După ce i s-a arătat Domnul Hristos pe drumul Damascului, acesta a dobândit atâta credință, încât a devenit Apostolul Pavel, cel mai mare Apostol al lui Hristos, și în cele din urmă a murit pentru credința în Mântuitorul. Înainte de a muri, Sfântul Pavel i-a scris lui Timotei, ucenicul său, memorabilele cuvinte: „Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvârșit, credința am păzit” (II Tim 4,7). Deci noi, dacă ne deschidem către Dumnezeu, primim credință de la El, dar trebuie să păzim această credință, să n-o alterăm sau s-o pierdem. Unde verificăm dacă credința noastră este bună? În Biserică. Și Sfântul Pavel s-a dus de două ori la Ierusalim să se întâlnească cu ceilalți Apostoli, pentru a-și verifica autenticitatea credinței sale. Credința este mai puternică în comuniune. Lemnul care arde singur se stinge repede. Lemnele care ard împreună au însă o flacără mare.

Totuși când Sfântul Pavel vorbește despre credință, înțelege prin aceasta și învățătura de credință a Bisericii. Acesta este al doilea aspect al credinței teoretice.

Vom trece acum la partea practică a credinței, la dovedirea ei în fapte, căci „credința fără fapte este moartă” (Iacov 2,26). Numai o credință dublată de fapte bune are eficiență sau putere mântuitoare.

Credința este binele concentrat în suflet, iar binele este credința activă. Prin fapte ne dovedim credința noastră lăuntrică. Sfântul Iacov spune în acest sens: „Ce folos are cineva dacă zice că are credință, iar fapte nu are? Oare credința poate să-l mântuiască? Dacă un frate sau o soră sunt goi și lipsiți de hrana cea de toate zilele, și cineva dintre voi le-ar zice: Mergeți în pace! Încălziți-vă și vă săturați, dar nu le dați cele trebuincioase trupului, care ar fi folosul? Așa și cu credința: dacă nu are fapte, e moartă în ea însăși. Dar va zice cineva: Tu ai credință, iar eu am fapte; arată-mi credința ta fără fapte și eu îți voi arăta, din faptele mele, credința mea. Tu crezi că unul este Dumnezeu? Bine faci; dar și demonii cred și se cutremură. Vrei însă să înțelegi, omule nesocotit, că credința fără de fapte este moartă?” (Iacov 2,14-20). Viața creștină începe de la credință și înaintează prin fapte bune și virtuți până la dragoste, care nu are sfârșit. Pe credință clădim totul.

În baza chipului lui Dumnezeu din el, orice om are credință, dar trebuie să și-o descopere și să o facă vie și lucrătoare, căci scopul credinței este dobândirea asemănării cu Dumnezeu.

Un Părinte al Bisericii mărturisește: „Dacă am avea credința că Dumnezeu este permanent cu noi și în noi, nu ne-am mai teme nici de moarte, nici de foamete, nici de boală, căci am fi încredințați că suntem în brațele lui Dumnezeu, precum copiii în brațele părinților lor. Noi însă ne încredem în bani, în prieteni, în relații și în alte lucruri omenești mai mult decât în Dumnezeu”.

Să ne străduim să avem credință profundă în Bunul Dumnezeu, pe care să ne-o dovedim prin fapte bune.

Vom încheia cu niște versuri, care arată valoarea credinței: Poți să pierzi averi și ranguri, / Bogății și grâne-n spic, / Dacă n-ai pierdut credința, / Încă n-ai pierdut nimic.

Puterile îngeresci și Sfânta Liturghie¹⁰²

Îngerii sunt ființe spirituale, lipsite de trup material, create de Dumnezeu, în care El Se odihnește, iar ei Îl înconjoară și Îl preamăresc neîncetat. În rugăciunile sfintelor slujbe ale Bisericii, dar mai ales în cele trei Sfinte Liturghii ale Bisericii Ortodoxe¹⁰³, acest fapt este menționat de mai multe ori. După rugăciunea cântării celei întreit sfinte a Sfintei Liturghii a Sfântului Ioan Gură de Aur, preotul se roagă lui Dumnezeu: „Binecuvântat ești pe scaunul slavei împărăției Tale, Cel ce șezi pe heruvimi, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin”¹⁰⁴. Ecfonisul ecteniei mici de după starea a doua de la slujba prohodului Domnului are următorul conținut: „Că Sfânt ești Dumnezeu nostru, Cel ce Te odihnești pe scaunul slavei cel de heruvimi”¹⁰⁵. În rugăciunea de la ectenia cererilor a Sfintei Liturghii a darurilor mai înainte sfințite preotul spune: „Dumnezeul tainelor celor negrăite și nevăzute, caută spre noi nevrednicii robii Tăi, cei ce stăm înaintea sfântului Tău jertfelnic, ca înaintea scaunului de heruvimi, pe care odihnește Unul Născut Fiul Tău și Dumnezeuul nostru, prin înfricoșătoarele Taine, ce sunt puse înainte”¹⁰⁶. În timp ce la strană se cântă heruvicul Sfintei Liturghii a Sfântului Ioan Gură de Aur, preotul rostește în sfântul altar, în taină, cuvintele acestei cântări: „Noi, care pe heruvimi cu taină închipuim și făcătoarei de viață Treimi întreit-sfântă cântare aducem, toată grija cea luminează să o lepădăm, ca pe Împăratul tuturor să primim, pe Cel înconjurat în chip nevăzut

¹⁰² Acest articol a fost publicat de autor în revista «Legea Românească», nr. 3/2004.

¹⁰³ Sfânta Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur, Sfânta Liturghie a Sfântului Vasile cel Mare și Sfânta Liturghie a darurilor mai înainte sfințite.

¹⁰⁴ **Liturghier**, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 125.

¹⁰⁵ **Prohodul Domnului Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos**, tipărit cu binecuvântarea și din îndemnul Prea Fericitului Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1969, p. 28.

¹⁰⁶ **Liturghier**... p. 270.

de cetele îngeresti”¹⁰⁷. La rugăciunea cântării celei întreit sfinte de la aceeași Sfântă Liturghie, preotul zice: „Dumnezeule cel sfânt, Care întru sfinți Te odihnești, Cel ce cu glas întreit-sfânt ești laudat de serafimi și slăvit de heruvimi și de toată puterea cerească închinat”¹⁰⁸. La răspunsurile mari ale Liturghiei Sfântului Vasile cel Mare, preotul se roagă lui Dumnezeu: „Pe Tine Te laudă îngerii, arhanghelii, scaunele, domniile, începătoriile, stăpâniile, puterile și heruvimii cei cu ochi mulți; Ție Ți stau împrejur serafimii cei cu câte șase aripi, care cu două își acoperă fețele, cu două picioarele, iar cu două zburând, strigă unul către altul, cu neîncetate graiuri, cu laude fără tăcere”¹⁰⁹.

În relația lor cu lumea, îngerii sunt mesagerii lui Dumnezeu către oameni sau vestitorii voii Lui. Vom da câteva exemple din Sfânta Scriptură în acest sens: Doi îngeri i-au salvat viața lui Lot la pieirea Sodomei (Fac. cap. 19), un înger l-a oprit pe Avraam să-și jertfească fiul (Fac. 22,11-12), îngerul Domnului le-a purtat de grijă evreilor în timpul peregrinărilor prin pustie, după ce au ieșit din robia egipteană (Ieș, 14,19; 23,20; 23,23; 32,34 etc.), un înger i-a vestit soției lui Manoe că îl va naște pe Samson (Judecători 13,3), un înger l-a hrănit pe proorocul Ilie (III Regi 19,5-8), Arhanghelul Gavriil i-a făcut cunoscut preotului Zaharia faptul că soția lui va naște pe Sfântul Ioan Botezătorul (Luca 1,8-22), același Arhanghel i-a binevestit Sfintei Fecioare Maria că din sânul ei preacurat se va naște Mântuitorul lumii (Luca 1,26-38). La nașterea Domnului Hristos, îngerii au dat slavă lui Dumnezeu (Luca 2,13-14). Un înger i-a poruncit Dreptului Iosif să plece cu Pruncul Iisus și cu Sfânta Fecioară în Egipt (Matei 2,13-14) și tot un înger i-a descoperit să se întoarcă din această țară (Matei 2,19-21). După ispitirea Mântuitorului din pustiul Carantaniei, îngerii au venit și Îi slujeau (Matei 4,11). Înainte de patimi, un înger Îl întârea pe Domnul Hristos (Luca 22,43). După învierea Domnului din morți, un înger s-a arătat ostașilor care păzeau mormântul (Matei 28,2-4) și femeilor mironosițe, care voiau să ungă trupul Mântuitorului (Matei 28,5-7). Doi îngeri le-au apărut

¹⁰⁷ **Ibidem**, pp. 137-138.

¹⁰⁸ **Ibidem**, p. 124.

¹⁰⁹ **Ibidem**, p. 213.

Apostolilor la înălțarea Domnului cu trupul la cer (Fapte 1,10-11). La a doua venire a Domnului Hristos, îngerii vor organiza judecata de apoi (I Tes. 4,16; Matei 24,31; Matei 13,41).

Fiecare om are un înger păzitor, care îl îndeamnă la bine și cât poate îl ferește de rău. Chiar și popoarele au câte un înger păzitor. Astfel arhanghelul Mihail este îngerul păzitor al poporului ales, la Daniel 10,13 citim despre îngerul păzitor al Persiei, iar la Daniel 10,20 despre îngerul păzitor al Greciei.

Sfinții îngeri sunt nu numai mesagerii lui Dumnezeu înaintea oamenilor, ci și mijlocitorii noștri înaintea scaunului Sfintei Treimi, ei slujesc împreună cu slujitorii sfintelor altare sfintele slujbe și vor fi martorii faptelor săvârșite de noi în viață la judecata de apoi.

Îngerii apar ca mijlocitorii noștri înaintea lui Dumnezeu în mai multe rugăciuni din rânduiala sfintei împărtășiri. Astfel, în rugăciunea a opta din acest canon de rugăciune, preotul îi spune lui Dumnezeu: „Pentru rugăciunile Preacuratei Maicii Tale, ale slujitorilor Tăi îngeri, ale sfintelor Puteri și ale tuturor sfinților care Ți-au bineplăcut Ție din veac, binevoiește ca fără de osândă să primesc sfântul și preacuratul Tău trup și scumpul Tău sânge spre tămăduirea sufletului și a trupului și spre curățirea gândurilor mele celor rele”¹¹⁰. În rugăciunea a unsprezecea preotul se roagă: „Hristoase Dumnezeule, luminează-mi simțirile cele sufletești, arzând nelegiuirile păcatelor mele, pentru rugăciunile celei ce fără de sămânță Te-a născut pe Tine și ale puterilor cerești”¹¹¹. În a treia rugăciune de mulțumire după dumnezeiasca împărtășanie, preotul spune: „Rugători aduc pentru mine pe toți sfinții, pe mai marii cetelor celor fără de trup, pe Înaintemergătorul Tău, pe înțelepții Apostoli”¹¹².

La slujba proscomidiei, în care preoții pregătesc cinstitele daruri pentru Sfânta Liturghie, se vede rolul îngerilor de mijlocitori ai noștri înaintea lui Dumnezeu. În Liturghierul românesc publicat de Patriarhul Miron Cristea în anul 1937, la pagina 99 sfinții îngeri erau pomeniți la proscomidie, la prima miridă. În Liturghierul din 1956

¹¹⁰ **Ibidem**, p. 313.

¹¹¹ **Ibidem**, p. 315.

¹¹² **Ibidem**, p. 320.

însă, sfinții îngeri au fost eliminați în mod nejustificat din rânduiala proscomidiei, în locul lor fiind pomenit Sfântul Ioan Botezătorul, care a fost separat de ceata proorocilor, în fruntea cărora trebuia să stea pe bună dreptate. Toate edițiile ulterioare ale Liturghierului românesc au preluat proscomidia cu această greșeală.

Eliminarea puterilor îngerești din rânduiala proscomidiei a Liturghierului românesc s-a produs sub influența Bisericii slave, care au făcut aceasta argumentând că de vreme ce sfinții îngeri nu au trup, nu pot fi trecuți la proscomidie, unde sunt pomeniți doar oamenii care au realizat sfințenia. Îngerii însă au un fel de trup, după cum afirmă Sfântul Apostol Pavel, că „sunt trupuri cerești și trupuri pământești” (I Cor. 15,40), natura acestui trup însă este ca para focului, conform psalmistului care Îi spune lui Dumnezeu: „Cel ce faci pe îngerii tăi duhuri și pe slujitorii Tăi pară de foc” (Ps. 103,5). Prin natura trupului lor, îngerii nu pot fi atotprezenți ca și Dumnezeu.

Sfinții Ioan Gură de Aur și Vasile cel Mare au alcătuit rânduiala proscomidiei sub inspirația Duhului Sfânt, aceasta fiind icoana împărăției lui Dumnezeu, unde lângă agneț (trupul Mântuitorului Hristos), se află păticea pentru Maica Domnului, urmată de miridele pentru sfinții îngeri, Sfântul Ioan Botezătorul și ceilalți sfinți. În acest moment, în împărăția lui Dumnezeu, în afară de Domnul Hristos și de Maica Domnului, nici un sfânt nu are trup, ci acolo se găsesc doar sufletele lor, trupurile fiind în pământ până la învierea de obște, dar cu toate acestea au păticele la proscomidie, de aceea îngerii trebuie să aibă și ei o miridă la proscomidie.

Eliminarea puterilor îngerești din rânduiala proscomidiei constituie o inovație în cult și generează o separație sau ruptură cultică cu Patriarhia Ecumenică și cu Bisericele grecești, care au menținut mirida pentru puterile îngerești.

Constatând această eroare, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a corectat-o în ședința sa de lucru din 12. 02. 2004. Liturghierele și pliantele de perete românești cu rânduiala proscomidiei care vor fi tipărite de acum înainte vor conține tipicul corect. Astfel la prima miridă se va spune: **„Întru cinstea și**

pomenirea marilor voievozi Mihail și Gavriil și a tuturor cereștilor și netrupeștilor Puteri”.

La mirida a doua de la proscomidie se va spune: „**A cinstului, măritului prooroc, Înaintemergătorului și Botezătorului Ioan; a Sfinților, măriților prooroci: Moise și Aaron, Ilie și Elisei, David și Iesei; a sfinților trei tineri, a lui Daniel proorocul și a tuturor sfinților prooroci”.**

Sfinții îngeri slujesc Sfânta Liturghie împreună cu slujitorii sfântului altar. Astfel, la rugăciunea intrării în sfântul altar a Sfintei Liturghii a Sfântului Ioan Gură de Aur, preotul se roagă: „Stăpâne Doamne, Dumnezeu nostru, Cel ce ai așezat în ceruri cetele și oștile îngerilor și ale arhanghelilor spre slujba slavei Tale, fă ca împreună cu intrarea noastră să fie și intrarea sfinților îngeri, care slujesc împreună cu noi și împreună slăvesc bunătatea Ta. Că Ție se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin”¹¹³. La heruvicul Sfintei Liturghii a darurilor mai înainte sfințite credincioșii cântă: „Acum Puterile cerești împreună cu noi nevăzut slujesc, că iată intră Împăratul slavei. Iată Jertfa tainică săvârșită de dânsule este înconjurată”¹¹⁴. La Sfânta Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur, în timp ce la strană se cântă: „Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot...”, preotul se roagă lui Dumnezeu: „Cu aceste fericite Puteri și noi, Iubitorule de oameni, Stăpâne, strigăm și grăim: Sfânt ești și Preasfânt, Tu și Unul Născut Fiul Tău și Duhul Tău cel Sfânt”¹¹⁵. La rugăciunea a doua pentru credincioși, de la Liturghia Sfântului Grigorie Dialogul, preotul se roagă: „Stăpâne Sfinte, Preabunule, Te rugăm pe Tine, Cel bogat în milă: Milostiv fii nouă păcătoșilor și ne fă vrednici de primirea Unuia Născut Fiului Tău și Dumnezeului nostru, Împăratul slavei. Căci iată, Preacuratul Lui Trup și de viață făcătorul Sânge, în acest ceas intrând, va să se pună înainte pe această masă de taină, fiind înconjurat în chip nevăzut de mulțimea oștirilor îngerești”¹¹⁶. La Sfânta Liturghie a

¹¹³ **Ibidem**, p. 120.

¹¹⁴ **Ibidem**, p. 268.

¹¹⁵ **Ibidem**, p. 149.

¹¹⁶ **Ibidem**, p. 267-268.

Sfântului Vasile cel Mare, heruvicul din Sâmbăta Mare are următorul conținut: „Împăratul împăraților și Domnul domnilor vine să Se junghie și să Se dea mâncare credincioșilor: și merg înaintea Acestuia cetele îngerești, cu toată începătoria și stăpânia; heruvimii cei cu ochi mulți și serafimii cei cu câte șase aripi, fețele acoperindu-și și cântând cântarea: Aliluia, aliluia, aliluia”¹¹⁷. În timp ce la strană sunt răspunsurile mari ale Sfintei Liturghii a Sfântului Ioan Gură de Aur, preoții se roagă lui Dumnezeu: „Mulțumim Ție și pentru Liturghia aceasta, pe care ai binevoit a o primi din mâinile noastre, deși stau înaintea Ta mii de arhangheli și zeci de mii de îngeri, heruvimii cei cu ochi mulți și serafimii cei cu câte șase aripi, care se înalță zburând”¹¹⁸.

Spre luarea aminte a preoților, cât de înaltă este slujirea adusă lui Dumnezeu, la rugăciunea din timpul heruvicului Sfintei Liturghii a Sfântului Ioan Gură de Aur se spune: „Nimeni din cei legați cu poftă și cu desfătări trupești nu este vrednic să vină, să se apropie, sau să slujească Ție, Împărate al slavei; căci a sluji Ție este lucru mare și înfricoșător chiar pentru puterile cele cerești”¹¹⁹.

Rolul sfinților îngeri de martori ai faptelor noastre îl vedem la slujba călugăriei sau a tunderii în monahism, în care cel care oficiază această slujbă îi atrage luarea aminte celui care se călugărește: „Însuși Mântuitorul nostru, împreună cu întru tot lăudata Sa Maică și cu sfinții îngeri și cu toți sfinții Lui stau aici de față, auzind cuvintele cele ce de la tine vor ieși, pentru ca atunci când va veni să judece viii și morții, să-ți răsplătească ție nu după ceea ce vei făgădui și mărturisi, ci după cum vei păzi cele ce vei făgădui”¹²⁰. În rugăciunea a patra din canonul de rugăciune înainte de dumnezeiasca împărtașanie preotul mărturisește: „Precum voi sta înaintea înfricoșătorului și nefățarnicului Tău scaun de judecată, Hristoase Dumnezeule, primind întrebare și dând răspuns de relele ce am făcut, așa și astăzi, mai înainte de a sosi ziua osândirii mele, stând la sfântul Tău altar, înaintea Ta și înaintea înfricoșătorilor și sfinților Tăi îngeri, fiind înduplecat de

¹¹⁷ **Ibidem**, p. 201.

¹¹⁸ **Ibidem**, p. 148.

¹¹⁹ **Ibidem**, p. 136.

¹²⁰ **Molitfelnic...**, p. 472.

mărturia cugetului, pun înainte faptele mele cele rele și fărădelegile, dându-le pe față și vădindu-le”¹²¹. Într-unul dintre troparele aceluiași canon de rugăciune, spunem: „Întru strălucirile sfinților Tăi, cum voi intra eu, nevrednicul? Că de voi îndrăzni să intru în cămară, haina mă vădește că nu este de nuntă, și voi fi legat și lepădat de îngeri. Ci curățește, Doamne, întinăciunea sufletului meu și mă mântuiește, ca un iubitor de oameni”¹²².

Conștientizând așadar rolul important al îngerilor față de oameni în istoria mântuirii noastre și cunoscând prezența lor în lume și la sfintele slujbe ale Bisericii, să ne străduim pe cât ne stă în putință să ne împlinim datoriile față de suflet, participând la sfintele slujbe „cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste”¹²³.

¹²¹ *Liturghier...* p. 306.

¹²² *Ibidem*, p. 317.

¹²³ *Ibidem*, p. 168.

Sfinții și animalele¹²⁴

În cea dintâi carte a Sfintei Scripturi, Facerea, ne este prezentat de către Moise modul în care Dumnezeu l-a creat pe om și l-a rânduit stăpân al întregii creații văzute: „A zis Dumnezeu: «Să facem om după chipul și asemănarea Noastră, ca să stăpânească peste peștii mării și peste păsările cerului și peste dobitoace și peste tot pământul și peste toate vietățile ce se târăsc pe pământ!». Și l-a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; bărbat și femeie i-a făcut. Și Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: «Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului, peste toate dobitoacele și peste tot pământul, peste toate vietățile ce se târăsc pe pământ!». Și a zis Dumnezeu: «Iată, vă dau toată iarba ce face sămânță de pe toată fața pământului și tot pomul ce are rod cu sămânță în el; acestea vă vor fi vouă spre hrană. Și tuturor fiarelor pământului și tuturor păsărilor cerului și tuturor vietăților ce se târăsc pe pământ, și care au în ele suflare de viață, le dau toată iarba verde spre hrană». Și a fost așa” (Fac. 1,26-30). „Și Domnul Dumnezeu, Care făcuse din pământ toate fiarele câmpului și toate păsările cerului, le-a adus la Adam, ca să vadă cum le va numi; așa ca toate ființele vii să se numească precum le va numi Adam. Și a pus Adam nume tuturor animalelor și tuturor păsărilor cerului și tuturor fiarelor câmpului” (Fac. 2,19-20). Când omul dădea nume animalelor în rai „el apărea în amănunțimea demnității de colaborator al lui Dumnezeu, de continuator la opera creației”¹²⁵.

După ce Adam și Eva au păcătuit în rai, „Dumnezeu i-a zis lui Adam: «Pentru că ai ascultat de vorba femeii tale și ai mâncat din pomul din care ți-am poruncit să nu mănânci, blestemat va fi pământul din pricina ta! Cu osteneli te vei hrăni din el în toate zilele vieții tale! Spini și pălămidă îți va rodi, și tu te vei hrăni cu iarba câmpului!»” (Fac. 3,17-18). În urma păcatului strămoșesc pământul nu-i mai oferă omului roadele sale fără efort, iar animalele, peștii și păsările s-au sălbăticit, „pentru că făptura a fost supusă deșertăciunii, nu din voia ei,

¹²⁴ Acest articol a fost publicat de autor în «Legea Românească», nr. 3/2006.

¹²⁵ **Nichifor Crainic**, *Nostalgia Paradisului*, Editura Moldova, Iași, 1994, p. 39.

ci din pricina aceluia care a supus-o” (Rom. 8,20). Imediat după alungarea protopărinților din rai, aceștia au început să îmblânzească și să domesticească anumite animale, pentru că în cartea Facerii citim că Abel, cel de-al doilea fiu al lui Adam și Eva, era „păstor de oi” (Fac. 4,2). Întrucât primii oameni nu se hrăneau cu carne, probabil că ei foloseau laptele și lâna oilor.

Omul a început să se hrănească cu carne în urma potopului, când „Dumnezeu a binecuvântat pe Noe și pe fiii săi și le-a zis: «Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l stăpâniți! Groază și frică să aibă de voi toate fiarele pământului, toate păsările cerului, tot ce se mișcă pe pământ și toți peștii mării; căci toate acestea pe mâna voastră le-am dat. Tot ce se mișcă și tot ce trăiește să vă fie spre hrană; ca și iarba verde, pe toate vi le-am dat»” (Fac. 9,1-3).

În urma acestei hotărâri a lui Dumnezeu, pe lângă animalele vâdate și consumate de oameni ocazional, aceștia au început să domesticească tot mai multe animale și păsări, utilizându-le fie ca hrană, fie la alte trebuințe. În Sfânta Scriptură sunt pomenite diverse animale domestice, precum: asinul (Fac. 12, 6), capra (Fac. 15,9), cămila (Fac. 24,10), vaca (Fac. 32,15), calul (Fac. 47,17), câinele (Ieș. 11,7), iepurele de casă (Lev. 11,5), porcul (Lev. 11,7), păsările de casă (III Regi 4,23), pisica sălbatică (Isaia 34,14 - precizare care dovedește că existau și pisici domestice) și exemplele ar putea continua.

După ce Dumnezeu și-a ales un popor, din sânul căruia urma să se nască Mântuitorul lumii și i-a descoperit lui Moise Legea Veche în Muntele Sinai, a stabilit care animale pot fi consumate de către evrei și care nu le este îngăduit să le mănânce (animale curate și necurate) (Levitic capitolul 11).

Prin ascultarea desăvârșită a sfinților față de Dumnezeu, ei au reșezat viața omului în hotarele paradisiace trăite de Adam și Eva înaintea căderii în păcat, când omul găsimdu-se în ascultare de Dumnezeu, toate vietățile i se supuneau, recunoscându-l drept stăpân al creației văzute. În cele ce urmează vom prezenta mai multe exemple în care animalele (domestice sau sălbătice), păsările și peștii au ascultat de Dumnezeu sau de sfinți, săvârșind anumite fapte de neînchipuit pentru oamenii simpli.

„Balaam și-a pus samarul pe asina sa și s-a dus cu căpeteniile Moabului. Dar se aprinsese mânia lui Dumnezeu pentru că s-a dus, iar îngerul lui Dumnezeu s-a sculat ca să-l împiedice pe cale. În timp ce ședea el pe asina sa, însoțit de două slugi ale sale, asina l-a văzut pe îngerul lui Dumnezeu proptit în drum, cu sabia ridicată în mână, și s-a abătut din drum și a luat-o pe câmp; iar el își bătea asina cu toiagul, ca să o întoarcă la drum. Dar îngerul lui Dumnezeu a stat în drumeagul dintre răzoarele viilor, unde de o parte și de alta era gard; iar asina, văzând îngerul lui Dumnezeu, s-a tras către gard și i-a strâns lui Balaam piciorul în gard, iar el a început s-o bată din nou. Îngerul lui Dumnezeu însă a mers mai departe și a stat la loc strâmt, unde nu era chip să te abați nici la dreapta, nici la stânga. Iar asina, văzând îngerul lui Dumnezeu, s-a culcat sub Balaam; și s-a mâniat Balaam și-și bătea asina cu toiagul. Dar Dumnezeu a deschis gura asinei, iar ea a zis către Balaam: «Ce ți-am făcut eu, de mă bați acum pentru a treia oară?». Iar Balaam a zis către asină: «Pentru că ți-ai răs de mine; de aș fi avut o sabie în mână, pe loc te-aș fi ucis». A zis asina către Balaam: «Au nu sunt eu asina ta, pe care ai umblat din tinerețile tale și până în ziua de astăzi? Crezi oare că din nesăbuiință ți-am făcut ție asta?». Iar el a zis: «Nu!». Atunci Dumnezeu a deschis ochii lui Balaam, iar acesta a văzut pe îngerul Domnului proptit în drum, cu sabia ridicată în mână, și s-a închinat și a căzut cu fața la pământ” (Numeri 22,21-31).

„După cuvântul Domnului, proorocul Ilie s-a așezat la pârâul Cherit, în fața Iordanului, iar corbii îi aduceau pâine dimineața și carne seara, iar apă bea din pârâu” (III Regi 17,5-6).

„Proorocul Elisei s-a suit la Betel. Și în timp ce urca el drumul, niște copii au ieșit din cetate și-și băteau joc de el, zicând: «Urcă, pleșuvule, urcă!». Iar el s-a întors cu fața spre ei și i-a văzut și i-a blestemat în numele Domnului. Atunci au ieșit doi urși din pădure și au sfâșiat dintre ei patruzeci și doi de copii” (IV Regi, 2,23-24).

Vrând să-l înlăture pe proorocul Daniel de lângă regele Darius, „toți marii dregători ai regatului Babilonului, comandantii de oști, satrapii, sfetnicii și guvernatorii au făcut sfat ca printr-o anume rânduială regească să fie întărită următoarea poruncă: timp de treizeci de zile, oricine s-ar ruga altui dumnezeu și om în afară de rege, să fie

aruncat în groapa cu lei, iar regele a poruncit ca opreliștea să fie dată în scris. Daniel, când a aflat de porunca dată, a intrat în casa lui, și de trei ori pe zi, plecându-și genunchii, se ruga și lăuda pe Dumnezeu, așa cum obișnuia să facă și mai înainte. Ferestrele foișorului care dădeau spre Ierusalim erau însă deschise, iar oamenii aceia pândindu-l, l-au aflat pe Daniel rugându-se și cerând mila lui Dumnezeu. Și au venit și i-au spus regelui: «O, rege, oare nu ai dat tu poruncă scrisă ca, timp de treizeci de zile, oricine s-ar ruga oricărui alt dumnezeu sau om în afară de tine, să fie aruncat în groapa cu lei?» Iar regele a zis: «Adevărat este cuvântul: peste legile mezilor și ale perșilor nu se va trece!». Atunci ei, răspunzând, au zis în fața regelui: «Daniel, cel dintre fiii robilor iudei, nu s-a supus poruncii tale, ci de trei ori pe zi înalță rugăciuni către Dumnezeul său». Când a auzit regele cuvântul acesta, foarte s-a întristat în sinea lui pentru Daniel, și mult s-a străduit până la apusul soarelui ca să-l scape. Atunci oamenii aceia au zis către rege: «Să știi, o, rege, că legea mezilor și a perșilor nu îngăduie ca noi să schimbăm ceva din ceea ce regele a rânduit prin poruncă sau legiuire». Atunci regele a poruncit și l-au adus pe Daniel; și l-au aruncat în groapa cu lei. Dar regele i-a zis lui Daniel: «Dumnezeul tău, pe Care tu fără încetare Îl slujești, te va scăpa!». Și au adus o piatră care a fost pusă peste gura gropii, iar regele a pecetluit-o cu inelul său și cu inelul dregătorilor săi; aceasta, ca nu cumva să se pună la cale vreun vicleșug asupra lui Daniel. Pe urmă regele s-a dus în palatul lui și a petrecut noaptea în post, bucate nu i s-au adus, iar somnul nu s-a lipit de el. Și sculându-se regele dis-de-dimineată, a venit în grabă la groapa cu lei. Și, apropiindu-se de groapă, l-a strigat cu glas mare pe Daniel: «Daniele, tu, robul Dumnezeului Celui viu, oare Dumnezeul tău, Căruia tu fără încetare Îi slujești, a putut să te scape de lei?». Iar Daniel, răspunzând, i-a zis regelui: «O, rege, în veci să trăiești! Dumnezeul meu l-a trimis pe îngerul Său și a închis gurile leilor, iar ei nu mi-au făcut nici un rău, pentru că am fost găsit nevinovat înaintea Lui, precum și în fața ta, rege, n-am făcut nici un rău!». Atunci regele s-a bucurat mult pentru el și a poruncit ca Daniel să fie scos afară din groapă. Și Daniel a fost scos afară din groapă și nici o vătămare nu i-a fost găsită, căci el crezuse în Dumnezeul său. Iar regele a poruncit și i

s-au adus oamenii care-l pârașeră pe Daniel și i-a aruncat în groapa cu lei, pe ei și pe copiii lor și pe femeile lor; și nu au ajuns în fundul gropii, că leiul s-au și năpustit asupra lor și le-au sfârâmat toate oasele” (Daniel 6,8, 10-25).

„Dumnezeu i-a poruncit unui pește mare să-l înghită pe Iona. Și a stat Iona în pânțele peștelui trei zile și trei nopți. Și Domnul i-a poruncit peștelui, iar acesta l-a lepădat pe Iona la țarm” (Iona 2,1 și 11).

La începutul activității Sale publice, înainte de a-și alege cei doisprezece Apostoli, într-o dimineață Mântuitorul se găsea pe țărmul Mării Galileii și i-a zis lui Simon Petru: „Du corabia la adânc și aruncați-vă mrejele ca să pescuiți. Și Simon I-a răspuns: «Învățătorule, toată noaptea ne-am trudit și nu am prins nimic, dar după cuvântul Tău voi arunca mrejele». Și făcând aceasta, au prins mulțime mare de pește, că li se rupeau mrejele. Și au făcut semn celor care erau în cealaltă corabie să vină să le ajute. Și au venit și au umplut amândouă corăbiile, încât erau gata să se afunde. Iar Simon Petru, văzând aceasta, a căzut la genunchii lui Iisus, zicând: «Ieși de la mine Doamne, că sunt om păcătos». Că spaimă îl cuprinsese, pe el și pe toți cei ce erau cu el, pentru pescuitul peștilor pe care îi prinseseră” (Luca 5,4-9).

„Un călugăr s-a dus la mănăstirea Suviva să ridice parastas. A chemat la pomană pe starețul mănăstirii și i-a spus: «Fă bine și trimite la schitul sirienilor din apropiere, ca să vină și călugării de acolo la pomană, iar ei, la rândul lor, să trimită vorbă și celor din mănăstirea Horemvi, ca să ni se alăture și ei». Starețul a trimis un frate la schitul sirienilor, care i-a spus starețului de acolo: «Vino până la mănăstirea Suviva, dar te rog vestește și călugărilor de la Horemvi, ca să vină și ei». Starețul i-a răspuns: «Frate, nu am pe cine să trimit. Fă însă bine și du-te tu să-i chemi la pomană». Fratele a răspuns: «Nu am fost niciodată acolo și nu știu drumul». Starețul i-a spus atunci câinelui său: «Du-te cu fratele până la mănăstirea Horemvi». Și a plecat câinele cu monahul și l-a condus până la poarta mănăstirii”¹²⁶.

„În muntele Mardes de lângă Marea Moartă locuiau niște anahoreți, care aveau o grădină la zece kilometri de țărmul mării, unde

¹²⁶ **Ioan Moshu**, *Limonariu sau livada duhovnicească*, Alba-Iulia, 1991, pp. 151-152.

lucra un grădinar. Când anahoreții aveau nevoie de legume, puneau samarul pe măgar și îi spuneau: «Du-te la grădină și adu-ne zarzavat», iar acesta se ducea la grădină și oprindu-se lângă poartă, o lovea cu capul. Auzind grădinarul, încărca samarul cu zarzavat, după care măgarul se întorcea la anahoreți»¹²⁷.

„În mănăstirea Arselan un arici și-a adus puiul în gură, căci era orb, la picioarele lui Ioan Savaitul. Când a văzut cuviosul că era orb, s-a aplecat la pământ și făcând tină a uns ochii puiului și acesta a început să vadă. Apropiindu-se, mama ariciului a sărutat urmele bătrânului și, luând puiul, a plecat săltând. A doua zi mama ariciului a adus în gură o varză mare, trăgând-o cu mare greutate. Surâzând, cuviosul i-a zis: «De unde aduci această varză? Cu siguranță că ai furat-o din grădinile părinților, eu însă nu mănânc lucruri furate. Du-te și pune-o de unde ai furat-o». Rușinându-se, mama ariciului a luat varza și a dus-o în grădina de unde o luase»¹²⁸.

„Un călugăr din Egipt a fost trimis la o ascultare dincolo de Nil. Când a ajuns la râu și a văzut că nu poate trece apa, a plecat genunchii la rugăciune și venind un crocodil l-a luat în spate și l-a trecut de cealaltă parte a apei. După împlinirea ascultării, a venit iarăși la râu și crocodilul l-a luat din nou în spate și l-a trecut apa»¹²⁹. Același lucru s-a întâmplat și cu Sfântul Antonie cel Mare, care dorind să treacă Nilul și negăsind nici o barcă, a traversat fluviul pe spinarea unui crocodil.

„Avva Ștefan a locuit o vreme la Maloha, o văgăună aproape inaccesibilă, la o distanță de șazeci de kilometri de Muntele Sinai, și a semănat niște legume pentru hrana lui, căci altceva nu creștea acolo. Noaptea au venit însă aricii mănâcând și pustiind tot. Într-una din zile, pe când avva ședea mâhnit, a văzut un leopard care trecea pe acolo și l-a chemat la el. Fiara a venit și s-a așezat la picioarele monahului, care i-a spus: «Fă bine și nu mai pleca de aici, ci păzește această

¹²⁷ *Ibidem*, p. 152.

¹²⁸ *Patericul sinaitic*, Editura DEISIS, Sibiu, 1995, p. 128.

¹²⁹ *Patericul*, Tipărit de Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Alba Iuliei, Alba-Iulia, 1999, p. 399.

grădină mică». Și a rămas leopardul cu bătrânul mulți ani, păzind legumele, până când avva s-a săvârșit din această viață”¹³⁰.

„Un călugăr pe nume Pavel s-a dus cu catârii la Ierihon. Pe când el se afla într-un han, un catâr împins de diavol, fără știrea lui Pavel, a călcat un copil și l-a omorât. Foarte întristat din această pricină, avva Pavel a plecat la Arona, unde s-a făcut pustnic, plângând mereu moartea copilului și spunând: «Eu am ucis copilul și la judecată voi fi osândit ca un ucigaș». Alături de Pavel trăia un leu, iar călugărul se ducea în fiecare zi în culcușul acestuia, ațâțându-l, ca să se ridice și să-l mănânce. Leul însă nu l-a vătămat deloc. Văzând aceasta, avva Pavel a spus: «Mă voi culca în calea leului când se va duce la râu să se adape și atunci o să mă mănânce». Culcându-se la pământ, după puțin timp a venit leul și trecând pe lângă călugăr, nu s-a atins deloc de el. Atunci monahul a fost încredințat că Dumnezeu i-a iertat păcatul”¹³¹.

„La Sapsa locuia un călugăr bătrân care ajunsese la o viață atât de virtuoasă, încât primea lei în peștera lui și le dădea să mănânce din sân”¹³².

Un monah de lângă Muntele Sinai a fost vizitat de niște călugări aflați în trecere pe acolo, care l-au întrebat cu ce se hrănește în acea pustietate. Monahul le-a răspuns: „Drept hrană am curmalele pe care mi le aduce un frate la porunca lui Dumnezeu. Pe când spunea el acestea, din zare a apărut un leu, iar cei ce erau împreună cu monahul au fost cuprinși de spaimă. Atunci pustnicul a făcut un semn leului, care s-a apropiat îndată, purtând cu sine un ciorchine de curmale. După ce a lăsat curmalele, a plecat și când a ajuns la o oarecare distanță de călugări, s-a întins ca să se culce”¹³³.

„În ținutul în care trăia avva Iulian a venit un leu, care a început să sfâșie mulți oameni. Într-o zi avva a chemat pe ucenicul său Pangratie și i-a zis: «Du-te cam trei kilometri spre miază-zi și acolo vei întâlni un leu culcat, căruia să-i spui: Smeritul Iulian îți poruncește: în numele lui Iisus Hristos, Fiul Dumnezeului Celui viu, pleacă din ținutul acesta!». Pangratie a plecat și l-a găsit pe leu culcat.

¹³⁰ *Patericul sinaitic*, p. 210.

¹³¹ **Ioan Moshu**, *Op. Cit.*, pp. 102-103.

¹³² *Ibidem*, p. 30.

¹³³ *Patericul sinaitic*, p. 212.

Când i-a spus cuvintele bătrânului, leul a plecat îndată și toți din ținutul acela au slăvit pe Dumnezeu”¹³⁴.

„Într-o zi Ioan Anahoretul trecea prin satul Sohu, lângă care se găsea peștera în care trăia el. Pe când mergea a văzut un leu care venea spre el. Calea era foarte îngustă și trecea printre două garduri mari făcute din spini, însă bătrânul nu s-a întors din drum, iar leul nu putea să se întoarcă din pricina îngustimii potecii. Când bătrânul și leul s-au apropiat unul de celălalt, iar leul a văzut că monahul nu vrea să se întoarcă din drum, s-a ridicat pe picioarele din spate și a aplecat gardul, făcând puțin loc, pentru ca bătrânul să poată trece nestingherit. Bătrânul a trecut atingându-se de spatele leului, care după aceea s-a ridicat de pe gard și a plecat în drumul lui”¹³⁵.

„În apropierea unui schit erau niște morminte, lângă care își avea culcușul o leoaică. Avva Pavel și-a trimis ucenicul să-i aducă ceva din locul acela. Ucenicul i-a zis: «Ce voi face, avvo, dacă leoaica va veni asupra mea?» Glumind, bătrânul i-a zis: «Dacă leoaica se va repezi la tine, leag-o și adu-o aici». Fratele a plecat în locul acela, iar leoaica a venit asupra lui, dar, după cuvântul bătrânului, ucenicul s-a repezit să o prindă, însă leoaica a luat-o la fugă. Alergând după ea, ucenicul i-a zis: «Părintele meu așteaptă să te leg», iar ea oprindu-se, a stat să fie legată. În acest timp avva îl aștepta cu îngrijorare pe ucenic și văzându-l că vine cu leoaica legată, s-a minunat și vrând să-l smerească, i-a zis: «Câine nebun ai adus tu aici», și dezlegând leoaica, i-a dat drumul ca să plece”¹³⁶.

Avva Agatonic, starețul chinoviei Castelului, le-a povestit unor călugări: „Într-o zi m-am dus la Ruva ca să mă întâlnesc cu avva Pimen. L-am găsit și i-am spus frământarea mea, dar pentru că în timp ce noi vorbeam se înserase, m-a găzduit în peștera lui. Fiind iarnă, am pătimit cumplit în noaptea aceea din pricina frigului. A doua zi de dimineață, avva Pimen mi-a spus: «Ce ai, fiule?». «Iartă-mă părinte - i-am răspuns eu - dar am dormit tare greu astă noapte din pricina frigului». Văzând că avva era fără haine, l-am întrebat cum de lui nu i-

¹³⁴ **Ioan Moshu**, *Op. Cit.*, p. 69.

¹³⁵ **Ibidem**, pp. 171-172.

¹³⁶ **Patericul**, p. 125.

a fost frig, iar el mi-a răspuns: «Azi noapte s-a culcat un leu lângă mine și m-a încălzit»¹³⁷.

Avva Alexandru povestește: „Într-o zi, pe când mă găseam în peștera avvei Pavel Heladicul, a bătut cineva la ușă. Bătrânul a ieșit, și luând pâine și apă, a dat celui de afară să mănânce. Crezând că este un străin, m-am uitat pe fereastră și am văzut că cel care mânca era un leu. Atunci i-am spus bătrânului: «Pentru ce, avvo, i-ai dat leului să mănânce?». Iar el mi-a răspuns: «Am întâlnit acest leu și i-am poruncit să nu facă nici un rău vreunui om sau animal, căci zilnic îi voi da de mâncare, iar de șapte luni el vine de două ori pe zi la mine și eu îl hrănesc». După câteva zile m-am dus din nou la bătrân ca să cumpăr niște vase învelite în nuiiele de răchită și l-am întrebat: «Ce face leul?». Iar el mi-a răspuns: «Rău». Atunci l-am întrebat: «De ce?». Iar el mi-a răspuns: «Ieri, ca de obicei, leul a venit ca să-i dau de mâncare și am văzut că botul îi era mânjit de sânge și i-am spus: Ce înseamnă aceasta? Nu m-ai ascultat și ai mâncat carne. Domnul să fie binecuvântat, de azi înainte nu-ți mai dau din mâncarea părinților, mâncătorule de carne! Pleacă de aici! Dar el nu a vrut să plece. Atunci am luat o funie, am împletit-o în trei, i-am dat trei lovituri și leul a plecat»¹³⁸.

„Într-o zi, pe când avva Gherasim mergea pe malul râului Iordan, a întâlnit un leu care răcnea foarte tare, pentru că îl dureau piciorul, în care îi intrase un spin și de aceea era umflat și plin de puroi. Când leul l-a văzut pe călugăr, a venit la el și i-a arătat piciorul rănit. Leul parcă plângea și îl ruga pe avva să-l tămăduiască. Văzând călugărul suferința leului, s-a așezat jos, i-a luat laba piciorului în mâini și deschizând umflătura, i-a scos spinul și a curs de acolo o mulțime de puroi. După ce a curățat bine laba leului, i-a legat piciorul cu o bucată de pânză și i-a dat drumul. Leul însă nu a vrut să-l mai părăsească pe bătrân, ci, ca un adevărat ucenic, îl însoțea oriunde se ducea, încât se minuna avva de o recunoștință atât de mare din partea unei fiare, iar călugărul a început să-l hrănească cu pâine și boabe muiate. Avva Gherasim avea în mănăstire un măgar pentru cărat apa, pentru că părinții beau apă din râul Iordan, care se găsea cam la o milă

¹³⁷ Ioan Moshu, *Op. Cit.*, pp. 158-159.

¹³⁸ *Ibidem*, pp. 155-156.

depărtare de mănăstire. Călugării aveau obiceiul să lase măgarul să pască pe malul Iordanului, păzit de leu. Într-o zi, pe când măgarul păștea, leul s-a îndepărtat cam mult de el, iar niște cămilar care veneau din Arabia văzând măgarul singur, l-au luat și și-au continuat drumul. Văzând că a pierdut măgarul, leul a venit la avva Gherasim foarte supărat. Crezând avva că leul a mâncat măgarul, l-a întrebat: «Unde este măgarul?». Leul însă stătea tăcut și privea în jos, ca un om. Atunci bătrânul i-a spus: «Ai mâncat măgarul? Binecuvântat să fie Domnul. De acum înainte tu ai să faci treaba lui». Și de atunci leul, la porunca bătrânului, purta samarul măgarului cu patru vase de lut, în care aducea apă la mănăstire. Într-o zi a venit la bătrân un ostaș. Când a văzut că leul căra apă și aflând ce s-a întâmplat, i s-a făcut milă de el, și scoțând trei monede, le-a dat bătrânului ca să cumpere un măgar pentru căratul apei, ușurând leul de această corvoadă. După o vreme, cămilarul care luase măgarul a venit cu acesta la Ierusalim pentru a vinde grâu. După ce a trecut Iordanul, s-a întâlnit cu leul și, părăsindu-și cămilele de frică, a fugit din calea lui. Recunoscând măgarul, leul a alergat după el, și apucându-l cu gura de căpăstru, cum îi era obiceiul, a tras după el măgarul și cele trei cămile, răcnind de bucurie, pentru că a găsit măgarul pe care îl pierduse, și așa a venit la bătrân. Cunoscând avva că leul a fost ocărat pe nedrept, i-a pus numele Iordan. Când avva Gherasim s-a mutat la Domnul și a fost îngropat, leul nu se afla în mănăstire. Când s-a întors, îl căuta pe bătrân, dar avva Savatie, ucenicul lui Gherasim, i-a spus: «Iordane, bătrânul ne-a lăsat orfani și s-a mutat la Domnul, dar vino de mănâncă!». Leul însă nu a vrut să mănânce, ci neconținut își întorcea ochii înapoi și încolo, ca să-l vadă pe bătrân, răcnind tare, căci nu suferea să nu-i simtă prezența. Avva Savatie și ceilalți părinți văzându-l atât de îndurerat, l-au mângâiat pe spate și i-au spus: «Avva a plecat la Domnul și ne-a lăsat». Deși i-au spus aceste cuvinte, nu au putut să-l facă pe leu să înceteze din răcnit, ba chiar, cu cât păreau că-l mângâie prin cuvinte, cu atât mai mult leul își întărea răcnetele, arătând prin glas, prin chip și prin ochi, jalea pe care o simțea pentru că nu-l vede pe bătrân. Atunci avva Savatie i-a spus: «Dacă nu crezi, vino cu mine și-ți voi arăta unde l-am îngropat pe bătrân». Și luând leul, l-a dus la locul unde era mormântul avvei

Gherasim. Savatie s-a oprit deasupra mormântului avvei și i-a zis leului: «Iată bătrânul nostru!» și a făcut o metanie. Văzând leul aceasta, și-a izbit capul cu putere de pământ și răcnind tare, îndată a murit deasupra mormântului»¹³⁹.

„În lavra avvei Petru trăia un călugăr bătrân, care adeseori pleca din mănăstire și rămânea pe malul Iordanului. Acolo înnopta unde găsea un culcuș de leu. Într-o zi a găsit într-o peșteră doi pui mici de leu, pe care i-a adus la mănăstire înveliți în haina lui și le-a zis monahilor: «Dacă am păzi poruncile lui Dumnezeu, leii s-ar teme de noi, însă din pricina păcatelor noastre am ajuns robi și de aceea ne temem noi mai mult de ei»»¹⁴⁰.

„Toate acestea s-au întâmplat nu pentru că animalele au suflet, ci pentru că Dumnezeu a vrut să arate cât erau de supuse animalele lui Adam înainte de călcarea poruncii și de alungarea din rai»»¹⁴¹.

¹³⁹ **Ibidem**, pp. 107-109.

¹⁴⁰ **Ibidem**, p. 38.

¹⁴¹ **Ibidem**, p. 109.

Chipul monahului la Sfinții Părinți¹⁴²

După ce Dumnezeu a creat pe Adam și Eva și i-a așezat în grădina cea din Eden, le-a poruncit: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul” (Fac. 1,28), poruncă pe care Dumnezeu o repetă lui Noe și urmașilor lui (Fac. 9,1)¹⁴³. Dumnezeu a hotărât ca pentru credința patriarhului Avraam să își aleagă un popor din urmașii lui, iar în sânul acestui popor să se nască Mântuitorul lumii. Dumnezeu i-a spus lui Avraam în acest sens: „Te voi binecuvânta cu binecuvântarea Mea și voi înmulți foarte neamul tău, ca să fie ca stelele cerului și ca nisipul de pe țărmul mării și va stăpâni neamul tău cetățile dușmanilor săi; și se vor binecuvânta prin neamul tău toate popoarele pământului, pentru că ai ascultat glasul Meu” (Fac. 22,17-18). Întrucât evreilor li s-a vestit că din poporul lor se va naște Mântuitorul lumii, fiecare familie dorea să aibă cât mai mulți copii, nutrind speranța că unul dintre copiii sau urmașii lor va fi Mesia cel așteptat. Din acest motiv o familie de evrei fără copii era considerată drept blestemată sau uitată de Dumnezeu, pentru că nu avea nici o șansă ca din sânul ei să se nască Mântuitorul lumii, astfel încât în Vechiul Testament nu exista monahism.

Cu toate acestea, în Israel a existat gruparea religioasă a esenienilor, considerată de către unii cercetători a fi monahi. „Secta esenienilor a apărut aproximativ în secolul al II-lea î.d.Hr. și a dăinuit până în anul 70 d.Hr. Între cauzele care au dus la apariția acestei grupări se numără, în primul rând, decadența clerului de la templul din Ierusalim. În fața acestei situații, esenienii rupând legătura cu iudaismul oficial reprezentat de preoții de la templu, au ales o viață retrasă, grupându-se în comunități de frați, cu reguli severe, cu avere

¹⁴² Acest articol a fost publicat de autor în revista «Legea Românească», nr. 1/2007.

¹⁴³ Pentru a fi respectată această poruncă dumnezeiască o familie trebuie să aibă cel puțin trei copii, deoarece un singur copil reprezintă mai puțin decât numărul celor doi părinți care l-au născut, ceea ce duce la micșorarea ca număr a neamului omenesc, în timp ce numărul de doi copii născuți într-o familie este egal cu cel al părinților, fapt care doar menține, fără să sporească neamul omenesc.

comună și mese sacramentale”¹⁴⁴. Esenienii trăiau mai ales în localități rurale, însă „puteau fi găsiți în toate cetățile Iudeii, inclusiv în Ierusalim, unde duceau o viață obișnuită”¹⁴⁵. „Unii esenieni refuzau să se căsătorească, fără a respinge însă din principiu căsătoria. Aceștia apreciau că femeia este egoistă, excesiv de geloasă și abilă în a-l seduce pe bărbat prin multe șiretlicuri. Înlănțuit prin obligațiile față de soție și copii, bărbatul devine un sclav în loc să fie om liber”¹⁴⁶.

Din cele prezentate mai sus tragem concluzia că esenienii nu au fost călugări sau monahi care și-au închinat întreaga viață lui Dumnezeu, așa cum fac călugării creștini, pentru că „monahismul este un mod de viață evanghelică, consacrată rugăciunii, contemplației și ascezei, în totală retragere de lume, în deplină ascultare față de un părinte duhovnicesc. Viața monahală este consacrată unei experiențe personale a Duhului Sfânt, prin ascultare, sărăcie de bună voie și feciorie, cele trei «voturi» pe care monahul le depune la tunderea în monahism”¹⁴⁷.

Monahismul a apărut pentru prima dată în Egipt, de unde a trecut în Palestina și în țările asiatice din sud estul Mării Mediterane, apoi a pătruns în Grecia, de unde s-a răspândit pe continentul european.

După modul viețuirii, monahii se împart în trei categorii:

1. Cei care se nevoiesc într-o mănăstire sau schit în care toate bunurile aparțin întregii obști, toți au de îndeplinit ascultări pentru obște, iar mesele sunt servite de către toți la trapeză (sala de mese a mănăstirii). Călugării din mănăstirile de obște au de îndeplinit la chilia canonul de rugăciune, diata sau pravila călugărească, iar la biserică au datoria de a participa la cele șapte laude. Majoritatea mănăstirilor de astăzi urmează acest mod de viațuire călugărească, cunoscut sub

¹⁴⁴ **Preot Prof. Dr. Dumitru Abrudan și Diac. Prof. Dr. Emilian Cornițescu, *Arheologie biblică*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994, p. 344.**

¹⁴⁵ ***Dicționar Biblic*, Editura Cartea creștină, Oradea, 1995, p. 411.**

¹⁴⁶ **Preot Prof. Dr. Dumitru Abrudan și Diac. Prof. Dr. Emilian Cornițescu, *Op. Cit.*, p. 346.**

¹⁴⁷ **Preot Prof. Dr. Ion Bria, *Dicționar de teologie ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994, p. 266.**

numele de cenobitic sau chinovial, întemeietorul lui fiind Sfântul Pahomie (290-340).

2. Cei care locuiesc în jurul unei mănăstiri în propriile lor case, pot deține o bucățică de pământ, unii dintre ei având de îndeplinit anumite ascultări pentru mănăstire. Canonul de rugăciune este identic cu cel al monahilor din mănăstirile de obște, atât la chilie, cât și la biserică. Acest mod de viețuire este urmat de mănăstirile Agapia și Văratec din Moldova, fiind cunoscut sub numele de idioritmic.

3. Cei care viețuiesc în izolare (într-o peșteră, scorbură, pădure, vârf de munte etc.), având ca îndeletnicire rugăciunea neîncetată și munca pentru procurarea celor necesare traiului de fiecare zi. Cu toate că acești călugări, cunoscuți sub numele de pustnici, anahoreți, sihaștri, schimnici sau eremiți, trăiesc în izolare de lume, totuși ei păstrează legătura cu un părinte duhovnicesc, la care se spovedesc și care îi îndrumă spiritual, și cu o mănăstire sau un schit, unde participă din când în când la sfintele slujbe, împărtășindu-se cu trupul și sângele Domnului. Acest mod al viețuirii monastice, mai rar întâlnit în zilele noastre, era foarte frecvent în pustia Egiptului, în Țara Sfântă, în Muntele Athos, dar și în alte țări creștine. Cel mai renumit pustnic din țara noastră a fost Daniil Sihastrul. Acest mod de viețuire se numește eremitic sau anahoretic, fondatorul său fiind Sfântul Antonie cel Mare (250-356).

Drept regulament sau manual al vieții monahale în Răsăritul Ortodox avem „Regulile Mici” și „Regulile Mari” alcătuite de Sfântul Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareii Capadociei (329-379).

I Vocația monahală

Orice creștin, oricât de păcătos ar fi, dacă vrea să renunțe la păcate, să se căiască de ele și să își închine viața lui Dumnezeu, poate intra în monahism, canoanele Bisericii stabilind că „viața anterioară, păcătoasă, a cuiva, nu este piedică pentru intrarea în monahism” (canonul 43 al Sinodului VI ecumenic)¹⁴⁸. Călugării proveniți însă

¹⁴⁸ **Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca**, *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericească*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990, Vol. II, p. 436.

dintre oameni păcătoși, cu impedimente la preoție, vor rămâne toată viața simpli monahi, neputând intra în cler. Deosebit de importantă în cazul oamenilor întinați cu păcate grave care intenționează să intre în mănăstire este atitudinea acestora, dacă ei sunt cu adevărat dispuși să renunțe la voia proprie și să împlinească fără cârtire toate ascultările pe care le vor primi de la starețul lor. De aceea în perioada de noviciat, cel intrat în mănăstire este supus la diverse încercări, prin care dovedește dacă este sau nu bun de călugăr, pentru că „Dumnezeu nu vrea să fie primit la călugărie oricine cere aceasta”¹⁴⁹, ci numai cei care își împlinesc îndatoririle de monah. „Viața călugărească este aleasă pe baza unei chemări de la Dumnezeu. Cel ce a ascultat de această chemare și a îmbrățișat viața monahală este însă dator să prelungească în fapte răspunsul său afirmativ, numai așa răspunsul la chemarea lui Dumnezeu fiind deplin”¹⁵⁰. „Cel ce-și descoperă vocația monahală trebuie s-o ia în serios și, împlinind-o, să nu se mândrească, socotind că face mai mult decât era dator să împlinească și că este mai bun decât semenii săi”¹⁵¹. Vom prezenta în acest sens exemplul unui tâlhar care s-a călugărit și a ajuns chiar să săvârșească minuni: „În părțile Hermopolei era o căpetenie de tâlhari vestită, pe nume David, care avea sub stăpânirea lui mai mult de treizeci de hoți, care a jefuit multă lume, a omorât mulți oameni și a făcut nenumărate rele. Odată, pe când se găsea într-un munte, David și-a venit în fire, căindu-se pentru toate răutățile pe care le-a făcut. A părăsit viața tâlhărească și s-a dus la o mănăstire. A bătut la poarta acesteia, iar portarul l-a întrebat ce vrea. David i-a răspuns că vrea să se facă monah. Portarul l-a anunțat pe stareț, care a venit la tâlhar și văzându-l că este bătrân, i-a spus: «Nu te pot primi în mănăstire, pentru că părinții de aici au foarte

¹⁴⁹ **Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii**, Traducere, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Vol. IX, București, 1980, p. 452, nota 1004.

¹⁵⁰ **Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii**, Traducere din grecește, introduceri și note de Dumitru Stăniloae, membru de onoare al Academiei Române, Editura Humanitas, Vol. VII, București, 1999, p. 49, nota 8.

¹⁵¹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1978, vol. II, p. 364.

mult de lucru, iar nevoințele lor și asceza sunt mari. Tu ești deprins cu alt fel de viață și nu vei suporta rigorile mănăstirii». Tâlharul însă îl ruga pe stareț, zicând: «Voi îndeplini toate ascultările, numai primește-mă». «Nu ai să faci față», i-a răspuns starețul. Atunci căpetenia de hoți i-a spus: «Să știi că eu sunt David, căpetenia hoților și am venit la această mănăstire ca să-mi plâng păcatele. Dacă nu vrei să mă primești, îți promit că voi reveni la vechea mea îndeletnicire, voi aduce aici pe toți supușii mei, vom omorî toți călugării de aici și vom dărâma această mănăstire». La auzul acestor cuvinte, starețul l-a primit în mănăstire și l-a făcut călugăr. David a început să se nevoiască, încât a întrecut în înfrânare, ascultare și smerenie pe toți cei din mănăstire. Deși erau acolo cam șaptezeci de călugări, David le era tuturor de folos, făcându-se pildă pentru toți. Într-o zi, pe când David se afla în chilia lui, a fost trimis la el un înger, care i-a zis: «Davide, Domnul Dumnezeu ți-a iertat toate păcatele tale, iar de acum înainte vei fi făcător de minuni». Călugărul i-a răspuns îngerului: «Nu pot crede că într-un timp atât de scurt Dumnezeu mi-a iertat toate păcatele mele, care sunt mai grele decât nisipul mării». Îngerul i-a spus: «De vreme ce nu l-am cruțat pe preotul Zaharia, pentru că nu m-a crezut când i-am vestit că soția lui va naște un fiu, ci i-am legat limba, te voi cruța oare pe tine? Drept aceea de acum înainte nu vei mai putea vorbi deloc». Avva David i-a făcut metanie îngerului, zicând: «Pe când eram în lume și săvârșeam nelegiuri și vărsări de sânge vorbeam, iar acum, când vreau să Îi slujesc lui Dumnezeu și să-I înalț laude, vrei să-mi legi limba, ca să nu pot vorbi?». Atunci îngerul i-a răspuns: «Vei putea vorbi atât timp cât te vei ruga lui Dumnezeu, în afară de aceasta însă nu vei putea rosti nici măcar un singur cuvânt». Așa s-a și întâmplat, când se ruga David lui Dumnezeu, putea să grăiască, însă alte cuvinte nu au mai ieșit din gura lui, iar Dumnezeu a săvârșit prin el multe minuni»¹⁵².

¹⁵² **Ioan Moshu**, *Limonariu sau livada duhovnicească*, Alba-Iulia, 1991, pp. 136-137.

II Misiunea și scopul călugăriei

„Misiunea călugărilor este una singură: să-L laude neîncetat pe Dumnezeu și să se roage pentru lume și pentru iertarea păcatelor lor”¹⁵³, „iar scopul călugăriei - afirmă Sfântul Maxim Mărturisitorul - este să desfacă sufletul monahului de împătımirea și înlănțuirea de cele materiale și să-l întoarcă spre Dumnezeu”¹⁵⁴.

III Părintele duhovnicesc

„Nimeni să nu se încreadă în judecata proprie, mai ales la începuturile vieții sale călugărești, ci se cade să întrebe întotdeauna un povățuitor”¹⁵⁵, căci „neascultând cineva de un povățuitor iscusit nu-și dă seama de limitele puterilor sale, se supraapreciază și nu are cine îl face atent la scăderile și greșelile lui”¹⁵⁶. Monahii au nevoie de părinți duhovnicești ca să îi formeze, „pentru că numai cel ce a răbdat ispitele și le-a biruit poate învăța pe alții cum să biruie încercările ce le vin”¹⁵⁷. „Pentru călugării tineri este lucru primejdios și pierzător să-și aleagă un povățuitor după voia lor, căci aceștia conduc în prăpăstii și în locuri de pierzare, de aceea este mai bine să rabde pe lângă un învățător aspru până la sfârșit și să nu caute unul gata la pogorăminte și la slăbirea frâului”¹⁵⁸. „Părintele duhovnicesc să nu judece însă monahii întotdeauna numai după dreptate, ci să țină seama și de neputințele lor”¹⁵⁹. Avva Dorotei îi îndeamnă pe călugării bătrâni din mănăstiri: „De ești povățuitor al monahilor, îngrijește-te de ei cu asprimea inimii și cu dragostea îndurătoare. Învăță-i cu fapta și cu

¹⁵³ **Arhim. Ioanichie Bălan**, *Părintele Paisie Duhovnicul*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993, p. 41.

¹⁵⁴ **Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii**, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Vol. II, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1993, p. 245.

¹⁵⁵ **Filocalia...**, Vol. IX, p. 471.

¹⁵⁶ **Filocalia...**, Vol. VIII, p. 533, nota 923.

¹⁵⁷ **Filocalia...**, Vol. V, p. 423, nota 25.

¹⁵⁸ **Filocalia...**, Vol. IX, p. 132, nota 247.

¹⁵⁹ **Ibidem**, p. 450.

cuvântul cele ce trebuie făcute, dar cel mai mult cu fapta, pentru că pildele sunt mai lucrătoare”¹⁶⁰.

IV Starea călugărească este mare

„Un călugăr tânăr, cuprins de întristare, l-a întrebat pe un călugăr bătrân: «Ce să mă fac, părinte, pentru că sunt supărat de gândul că m-am lepădat prea tânăr de lume și cred că nu pot să mă mântuiesc». Bătrânul i-a răspuns: «Chiar de nu vom putea intra în rai, mai bine este pentru noi să murim în mănăstire, decât să ne întoarcem în lume»¹⁶¹. „Un monah intrat de curând în mănăstire nu a ajuns la cine știe ce viețuire înaltă, însă este pe o treaptă mai sus decât cea a viețuirii în lume”¹⁶².

Sfinții Părinți spun că „rușinea și necinstea călugărului care părăsește viața monahală este mare, chiar dacă ar ajunge împărat”¹⁶³, „deoarece călugăria este mai mare decât împărăția lumii acesteia”¹⁶⁴. Ioan Carpatul a afirmat că: „monahii sunt mai mari, mai străluciți și mai slăviți decât împărații, ca unii care petrec pururea împreună cu Dumnezeu”¹⁶⁵, „neexistând sub cer vreun cin mai frumos decât cel monahal”¹⁶⁶. Sfântul Isaac Sirul a spus și el că „viețuirea călugărească se ia la întrecere cu cea a îngerilor”¹⁶⁷, pentru că „idealul

¹⁶⁰ **Ibidem**, p. 639.

¹⁶¹ **Patericul**, Tipărit de Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Alba Iuliei, Alba-Iulia, 1999, p. 400.

¹⁶² **Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii**, Traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Vol. XI, Huși, 1990, p. 181, nota 224.

¹⁶³ **Ioan Moshu**, *Op. Cit.*, p. 147.

¹⁶⁴ **Diacon Gheorghe Băbuț**, *Pelerinul român*, Editura Pelerinul Român, Oradea, 1992, p. 104.

¹⁶⁵ **Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii**, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, vol. IV, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1994, p. 177.

¹⁶⁶ **Patericul...**, p. 265.

¹⁶⁷ **Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii**, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Vol. X, București, 1981, p. 385.

monahismului creștin este realizarea modului existenței îngerești în trupul omenesc”¹⁶⁸.

În cele ce urmează vom prezenta două exemple, din care vom înțelege cât de mare este înaintea lui Dumnezeu starea călugărească: Un monah din Tebaida le-a povestit altor călugări: „Eu sunt fiu de preot idolatru. Când eram copil, de multe ori îl vedeam pe tatăl meu mergând dimineța și seara la capiște, tămâind idolii și închinându-li-se. Odată am intrat eu după tatăl meu în capiște, fără să mă vadă. Acolo am văzut pe satana șezând ca un împărat pe tron și toți slujitorii lui erau adunați înaintea sa. Unul dintre draci a venit și i s-a închinat. Iar el l-a întrebat: «De unde vii și ce ai făcut?». Dracul i-a răspuns: «Am fost în cutare loc și am iscat ceartă, război mare și am provocat multă vărsare de sânge între oameni și am venit ca să-ți spun». Satana l-a întrebat: «În câte zile ai făcut aceasta?». Dracul a răspuns: «În treizeci de zile». Mâiniindu-se, satana i-a zis: «Numai atâta lucru mi-ai făcut în atâtea zile?». Și a poruncit să fie bătut. Apoi a venit altul de i s-a închinat, iar satana l-a întrebat: «De unde ai venit?». Acela i-a răspuns: «Am fost pe mare și am ridicat furtună asupra unei corăbii pline de oameni și s-au înecat toți și am venit ca să-ți spun». Satana l-a întrebat: «În câte zile ai făcut aceasta?». «În douăzeci de zile», i-a răspuns diavolul. Atunci satana i-a zis: «Pentru ce numai așa puțin lucru mi-ai făcut în atâtea zile?». Și a poruncit să fie bătut și acela. A venit un al treilea drac și i s-a închinat, iar satana l-a întrebat și pe el: «De unde ai venit?». Iar acela a răspuns: «În cetatea în care ne aflăm s-a făcut o nuntă și am iscat zarvă și ceartă mare între nuntași, între mire și mireasă și am făcut multă vărsare de sânge și am venit ca să-ți spun». Și l-a întrebat satana: «În câte zile ai făcut aceasta?» Și dracul a răspuns: «În cinci zile». Și a poruncit să-l bată și pe el, zicând: «Pentru ce mi-ai făcut numai atâta lucru în cinci zile?». După aceea a venit alt drac și i s-a închinat. Și l-a întrebat satana și pe acela: «Dar tu de unde ai venit?». Acela i-a răspuns: «Eu, stăpâne, timp de patruzeci de ani m-am luptat neîncetat cu un călugăr din pustie, iar în această noapte l-am făcut să cadă în desfrânare». Auzind aceasta, satana s-a ridicat și l-a sărutat și luând coroana de pe capul lui a așezat-o pe

¹⁶⁸ **Nichifor Crainic**, *Nostalgia Paradisului*, Editura Moldova, Iași, 1994, p. 269.

capul celuilalt și l-a pus pe un scaun aproape de al lui, zicând: «Cu adevărat, bun lucru și plăcut mi-ai făcut, vrednic ești de cinstea mea că ai reușit o izbândă ca aceasta». Iar călugărul care povestea a continuat: «Văzând eu acestea cu ochii mei și auzindu-le cu urechile mele, am cunoscut că cinul monahal este mare și lăsând lumea, am venit în pustie și m-am călugărit»¹⁶⁹. Un călugăr a plecat să ceară sfatul altuia. Când a ajuns la chilia acestuia, a bătut la ușă, dar nu a primit nici un răspuns. După o vreme a ieșit călugărul din chilie și l-a întrebat: „Aștepti de multă vreme?”, iar acela i-a răspuns că nu. Atunci cel care ieșise din chilie i-a spus că tocmai i se arătase Sfântul Împărat Constantin cel Mare, care i-a mărturisit cât de minunate sunt frumusețile raiului. Împăratul i-a făcut cunoscut faptul că cei mai plini de slavă de acolo sunt călugării cu viață curată, și i-a zis că dacă el ar fi știut din timpul vieții pământești ce răsplată îi așteaptă pe călugări în rai, cu siguranță ar fi renunțat la tron și s-ar fi călugărit.

„Pe cât de mari și de negrăit sunt bunătățile făgăduite de Dumnezeu monahilor, pe atât de mari trebuie să fie și ostenelele și luptele împreunate cu nădejde și credință pentru a le dobândi”¹⁷⁰.

V Virtuțile călugărești

1. Lepădarea de lume

„Pe când avva Arsenie viețuia în lume și se găsea în palatele împărătești, s-a rugat lui Dumnezeu, zicând: «Doamne, îndreptează-mă, ca să știu cum să mă mântuiesc?». Și a auzit el glas din cer, zicându-i: «Arsenie, fugi de lume și de oameni și te vei mântui»¹⁷¹. „Atașarea afectivă și pățimașă de lucrurile din lume este contrară firii omului, care este făcut să stea și să înainteze, prin spiritul său, în relația cu Dumnezeu, persoana și spiritul suprem. Omul nu este făcut pentru a se robi obiectelor, ci pentru a realiza prin ele o relație tot mai

¹⁶⁹ *Patericul...*, pp. 311-312.

¹⁷⁰ *Filocalia...*, Vol. V, p. 333.

¹⁷¹ *Patericul...*, p. 13.

intensă cu persoanele”¹⁷². Tocmai de aceea monahul se leapădă de lume, considerându-se mort pentru ea, căci așa cum a afirmat Sfântul Ioan Evanghelistul: „Lumea trece și pofta ei, dar cel ce face voia lui Dumnezeu rămâne în veac” (I Ioan 2,17). Sfântul Simeon Noul Teolog îi încurajează în acest sens pe călugări: „Dacă lumea și toate cele din lume trec, iar Dumnezeu este singur nestricăcios și nemuritor, bucurați-vă toți câți ați părăsit pentru El cele nestricăcioase”¹⁷³. Astfel „monahul trebuie să se simtă în această lume ca un călător străin”¹⁷⁴, „precum peștele pe uscat”¹⁷⁵, de aceea „cei ce vin la călugărie trebuie să renunțe la toate, să disprețuiască toate, ca să pună o temelie bună”¹⁷⁶. Sfântul Ioan Scărarul le spune și el călugărilor: „Este cea mai mare rușine ca, după ce am părăsit toate, după chemarea cu care Dumnezeu Însuși, iar nu un om ne-a chemat, să ne îngrijim de altceva care nu ne poate face nici un bine în ceasul morții”¹⁷⁷.

Vom relata două întâmplări din Pateric despre lepădarea călugărilor de lume: „La avva Arsenie a venit o dată un avocat, aducându-i testamentul unui om bogat, rudă a cuviosului, care de curând se mutase din această viață și îi lăsase acestuia drept moștenire o avere foarte mare. Călugărul a luat testamentul și a vrut să-l rupă. Văzând aceasta, avocatul l-a rugat să nu facă așa ceva, pentru a nu-i crea lui probleme. Atunci avva i-a spus: «Eu înaintea rudeniei mele am murit pentru lume» și a trimis testamentul înapoi, fără să-l accepte”¹⁷⁸. „Unui călugăr care viețuia într-o peșteră din pustie i s-a vestit de către rudeniile sale după trup că tatăl său este chinuit rău de o boală, iar sfârșitul îi este aproape, drept pentru care să vină să-și ia

¹⁷² **Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii**, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, Vol. VI, București, 1997, p. 209, nota 17.

¹⁷³ **Ibidem**, p. 22.

¹⁷⁴ **Nichifor Crainic**, *Sfințenia-împlinirea umanului*, Trinitas, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993, p. 40.

¹⁷⁵ **Arhim. Ilie Cleopa**, *Despre vise și vedenii*, Editura Bunavestire, Bacău, 1994, p. 63.

¹⁷⁶ **Filocalia...**, Vol. IX, p. 51.

¹⁷⁷ **Ibidem**, p. 61.

¹⁷⁸ **Patericul...**, pp. 18-19.

partea de moștenire. Auzind acestea, monahul a răspuns: «Eu înaintea tatălui meu am murit pentru lume, or mort pe viu nu moștenește» și nu a acceptat să primească nimic¹⁷⁹.

„Fuga de lume este greu de realizat astăzi în mod total, când aproape în toate regiunile lumii s-a extins populația. În zilele noastre s-ar putea realiza mai degrabă o fugă interioară de lume, mai bine-zis, de ceea ce este rău și pasional în ea, adică o menținere în curăția de gânduri, chiar la întâlnirea cu oamenii¹⁸⁰. Astfel „fuga de lume este considerată nu fuga exterioară de aceasta, ci detașarea de ceea ce este rău în ea¹⁸¹. Tocmai de aceea „călugărul este dator să se însingureze nu numai cu trupul, ci și cu sufletul de cele din afară¹⁸². Avva Dorotei le spune călugărilor în acest sens: „Precum ne-am lepădat de lume și de lucrurile din ea, așa trebuie să ne lepădăm și de împătımirea față de lucrurile din ea¹⁸³. „Avva Ioan din Cilicia zice și el: «Fiilor, precum am fugit de lume, să fugim și de poftele trupului»¹⁸⁴. „Cel ce s-a lepădat de lucruri, de pildă de femeie și de bani și de celelalte, a făcut pe omul din afară monah; dar încă nu și pe cel dinlăuntru. Iar cel ce s-a lepădat și de înțeleșurile pătimășe ale acestora l-a făcut și pe omul dinlăuntru, care este mintea. Pe omul din afară îl poate face cineva ușor monah, numai să vrea. Dar nu mică este lupta care se cere pentru a face pe omul dinlăuntru monah¹⁸⁵. De aceea Talasie Libianul îi îndeamnă pe călugări: „Străduiți-vă să faceți monah nu numai pe omul din afară, ci și pe omul dinlăuntru, izbăvind-l de patimi¹⁸⁶.

„Întotdeauna călugării au fugit de lume ca de o piedică în calea desăvârșirii¹⁸⁷. „Niciodată ei nu au fugit de lume pentru că o

¹⁷⁹ **Ibidem**, p. 130.

¹⁸⁰ **Filocalia...**, Vol. VI, p. 16.

¹⁸¹ **Ibidem**, p. 233, nota 67.

¹⁸² **Filocalia sfințelor nevoințe ale desăvârșirii**, Traducere din grecește, introduceri și note de Dumitru Stăniloae, membru de onoare al Academiei Române, Editura Humanitas, Vol. VII, București, 1999, p. 49, nota 9.

¹⁸³ **Filocalia...**, Vol. IX, p. 489.

¹⁸⁴ **Patericul sinaitic**, Editura DEISIS, Sibiu, 1995, p. 116.

¹⁸⁵ **Filocalia...**, Vol. II, p. 133.

¹⁸⁶ **Filocalia...**, Vol. IV, p. 34.

¹⁸⁷ **Filocalia...**, Vol. V, p. 47.

condamnav, ci pentru a fi liberi să-I slujească lui Dumnezeu și să-I urmeze lui Hristos”¹⁸⁸.

„A se lepăda cineva de lume și a nu pofti ceva din plăcerile și dulcelele acesteia nu este totuna cu a dori bunătățile veșnice și cerești, pentru că cele dintâi le disprețuiesc mulți, dar de cele de al doilea puțini oameni se îngrijesc”¹⁸⁹. Drept aceea pe lângă lepădarea de lume monahii sunt datori să-L iubească din inimă pe Dumnezeu și să împlinească poruncile Lui, pentru că numai așa se vor putea bucura de bunătățile împărăției cerurilor.

2 Sărăcia de bună voie

Unul dintre cele trei voturi monahale este sărăcia de bună voie, pentru că așa cum mărturisește un părinte al Bisericii, „«a fi» nu trebuie să se lase strâmtorat și împiedicat de «a avea»”¹⁹⁰, pentru că „cel ce de bună voie nu mai are nimic nu mai este robul lumii, ci este mai presus de ea”¹⁹¹, iar „sărăcia de bună voie este cu mult mai bună decât milostenia”¹⁹². „Sărac cu adevărat însă este cel ce s-a lepădat de toate averile și nu mai are nimic pe pământ în afară de trup; iar de acesta nu-l mai leagă nici o afecțiune, ci toată grija de sine a încredințat-o lui Dumnezeu și creștinilor evlavioși”¹⁹³. „Sfântul Vasile cel Mare i-a zis unui senator care se lepădase fără hotărâre de lume și mai ținea ceva bani ai săi: «Și pe senator l-ai pierdut și nici pe monah nu l-ai făcut». Trebuie așadar să tăiem cu toată sârguința din suflet rădăcina tuturor răutăților, care este iubirea de argint, știut fiind că de rămâne rădăcina, lesne cresc ramurile”¹⁹⁴. Călugării iubitori de argint au de dus o luptă foarte grea. Vom relata în acest sens o întâmplare

¹⁸⁸ **Arhiereu Prof. Univ. Dr. Irineu Slătineanu**, *Experiențe mistice la părinții Orientali*, vol. I, Editura Universitaria, Craiova, 2002, p. 45.

¹⁸⁹ **Filocalia**..., Vol. VI, pp. 44-45.

¹⁹⁰ **Filocalia**..., Vol. V, p. 406, nota 21.

¹⁹¹ **Filocalia**..., Vol. X, p. 133, nota 133.

¹⁹² **Filocalia**..., Vol. V, p. 60.

¹⁹³ **Filocalia**..., Vol. II, p. 99.

¹⁹⁴ **Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii**, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Vol. I, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1992, p. 129.

din Pateric: „Un tânăr și-a împărțit averile săracilor, ținând o mică parte și pentru sine și s-a dus în pustie să se călugărească. Avva Antonie, care a aflat ceea ce făcuse tânărul, i-a spus: «De voiești să te faci monah, du-te în primul sat și cumpără niște carne, pe care să o atârni în jurul trupului tău dezgolit, și așa vino până la mănăstire». Împlinind cuvântul bătrânului, în timp ce tânărul umbla pe drum, câinii i-au sfâșiat trupul. Ajungând la avva Antonie, acesta i-a zis: «Cei ce se leapădă de lume, dar voiesc să aibă bani, sunt luptați de diavol așa cum ai fost tu hăituit de câini»¹⁹⁵. Vom prezenta și două exemple de călugări care au iubit cu adevărat sărăcia: „Sfântul Efrem Sirul a trăit într-o peșteră și a fost atât de sărac, încât nu a avut nici măcar toiaș sau traistă”¹⁹⁶. „În Lavra Turnurilor locuia un călugăr bătrân, care cu toate că era foarte sărac, avea totuși darul milosteniei. Într-o zi a venit la acesta un om sărac, cerându-i pomană. Bătrânul nu avea decât o singură pâine, pe care i-a oferit-o cerșetorului. Acesta însă i-a spus: «Părinte, eu nu de pâine am nevoie, ci de o cămașă». Auzind aceste cuvinte, bătrânul l-a luat de mână pe omul cel sărac și l-a dus în chilia lui. Când acesta a văzut că nu găsește acolo nici o haină, singura cămașă a călugărului fiind cea de pe el, s-a minunat de sufletul lui plin de virtute și, dezlegându-și traista de la gât, a deșertat în mijlocul chiliei tot ce avea în ea, zicând: «Părinte, primește acestea de la mine, căci eu voi găsi în altă parte ceea ce caut»¹⁹⁷.

Un părinte al Bisericii ne îndeamnă: „Dacă ți-a furat cineva ceva, socotește că ai făcut milostenie cu cele furate”¹⁹⁸, iar Dumnezeu va primi ca atare gândul tău și paguba ta. În cele ce urmează vom prezenta mai multe exemple de călugări jefuiți de hoți, care au dovedit cu prisosință că nu erau deloc legați de bunurile materiale pe care le dețineau: „Avva Zosima povestește: «Cum ședeam în chilie, am auzit pe cineva că bate la ușă. Deschizând, am văzut că erau niște hoți. I-am primit cu blândețe și aprinzând o lumânare, am început să le arăt ce aveam în chilie, spunându-le că nu voi ascunde nimic de ei». Hoții m-

¹⁹⁵ *Patericul...*, pp. 9-10.

¹⁹⁶ *Nichifor Crainic, Sfîințenia...*, p. 39.

¹⁹⁷ *Ioan Moshu, Op. Cit.*, p. 34.

¹⁹⁸ *Diacon Gheorghe Băbuș, Op. Cit.*, p. 68.

au întrebat dacă am aur. Le-am răspuns: «Da, am trei monede de aur» și am deschis vasul cu banii înaintea lor, iar ei luându-mi cele trei monede și toate lucrurile din chilie, au plecat în pace¹⁹⁹. „La un călugăr au intrat hoții și i-au spus: «Am venit să luăm tot ce ai în chilie». «Luați, fiilor, tot ce vedeți», le-a spus el. După ce au golit chilia, au plecat, uitând să ia o pungă care era atârnată într-un colț. Bătrânul a luat punga și a alergat în urma lor, zicându-le: «Luați, fiilor, punga pe care ați uitat-o în chilie!». Mirați de sufletul curat al călugărului, hoții i-au înapoiat tot ceea ce luaseră din chilie și s-au căit, spunând unul către altul: «Cu adevărat călugărul acesta este omul lui Dumnezeu»²⁰⁰. „În chilia avvei Theodor au năvălit trei hoți, iar în timp ce doi dintre ei îl țineau pe călugăr, al treilea a început să care tot ce găsea. După ce hoțul a scos mai multe obiecte, voia să ia vasul cu care avva mergea la biserică. Călugărul i-a spus să lase vasul la locul lui, însă hoțul nu voia să-i dea ascultare. Atunci smucindu-se cu putere din mâinile celor doi hoți care îl țineau, avva i-a trântit la pământ. Văzând aceasta, hoții s-au înfricoșat, însă monahul le-a spus: «Nu vă temeți, pentru că nu vreau să vă fac nici un rău, împărțiți toate lucrurile din chilie în patru părți și luați trei, iar mie lăsați-mi o parte» și așa au făcut, iar călugărul a păstrat pentru sine vasul cu care mergea la biserică»²⁰¹. „În timp ce avva Macarie lipsea din schit, un hoț a intrat la el, iar când călugărul s-a întors, l-a găsit pe acesta încărcându-și cămila cu vasele lui. Macarie a început să încarce împreună cu hoțul cămila, iar după ce au pus pe ea toate vasele, tâlharul a început să-și bată animalul, pentru că acesta nu voia să se ridice și să plece. Văzând Macarie aceasta, a intrat în chilie, unde a văzut o daltă mică. Luând-o, a pus-o pe cămilă, zicând hoțului: «Frate, aceasta aștepta cămila» și lovind animalul cu piciorul, i-a zis: «Ridică-te!». Cămila s-a ridicat îndată și a mers un pic pentru cuvântul călugărului, dar s-a așezat din nou jos și nu a vrut să se mai ridice până nu au descărcat toate vasele și abia apoi a vrut să plece din loc»²⁰².

¹⁹⁹ *Patericul...*, p. 86.

²⁰⁰ **Ioan Moshu**, *Op. Cit.*, p. 208.

²⁰¹ *Patericul...*, p. 96.

²⁰² *Ibidem*, p. 149.

3 Ascultarea de bună voie

„Tot cel ce-și împlinește voia proprie nu se deosebește cu nimic de animale, pentru că acestea când flămânzesc mănâncă, atunci când însetează se adapă, iar când le este somn se culcă”²⁰³, pe când cel ce stă „în ascultare de un părinte duhovnicesc dobândește o mare tărie, ascultarea fiind izvorul tăriei pentru biruirea tuturor patimilor și cultivarea virtuților”²⁰⁴.

„Călugării sunt datori să prețuiască mai mult ascultarea decât nevoința, pentru că cea din urmă ne învață mândria, pe când cea dintâi smerenia”²⁰⁵, pentru că „ascultarea este începutul smereniei”²⁰⁶.

„Ascultarea este mai mare decât viețuirea în pustnicie pentru că nu este pândită de mândrie, iar cel ce stă sub ascultare s-a obișnuit să atârne întotdeauna de sfatul părintelui său duhovnicesc și, prin el, de Dumnezeu”²⁰⁷, iar „cel ce șade în ascultare de părintele său duhovnicesc are mai multă plată decât cel ce petrece singur în pustie”²⁰⁸.

În cele ce urmează vom prezenta importanța ascultării față de celelalte virtuți: „La avva Pamvo au venit patru pustnici și fiecare dintre ei i-a spus fapta bună a celorlalți, când aceștia nu erau de față, întrebându-l care dintre ele este mai mare. Unul postea mult, cel de-al doilea trăia în mare sărăcie, al treilea dobândise multă iubire, iar cel de-al patrulea de douăzeci și doi de ani viețuia sub ascultarea unui călugăr bătrân. Avva Pamvo le-a răspuns: «Vă spun vouă că ascultarea este cea mai mare dintre toate faptele, pentru că fiecare dintre voi ați dobândit fapta bună pe care ați dorit-o, însă cel cu ascultarea, tăindu-și voia proprie, a împlinit voia altuia»”²⁰⁹.

²⁰³ **Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii**, Traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Editura Harisma, Vol. XII, București, 1991, p. 275.

²⁰⁴ **Filocalia...**, Vol. IX, p. 111, nota 189.

²⁰⁵ **Ibidem**, p. 131, nota 242.

²⁰⁶ **Ibidem**, p. 113, nota 196.

²⁰⁷ **Ibidem**, p. 230, nota 477.

²⁰⁸ **Patericul...**, p. 222.

²⁰⁹ **Ibidem...**, p. 207.

„Ascultarea este bunul cel dintâi în toate virtuțile, fiindcă nimicește părerea de sine și naște în noi smerita cugetare. De aceea, celor ce stăruie în ea cu bucurie, li se face intrare și ușă spre dragostea lui Hristos. Pe aceasta nesocotind-o Adam, s-a rostogolit în adâncul iadului; și pe aceasta iubind-o Hristos, în scopul mântuirii, a ascultat până la cruce și moarte de Părintele Său”²¹⁰. De aceea „ascultarea trebuie să-i fie odor scump călugărului, pentru că cel ce o dobândește va fi ascultat și cu îndrăzneală va sta înaintea lui Hristos Cel răstignit, căci Domnul S-a făcut ascultător până la moarte”²¹¹, iar „precum Adam neascultând a căzut în moarte, iar Mântuitorul ascultând a omorât moartea”²¹², tot așa călugărul care viețuiește în ascultare desăvârșită omoară toate patimile și cultivă virtuțile care îi găsesc loc în împărăția lui Dumnezeu.

În Pateric avem relatat un exemplu impresionant de ascultare: „Un tânăr s-a dus la un schit să se călugărească și a fost primit ca ucenic de către un călugăr bătrân. Într-o zi bătrânul a luat un lemn uscat, l-a pus în pământ și i-a zis ucenicului: «Să stropești în fiecare zi acest lemn cu un ulcior de apă, până când va rodi». Râul de unde luau călugării apă însă era departe de schit, încât fratele pleca după apă de cu seara și se întorcea abia dimineața. După trei ani însă, în care fratele a udat lemnul în fiecare zi, acesta a înverzit, a înflorit și a rodit, iar bătrânul luând rodul lui, l-a dus la biserică și le-a zis celorlalți călugări: «Veniți părinților să mâncați din rodul ascultării»”²¹³.

Simeon Evlaviosul se adresează celui care îmbrățișează viața monahală: „Trebuie să ai toată supunerea față de starețul tău și să împlinești fără deosebire cele poruncite de el până la moarte, chiar dacă îți par cu neputință. Prin aceasta urmezi Celui ce S-a făcut ascultător până la moartea pe cruce. Dar nu numai față de stareț să fii supus și ascultător, ci și față de întreaga obște a fraților. Când primești o ascultare, să nu fii nesupus în ceva. Și dacă ceea ce ți se poruncește este peste puterile tale, făcând metanie, cere scutire de aceasta, iar

²¹⁰ *Filocalia...*, Vol. I, p. 407.

²¹¹ *Patericul...*, p. 250.

²¹² *Filocalia...*, Vol. IV, p. 45.

²¹³ *Patericul...*, p. 102.

dacă cererea ta este respinsă, silește-te să o împlinești, gândind că «împărăția cerurilor se ia prin străduință și cei ce se silesc pun mâna pe ea» (Matei 11,12)²¹⁴, pentru că „este cu adevărat mare înaintea lui Dumnezeu cel ce împlinește tot ceea ce poate; dar este și mai mare în ochii Săi cel care, cu sentimente de sinceră umilință, se trudește să facă mai mult decât poate”²¹⁵. Avva Dorotei îl sfătuiește și el pe monahul începător: „Silește-te la toate și taie-ți voia, căci deprinzându-te, prin harul lui Dumnezeu, prin obișnuință, să-ți tai voia, vei ajunge să o faci fără să te forțezi și fără să te necăjești, ca și când ți-ai împlini întotdeauna voia ta, căci nu vei mai voi să se facă lucrurile precum voiești, ci le vei voi așa cum se fac”²¹⁶.

4 Fecioria

„După părerea Sfântului Maxim Mărturisitorul, ca și a altor Sfinți Părinți, oamenii nu erau destinați să se înmulțească prin «naștere», ci pe altă cale. Din acest punct de vedere înțelegem caracterul natural al căsătoriei în raport cu existența pământească a firii și caracterul natural al fecioriei în raport cu existența eternă la care este chemată firea. Astfel, căsătoria este naturală, dar se potrivește numai unei faze trecătoare a firii”²¹⁷.

Fecioria este o virtute foarte apreciată de Sfinții Părinți, pe care au dezbătut-o în mai multe tratate. În cele ce urmează vom prezenta atitudinea cu totul deosebită a unui călugăr din Pateric în lupta cu diavolul desfrânării, pentru a-și păzi fecioria: „Un sihastru vestit din părțile Egiptului viețuia singur într-o chilie din pustie, iar din lucrarea diavolului o femeie nerușinată auzind despre el, le-a zis unor tineri: «Cât îmi veți plăti dacă voi strica lucrarea monahului cel vestit?». Tinerii s-au învoit să-i dea femeii câți bani le va cere, iar seara aceasta s-a dus la chilia călugărului, prefăcându-se că s-a rătăcit

²¹⁴ *Filocalia...*, Vol. VI, p. 100.

²¹⁵ *Nichifor Crainic, Sfințenia...*, p. 139.

²¹⁶ *Filocalia...*, Vol. IX, p. 641.

²¹⁷ *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, vol. III, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1994, p. 471, notele 91 și 92.

și a bătut la ușă. Ieșind și văzând-o, monahul s-a tulburat și a întrebat-o: «Cum ai ajuns aici?». Plângând, femeia i-a răspuns: «M-am rătăcit și am ajuns aici. Te rog ai milă de mine, primește-mă peste noapte în chilie și nu îngădui să fiu mâncată de fiare». Făcându-i-se milă de ea, călugărul a primit-o în chilia sa, dar în timpul nopții diavolul a început să-i semene în minte gânduri de desfrânare. Cunoscând războiul vrăjmașului, sihastrul și-a zis în gând: «Meșteșugurile vrăjmașului sunt întuneric, iar Fiul lui Dumnezeu este lumină» și ridicându-se, și-a aprins candelă. Pentru că pofta păcatului continua să crească, monahul și-a zis întru sine: «Cei ce păcătuiesc vor ajunge să sufere chinurile iadului, deci caută să vezi dacă poți suferi focul cel veșnic». Și băgându-și un deget în flacăra de la candelă, nu l-a scos de acolo până nu i-a ars tot, căci din pricina poftelor care îi mistuia trupul nu a simțit durerea. După ce i-a ars primul deget, l-a băgat în flăcără și pe al doilea, apoi pe al treilea, încât până dimineață și-a ars toate degetele de la mâini. Văzând ce s-a întâmplat, femeia a încremenit de frică. Făcându-se dimineață, tinerii care se înțeleseseră cu femeia au venit la sihastru, care era afară din chilie și l-au întrebat: «Nu cumva aseară a venit o femeie la chilia ta?». Monahul le-a răspuns: «Ba da, a venit și doarme în chilie». Intrând, tinerii au găsit femeia moartă și i-au vestit călugărului acest lucru. Atunci arătându-le mâinile, monahul le-a povestit ce s-a întâmplat și zicând: «Scrie-se, să nu răsplătești răul cu rău, să ne rugăm dar lui Dumnezeu ca femeia să învieze. Și rugându-se, femeia a înviat și plecând de la călugăr, s-a înțelepțit»²¹⁸.

5 Statornicia în mănăstire

Pe lângă cele trei voturi monahale existente astăzi: ascultarea necondiționată, sărăcia de bună voie și fecioria, în vechime exista și statornicia în aceeași mănăstire, căci „precum pomul care se răsădește de mai multe ori nu poate să facă roade, așa și monahul care se mută din loc în loc, nu poate săvârși vreo faptă bună”²¹⁹ și „precum din ouăle părăsite nu pot ieși pui, tot așa și sufletul călugărului care se

²¹⁸ *Patericul...*, pp. 328-329.

²¹⁹ *Ibidem*, p. 443.

strămută din loc în loc este lipsit de rod”²²⁰. Sfinții Părinți îi îndeamnă pe călugări: „De ți se va întâmpla ispită în locul în care stai, să nu lași locul în vremea ispitei, ci rabdă până va trece ispita, iar de nu, oriunde vei merge vei afla înaintea ta lucrul de care fugi”²²¹.

6 Privegherea

„Somnul mult este un soț nedrept pentru că el răpește jumătate din viața celui leneș, dacă nu și mai mult”²²². „Odihna obișnuiește să vatăme mai ales pe călugării tineri și sănătoși”²²³, căci „monahul somnoros este soțul desfrânării, pe când cel care priveghează este dușmanul ei”²²⁴. „Pentru monahi trândăvia este maica relelor, căci le fură bunătațile pe care le au și îi împiedică să le agonisească pe cele pe care nu le au”²²⁵. Astfel, „de somn trebuie să se împărtășească monahul numai atât cât să nu își vatăme firea minții cu privegherea”²²⁶, iar „odihna pentru călugări să fie după trebuință, ca o doctorie a slăbiciunii, ca nu cumva luând-o ca prilej, să slăbească încordarea”²²⁷.

Sfântul Isaac Sirul mărturisește: „Să nu socotești, o, omule, că în toată lucrarea monahilor este vreo lucrare mai mare decât privegherea de noapte. Cu adevărat ea este cea mai mare și cea mai de trebuință celui ce se înfrânează”²²⁸, pentru că „prin rugăciunea curată de toată noaptea călugărul se face deopotrivă cu îngerii”²²⁹.

²²⁰ *Filocalia...*, Vol. IX, p. 119, nota 214.

²²¹ *Patericul...*, p. 443.

²²² *Filocalia...*, Vol. IX, p. 262.

²²³ *Filocalia...*, Vol. V, p. 124.

²²⁴ *Filocalia...*, Vol. IX, p. 261.

²²⁵ *Ibidem*, p. 390, nota 854.

²²⁶ *Patericul sinaitic...*, p. 119.

²²⁷ *Filocalia...*, Vol. V, p. 124.

²²⁸ *Filocalia...*, Vol. X, p. 156.

²²⁹ *Filocalia...*, Vol. VIII, p. 639.

7 Postul

„Postul este frâu călugărului asupra păcatului, iar cel ce îl leapădă se află cal turbat după partea femeiască”²³⁰. Postul este de la mâncare, dar și de la băutură, deci inclusiv de la apă, pentru că „orice fel de hrană umple pânțele naște sămânța desfrânării, iar nu numai aburii vinului fac mintea să se moleșească ci și săturarea de apă, precum și prisosul a orice fel de hrană o moleșesc și o fac somnoroasă”²³¹. De aceea, „călugărul care vrea să sporească duhovnicește, să nu se gândească nici la săturarea de apă, pentru că puținătatea apei ajută la sporirea cumpătării”²³², iar „setea este mai bună decât toate faptele trupești”²³³. Postul extern, abținerea de la alimente și chiar apă, trebuie completat însă cu postul intern, ferirea de păcat și cultivarea virtuților.

8 Munca

Sfântul Vasile cel Mare a statornicit ca regulă pentru monahi rugăciunea și munca, de la el rămânând îndemnul: „Roagă-te și muncește!”, pentru că atunci „când cineva stă fără lucru, se ocupă cu gândurile care îi vin în minte, iar când lucrează, nu găsește timp să le primească”²³⁴. Astfel „toți monahii sunt datori să lucreze, fiecare la munca potrivită aptitudinilor sale”²³⁵. Pe lângă faptul că munca nu le dă timp monahilor să accepte gândurile deșarte care le vin în minte, prin aceasta ei își procură cele necesare traiului. Vom relata o istorioară din literatura duhovnicească în acest sens: „La avva Siluan din Muntele Sinai a venit un frate și văzându-i pe călugări că muncesc, i-a zis bătrânului: «Nu lucrați pentru mâncarea cea pieritoare, căci Maria partea cea bună și-a ales» (Luca 10,42). Bătrânul i-a spus atunci ucenicului său: «Zaharie, dă-i părintelui o

²³⁰ *Patericul...*, p. 250.

²³¹ *Filocalia...*, Vol. I, p. 118.

²³² *Ibidem*, p. 371.

²³³ *Filocalia...*, Vol. V, p. 51.

²³⁴ *Filocalia...*, Vol. XI, p. 225.

²³⁵ *Comorile Pustiei 3 Cuvioși Părinți Egipteni, Avva Ioan Colov, Avva Ammona, Avva Zosima*, Editura Anastasia, 1995, pp. 36-37.

carte și du-l într-o chilie». Când a venit ceasul al nouălea, părintele a luat seama la ușă, dacă nu vine cineva să-l cheme la masă. Dar pentru că aceasta nu s-a întâmplat, a ieșit din chilie și s-a dus la bătrân, spunându-i: «Avvo, astăzi părinții nu mănâncă». Bătrânul i-a răspuns: «Ba da». Atunci monahul a întrebat: «Dar pe mine de ce nu m-a chemat nimeni la masă?». Bătrânul i-a răspuns: «Pentru că tu ești om duhovnicesc și nu ai nevoie de mâncarea aceasta, noi însă, fiind trupești, vrem să mâncăm și pentru aceea muncim. Dar tu partea cea bună ți-ai ales, citind și rugându-te toată ziua, și nu vrei să mănânci hrană trupească». Auzind acestea, părintele a făcut metanie, zicând: «Iartă-mă avvo». Bătrânul i-a spus: «Negreșit și Maria are nevoie de Marta, căci prin Marta se laudă și Maria»²³⁶.

9 Lectura

Când au nițel răgaz, monahii au îndatorirea de a „citi Sfânta Scriptură, pentru că lecturarea ei este mare întărire în ferirea de păcat”²³⁷. „Citirea Sfintei Scripturi, a învățaturii și a vieții Sfinților Părinți ai Bisericii îi învață pe monahi cum să biruiască patimile și să dobândească virtuțile, umplându-le mintea cu cuvintele Duhului Sfânt și ajutându-i să uite cuvintele necuviincioase pe care le-au auzit în afara chiliei”²³⁸.

10 Răbdarea

„Monahul trebuie să aibă răbdare în toate cele ce vin asupra lui; pe care Dumnezeu le îngăduie spre învățarea, cercarea și cunoașterea slăbiciunii sale. Drept aceea călugărul să nu se facă îndrăzneț și să nu-și piardă nădejdea, orice rău sau orice bine i s-ar întâmpla”²³⁹, pentru că așa cum a afirmat Domnul Hristos: „Cel ce va răbda până la sfârșit, acela se va mântui” (Matei 10,22), căci „răbdarea este piatră neclintită în fața vânturilor și a valurilor vieții și cel ce o are

²³⁶ *Patericul sinaitic...*, p. 187.

²³⁷ *Patericul...*, p. 69.

²³⁸ *Filocalia...*, Vol. V, p. 52.

²³⁹ *Ibidem*, p. 53.

nu slăbește și nu se întoarce înapoi în vremea revărsării lor”²⁴⁰, „iar răbdarea este îmbinarea tuturor virtuților și nici o virtute nu stă fără ea”²⁴¹. Sfântul Simeon Noul Teolog recomandă monahilor: „Să nu vrei să te ridici împotriva starețului tău, chiar dacă-l vezi desfrânând sau beat, chiar dacă ți se pare că conduce rău treburile mănăstirii și chiar dacă ești necinstit de el și supus la multe necazuri”²⁴².

11 Smerenia

O altă virtute pe care trebuie să o cultive monahii este smerenia, pe care Sfinții Părinți o consideră drept „cununa de pietre scumpe a călugărului”²⁴³. Vom da două exemple din Pateric, din care constatăm puterea smereniei: „Câțiva filosofi s-au hotărât să pună la încercare niște monahi. Trecând un călugăr pe lângă ei, aceștia i-au spus: «Călugărule, vino încoace!», dar acela supărându-se, i-a certat. A trecut apoi alt monah prin preajma lor, iar filosofii i-au spus: «Călugăr bătrân și rău ce ești, vino la noi!». Iar el s-a dus la ei. Atunci unul dintre filosofi l-a lovit peste un obraz, iar el a întors și pe celălalt. Filosofii îndată s-au ridicat și i s-au închinat, zicând: «Iată, acesta este cu adevărat călugăr»”²⁴⁴. „Un monah a petrecut șaptezeci de săptămâni mâncând o singură dată pe săptămână și rugându-se fierbinte lui Dumnezeu ca să-i lămurească înțelesul unui text din Sfânta Scriptură, însă Dumnezeu nu i l-a descoperit. Atunci monahul și-a zis în sine: «Deși am făcut atâta osteneală nu am câștigat nimic, așa că voi merge la călugărul care locuiește în apropiere și-l voi întreba pe el ce mă frământă». După ce și-a încuiat chilia să plece, Dumnezeu a trimis un înger la el, care i-a spus: «Șaptezeci de săptămâni ai postit și te-ai rugat lui Dumnezeu fără folos, însă când te-ai smerit să întrebi pe altcineva ceea ce te frământa, Dumnezeu m-a trimis să-ți lămuresc textul din Sfânta Scriptură»”²⁴⁵.

²⁴⁰ **Ibidem**, p. 211.

²⁴¹ **Ibidem**, p. 208.

²⁴² *Patericul sinaitic...*, p. 126 nota 281.

²⁴³ *Patericul...*, p. 350.

²⁴⁴ **Ibidem**, pp. 264-265.

²⁴⁵ **Ibidem**, p. 365.

12 Iubirea

„Lepădarea de avere și de lume, privegherile, posturile, citirea Scripturilor și celelalte fapte bune ale călugărilor nu sunt desăvârșirea însăși, ci numai uneltele desăvârșirii, căci nu în acestea constă desăvârșirea, ci cu acestea se câștigă. Deci în zadar ne lăudăm cu sărăcia, cu privegherea, cu postul și cu citirea Scripturilor, dacă nu am dobândit dragoste către Dumnezeu și către aproapele, căci cel ce a dobândit dragostea, are pe Dumnezeu în sine și mintea lui de-a pururi este la Dumnezeu”²⁴⁶.

VI Nevoințele monahale trebuie făcute cu măsură

„Podoaba oricărui lucru este măsura, căci fără măsură chiar și cele socotite bune se fac spre pagubă”²⁴⁷. „Toate trecerile peste măsură sunt vătămătoare, atât întinderea peste măsură a postului, cât și îmbuibarea pântecelui; atât privegherea peste măsură, cât și săturarea de somn. Am cunoscut pe unii - spune Sfântul Ioan Casian - care nu au fost biruiți de îmbuibarea pântecelui, dar au fost doborâți de postirea cea peste măsură și pe urmă s-au rostogolit spre patima îmbuibării pântecelui”²⁴⁸. Avva Mateo ne îndeamnă în acest sens: „Voiesc o lucrare ușoară și statornică, decât una grea la început și care se curmă repede”²⁴⁹, pentru că „mai bună este sporirea înainte câte puțin”²⁵⁰.

„Vrăjmașul obișnuiește ca atunci când nu poate împiedica de la nevoință pe un monah, să-l îndemne la cele peste măsură, ca prin aceasta să-l cufunde în groapa mândriei”²⁵¹. „Dar noi să nu ignorăm planurile lui, știind că toate sunt bune la vreme și cu măsură, și iarăși că toate cele fără măsură și la vreme nepotrivită sunt vătămătoare”²⁵². Vom relata în această privință o întâmplare din Pateric: „Un călugăr se nevoia pentru mântuire, păzindu-și pravila și rânduiala lui. Vrăjmașul

²⁴⁶ *Filocalia*..., Vol. I, p. 149.

²⁴⁷ *Filocalia*..., Vol. X, p. 31.

²⁴⁸ *Filocalia*..., Vol. I, pp. 164-165.

²⁴⁹ *Patericul sinaitic*..., p. 139.

²⁵⁰ *Filocalia*..., Vol. V, p. 420, nota 319.

²⁵¹ *Patericul*..., p. 473.

²⁵² *Filocalia*..., Vol. IV, p. 225.

voind să-l amăgească și să-l înșele, într-o noapte când fratele s-a culcat, a luat înfățișarea unui înger luminat și mergând la el, l-a deșteptat, zicând: «Scoală-te robul lui Dumnezeu, la rugăciunea și pravila ta!». Fratele deșteptându-se din somn, l-a văzut pe diavol că strălucea luminat, dar acesta s-a făcut îndată nevăzut. Sculându-se fratele, s-a apucat de rugăciune și de pravila lui obișnuită, socotind că cel ce l-a deșteptat este îngerul lui Dumnezeu. A doua noapte când s-a culcat fratele și abia a adormit, iarăși a venit vicleanul și l-a deșteptat, zicând: «Scoală-te robul lui Dumnezeu, la rugăciunea și pravila ta!». Și așa i-a făcut vrăjmașul în multe nopți, cum adormea călugărul, venea și-l deștepta. Odată s-a dus fratele la un călugăr bătrân și i-a zis: «Părinte, de o vreme încoace, în fiecare noapte când mă culc și adorm, îndată vine un înger și mă deșteaptă la rugăciune». L-a întrebat bătrânul: «Dar în ce chip vine la tine îngerul și cum te deșteaptă?» Fratele i-a răspuns: «După ce mă culc și adorm, îndată vine la mine îngerul strălucind luminat și mă deșteaptă, zicând: scoală-te robul lui Dumnezeu, la rugăciunea și pravila ta! Iar eu deșteptându-mă și deschizând ochii, îl văd pe dânsul strălucind luminat, dar îndată fuge și se face nevăzut. Așa îmi face în fiecare noapte și nu mă lasă să dorm câtuși de puțin». I-a zis bătrânul: «Fiule, acela nu este un înger care-ți dorește binele și mântuirea, ci este vicleanul diavol, care îți dorește pieirea și vrea să te amăgească până vei dobândi mare încredere în el, apoi te va înșela și te va pierde, precum i-a pierdut și pe mulți alții. Deci, tu, fiule, nu-l asculta, ci când va mai veni la tine să te deștepte, spune-i așa: când îmi va veni vremea de sculat, mă voi scula și fără de tine, iar pe tine nu te ascult și nici nu te voi asculta». Primind acest sfat de la călugărul cel bătrân, fratele s-a dus la chilia sa. Iar dacă a venit noaptea și fratele s-a culcat, îndată ce a adormit, a și venit vicleanul la dânsul și l-a deșteptat, după cum se obișnuise, zicând: «Scoală-te robul lui Dumnezeu, la rugăciunea și pravila ta!». Iar fratele i-a răspuns după cum îl învățase bătrânul: «Când îmi va veni vremea de sculat, mă voi scula fără deșteptarea ta, iar pe tine nu te ascult, nici nu te voi asculta». Auzind acestea, vicleanul a oftat, zicând: «O, călugăr nebun, fără de minte și blestemat, ai mers la bătrânul cel rău și mincinos și te-a înșelat. La acel bătrân s-a dus ieri

un frate și l-a rugat foarte mult ca să-i facă un bine, să-l împrumute cu un galben, fiindu-i de mare trebuință, dar bătrânul n-a vrut să-l împrumute, ci a mințit zicând că nu are, deși avea un galben. Deci, din aceasta să știi că acela este un bătrân rău și mincinos și te-a înșelat pentru că ești prost și fără de minte». Zicând acestea, vicleanul s-a făcut nevăzut. După ce s-a făcut ziuă, fratele s-a dus din nou la bătrân și i-a mărturisit că i-a zis vicleanului diavol precum l-a învățat și ce i-a răspuns lui vicleanul și cum i-a spus că un frate a venit de l-a rugat să-i facă bine, să-l împrumute cu un galben și nu l-a împrumutat, zicând că nu are, deși avea un galben. L-a întrebat apoi pe bătrân dacă este adevărat ceea ce i-a spus diavolul. Bătrânul i-a răspuns: «Cu adevărat, așa este fiule! A venit la mine un frate și a cerut să-i dau un galben împrumut și am un galben, însă am zis că nu am, pentru că știam că nu îți este de folos lucrul pentru care îmi cerea galbenul, ci îți era pentru vătămarea sufletului. De aceea am socotit mai bine să spun o minciună și să-l izbăvesc pe frate de vătămarea sufletească. Astfel nu i-am dat galbenul, zicând că nu am. Ci tu, fiule, păzește-te și cunoaște-l pe vicleanul vrăjmaș, care umblă să te înșele!». Și mult fiind învățat și întărit de acel bătrân, fratele s-a înapoiat la chilia sa²⁵³.

VII Pustnicia

„Omul stăpânit de păcate care vrea să trăiască viață pustnicească, este asemenea celui care sare din corabie în mijlocul mării și socotește că va ajunge pe o scândură, fără primejdie, la țarm²⁵⁴. „Călugărului ieșit din viața de obște cu patimile nedeplin tocite, acestea îi sunt stârnite în viața de pustnicie. Prin aceasta el va înțelege că este bine să revină la viața de obște²⁵⁵.

„Nimeni nu trebuie lăsat să stea singur, fie departe sau aproape de mănăstire, căci este un lucru smintitor și pricinuitor de cădere când în dreapta, când în stânga, aducând patimi sufletești și trupești²⁵⁶. Drept aceea Sfinții Părinți îi îndeamnă pe cei ce vor să trăiască viață

²⁵³ *Patericul...*, pp. 335-337.

²⁵⁴ *Filocalia...*, Vol. IX, p. 381.

²⁵⁵ *Ibidem*, p. 110, nota 187.

²⁵⁶ *Filocalia...*, Vol. VIII, p. 616.

pustnicească: „Să nu ȣezi singur în singurătate, fără un însoțitor, ca să nu pătimești ieșire din minți”²⁵⁷.

Părinții înduhovniciți ai Bisericii spun că este bine ca un monah să se retragă în pustie numai după ce a viețuit într-o mănăstire de obște, „căci cum va cunoaște, fugind în pustiu, năvălirile dracilor și tăbărârile nevăzute și nearătate ale patimilor? Sau cum va porni război împotriva lor, de nu se va fi deprins mai înainte cu tăierea voii, în mijlocul obștii de frați, sub îndrumarea unui povățuitor încercat într-un astfel de război nevăzut, al gândurilor?”²⁵⁸. „După cum nu este lipsit de primejdie ca un ostaș neîncercat să se despartă de mulțimea ostașilor pentru a lupta de unul singur, tot așa nu este lipsit de primejdie pentru un călugăr să aleagă viața pustnicească înainte de multă cercare și nevoie în lupta cu patimile, pentru că se primejduiește trupește, apoi sufletește, de aceea este mai bine ucenicului să lupte împreună cu părintele său duhovnicesc împotriva gândurilor care pot pune stăpânire pe el înainte de a băga de seamă”²⁵⁹.

Părinții Bisericii, care au viețuit în singurătate, „numai după ce au fost povățuiți în obște cu frații, sau în pustie, ajungând la sporire cu sfatul și cu știința altor cuvioși părinți au îndrăznit să locuiască singuri și să se lupte cu patimile și cu dracii”²⁶⁰.

„Viețuirea la un loc cu alții este mai sigură decât singurătatea. Despre trebuința locuirii la un loc este martor cuvântul sfințit al Fiului lui Dumnezeu, care a spus: «Unde sunt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor» (Matei 18,20). Locuirea împreună o laudă și psalmistul, zicând: «Ce este atât de bun sau atât de frumos, decât numai a locui frații împreună?» (Ps. 132,1). Despre primejdia singurătății, Solomon zice: «Vai celui ce este singur când cade, că el nu are pe un altul care să-l ridice» (Eccl. 4,10). Deci este trebuincioasă buna înțelegere a unei viețuiri la un loc și este primejdioasă singurătatea”²⁶¹.

²⁵⁷ **Ibidem**, p. 615.

²⁵⁸ **Filocalia...**, Vol. VI, p. 232.

²⁵⁹ **Filocalia...**, Vol. IX, p. 114.

²⁶⁰ **Filocalia...**, Vol. VIII, p. 616.

²⁶¹ **Filocalia...**, Vol. VI, p. 234.

Vom relata în continuare trei întâmplări din Pateric, din care constatăm importanța viețuirii într-o obște și ascultarea de un părinte duhovnicesc: „Un călugăr bătrân avea de mai mulți ani un ucenic, care, nedesăvârșit fiind, dorea să locuiască singur. Într-o zi, ucenicul a venit la bătrân și i-a zis: «Avvo, vreau să locuiesc singur». Bătrânul i-a zis: «Caută un loc bun unde să-ți faci chilia». Ducându-se, tânărul a aflat un loc, iar bătrânul i-a făcut acolo o chilie și i-a zis: «Șezi în chilie și când vei simți nevoia mănâncă, bea, dormi, numai din chilie să nu ieși până sâmbătă, iar atunci vino la mine». Poruncindu-i acestea, bătrânul s-a dus. Fratele a făcut două zile după cum i s-a poruncit, iar a treia zi și-a spus în sine: «De ce mi-a făcut mie bătrânul aceasta?». Și a cântat toată ziua psalmi, mâncând numai după apusul soarelui. După ce și-a făcut rugăciunea, s-a dus să se culce pe rogojină, dar acolo a văzut șezând un drac negru, care scrâșnea din dinți. Fratele a ieșit în grabă din chilie și ducându-se la bătrân, a început să bată la ușă. Bătrânul nu a deschis ușa până dimineața, când l-a văzut pe tânăr zicându-i cu lacrimi: «Te rog miluiește-mă și primește-mă să locuiesc iarăși aproape de tine, căci aseară când m-am dus să mă culc am văzut un drac negru pe rogojina mea, care scrâșnea din dinți și nu mai pot locui acolo». Fiind cuprins de milă, bătrânul l-a primit înapoi și l-a învățat după puterea lui toate ale vieții călugărești, iar tânărul s-a făcut cu vremea monah iscusit»²⁶². „Un sihastru oarecare viețuia în pustie cu multă înfrânare, postire, privegheri și alte osteneli pentru mântuirea sa, încât se socotea pe sine că a ajuns la măsura părinților celor de demult. După o vreme vrăjmașul a început să-l amăgească și să-l înșele cu năluciri, arătându-i-se adeseori în chip de înger, ca și cum ar fi fost trimis de la Dumnezeu pentru înălțimea viețuirii lui, ca să-l povățuiască și să-l învețe cele ce i se cad lui. Și arătându-i-se multă vreme în chip de înger luminat, i-a arătat și i-a spus multe lucruri neștiute, iar el nesocotind vicleșugul vrăjmașului, s-a încredințat că este înger și îi slujește pentru viața sa plăcută lui Dumnezeu. Tatăl acestui sihastru trăia undeva într-un sat și după ce nu și-a văzut băiatul multă vreme, s-a hotărât să meargă la el, să-l mai vadă o dată înainte de moarte, fiindcă nu avea alt copil în afară de el.

²⁶² *Patericul...*, pp. 447-448.

Luându-și traista și o secure în mână, a pornit la drum și a ajuns în pustia unde trăia fiul său și s-a apropiat de locul unde era chilia sihastrului. Diavolul sub formă de înger, care se arăta mereu sihastrului, i-a apărut călugărului și i-a zis: «Păzește-te și ia aminte că diavolul a luat înfățișarea tatălui tău și vine la tine cu o traistă și cu o secure în mână, voind să te omoare. Deci, ia-ți și tu degrabă securea în mână și ieși înaintea lui și apropiindu-te de el, apucă mai înainte de-l lovește cu securea și-l omoară». Iar el încrezându-se în cele spuse de drac și ascultându-l, a ieșit și văzându-și tatăl venind cu securea în mână, precum îi spusese amăgitorul, s-a apropiat de el și lovindu-l cu muchea securii în cap, l-a omorât. Dar îndată duhul cel necurat l-a apucat și l-a chinuit și pe el, omorându-l»²⁶³. „Un bărbat a plecat în pustie și s-a călugărit, luând cu sine și pe copilul lui. Acestui călugăr i se arăta adeseori diavolul în chip de înger luminat și îi spunea multe lucruri neștiute și îl învăța despre cele viitoare. Iar întrucât toate se împlineau după cum îi fuseseră spuse de vrăjmaș, fratele era încredințat că îngerul lui Dumnezeu este trimis la el, ca să-l învețe și să-l povățuiască spre lucrurile și faptele cele folositoare și plăcute lui Dumnezeu. Odată a început amăgitorul să-i povestească despre patriarhul Avraam, cum i-a poruncit Dumnezeu să-l junghie pe Isaac, fiul său cel iubit, drept jertfă bine plăcută lui Dumnezeu. Avraam auzind aceasta, nimic n-a cârtit, ci îndată l-a luat pe Isaac și l-a dus fără nici o milă, să-l junghie după poruncă și pentru acest lucru Dumnezeu l-a binecuvântat pe Avraam și l-a făcut mare și slăvit. Iar diavolul a continuat: «Deci și tu, fă acum acest lucru, care este foarte iubit de Dumnezeu și bine plăcut Lui, mai vârtos decât toate bogățiile lumii. Ia deci pe fiul tău și-l du în cutare loc, și-l junghie acolo cu cuțitul și așa vei fi binecuvântat de Dumnezeu și vei fi chiar mai slăvit decât Avraam». Călugărul nepricepând și necunoscând vicleșugul vrăjmașului, a făcut după cum i-a spus acesta. Și-a luat copilul și l-a dus la locul unde i-a arătat lui vicleanul vrăjmaș, a scos cuțitul, l-a ascuțit, a apucat copilul și a vrut să-l așeze pe pământ cu fața în sus, pentru a-l junghia. Dar copilul fiind priceput, a cunoscut ce vrea să-i facă tatăl său

²⁶³ **Ibidem**, pp. 331-332.

și smucindu-se din mâinile lui, a fugit și numai așa a scăpat cu viață”²⁶⁴. Dacă ultimii doi călugări ar fi trăit într-o mănăstire și ar fi avut povățuitori iscusiți nu ar fi căzut în cursa întinsă lor de diavol.

„Un călugăr dintr-o mănăstire l-a întrebat pe părintele Chiril, patriarhul Alexandriei: «Cine este mai mare întru viețuire, noi, din mănăstirile de obște, care avem frați sub ascultarea noastră și în multe chipuri îl povățuim pe fiecare dintre ei spre mântuire, sau cei ce petrec în pustie?». Patriarhul i-a răspuns: «Între Ilie, care a viețuit singur, și Moise, care era căsătorit și a condus poporul ales, nu se poate face deosebire, căci amândoi au bineplăcut lui Dumnezeu»”²⁶⁵.

VIII Ispitele călugărilor

„Diavolul are obiceiul de a-și folosi toată pornirea, sânguința, meșteșugirile, viclenia și născocirile mai ales împotriva celor ce se nevoiesc în viața călugărească”²⁶⁶. „Cum lucrează diavolul: dacă te retragi la mănăstire, îți va aduce în minte gândul că te-ai izolat de lume și nu îți slujești semenii așa cum ai face-o dacă ai trăi în lume. Dacă te rogi mult și fierbinte lui Dumnezeu, diavolul îți va spune să te apuci de milostenie, căci în acest fel mai mult îi poți ajuta pe semenii decât dacă stai izolat de ei și numai te rogi pentru ei. Dacă ești o fire milostivă și faci acte de caritate cu semenii, diavolul îți va spune că mai bine te-ai ruga pentru ei și Dumnezeu le-ar dăruia bunuri spirituale, care sunt mai valoroase decât bunurile materiale pe care tu le faci milostenie. Orice ai face, diavolul te îndeamnă la altceva, pentru a încerca să te convingă să faci ceva ce nu ți se potrivește sau măcar pentru a-ți distrage atenția, nelăsându-te să faci bine lucrarea pe care o săvârșești”²⁶⁷. „Dracii, care îi războiesc pururea pe călugări, au obiceiul să-i împiedice de la virtuțile care le sunt cu puțință și folositoare, dar să-i îndemne cu putere spre cele ce le sunt cu neputință și nefolositoare. Astfel ei îndeamnă pe călugării care viețuiesc în

²⁶⁴ **Ibidem**, pp. 332-333.

²⁶⁵ **Ibidem**, p. 444.

²⁶⁶ **Filocalia...**, Vol. IX, p. 227.

²⁶⁷ **Petroniu Florea**, *Virtuțile la Părinții Filocalici*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2001, p. 31, nota 152.

mănăstirile de obște să îmbrățișeze viața pustnicească; iar pe pustnici îi împing la dorința vieții de obște”²⁶⁸. Sfântul Ioan Scărarul afirmă categoric despre monahii care cad în capcanele diavolului: „Decât să fie lăsat călugărul să-și împlinească voia, mai bine este pentru acesta să plece din mănăstire”²⁶⁹, pentru că nu se mântuiește nici el, iar prin exemplul lui crează sminteală în obște, nelăsându-i nici pe ceilalți monahi să se mântuiască. De aceea „avva Ioan din Cilicia le zicea monahilor: «Fiilor, să nu întinăm acest loc pe care Părinții dinaintea noastră l-au curățat de demoni»”²⁷⁰.

IX Călugării biruiți de draci

„Nimeni nu se mântuiește prin simplul fapt că a intrat în monahism, ci depinde cum viețuiește în mănăstire”²⁷¹. Sfinții Varsanufie și Ioan au constatat că „nu toți cei ce viețuiesc în mănăstire sunt monahi, ci cei care fac lucrul monahului”²⁷². „Monahul stăpânit de iubirea de argint nu se va putea liniști niciodată în mănăstire, nici nu va putea să trăiască sub ascultare. Iar când vrăjmașul îl va răpi ca un lup din staul și, despărțindu-l de turmă, îl va duce înapoi în lume, atunci lucrările rânduite pentru anumite ceasuri în mănăstire, pe care îi era greu să le împlinească, îl va face vrăjmașul să le săvârșească în afara mănăstirii zi și noapte cu multă râvnă; nelăsându-l însă să-și facă pravila de rugăciune și canonul privegherilor, nici să țină rânduiala posturilor. Ci, după ce a fost legat cu iubirea de argint, toată sârguința îl va îndupleca să o aibă numai spre lucrul mâinilor”²⁷³. În cele ce urmează vom prezenta trei exemple de monahi care au fost biruiți de diavol: „Un ieromonah care avea faimă de evlavie și era cinstit pentru chipul său cel din afară, dar înăuntru, pe ascuns, era desfrânat și întinat, pe când săvârșea o dată Sfânta Liturghie, în momentul în care a început cântarea heruvicului, iar el și-a plecat ca de obicei capul

²⁶⁸ *Filocalia*..., Vol. IV, pp. 224-225.

²⁶⁹ *Filocalia* ..., Vol. IX, p. 454.

²⁷⁰ *Patericul sinaitic*..., p. 116.

²⁷¹ *Filocalia* ..., Vol. IX, p. 64.

²⁷² *Filocalia* ..., Vol. XI, p. 300.

²⁷³ *Filocalia* ..., Vol. I, p. 126.

înaintea sfintei mese, citind rugăciunea: «Nimeni din cei legați cu poftă și cu desfătări trupești nu este vrednic să vină, să se apropie sau să slujească Ție, Împărate al slavei», a căzut dintr-o dată mort la pământ, căci sufletul l-a părăsit la porunca lui Dumnezeu»²⁷⁴. „În chinovia Pentucla era un călugăr care se îngrijea foarte mult de mântuirea sufletului lui, fiind mare ascet. Acesta a fost luptat o dată foarte tare de păcatul desfrânării, încât nu a mai putut răbda și a plecat din mănăstire la Ierihon, ca să-și potolească pofta. Dar cum a intrat în casa de desfrâu, îndată s-a umplut tot de lepră. Văzând aceasta, s-a întors la mănăstire, mulțumind lui Dumnezeu și zicând: «Dumnezeu a adus asupra mea această boală pentru a-mi mântui sufletul»»²⁷⁵. Teognost relatează și el: „Am cunoscut un ieromonah care după ce a căzut în patima desfrânării, îndrăznea totuși să săvârșească cu nevrednicie cele dumnezeiești. Căzând acesta într-o boală grea, de nevindecat, simțea că sfârșitul îi era tot mai aproape. După ce a făcut tot ce a putut pentru a se tămădui de boală, dar nimic nu i-a folosit, căci aceasta i se răspândea și mai mult în trup, și-a dat seama că moartea îi vine din pricină că a slujit cele sfinte cu nevrednicie. Drept aceea, oprindu-se îndată cu legământ de la Sfânta Liturghie, a urmat degrabă și tămăduirea, încât nici urmă de boală nu a mai rămas în trupul lui»»²⁷⁶.

X Dracii biruiți de călugări

„Loviturile ce ni le dă vrăjmașul, fie văzute, fie nevăzute, adeseori le simțim și le vedem. Dar chinurile și durerile ce le suferă el de la noi, când devenim uneori virtuoși, sau ne căim pentru păcate, sau răbdăm îndelung și rezistăm în necazuri, sau ne rugăm și împlinim cu râvnă toate faptele bune prin care el este chinuit, pedepsit și lovit fără să se tânguie, toate acestea, după iconomia dumnezeiască noi nu le vedem, ca să nu ne mândrim și moleșim»»²⁷⁷. Vom prezenta însă o întâmplare din literatura duhovnicească despre modul în care un drac a

²⁷⁴ *Filocalia...*, Vol. IV, pp. 275-276.

²⁷⁵ *Ioan Moshu, Op. Cit.*, p. 36.

²⁷⁶ *Filocalia...*, Vol. IV, pp. 287-288.

²⁷⁷ *Ibidem*, p. 165.

fost biruit de un călugăr: „Odată a venit la un schit un om supărat de un duh necurat, care a petrecut mai multă vreme acolo, fără să simtă însă vreun folos duhovnicesc sau ușurare de ispită. În cele din urmă, făcându-i-se milă unui călugăr de el, i-a făcut pe frunte semnul sfintei cruci și s-a rugat lui Dumnezeu să-l scape de acel duh. Simțindu-se strâmtorat și necăjit, diavolul din om i-a spus călugărului: «Mă izgonești din acest om, dar să știi că dacă ies din el te voi lupta pe tine». Părintele i-a răspuns: «Vino la mine, căci eu te voi primi bucuros». Ieșind din acel om, duhul necurat s-a lipit de călugăr, aducând îndată război mare asupra lui, iar timp de doisprezece ani l-a luptat cu fel de fel de ispite. Monahul însă răbda și priveghea, rugându-se lui Dumnezeu cu mult post, mâncarea lui de fiecare zi fiind doar doisprezece sâmburi de finic, chinuind prin aceasta duhul necurat care petrecea cu el. După doisprezece ani diavolul nu a mai putut să-l rabde pe călugăr și l-a părăsit. Văzând că duhul necurat fuge de la el, monahul i-a zis: «Pentru ce mă părăsești? Întoarce-te și petrece în continuare cu mine!». Diavolul însă i-a răspuns: «Dumnezeu să te pedepsească monahule, pentru că numai El te poate birui!». Și acestea zicând, a plecat rușinat de la el»²⁷⁸.

XI Călugării veacului de pe urmă

Avva Alexandru le spunea cu amărăciune fraților din mănăstire: „Părinții noștri căutau pustiurile și nevoințele, pe când noi dorim orașele și tihna. Pe vremea părinților noștri erau în floare sărăcia și smerenia, astăzi însă domnesc iubirea de avere și mândria»²⁷⁹. Petru Damaschin vorbește și el despre călugări: „Părinții din Pateric au păzit poruncile, cei de după ei le-au scris, iar noi păstrăm cele scrise în biblioteci. Chiar dacă le mai citim câte o dată, nu stăruim să înțelegem cele scrise și să le împlinim, ci le citim în fugă, sau socotind că facem ceva mare, ne mândrim, neștiind că mai mult ne osândim dacă nu le împlinim»²⁸⁰.

²⁷⁸ *Patericul...*, pp. 369-370.

²⁷⁹ *Ioan Moshu, Op. Cit.*, p. 159.

²⁸⁰ *Filocalia...*, Vol. V, p. 146.

„Sfântul Grigorie, ucenicul Sfântului Vasile cel Nou, a fost răpit în vedenie de doi îngeri și dus în rai, unde a văzut că după cetele sfinților care au fost primite acolo, a urmat și un număr mare de creștini simpli. După ei a venit un grup mic de călugări, care a fost trimis la osândă veșnică. Sfântului Grigorie fiindu-i cam rușine de ceea ce a văzut, a întrebat pe îngerii care îl însoțeau: «Ce poate fi aceasta, că ceata cea mare a mirenilor a fost primită în rai, iar grupul acela mic de călugări a fost trimis la muncile veșnice?». Îngerii i-au răspuns: «Aceștia sunt călugării vremurilor de pe urmă, când tot cinul monahal se va porni spre pierzare»»²⁸¹.

Avva Pamvo spune că în vremurile de pe urmă „vor fi stareți nebagători de seamă de mântuirea lor și a obștii, silitori la mese și gâlcevitori, leneși la rugăciune, dar osârdnici la clevetiri, gata spre a osândi viețile părinților și cuvintele lor, fără să le asculte sau să le urmeze, ci mai vârtos ocărându-i și zicând: «De am fi trăit și noi în zilele lor, ne-am fi nevoit». Dar cel ce își va mântui sufletul în acele zile mare se va chema în împărăția cerurilor»»²⁸².

„Părinții unui schit l-au întrebat pe avva Ishirion: «Ce lucrare săvârșesc călugării de astăzi?», iar avva le-a răspuns: «Noi împlinim poruncile lui Dumnezeu». Părinții l-au întrebat din nou: «Dar cei de după noi, oare ce vor face?». Ishirion le-a răspuns: «Aceia vor ajunge la jumătatea lucrului nostru». Părinții iarăși l-au întrebat: «Dar despre călugării zilelor de pe urmă ce poți ca să ne spui?» și li s-a răspuns: «Aceia nu vor avea nici o lucrare, pentru că vor suferi mari ispite, însă cei ce nu se vor lăsa amăgiți în vremea aceea vor fi mai mari și decât noi și decât părinții noștri»»²⁸³.

²⁸¹ *Filocalia...*, Vol. VIII, p. 632.

²⁸² *Patericul...*, pp. 209-210.

²⁸³ *Ibidem*, p. 127.

„Nebunul” în paginile Sfintei Scripturi

În Sfânta Scriptură întâlnim de mai multe ori termenul de „nebun” sau pe cel de „nebunie”. Astfel, în Psalmi citim: „Zis-a cel nebun în inima sa: «Nu este Dumnezeu!»” (Ps. 13,1). Omul despre care luăm la cunoștință din Psalmi este cel care nu crede în existența lui Dumnezeu, în pofida nenumăratelor dovezi evidente și incontestabile ale existenței Lui, pentru că „cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria” (Ps. 18,1). Vom relata în acest sens o întâmplare: Un om călătorea pe un câmp înflorit. La un moment dat a zărit pe cineva care lovea florile cu un toiag. Apropiindu-se de acesta, l-a întrebat de ce face acest lucru. Acela i-a răspuns: „Bat florile, pentru că prin frumusețea și parfumul lor strigă prea tare că Dumnezeu le-a creat”.

În anul 1882 filosoful german Nietzsche a afirmat: „Dumnezeu a murit”. Dacă un om crede în existența lui Dumnezeu, dar în urma unor experiențe personale oricât de neplăcute și dureroase poate ajunge la concluzia că Dumnezeu, Cel ce a creat cerul și pământul, a murit, acesta este cu adevărat irațional, pentru că așa cum spune Sfântul Apostol Pavel, noi „în El trăim și ne mișcăm și suntem” (Fapte 17,28). Arhimandritul Iustin Popovici, marele teolog sârb, a afirmat că urmarea firească a teoriei morții lui Dumnezeu este sinuciderea omului.

Din neacceptarea existenței lui Dumnezeu s-a ajuns la altă nebunie. Sfântul Pavel afirmă în acest sens: „Înțelepciunea lumii acesteia este nebunie înaintea lui Dumnezeu, pentru că scris este: «El prinde pe cei înțelepți în viclenia lor»” (I Cor. 3,19). Acest text se referă la înțelepciunea cea deșartă a lumii, care de vreme ce nu-L caută pe Dumnezeu, nu poate ajunge la El, de aceea este cu adevărat irațională, lipsită de sens și de finalitate. Omul este compus din suflet și trup, dar atâta vreme cât uită de suflet și se limitează numai la lumea materială, căutând să o cunoască și să o exploateze cât mai mult, fără să țină cont de faptul că Dumnezeu a creat-o și o menține în existență, considerându-se pe sine stăpânul lumii, este cu adevărat irațional. Unor astfel de oameni Mântuitorul lumii le-a spus în pilda

bogatului căruia i-a rodit țarina: „Nebune! În această noapte voi cere de la tine sufletul tău. Și cele ce ai pregătit ale cui vor fi?” (Luca 12,20).

Sunt unii oameni care nu vor să creadă și să accepte faptul că Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, a suferit moartea din iubire față de om. Sfântul Apostol Pavel afirmă despre aceasta: „Cuvântul Crucii, pentru cei ce pier, este nebunie; iar pentru noi, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu. Căci scris este: «Pierde-voi înțelepciunea înțelepților și știința celor învățați voi nimici-o». Unde este înțeleptul? Unde e cărturarul? Unde e cercetătorul acestui veac? Au n-a dovedit Dumnezeu nebună înțelepciunea lumii acesteia? Căci de vreme ce întru înțelepciunea lui Dumnezeu lumea n-a cunoscut prin înțelepciune pe Dumnezeu, a binevoit Dumnezeu să mântuiască pe cei ce cred prin nebunia propovăduirii. Fiindcă și iudeii cer semne, iar elinii caută înțelepciune, însă noi propovăduim pe Hristos cel răstignit: pentru iudei, sminteală; pentru neamuri, nebunie. Dar pentru cei chemați, și iudei și elini: pe Hristos, puterea lui Dumnezeu și înțelepciunea lui Dumnezeu. Pentru că fapta lui Dumnezeu, socotită de către oameni nebunie, este mai înțeleaptă decât înțelepciunea lor și ceea ce se pare ca slăbiciune a lui Dumnezeu, mai puternică decât tăria oamenilor” (I Cor. 1,18-25).

Despre cei care au crezut în Dumnezeu și L-au acceptat, dar au rătăcit calea credinței, Apostolul neamurilor afirmă: „Cei care, cunoscând pe Dumnezeu, nu L-au slăvit ca pe Dumnezeu, nici nu I-au mulțumit, ci s-au rătăcit în gândurile lor și inima lor cea nesocotită s-a întunecat, zicând că sunt înțelepți, au ajuns nebuni” (Rom. 1,21-22).

Pe lângă cei care nu Îl acceptă pe Dumnezeu ori s-au abătut de la dreapta credință, în Noul Testament mai întâlnim o categorie de nebuni, a celor care cred în Dumnezeu, cunosc calea spre împărăția cerurilor, dar nu săvârșesc fapte bune, de aceea nu înaintează pe această cale către rai. Această categorie de oameni o identificăm în „cele cinci fecioare nebune” (Matei 25,2), din pilda celor zece fecioare rostită de Mântuitorul.

În paginile Sfintei Scripturi întâlnim însă și altfel de nebuni și de nebunie. Apostolul neamurilor i-a vorbit procuratorului roman Porcius Festus despre învierea lui Iisus Hristos din morți. Auzind

acestea, Festus a replicat: „Pavele, ești nebun! Învățătura ta cea multă te duce la nebunie. Iar Pavel a zis: Nu sunt nebun, prea puternice Festus, ci grăiesc cuvintele adevărului și ale înțelepciunii” (Fapte 26,24-25). Apostolul neamurilor explică de ce Festus, și cei asemenea lui, nu pot accepta realitățile spirituale: „Omul firesc nu primește cele ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sunt nebunie și nu poate să le înțeleagă, fiindcă ele se judecă duhovnicește” (I Cor. 2,14).

În altă parte însă, chiar Sfântul Pavel mărturisește: „Mi se pare că Dumnezeu, pe noi, Apostolii, ne-a arătat ca pe cei din urmă oameni, ca pe niște osândiți la moarte, fiindcă ne-am făcut priveliște lumii și îngerilor și oamenilor. Noi suntem nebuni pentru Hristos; voi însă înțelepți întru Hristos. Noi suntem slabi; voi însă sunteți tari. Voi sunteți întru slavă, iar noi suntem întru necinste!” (I Cor. 4,9-10). Din acest motiv, Apostolul neamurilor ne îndeamnă: „Nimeni să nu se amăgească. Dacă i se pare cuiva, între voi, că este înțelept în veacul acesta, să se facă nebun, ca să fie înțelept” (I Cor. 3,18). În istoria Bisericii au existat unii creștini care au interpretat în mod literal îndemnul Sfântului Apostol Pavel, fiind cunoscuți sub numele de nebuni pentru Hristos. Vom prezenta în acest sens exemplul unei călugărițe nebune pentru Hristos din Pateric: „Renumitul avvă Daniil s-a dus cu ucenicul său la Ermupoli și i-a zis acestuia: Du-te și bate în poarta acelei mănăstiri și spune că sunt aici. Ucenicul s-a dus și a bătut, iar portărița i-a zis: Mântuiește-te! Bine ai venit! Ce poruncești? Ucenicul i-a zis: Cheamă pe maica stareță, căci vreau să vorbesc cu ea. Portărița i-a răspuns: Maica stareță nu se întâlnește cu nimeni niciodată, ci spune-mi ce vrei, iar eu îi voi transmite. Ucenicul a zis: Spune-i că un călugăr vrea să îi vorbească, iar portărița s-a dus. Venind, stareța l-a întrebat ce dorește, iar acesta i-a spus: Faceți milostenie și găzduiți-ne peste noapte la mănăstire, ca să nu ne mănânce fiarele. Stareța i-a zis: Îmi este cu neputință să fac acest lucru, pentru că nici un bărbat nu intră în această mănăstire. Ucenicul i-a spus: Împreună cu mine este avva Daniil de la schit, și auzind stareța aceasta, a chemat toată obștea mănăstirii și au alergat la bătrân, făcând metanie înaintea lui. Intrând în mănăstire, stareța a umplut un lighean cu apă caldă, iar maicile au început să spele picioarele

bătrânului și ale ucenicului. Bătrânul a întrebat-o pe stareță: Pe noi ne au maicile la evlavie sau întotdeauna sunt așa? Stareța i-a răspuns: Maicile întotdeauna sunt așa, roagă-te pentru ele! Avva a văzut atunci în mijlocul curții o maică ruptă și zdrențăroasă care zăcea pe jos și a întrebat: Cine este maica aceea care doarme? Una dintre maici i-a răspuns: Este o maică bețivă și nu știm ce să ne facem cu ea, căci ne temem de osândă să o alungăm din mănăstire, iar dacă o lăsăm așa se smintesc maicile de ea. Bătrânul i-a spus atunci ucenicului său: Ia ligheanul și aruncă apa din el peste maica din curte, iar ucenicul făcând aceasta, maica s-a trezit ca dintr-o beție. Stareța i-a spus bătrânului: Din păcate această maică totdeauna este în această stare. Apoi au intrat cu toții la masă, căci era ora cinei. Avvei i-au pus pe masă verdețuri, curmale și apă, ucenicului ciorbă de linte, puțină pâine și vin amestecat cu apă, iar maicile au mâncat pește și au băut vin. După ce s-au ridicat de la masă, bătrânul a întrebat-o pe stareță: De ce ai pus mâncăruri diferite la masă? Aceasta i-a răspuns: Tu ești călugăr, de aceea ți-am dat hrană de călugăr, ucenicului i-am dat hrană de ucenic, iar pentru că noi suntem începătoare, am servit hrană pentru începătoare. Bătrânul i-a zis: Să fie primită dragostea ta, căci cu adevărat ne-am folosit de ea. Mergând la culcare, bătrânul i-a spus ucenicului: Du-te să vezi unde doarme maica cea bețivă care zăcea în mijlocul curții, iar ucenicul ducându-se, a văzut unde dormea, și întorcându-se, i-a spus bătrânului, iar acesta i-a zis: Priveghează cu mine în această noapte. După ce au adormit toate maicile, bătrânul l-a luat pe ucenic și au plecat în liniște unde era maica cea bețivă și au văzut că aceasta nu dormea, ci se ruga cu mâinile ridicate lui Dumnezeu, făcea metanii până la pământ, pe obraji îi curgea pârau de lacrimi, iar când o maică trecea pe acolo, se arunca la pământ, prefăcându-se că doarme. Bătrânul i-a spus ucenicului: Du-te încetișor și cheam-o pe maica stareță, iar ucenicul a chemat-o pe stareță și pe econoamă și au privit îndelung cum se ruga maica cea bețivă. Stareța a început atunci să plângă, zicând: Această maică a fost osândită pe nedrept. Maica cea bețivă cunoscând că i-a fost descoperită lucrarea, a scris pe un bilețel: Rugați-vă pentru mine și iertați-mă pentru tot ceea ce v-am greșit, a lăsat bilețelul pe încuietorea porții mănăstirii și s-a făcut

nevăzută. Dimineața maicile au început să o caute, dar nu au găsit decât bilețelul de pe încuietoarea porții. Avva Daniil le-a spus atunci maicilor: Eu pentru această maică am venit în mănăstirea voastră, căci pe astfel de oameni îi iubește Dumnezeu. Auzind acestea, maicile au început să-i spună bătrânului câte i-au făcut celei pe care o considerau bețivă, fără ca ea să se supere vreodată. După ce s-a rugat pentru maici, bătrânul și ucenicul s-au întors în schitul lor, slăvind pe Dumnezeu, singurul Care știe câți robi ascunși are pe fața pământului”²⁸⁴.

„Cei mai renumiți nebuni pentru Hristos din istoria Bisericii au fost: Sfântul Simeon cel nebun pentru Hristos (sec. VI) și Sfântul Andrei cel nebun pentru Hristos (sec. XI) în Răsărit, iar în Apus: Sfântul Ulpia (sec. VIII), Sfântul Ioan Columban (sec. XIV) și Sfântul Jean de Dieu (sec. XVI). De asemenea un număr relativ mare pentru această categorie de sfinți, în comparație cu alte epoci și alte locuri, au existat în Rusia, unde erau numiți și fericiți. Dintre aceștia patru au fost canonizați în secolul al XVI-lea și șapte în veacul al XVII-lea. Nebunii pentru Hristos aveau mai multe caracteristici comune: a) smerenia absolută, manifestată prin dorința de a se lăsa umiliți de toți, disprețuiți, luați în râs; b) aceștia desfășurau, sub masca nebuniei, un serviciu social dezinteresat; c) denunțau formele de ipocrizie pioasă, virtuțile false care ascund vicii profunde. Puneau la stâlp toate minciunile umane, fariseismul și spoiala; d) erau clar-văzători. Aveau o perspicacitate cu totul deosebită. Vedeau păcatele oamenilor și prooroceau viitorul. Nebunii pentru Hristos alegeau calea renunțării absolute la lume și la bucuriile omului natural, dar, printr-o lege spirituală internă, această renunțare la lume îi conducea spre serviciul activ al omului și făcea din ei adesea niște profeți ai dreptății sociale și politice. Astfel la Novgorod, în secolele XIV și XV, Nicolae și Teodor parodiau luptele politice, iar la Moscova, în secolul al XVI-lea, Vasile, contemporanul lui Ivan cel Groaznic, Ioan și Nicolae de Pskov, desfășurau o activitate într-un fel revoluționară, iar țelul lor era acela de a dezvălui adevărul în toate domeniile vieții, în opoziție cu tăcerile complice cu păcatul și crima. Ei denunțau minciunile convenționale și

²⁸⁴ *Patericul*, Tipărit de Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Alba Iuliei, Alba-Iulia, 1999, pp. 56-58.

ipocriziile celor mari, printr-o franchețe vecină cu nebunia, și prin gesturi impresionante prin caracterele lor simbolice. Denunțau de asemenea nedreptățile sociale și politice. Fericitul Vasile citea gândurile țarului, pe care i le prezenta în față. Arunca cu pietre în casele fariseilor cu reputație de virtuoși și plângea lângă casele păcătoșilor. Blama dragostea interesată a celor care miluiau cerșetorii și, în special, își îndrepta sarcasmul împotriva negustorilor bogați și a nobililor. Cu negustorii făcea uneori lucruri de-a dreptul revoluționare: intra în prăvăliile lor și împărțea celor săraci toată marfa. Nicolae de Pskov i-a oferit o dată țarului să mănânce carne crudă. Țarul l-a refuzat pe motiv că este creștin și că este în post. «Este adevărat, i-a răspuns nebunul - și totuși tu verși sânge de creștin»²⁸⁵. „Sfântul Tihon de Zadonsk a fost smerit de un nebun pentru Hristos, care i-a dat o palmă și i-a zis: «Nu fă pe grozavul!»»²⁸⁶. „Când nebunii deveneau cu totul insuportabili, puterea politică îi făcea dispăruți»²⁸⁷.

„Cazuri de nebunie pentru Hristos au fost și în Biserica noastră. Astfel în jurul anului 1900 a murit la Mănăstirea Neamț monahul Gherasim, despre care contemporanii lui știau că este nebun pentru Hristos»²⁸⁸.

Omul trupesc consideră că ar trebui să fie nebun să renunțe pentru credința în Iisus Hristos la lume și la plăcerile ei, așa cum au făcut Sfinții Apostoli și sfinții Bisericii, pentru că el socotește că acestea dau sens vieții lui. De vreme însă ce noi credem că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul lumii, și știm că „lumea trece și pofta ei, dar cel ce face voia lui Dumnezeu rămâne în veac” (I Ioan 2,17), să împlinim poruncile dumnezeiești, chiar dacă unii ne consideră nebuni, căci prin aceasta ne vom găti loc în împărăția lui Dumnezeu.

²⁸⁵ **Dr. Antonie Plămădeală**, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Colecția Axios, București, 1995, pp. 338-340.

²⁸⁶ **Cuviosul Siluan Athonitul**, *Între iadul deznădejzii și iadul smereniei*, Editura DEISIS, Alba-Iulia, 1994, p. 197.

²⁸⁷ **Dr. Antonie Plămădeală**, *Op. Cit.*, p. 340.

²⁸⁸ **Dr. Antonie Plămădeală**, *Op. Cit.*, p. 342.

Începuturile vieții creștine la „gurile Dunării”²⁸⁹

Mântuitorul și-a trimis Apostolii la propovăduire și le-a zis: „Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă” (Matei 28,19-20), de aceea creștinismul nu este o religie a unui grup restrâns de inițiați, ci toate neamurile lumii sunt chemate să îl îmbrățișeze.

„Scythia Minor, Dobrogea de astăzi, a fost colonizată de greci. Ca dovadă stau vechile porturi Tomis, Callatis și Istria, datând încă din veacurile VI-V î. d. Hr.. Datorită poziției sale strategice, Dobrogea a intrat sub stăpânirea Romei mult mai devreme decât restul Daciei. În anul 28 î. d. Hr. Crassus o anexează provinciei Moesia. Romanii au concentrat aici trupe militare (Legiunea a V-a Macedonica) și au întărit cetățile de pe malurile Dunării, transformând Dobrogea într-un bastion care domina câmpia munteană”²⁹⁰. În anul 63 î.d.Hr. generalul roman Pompei cucerește Palestina, pe care o anexează Imperiului Roman.

Prin lucrarea lui Dumnezeu, în ziua Cincizecimii „erau în Ierusalim bărbați cucernici din toate neamurile care sunt sub cer: parți, mezi, elamiți, cei ce locuiesc în Mesopotamia, în Iudeea și în Capadocia, în Pont și în Asia, în Frigia, în Pamfilia, în Egipt, în părțile Libiei cea de lângă Cirene, romani, cretani, arabi, iudei și prozeliți” (Fapte 2,5-11). Datorită faptului că atât locuitorii Țării Sfinte, cât și cei ai Dobrogei se găseau în același Imperiu, aveau posibilitatea de a circula liber în toate părțile acestuia, de aceea prezența unor greci din Scythia Minor sau chiar a unor băștinași de aici în Ierusalim la Cincizecime nu este exclusă. Marea Neagră se numea pe atunci Pontul Euxin, deci când Scriptura îi amintește pe locuitorii din Pont, se poate referi la cei ce locuiau pe țămurile Pontului Euxin. Printre „cele trei mii de suflete” menționate în Sfânta Scriptură că s-au botezat de

²⁸⁹ Această conferință a fost rostită de autor în data de 11 aprilie 2003, la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Oradea, în cadrul simpozionului: „Creștinismul pe teritoriul vechii Dacii (România) în mileniul I”.

²⁹⁰ **Nicolae Josan**, *Destinul geografic al poporului român*, Editura Universității din Oradea, 2002, p. 119.

Rusalii, pot fi și locuitori din Scithya Minor, care i-au putut ruga pe Apostoli să propovăduiască cuvântul Domnului și în patria lor²⁹¹.

Urmând porunca Mântuitorului, Apostolii au tras sorti, pentru a ști fiecare dintre ei unde este rânduit de Dumnezeu să răspândească învățătura Domnului Hristos. În planul lui Dumnezeu și în purtarea Lui de grijă, Sfântul Andrei, cel dintâi chemat la apostolie, a propovăduit cuvântul lui Dumnezeu și în Scythia Minor.

„Sfântul Ipolit (cca. 170-236) este primul autor care consemnează faptul că Sfântul Apostol Andrei a vestit cuvântul Evangheliei sciților și tracilor. Episcopul Eusebiu din Cezareea Palestinei (265-339), cel mai de seamă istoric din veacurile primare, amintește în Istoria sa bisericească faptul că Sfântul Apostol Andrei a propovăduit în Dacia Pontică. Călugărul Epifanie (sec. VIII) afirma în «Viața Sfântului Apostol Andrei» că între popoarele evanghelizate de el se numărau și sciții»²⁹².

Despre răspândirea învățăturii creștine și în rândul locuitorilor de la „gurile Dunării”, se referă „Sfântul Iustin Martirul și Filosoful (+165) în lucrarea sa «Dialogul cu iudeul Trifon», unde scrie că «nu există nici un neam din cei ce trăiesc în căruțe și în corturi și cresc vite, la care să nu se facă rugăciuni în numele lui Hristos cel răstignit». De asemenea apologetul Tertulian din Cartagina (cca. 160-240) afirmă în lucrarea sa intitulată «Împotriva iudeilor», că Hristos «stăpânește și în ținuturile sarmaților, dacilor, germanilor și sciților»²⁹³.

„Lipsa unor mărturii epigrafice și arheologice creștine în Scythia Minor din veacul I se datorează faptului că noua învățătură creștină era considerată în statul roman ca «religio illicita», adică nepermisă, deci creștinii nu-și puteau zidi biserici, pentru a nu-și atrage prigoana autorităților de stat. Se adaugă apoi și faptul, îndeobște

²⁹¹ Această idee o găsim exprimată în capitolul: „Elinii din Pont solicită venirea Sfântului Andrei în ținuturile de la Dunărea de jos” a cărții lui **Dumitru Manolache**, *Sfântul Apostol Andrei la Dunărea de Jos*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001, pp. 23-29.

²⁹² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Ediția a doua, București, 1991, p. 63.

²⁹³ **Ibidem**, p. 67.

cunoscut, că primii creștini se recrutau mai ales dintre oameni săraci, care nu aveau posibilitatea să ridice locașuri de cult. Inexistența unor astfel de mărturii s-ar mai putea datora fie distrugerii lor de unele popoare migratoare, fie nedescoperirii lor până în prezent”²⁹⁴.

„Creștinismul s-a răspândit la început mai ales printre cei umili, care erau încântați că noua credință îi făcea egali cu stăpânii lor”²⁹⁵. Creștinarea masivă a dacilor se face însă „după cucerirea Daciei de către romani. Învățătura creștină s-a putut răspândi în nordul Dunării pe mai multe căi: prin coloniști, ostași din armata romană, sclavi, negustori și captivi aduși de goți în Dacia”²⁹⁶. „La impactul cu romanii, dacii credeau în nemurirea sufletului și erau monoteiști”²⁹⁷, deci le-a fost foarte ușor să îmbrățișeze învățătura creștină.

„Împăratul Traian a inițiat o persecuție a creștinilor în Asia Mică, de aceea mulți creștini de aici s-au stabilit în părțile Dunării. Știm ce răspândire a dobândit învățătura Mântuitorului în Galia, de unde iarăși au venit în Dacia coloniști în număr mare. Dalmatii, care au furnizat lucrători pentru minele de aur și de argint ale Daciei, veneau dintr-o provincie cunoscută pentru vechimea trecutului ei creștin”²⁹⁸.

Mărturii arheologice ale începuturilor vieții creștine în Scythia Minor avem la „Barboși (fostă comună suburbană, astăzi componentă a municipiului Galați), unde s-au descoperit câteva obiecte paleocreștine: două cruci de sidex, de dimensiuni mici, o amforă cu literele XP (Hristos) și alte câteva obiecte, toate aparținătoare secolului al III-lea”²⁹⁹.

„De asemenea se cunosc aproximativ 100 de inscripții creștine din secolele IV-VI, mai ales pe monumente funerare, dintre care aproximativ jumătate provin de la Tomis, metropola provinciei, iar

²⁹⁴ **Ibidem.**

²⁹⁵ **Petre Ciuhandu**, *Creștinismul la români*, Editura Parohiei Malovăț, Craiova, 2000, p. 5.

²⁹⁶ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Op. Cit.*, pp. 65-66.

²⁹⁷ **Paul Lazăr Tonciulescu**, *Impactul Romei asupra Daciei*, Editura Miracol, București, 1997, p. 40.

²⁹⁸ **Nicolae Iorga**, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, Editura Ministeriului de Culte, București, 1928, pp. 12-13.

²⁹⁹ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Op. Cit.*, pp. 101-102.

restul de la Histria (Istria), Callatis (Mangalia), Axiopolis (Hinog, lângă Cernavodă), Ulmetum (Pantelimon, jud. Constanța), Dinogetia (Garvăn, în dreptul orașului Galați) și din alte părți. Mai mult de jumătate sunt scrise pe piatră locală sau pe marmură adusă din Grecia, iar restul pe diverse obiecte din argint, bronz, plumb, lut ars, os, sticlă sau alte materiale³⁰⁰. Dintre aceste obiecte se remarcă: „gema de la Constanța, aflată acum la British Museum din Londra, care datează din secolul IV sau V”³⁰¹ și discul lui Paternus.

„În veacurile III și IV creștinii din Dobrogea aveau biserici”³⁰². „Astfel la Tomis s-au descoperit șase bazilici, dintre care una se considera că datează din veacurile V-VI, înlocuind, desigur, alta mai veche”³⁰³. „La Tropaeum Traiani (azi Adamclisi) s-au descoperit până în prezent cinci bazilici din secolele V-VI”³⁰⁴. „La Histria, săpăturile arheologice au scos la lumină ruinele a șapte bazilici, toate din secolele V-VI”³⁰⁵.

Cea mai importantă bazilică din Dobrogea este cea de la Niculițel, care a fost construită la sfârșitul secolului IV sau începutul secolului V. În această bazilică s-au descoperit trupurile a patru martiri: Zoticos, Attalos, Kamasis și Filippus. „Sub nivelul criptei martirice s-au descoperit resturi dintr-un mormânt martiric mai vechi, destinat adăpostirii moaștelor a doi martiri necunoscuți. Pe lângă resturi de oase, s-au mai găsit aici două vase de ofrandă, precum și o placă de gresie cu o inscripție în limba greacă: «Aici și acolo este sânge de martiri»”³⁰⁶.

Martirii din Scythia Minor sunt o dovadă incontestabilă a vechimii creștinismului în această provincie. „Episcopul Efrem al Tomisului a murit ca martir în 7 martie 300”³⁰⁷. „La Halmyris (azi Dunavăț), pe brațul Sfântul Gheorghe al Dunării, în apropiere de

³⁰⁰ **Ibidem**, p. 158.

³⁰¹ **Ibidem**, p. 160.

³⁰² **Nicolae Iorga**, *Op. Cit.*, p. 13.

³⁰³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Op, cit.*, p. 162.

³⁰⁴ **Ibidem**, p. 162.

³⁰⁵ **Ibidem**, p. 164.

³⁰⁶ **Ibidem**, p. 89.

³⁰⁷ **Ibidem**, p. 87.

vărsare, au pătimit într-o zi de 8 iulie (prin anii 298-303) preotul Epictet și tânărul său convertit Astion”³⁰⁸. „În Axiopolis (azi Hinog, lângă Cernavodă), au suferit moarte martirică, probabil prin anul 303, Chiril, Chindeas și Tasiu. Tot în Dobrogea au pătimit Macrobiu și Gordian, la 13 septembrie, prin anii 320-323. Odată cu ei au fost uciși și Heli, Lucian și Zotic. Frații Argeu și Narcis au fost decapitați într-o zi de 3 ianuarie, prin anii 320-323, iar fratele lor, Marcelin, a fost chinuit și apoi aruncat în mare pentru că nu voia să fie înrolat în armata repăgânizată de împăratul Licinius”³⁰⁹.

Văzând numărul mare de martiri cunoscuți care au pătimit pentru credința lor în Hristos, ne dăm seama că credința creștină s-a răspândit rapid în sânul populației din Dobrogea și a prins rădăcini adânci.

Cea mai veche instituție bisericească cunoscută până acum pe teritoriul României este Episcopia Tomisului, Constanța de astăzi, a cărei existență poate fi urmărită documentar în secolele IV-VI.

Despre Evangelicus, Efreem și Tit, primii episcopi ai Tomisului, nu avem foarte multe date. Începând cu Vetranion însă, aflat în acest scaun în 369, avem informații precise. „Împăratul roman Valens (364-378) a purtat o lungă campanie împotriva goților, pe care i-a învins, încheind cu ei pace la Noviodunum (Isaccea), în vara sau la începutul toamnei anului 369. După încheierea păcii s-a îndreptat spre Constantinopol, oprindu-se, în drumul său, și la Tomis. Istoricul bisericesc Sozomen (sec. V) relatează în Istoria sa bisericească cum împăratul, care era un aprig susținător al arianismului, a intrat în biserică în care slujea episcopul Vetranion, încercând să-l determine să intre în comuniune cu arienii. Episcopul nu a primit, ci, dimpotrivă, printr-o cuvântare rostită în fața împăratului și a credincioșilor prezenți, a apărut învățătura celor 318 Sfinți Părinți de la Niceea, apoi a părăsit pe împărat, retrăgându-se cu toți credincioșii într-o altă biserică. Împăratul a considerat gestul episcopului ca o sfidare la adresa lui și de aceea a poruncit să fie exilat. Dar exilul său nu a durat mult, căci tot împăratul, temându-se de o răscoală a sciților nemulțumiți de înlăturarea păstorului lor, i-a îngăduit să se întoarcă la

³⁰⁸ **Ibidem**, p. 88.

³⁰⁹ **Ibidem**, p. 87.

scaunul său. Incidentul relatat mai sus aruncă o lumină puternică asupra creștinismului din Tomis, căci scoate în evidență vechimea sa și viața religioasă intensă de aici, dragostea și respectul credincioșilor față de episcopul lor, ceea ce presupune că el avea o oarecare vechime în scaun, buna organizare bisericească a provinciei (cu scaun episcopal) și existența a cel puțin două bazine în oraș (una în care slujea episcopul și alta în care s-a retras împreună cu credincioșii săi). Nu știm cât a păstorit Vetranion în scaunul de la Tomis. Pentru sfințenia vieții sale, dar mai ales pentru dârzenia cu care a apărut credința ortodoxă a fost trecut în rândul sfinților, pomenirea lui făcându-se la 25 ianuarie³¹⁰.

Episcopul Gherontie a participat în 381 la lucrările sinodului II ecumenic de la Constantinopol. Urmașul acestuia, Teotim I, era scit de neam, deci daco-roman, bun teolog, autor de scrieri teologice, prieten al Sfântului Ioan Gură de Aur, trecut și el în rândul sfinților. Episcopul Timotei a luat parte la lucrările sinodului III ecumenic de la Efes, din 431, iar episcopul Ioan, care i-a urmat în scaun, era considerat unul dintre cei mai mari teologi ai timpului. În 449 la Tomis era episcop Alexandru, care a semnat documentele unui sinod care a avut loc în acel an la Constantinopol. În 458 întâlnim în scaunul de la Tomis pe Teotim II, urmat apoi de Paternus și Valentinian.

În veacul al VI-lea sunt pomenite cu numele în provincia Scythia Minor 14 scaune episcopale, ceea ce arată că aici exista o înfloritoare viață bisericească.

Faptul că în secolele IV-V s-au remarcat unii călugări de vază în Scythia Minor, cum au fost Sfântul Ioan Casian și Dionisie Exiguul, atestă nu doar vechimea creștinismului de aici, ci și preocupările duhovnicești ale străromânilor din această zonă.

Sfântul Ioan Casian s-a născut în jurul anului 360 într-una din localitățile de pe țărmul apusean al Pontului Euxin. S-a călugărit de tânăr într-o mănăstire de aici, iar în jurul anului 380 pleacă în Țara Sfântă. Petrece vreo cinci ani într-o mănăstire de lângă Betleem, apoi se duce în Egipt, unde era o înfloritoare viață monastică, de unde pleacă apoi la Constantinopol. Aici Sfântul Casian este hirotonit

³¹⁰ **Ibidem**, pp. 144-145.

diacon de Sfântul Ioan Gură de Aur. De aici pleacă la Roma, unde este hirotonit preot, apoi se deplasează la Marsilia, unde înființează două mănăstiri, dându-le primele reguli monahale din Apus. A scris și cărți. A trecut la Domnul prin 435, fiind venerat ca sfânt, iar ca dată de pomenire are 29 februarie.

Dionisie Exiguul s-a născut în jurul anului 470. S-a călugărit de tânăr în patria sa, apoi pleacă prin Răsărit, ajunge la Constantinopol, de unde își continuă călătoria la Roma. Aici este hirotonit diacon și preot, lucrând o vreme în cancelaria papală. Face traduceri din greacă în latină și stabilește cronologia erei creștine, începând numărarea anilor de la nașterea Domnului Hristos. Spre sfârșitul vieții se retrage la mănăstirea Vivarium din Calabria, unde se stinge din viață în jurul anului 545.

Toate cele prezentate până acum demonstrează fără drept de tăgadă vechimea creștinismului în țara noastră, iar dovada continuității vieții creștine pe aceste meleaguri este însuși poporul român, care nu s-a rupt de origini, nici nu le-a renegat.

Dacă nu am fost un popor misionar, răspândind la alții învățătura Domnului Hristos, cum au făcut-o grecii de pildă, prin Sfinții Chiril și Metodiu sau alți misionari, ori cum au procedat spaniolii și portughezii cu coloniile lor, noi am fost păstrători a ceea ce am primit. Dacă nu am schimbat pe alții, ne-am transformat și modelat pe noi înșine după învățătura Mântuitorului. Astfel se explică firea tolerantă și pașnică a românului.

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române este singurul întâistătător ortodox înveșmântat complet în alb. Această culoare a veșmintelor sale este un semn de recunoaștere din partea Patriarhiei Ecumenice a faptului că Biserica noastră nu s-a aflat niciodată în schismă cu Patriarhia Ecumenică de Constantinopol.

Schisma cea mare s-a produs între două popoare (italian și grec), mai exact între niște fii ai celor două popoare, fără să fi fost convocat un sinod cu delegați ai tuturor Bisericilor, la care să se analizeze situația de criză din sânul Bisericii din acel moment și să se hotărască separarea Bisericii Apusene de cea de Răsărit. Cu toate

acestea Biserica cea una a fost divizată în două de niște reprezentanți ai ei, implicațiile fiind majore asupra întregului Răsărit și Apus.

Prima țară majoritar ortodoxă vizitată vreodată de papa de la Roma a fost România, dovadă incontestabilă a caracterului tolerant și pașnic al românilor. Vizita din anul 2003 la Vatican a delegației Bisericii Ortodoxe Române conduse de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist s-a bucurat de o primire deosebit de călduroasă, fără precedent în istoria celor două Biserici, deși Vaticanul a mai fost vizitat de diverși întâistătători ai Bisericilor Răsăritene, ceea ce arată relațiile bune dintre Biserica Romei și Biserica Ortodoxă Română.

Avem convingerea că poporul român, singurul popor latin, deci de natură apuseană, dar de credință ortodoxă, răsăriteană, va avea o contribuție considerabilă la unirea Bisericilor.

Sfântul Munte Athos înainte și după căderea Constantinopolului sub turci (29 mai 1453)³¹¹

Muntele Athos este situat geografic în nord estul Greciei, în peninsula Calcidică. Are o lungime de 60 de kilometri și o lățime între 8 și 12 kilometri, însumând aprox. 360 de kilometri pătrați.

„Conform mitologiei grecești numele de Athos a aparținut unui personaj care în războiul dintre giganți și zei a fost aruncat de către cei dintâi ca o piatră asupra zeilor, împlântându-se în locul în care se găsește și astăzi. După altă tradiție, muntele își ia numele de la unul dintre fiii lui Poseidon, numit Athos. Strabo consemnează faptul că grecii antici pentru a indica înălțimea muntelui Athos spuneau că cei ce stau pe vârful acestuia văd răsăritul soarelui cu trei ore mai devreme decât cei de la poalele lui”³¹².

Primele documente care atestă o prezență monahală în Athos sunt legate de participarea unor călugări athoniți la Sinodul de la Constantinopol din 843, convocat de împărăteasa Teodora, pentru restabilirea cultului sfintelor icoane.

„În anul 885 împăratul bizantin Vasile Macedoneanul a dat un hrisov prin care a recunoscut Muntele Athos drept un teritoriu locuit exclusiv de călugări”³¹³.

Sfântul Atanasie Athonitul, duhovnic și prieten al împăratului Nikifor Fokas, a pus în anul 963 bazele mănăstirii Marea Lavră, cea mai veche așezare monahală din Athos existentă până astăzi. Ulterior s-au construit și alte mănăstiri.

În anul 970 împăratul Ioan Tzimiskes a emis primul tipicon, în care s-au stabilit regulile după care trebuie să se conducă monahii din Athos, conform concepției Sfântului Atanasie Athonitul.

³¹¹ Această conferință a fost rostită de autor în data de 7 mai 2003, la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Oradea, în cadrul sesiunii de comunicări științifice: „Byzance après Byzance”.

³¹² **Preot Dr. Teodor Bodogae**, *Ajutoarele românești la mănăstirile din Sfântul Munte Athos*, Sibiu, 1940, p. 1, nota 1.

³¹³ **Ibidem**, p. 10.

„Numele de «Sfântul Munte» a fost adoptat și confirmat în mod oficial de către împăratul bizantin Constantin al IX-lea Monomahul, prin tipiconul din 1046»³¹⁴. Acest tipicon făcea referire și la comerțul practicat de călugării aghioriți.

Din anul 1050 accesul femeilor în acest loc este strict interzis.

După cucerirea Bizanțului de către latini la 1204, în Athos s-au produs anumite tulburări, pentru că niște baroni apuseni și-au construit aici un castel, de unde au prădat în voie mănăstirile athonite.

În 1274 împăratul bizantin Mihail VIII Paleologul și patriarhul ecumenic Ioan Beccos au săvârșit unirea de la Lyon cu Biserica Romano-Catolică. Întrucât călugării din Athos nu au acceptat această unire, împăratul și patriarhul însoțiți de o armată au debarcat în Athos și au pustiit toate mănăstirile, omorând foarte mulți călugări. Excepție au făcut mănăstirile Lavra și Xiropotamu, care i-au primit cu mare fast pe împărat și pe patriarh și au săvârșit Sfânta Liturghie cu azimă.

Patriarhul ecumenic Antonie a dat în 1394 al treilea tipicon al Sfântului Munte. Acesta stabilea ordinea ierarhică a mănăstirilor athonite și obligația acestora de a plăti, după posibilități, un tribut anual protosului (conducătorului) Sfântului Munte.

Împăratul Manuil Paleologul a dat în 1406 cel de-al patrulea și ultimul tipicon al Sfântului Munte emis de vreun împărat bizantin. Conform acestuia călugării aveau voie să moștenească, să câștige și să transmită altora averea personală dobândită în viața de mănăstire, și se stabilea că egumenul trebuie ajutat în conducerea mănăstirii de un consiliu format din 15 monahi.

Al cincilea tipicon al Sfântului Munte a fost emis în 1574 de patriarhul Ieremia al II-lea al Constantinopolului. Acesta se referea la disciplina din Muntele Athos.

Al șaselea și cel din urmă tipicon a fost emis în anul 1783 de către patriarhul ecumenic Gavriil. Acesta stabilea organizarea administrativă a Athosului și îi oprea pe călugări să părăsească Sfântul Munte fără un motiv întemeiat.

„Din anul 1912 Sfântul Munte Athos a intrat sub tutela administrativă a Greciei, iar din 1926, în baza unei constituții

³¹⁴ **Sotiris Kadas**, *Mount Athos*, Ekdotike Athenon, Athens, 1988, p. 10.

specifice, a fost declarat republică monahală ortodoxă, administrată autonom, dependentă jurisdicțional și canonic de Patriarhia Ecumenică de Constantinopol³¹⁵.

Charta constituțională a Sfântului Munte stabilește că numărul mănăstirilor din Athos este de 20, fără dreptul de a fi depășit. Conform acesteia, dacă vreodată numărul monahilor din mănăstiri va fi mai mare decât capacitatea acestora de a-i găzdui, călugării vor fi trimiși să locuiască în schituri și chilii.

În Athos a existat în decursul vremurilor mănăstirea catolică a „Amalfinezilor”. Monahii însă nu au rezistat la regimul de viață auster de acolo și au părăsit Sfântul Munte.

Dintre mănăstirile existente astăzi în Muntele Athos 17 sunt grecești, dintre care una, și anume Esfigmenu, este stilistă (nu recunoaște autoritatea Patriarhiei Ecumenice de Constantinopol și nu se află în comuniune cu celelalte mănăstiri athonite, precum nici cu Bisericile Ortodoxe autocefale sau autonome), mănăstirea Hilandar este sârbească, mănăstirea Zografu este bulgărească, iar mănăstirea Sfântul Pantelimon este rusească. Din păcate în Sfântul Munte Athos nu există nici o mănăstire românească. Spre deosebire de sârbi, bulgari sau ruși, care atunci când au oferit ajutoare Sfântului Munte au pretins în schimb să aibă acolo o mănăstire a lor, românii au oferit ajutoarele dezinteresat, ca unui frate aflat în nevoi, fără să ceară nimic în schimb. Acest fapt este cu atât mai dureros cu cât știm că românii au ajutat Muntele Athos mai mult decât oricare alt popor, afirmație făcută nu de un român, ci de cercetătorul rus Porfir Uspenski, autorul unei monografii monumentale a Sfântului Munte.

Pe lângă cele 20 de mănăstiri, în Athos există 12 schituri. Dintre acestea două sunt românești: Prodromu (care ține de Marea Lavră) și Lacu (aparținător Sfântului Pavel). De asemenea, în Sfântul Munte Athos există numeroase chilii, dintre care foarte multe sunt românești, cum ar fi: Colciu și Sfântul Ipatie la Vatopedu, Provata la Marea Lavră, chilia Adormirea Maicii Domnului la Xiropotamu, Nea

³¹⁵ **Pr. Nicolae Hurjui**, *Nori negri deasupra Muntelui Athos*, în «Credința ortodoxă», Revistă lunară de cultură, atitudine și spiritualitate a Episcopiei Romanului, Anul VII, Nr. 2, Februarie, 2003, p. 10.

Skiti și multe altele. După călugării greci, cei mai numeroși în Muntele Athos sunt monahii români.

După căderea Constantinopolului sub turci, mănăstirile din Muntele Athos erau silite să plătească anual Porții Otomane un bir, pentru a fi lăsate să-și desfășoare nestingherite activitatea. Domnitorii și boierii români, care au sprijinit financiar Patriarhia Ortodoxă de Ierusalim, Mănăstirea Sfânta Ecaterina din Sinai și toate locurile sfinte ortodoxe aflate sub ocupație musulmană, aflând de faptul că mănăstirile athonite nu dispuneau de suficiente fonduri pentru a-și plăti dările către turci, au făcut danii generoase tuturor mănăstirilor din Athos, rezidind din temelii unele dintre ele, făcând corpuri de clădiri noi la altele, închinându-le mănăstiri și schituri din țară (dintre care unele aveau numeroase moșii, unele dintre ele întinzându-se pe mii sau chiar pe zeci de mii de hectare), oferind bani pentru întreținerea călugărilor ș. a. În cele ce urmează vom aminti o mică parte din daniile făcute de români Sfântului Munte.

„În jurul anului 1645 domnitorul Vasile Lupu a achitat impozitele tuturor mănăstirilor athonite către Poarta Otomană. Același lucru l-a făcut și contemporanul său Matei Basarab, iar Grigorie Ghica, începând cu anul 1664, a dat voie celor 20 de mănăstiri din Muntele Athos să scoată 1000 de bolovani de sare de la Ocnele Mari pe an, pentru a le vinde sau a face ce vor cu ele”³¹⁶.

„Pentru a nu provoca dezbinări și certuri între mănăstirile athonite (dintre care unele aveau averi considerabile la noi în Principate), mănăstirea Sfinții Trei Ierarhi (începând cu 1645, care avea un venit anual de 50000 de piaștri sau peste 250000 de mii de lei) și Mănăstirea Cotroceni (din 1682), cele mai mari mănăstiri din Moldova și Țara Românească, au fost închinat întregii comunități athonite, iar nu unei singure mănăstiri. De la aceste două mănăstiri venitul era trimis direct în Karies, capitala Athosului, iar de aici se împărțea fiecărei mănăstiri tainul cuvenit”³¹⁷.

³¹⁶ **Preot Dr. Teodor Bodogae**, *Op. Cit.*, p. 83.

³¹⁷ **Ibidem**, pp. 83-84

„În 1508 Bogdan, fiul lui Ștefan cel Mare, a reparat întreaga mănăstire Protaton din Karies”³¹⁸.

Mănăstirea Marea Lavră³¹⁹

„Domnitorul Neagoe Basarab a refăcut biserica mare a mănăstirii Marea Lavră, a rezidit din temelii biserica din cimitir, a reparat turnul și a pictat trapeza, care este considerată cea mai frumoasă din întreg Muntele Athos, oferindu-i și un sprijin financiar anual de 200 de taleri”³²⁰.

„Vlad Vodă Vintilă a acordat anual suma de 10000 de aspri acestei mănăstiri, precum și 1000 de aspri călugărilor care veneau să ridice această sumă. Din acești bani s-a pictat biserica mare a mănăstirii, pe care o refăcuse Neagoe Basarab”³²¹.

„Domnitorul Ieremia Movilă al Moldovei oferă un ajutor pecuniar anual de 6000 de aspri acestei mănăstiri, iar Gavrilăș Movilă dă aceleași mănăstiri, pentru pomenirea tatălui său și a mamei sale, 15000 de aspri, precum și 1000 de aspri pentru drumeț”³²².

³¹⁸ **Ibidem**, p. 82.

³¹⁹ Mănăstirea Marea Lavră este cea mai bogată din Muntele Athos, având și cele mai multe moșii în peninsulă. Într-o vreme Marea Lavră se găsea în dispută cu mănăstirea învecinată Sfântul Pavel, pentru hotarul dintre ele. În această situație, stareții celor două mănăstiri s-au înțeles ca obștile mănăstirilor să facă priveghere de toată noaptea, pentru a pune capăt conflictului dintre călugări, urmând să pornească apoi în procesiune unii către alții, iar acolo unde se vor întâlni să stabilească hotarul dintre mănăstiri. Călugării de la Sfântul Pavel au săvârșit privegherea mai iute decât de obicei, iar spre dimineață au pornit la drum, dar nu mică le-a fost mirarea când în apropierea mănăstirii lor s-au întâlnit cu monahii de la Marea Lavră, care după ce au dat în biserică binecuvântarea de începere a privegherii, au săvârșit-o pe drum, mergând către Sfântul Pavel. Respectând înțelegerea făcută de cei doi stareți, noul hotar dintre mănăstiri a fost stabilit în locul în care s-au întâlnit monahii de la Marea Lavră și Sfântul Pavel după noaptea de priveghere.

³²⁰ **Preot Dr. Teodor Bodogă, Op. Cit.**, pp. 93-94.

³²¹ **Ibidem**, p. 95.

³²² **Ibidem**, p. 97.

„În 1773 se închină Marii Lavre Mănăstirea Maicii Domnului din Verzunți, județul Bacău, cu moșiile Letea (4100 hectare), Lupeni și Verzunți (4000 hectare)”³²³.

Mănăstirea Vatoped

„În 1606 s-a închinat Vatopedului mănăstirea Golia din Iași, cu 58 de moșii, dintre care 48 de moșii din Basarabia se întindeau pe 64000 de hectare”³²⁴.

„În orașul Galați i-au fost închinat mănăstirile Sfântul Dumitru și Precista”³²⁵.

„În 1667 Ruxandra, fiica voievodului Vasile, a închinat Vatopedului trei sate: Klimovăț, Smienovska și Aksentiev”³²⁶.

„În anul 1669 i-a fost închinată Sfintei Mănăstiri Vatopedu mănăstirea Bărboi din Iași”³²⁷.

„În jurul anului 1690 i-a fost închinată mănăstirea Mira din ținutul Focșanilor”³²⁸.

„Constantin Brâncoveanu a fixat pentru mănăstirea Vatoped un tain anual de 21000 de aspri”³²⁹.

„În anul 1729 Vatopedului i-a fost închinată de către Constantin Racoviță mănăstirea Răchitoasa din județul Tecuci, cu o mulțime de moșii”³³⁰.

Mănăstirea Iviru

„Radu Vodă al Țării Românești a oferit anual 15000 de aspri Mănăstirii Iviru. Același domnitor i-a închinat mănăstirea Radu Vodă din București, care avea multe moșii”³³¹.

³²³ **Ibidem**, p. 103.

³²⁴ **Ibidem**, pp. 119-120.

³²⁵ **Ibidem**, p. 121.

³²⁶ **Ibidem**.

³²⁷ **Ibidem**, p. 122.

³²⁸ **Ibidem**, p. 123.

³²⁹ **Ibidem**.

³³⁰ **Ibidem**, p. 124.

³³¹ **Ibidem**, pp. 138-139.

„În anul 1626 Alexandru Coconu al Țării Românești i-a închinat mănăstirea Glavacioc din județul Vlașca, cu toate satele și moșiile ei”³³².

„În 1630 Leon Vodă i-a închinat biserica Spătarul Stelea din București, apoi mănăstirea Dealu cu toate moșiile ei”³³³.

Mănăstirea Hilandar (sârbească)

„Domnitorul Neagoe Basarab a acordat acestei mănăstiri un sprijin financiar anual de 7000 de aspri, sumă ridicată de Vlad Vodă Vintilă la 10000 de aspri. Mihnea Turcitul a oferit acestei mănăstiri suma de 15000 de aspri anual”³³⁴.

„În anul 1645, pe cheltuiala domnitorului Matei Basarab, s-a renovat trapeza mănăstirii”³³⁵.

Mănăstirea Dionisiu

„Neagoe Basarab a refăcut din temelii această mănăstire, zidindu-i în anul 1520 un turn mare”³³⁶.

„După un incendiu care a devastat mănăstirea în 1535, aceasta a fost renovată de Petru Rareș”³³⁷.

„Între anii 1569-1570 turcii au pus biruri mari asupra Sfântului Munte, iar pentru că monahii de la Dionisiu nu aveau cu ce le plăti, metoacele le-au fost vândute. În această situație doamna Ruxandra, fiica lui Petru Rareș, le-a răscumpărat pe toate”³³⁸.

Mănăstirea Cutlumuș

„Vlaicu Vodă a înconjurat această mănăstire cu ziduri, a ridicat un turn, a construit trapeza mănăstirii și chiliile”³³⁹.

³³² **Ibidem**, p. 140.

³³³ **Ibidem**.

³³⁴ **Ibidem**, p. 154.

³³⁵ **Ibidem**, p. 155.

³³⁶ **Ibidem**, p. 163.

³³⁷ **Ibidem**, p. 164.

³³⁸ **Ibidem**, p. 165.

³³⁹ **Ibidem**, p. 173.

„În 1467 domnitorul Laiotă Basarab a confirmat stăpânirea Cutlumuşului peste 15 sate donate de înaintaşii săi. Acelaşi lucru l-a făcut şi Vlad Vodă Călugărul în 1489”³⁴⁰.

„În anul 1497 mănăstirea a ars. Voievodul Radu cel Mare i-a închinat atunci satul Dăneşti şi a început refacerea mănăstirii”³⁴¹.

„Alexandru Iliaş a închinat Cutlumuşului mănăstirea Clocociov cu toate averile ei”³⁴².

Mănăstirea Pantocrator

„Marele logofăt Stan al Ungrovlahiei a făcut foarte multe danii acestei mănăstiri, fapt pentru care este socotit unul dintre ctitorii ei cei mai importanţi”³⁴³.

„În anul 1631 Pantocratorului i-a fost închinată mănăstirea Căscioarelor din Vlaşca, cu cele patru moşii ale ei”³⁴⁴.

Mănăstirea Xiropotamu

„Domnitorul Neagoe Basarab a zidit o trapeză, o pivniţă şi a împodobit mănăstirea în jurul anului 1515”³⁴⁵.

„Alexandru Lăpuşeanu a refăcut biserica mare a Sfintei Mănăstiri Xiropotamu”³⁴⁶.

„În 1585 Petru cel Tânăr a închinat acestei mănăstiri metocul de la Colentina al mănăstirii Plumbuita cu toate averile lui”³⁴⁷.

„Vameşul Păun a închinat Xiropotamului mănăstirea Sfânta Treime de lângă Iaşi cu toate moşiile ei”³⁴⁸.

³⁴⁰ **Ibidem**, p. 177.

³⁴¹ **Ibidem**, pp. 177-178.

³⁴² **Ibidem**, p. 181.

³⁴³ **Ibidem**, p. 188.

³⁴⁴ **Ibidem**, p. 190.

³⁴⁵ **Ibidem**, p. 199.

³⁴⁶ **Ibidem**.

³⁴⁷ **Ibidem**.

³⁴⁸ **Ibidem**, p. 201.

Mănăstirea Zografu (bulgărească)

„În anul 1475 domnitorul Ștefan cel Mare a clădit turnul pentru corăbii de lângă mare al mănăstirii, a refăcut zidul, chiliile și trapeza mănăstirii”³⁴⁹.

„Prin anii 1501-1502 Ștefan Vodă a reparat întreaga mănăstire și a împodobit cu pictură biserica principală”³⁵⁰.

„În anul 1566 Ruxandra, văduva domnitorului Alexandru Lăpușneanu, a răscumpărat metoacele mănăstirii de pe râul Struma, pentru care a achitat suma de 52000 de aspri ungurești”³⁵¹.

„În anul 1651 domnitorul Vasile Lupu a închinat Zografului ctitoria lui Ștefan cel Mare de la Dobrovăț cu toate bunurile ei (numai în județul Vaslui moșiile mănăstirii de la Dobrovăț însumau 14000 de hectare de pământ)”³⁵².

„În anul 1690 Constantin Cantemir a închinat Zografului mănăstirea Căpriană cu toate moșiile ei”³⁵³.

„În secolele XVII-XVIII mănăstirea Zografu avea numai în Basarabia 23 de moșii, cu circa 50000 de hectare de pământ”³⁵⁴.

Mănăstirea Dohiar

„Alexandru Lăpușneanu a rezidit această mănăstire din temelii și a împodobit-o cu pictură”³⁵⁵.

„În anul 1568 sultanul Selim a confiscat toate bunurile mănăstirii Dohiar și le-a vândut turcilor din Tesalonic. În această situație Ruxandra, văduva lui Alexandru Lăpușneanu, a oferit Dohiarului 165000 de aspri, sumă colosală pentru acea vreme”³⁵⁶.

„În 1626 domnitorul Alexandru Coconu a întărit Dohiarului stăpânirea peste 12 moșii din județul Ialomița, care valorau

³⁴⁹ **Ibidem**, p. 215-216.

³⁵⁰ **Ibidem**, p. 217.

³⁵¹ **Ibidem**, p. 219.

³⁵² **Ibidem**, p. 220.

³⁵³ **Ibidem**, p. 221.

³⁵⁴ **Ibidem**.

³⁵⁵ **Ibidem**, p. 228.

³⁵⁶ **Ibidem**, pp. 228-229.

aproximativ 300000 de aspri. Nu se știe exact când au fost închinat aceste proprietăți Dohiarului”³⁵⁷.

Mănăstirea Karacalu

„Pe la 1530 mănăstirea a ars, iar Petru Rareș le-a trimis bani, cu care au clădit în 1534 turnul dinspre mare, în care erau odată trapeza monahilor, o capelă și câteva chilii”³⁵⁸.

„Întrucât în 1569 Mustafa Celebi a confiscat metoacele mănăstirii, doamna Ruxandra, fiica lui Petru Rareș, a oferit mănăstirii 35000 de aspri, o sumă foarte mare pentru vremea aceea”³⁵⁹.

„În prima jumătate a secolului al XVII-lea i-a fost închinată mănăstirea Sfântul Nicolae din Ismail”³⁶⁰.

Mănăstirea Filoteu

„Vlad Țepeș acordă, începând din anul 1457, câte 4000 de aspri anual acestei mănăstiri, iar 300 de aspri călugărului care va ridica banii. Aceeași sumă va fi oferită și de Vlad Vodă Călugărul”³⁶¹.

„Pe la 1734 voievodul moldovean Constantin Mavrocordat stabilește a se da în fiecare an mănăstirii Filoteu câte 6600 aspri”³⁶².

Mănăstirea Simonopetra

„La 1540 Petru Voievod, fiul nelegitim al lui Radu cel Mare, a acordat un sprijin financiar simonopetriților. În afară de bani, le-a oferit și satul Scurtești din județul Argeș, cu toate averile lui. Alexandru, fiul lui Mircea Ciobanu, a confirmat, pe la 1570, dania satului Scurtești, adăugând și el un sat: Dragomireștii, cu multe averi. Aceleași moșii le-a întărit la 1578 și Mihnea Turcitul”³⁶³.

În 1580 mănăstirea a ars până la temelie. „Mihai Viteazul a renovat-o complet și a înzestrat-o cu 14 sate, dintre care 13 au fost

³⁵⁷ **Ibidem**, pp. 230-231.

³⁵⁸ **Ibidem**, p. 237.

³⁵⁹ **Ibidem**, pp. 239-240.

³⁶⁰ **Ibidem**, p. 240.

³⁶¹ **Ibidem**, pp. 244-245.

³⁶² **Ibidem**, p. 247.

³⁶³ **Ibidem**, p. 251.

cumpărate de el însuși cu suma de 472000 de aspri. Tot atunci a oferit mănăstirii două sate și Florica, fiica domnitorului. Mihai Viteazul a mai închinat mănăstirii athonite ctitoria sa, mănăstirea Mihai Vodă, care pe la 1850 ajunsese să aibă un venit anual de aproape 1 milion de lei”³⁶⁴.

Mănăstirea Sfântul Pavel

„În preajma anului 1500 domnitorul Ștefan cel Mare a reparat această mănăstire, a construit un apeduct și un baptisteriu”³⁶⁵.

„În anul 1501 boierii munteni Jupân Barbu, banul Craiovei, împreună cu comisul Danciu și cu jupânii Radu și Pârvu, toți boieri Craiovești, oferă un ajutor anual de 2000 de aspri mănăstirii”³⁶⁶.

„În jurul anului 1654 mănăstirii Sfântul Pavel i-a fost închinată mănăstirea Jitianului de lângă Craiova”³⁶⁷.

„În 1664 Miron Costin, pârcălabul Hotinului, i-a închinat mănăstirea Todirenilor din Burdujeni”³⁶⁸.

„Domnitorul martir Constantin Brâncoveanu a continuat zidirea turnului mănăstirii început de domnitorii români anteriori lui, a reparat chiliile, trapeza și a înălțat un paraclis”³⁶⁹.

Mănăstirea Stavronichita

„În 1680 Șerban Cantacuzino construiește un apeduct pentru mănăstire, cu bazine deosebite, lucrare foarte costisitoare. De asemenea tot acestei mănăstiri i-a fost închinată și mănăstirea Sfinților Apostoli din București”³⁷⁰.

³⁶⁴ **Ibidem**, p. 253.

³⁶⁵ **Ibidem**, p. 259.

³⁶⁶ **Ibidem**.

³⁶⁷ **Ibidem**, p. 260.

³⁶⁸ **Ibidem**, p. 261.

³⁶⁹ **Ibidem**, pp 261-262.

³⁷⁰ **Ibidem**, p. 267.

Mănăstirea Xenofon

„Boierul Barbu, banul Craiovei, închină imediat după 1500 acestei mănăstiri satele Recica, Siliștea Plopului și un iaz”³⁷¹.

„Între 1544-1545 pe banii aduși din Țările Române s-au construit chiliile mănăstirii, a fost ridicată biserica centrală și s-a realizat pictarea mănăstirii”³⁷².

„La 1607 Radu Șerban, pe lângă asigurarea stăpânirii mănăstirii asupra celor două sate închinat după 1500, îi oferă anual și suma de 10000 aspri. Același lucru îl face și Matei Basarab în 1635 și Constantin Basarab în 1654”³⁷³.

Mănăstirea Grigoriu

„În 1500 Ștefan cel Mare a rezidit din temelii această mănăstire și i-a făcut o donație de 24000 de aspri”³⁷⁴.

„În 1769 domnitorul Alexandru Ghica i-a închinat mănăstirea Vizantea din județul Putna, apoi trecând domn în Țara Românească, i-a închinat în 1776 mănăstirea Sfântul Spiridon Nou din București”³⁷⁵.

Mănăstirea Esfigmenu (stilistă)

„La începutul secolului al XIX-lea s-a clădit naosul actual și trapeza Esfigmenului, întreaga mănăstire fiind refăcută de fapt cu bani veniți din Moldova”³⁷⁶.

Mănăstirea Sfântul Pantelimon (rusească)

„Vlad Călugărul oferă începând cu 1487 suma de 6000 de aspri anual acestei mănăstiri. Radu cel Mare ajută și el mănăstirea cu 3000 de aspri anual, din 1496, ridicând dania în 1502 la suma de 4000 de aspri”³⁷⁷.

³⁷¹ **Ibidem**, pp. 270-271.

³⁷² **Ibidem**, p. 272.

³⁷³ **Ibidem**, pp. 273-274.

³⁷⁴ **Ibidem**, p. 279.

³⁷⁵ **Ibidem**, pp. 281-282.

³⁷⁶ **Ibidem**, p. 289.

³⁷⁷ **Ibidem**, p. 294.

„În 1631 Moise Movilă, domnul Moldovei, a închinat mănăstirii biserica Uspeniei din Botoșani”³⁷⁸.

„În 1743 Ioan Vodă Mavrocordat i-a oferit mănăstirii o dare anuală de 10000 de aspri, pe care Constantin Racoviță a ridicat-o la suma de 15000 de aspri pe an”³⁷⁹.

„În 1760 Ioan Calimah, pe lângă suma obișnuită, a închinat Pantelimonului conacul Sfântul Nicolae din Constantinopol cu biserică, grădină și case, care era reședința voievozilor români când se duceau cu treburi la Constantinopol”³⁸⁰.

Mănăstirea Costamonitu

„Ștefan cel Mare a stabilit în 1493 un ajutor anual către această mănăstire în valoare de 5000 de aspri. Petru Rareș a reînnoit în 1542 meritul anual către Costamonitu, care între timp ajunsese la suma de 6000 de aspri”³⁸¹.

„După anul 1800 mănăstirea Costamonitu a primit câteva moșii și case în Moldova, ridicându-se cu banii de pe acestea un turn, chilii pentru călugări și biserica mănăstirii”³⁸².

Încheiere

Demn de remarcat este faptul că daniile românești către Muntele Athos au început înainte de căderea Constantinopolului sub turci. Astfel, la 1369 Vlaicu Vodă a hotărât să ofere mănăstirii Cutlumuș un ajutor anual de 1200 de ughi, sprijin financiar reînnoit și de către Alexandru Aldea în 1428, domnitor care oferă începând cu 1433 un tain anual de 3000 de aspri și Xiropotamului, precum și Zografului. Vlad Țepeș a oferit mănăstirii Karacalu începând cu 1447 suma de 4300 de aspri anual³⁸³.

³⁷⁸ **Ibidem**, p. 296.

³⁷⁹ **Ibidem**, p. 297.

³⁸⁰ **Ibidem**, p. 298.

³⁸¹ **Ibidem**, p. 304.

³⁸² **Ibidem**, p. 306.

³⁸³ **Ibidem**, anexa 2.

„Românii, deși au ajutat Sfântul Munte Athos mai mult decât toate celelalte popoare ortodoxe în timpul dominației otomane, n-au întemeiat, n-au cumpărat și nici n-au pretins în schimbul ajutoarelor acordate vreo mănăstire pentru neamul lor. Ajutorul lor era oferit dezinteresat tuturor mănăstirilor athonite, ca de altfel, întregului Răsărit ortodox”³⁸⁴, iar „așezămintele monastice ale Sfântului Munte au putut ființa, secole întregi, în timpul dominației otomane, grație ajutoarelor generoase ale românilor”³⁸⁵.

³⁸⁴ **Ibidem**, p. 207.

³⁸⁵ **Ioan Dură**, *Românii și Athosul*, Editura Cuget românesc, Bârda, 2002, p. 10.

Părintele Dumitru Stăniloae și Filocalia³⁸⁶

Întrucât anul acesta se împlinesc 100 de ani de la nașterea părintelui profesor Dumitru Stăniloae și 10 ani de la mutarea sa la Domnul, iar Filocalia a fost tradusă în limba română de Prea Cucemicia Sa, am considerat util să prezentăm viața părintelui și câteva considerații despre Filocalie.

Foarte pe scurt, vom puncta cele mai importante date din viața părintelui Stăniloae.

S-a născut în 16 noiembrie 1903 la Vlădeni, jud. Brașov. A urmat cursurile liceului „Andrei Șaguna” din Brașov, Facultatea de Teologie din Cernăuți, cursuri de specializare la Atena, iar la vârsta de 25 de ani și-a susținut teza de doctorat în teologie, cu tema: „Viața și activitatea patriarhului Dositei al Ierusalimului și legăturile lui cu țările române” la Facultatea de Teologie din Cernăuți. A beneficiat apoi de o bursă de studii în Germania.

În anul 1929 și-a început cariera didactică la Academia teologică din Sibiu.

În 1930 s-a căsătorit cu Maria Mihu. În 1931 li s-au născut primii copii, doi gemeni: Dumitru și Maria. Băiatul însă a murit în anul nașterii, iar fetița în 1945. Au mai avut o fetiță, pe Lidia, născută în 1933, care trăiește și astăzi.

În 1931 a fost hirotonit diacon, iar în 1932 preot.

În 1936, la vârsta de 33 de ani a fost ales rectorul Academiei Teologice de la Sibiu.

În 1946 datorită presiunilor politice a trebuit să demisioneze din postul de rector și s-a transferat ca profesor la Facultatea de Teologie din București.

Între anii 1958-1963 a fost întemnițat politic, pentru „crima de uneltire împotriva statului”.

Între 1963-1965 ocupă prin bunăvoința regretatului patriarh Justinian un post modest în administrația patriarhală, datorită faptului că a fost întemnițat.

³⁸⁶ Această conferință a fost susținută de autor în 24 noiembrie 2003, la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Oradea.

În 1965 a putut reveni la catedră, de unde a fost pensionat în 1973.

În 1990 a fost ales membru corespondent al Academiei Române, iar în 1992 membru activ.

A adormit în Domnul la 5 octombrie 1993, la vârsta de aproape 90 de ani.

A tradus foarte multe cărți și opere ale Sfinților Părinți în limba română, fiind bun cunoscător al limbilor greacă veche și nouă, latină, engleză, franceză, germană, italiană și rusă. A fost autor a numeroase cărți, studii și articole, fiind cel mai tradus autor român în străinătate.

Părintele Dumitru Stăniloae este considerat pe bună dreptate cel mai mare teolog ortodox al veacului XX, iar în ortodoxie nu se mai poate face teologie fără să se țină cont de lucrările sale.

Referitor la opera teologică a părintelui Stăniloae, îl lăsăm să se destăinuie singur, prin răspunsul pe care l-a dat scrisorii Facultății de Teologie din Sibiu, în care era anunțat că i s-a acordat titlul de „doctor honoris causa”, unde părintele Stăniloae mărturisește: „Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului a inițiat pentru preoți, ca profesor și ca întemeietor și redactor al «Revistei Teologice», o propovăduire a lui Hristos în locul unor predici morale generale. Iar Hristos pe care l-a introdus el în învățământ și în scris nu era un Hristos distant, ca la catolici și protestanți sau un simplu Iisus ca cel al sectelor, ci Fiul real al lui Dumnezeu devenit om. În acest context am publicat la Sibiu lucrarea «Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama» având ca temă prezența lui Hristos în Taine cu energia Lui necreată. Tot la Sibiu am publicat cartea «Iisus Hristos sau restaurarea omului» în care am progresat de la o predicare a unui Hristos, ca mijloc de manifestare umană a Fiului lui Dumnezeu către Dumnezeu Tatăl și către oameni, actualizând astfel bogata hristologie patristică și explicând tema persoanei, care fiind una în Hristos, se poate manifesta prin două firi. Pe linia hristologică începută la Sibiu, am continuat la București să public «Dogmatica», în care este mult mai dezvoltată hristologia; dar și cărți despre dezvoltarea umanului în Hristos, precum «Chipul nemuritor al lui Dumnezeu» sau cursul de ascetică și mistică, ce arată aceeași dezvoltare a umanului în unirea cu Hristos. Pe linia aceasta am tradus și scrierile filocalice care arată puterea dată

omului de progresare în Hristos. În aceste cărți am accentuat totodată importanța dată de Dumnezeu omului prin iubirea Lui, sau nedespărțirea hristologiei de antropologie. Prin lucrările de la București am pus în evidență și trebuința iubirii noastre față de oameni, care pornind din iubirea comună față de Hristos, arată importanța Bisericii, în care împlinim porunca lui Hristos de a ne uni cu El și în El, cum este unit El cu Tatăl”.

Referitor la Filocalie putem afirma pe bună dreptate că aceasta este unul dintre cele mai frumoase daruri pe care Sfinții Părinți l-au lăsat moștenire posterității, iar părintele Stăniloae, prin traducerea ei în limba română, a deschis un adevărat univers duhovnicesc celor interesați.

Filocalia a fost tradusă din originalul grecesc de părintele Stăniloae, întrebuintând bineînțeles și anumite traduceri ale Filocaliei în alte limbi moderne, precum și unele traduceri parțiale românești mai vechi. Traducerea și comentarea Filocaliei a fost făcută de părintele Stăniloae între anii 1946-1991, deci într-o perioadă de timp de patruzeci și cinci de ani.

În prefața primelor patru volume ale Filocaliei, părintele Dumitru Stăniloae mărturisește: „Scrierile cuprinse în colecția Filocalia descriu un drum progresiv al vieții duhovnicești, cu recomandări din cele mai concrete. Drumul acesta este cel al curățirii omului de patimile ce-l închid în egoismul satisfacțiilor trecătoare, închis orizontului vieții spirituale mereu mai bogate și veșnice. Și el nu este un drum inventat de om ci este calea înfățișată de viața lui Iisus Hristos și în care poate înainta cel ce crede în El. Hristos Însuși este personificarea acestei «căi» sau El Însuși este «calea» și a înainta în ea este una cu a înainta în El spre ținta desăvârșirii la care a înălțat El umanitatea asumată prin biruirea cu răbdare a slăbiciunilor și patimilor noastre primite de bunăvoie, și a suportării cu iubire a dușmăniilor până la răstignire având ca rezultat învingerea morții și veșnicia ca viață fericită a Lui ca om și a celor ce se vor alipi Lui prin credință. Programul vieții descrise în Filocalie este un program hristologic. Este trăirea în Hristos din puterea lui Hristos pe care îl au trăitorii în ei prin rugăciune tot mai deasă. Este calea spre cea mai înaltă noblețe omenească, este singura cale care promovează unirea

oamenilor între ei în Hristos, opusă dezbinărilor care aduc atâta suferință omenească. Separarea operei lui Hristos de lucrarea Lui în om - unită cu colaborarea omului - a început să fie făcută mai târziu de scolastică prin împărțirea prea strictă între Teologia Dogmatică și Morală. S-a spus că Dogmatica are să reprezinte ce este Dumnezeu în Sine și ce a făcut El pentru om, iar Morala ce are de făcut omul. S-a trecut peste faptul că ceea ce face omul nu face singur, ci face întărit de Hristos și de Sfântul Duh. De aceea în sensul teologic apusean nu există un fel de scrieri care să descrie, asemenea celor filocalice, drumul omului în Hristos sau al lui Hristos în om, de felul Filocaliei”.

În introducerea volumului al XII-lea al Filocaliei, care este și ultimul, părintele Stăniloae se confesează: „Dumnezeu mi-a ajutat să închei Filocalia românească cu o traducere a unei opere de cea mai mare forță duhovnicească, plină de sfaturi concrete, întemeiate pe o experiență reală, o carte de forță învățăturilor Părinților pustnici din Pateric, trăitori în pustiurile Egiptului. Cred că a fost voia lui Dumnezeu ca Filocalia, începută cu o scriere atribuită Sfântului Antonie cel Mare, să se încheie cu o operă a unui pustnic ce a trăit în aceleași pustiuri egiptene, curând după moartea lui Antonie. Prin aceasta se arată că viața duhovnicească ce urmează pilda lui Hristos este aceeași în toate timpurile, fiind susținută de același Duh Sfânt al lui Hristos”.

Filocalia cuprinde texte scrise de patruzeci și doi de autori, dintre care unii sunt necunoscuți. Astfel în Filocalia vol. 8 citim lucrările a doi autori anonimi: „Rânduiala cea bună a vieții de sine” și „Alăută duhovnicească și trâmbiță cerească”. Alți autori, cum ar fi Nichifor din Singurăitate (Filocalia vol. 7), pe lângă învățăturile scrise de el, preia texte din alți Sfinți Părinți, precum: Teodosie Chinoviarhul, Pavel din Latro, Avva Agaton, Diadoh al Foticeii, Isaac Sirul, Ioan Carpatiul și alții. Unii dintre Sfinții Părinți citați, au și ei scrieri în Filocalie. Astfel pe Diadoh al Foticeii îl întâlnim în Filocalia vol. 1, iar pe Ioan Carpatiul în Filocalia vol. 4. Alți Sfinți Părinți citați însă, nu mai apar nicăieri în Filocalie, precum: Teodosie Chinoviarhul, Pavel din Latro și alții.

Filocalia românească cuprinde pe lângă traducerea textului grecesc al Filocaliei și anumite scrieri ale unor autori români, cum ar

fi: Vasile de la Poiana Mărului, Gheorghe de la Cernica și alții, având aprox. 5800 de pagini de text și note.

Filocalia este un izvor nesecat de învățături duhovnicești și un tezaur neprețuit al Bisericii, tratând teme precum (și vom enumera în ordine alfabetică): adevărul, apocatastaza, arghirofilia, asceza, ascultarea, binele, biruirea patimilor, Biserica, blândețea, bogăția, căderea în păcat, clevetirea, conștiința, chipul și asemănarea lui Dumnezeu, credința, cunoașterea lui Dumnezeu, desăvârșirea, desfrânarea, diavolul, Dumnezeu, energiile divine, faptele bune, Fiul lui Dumnezeu, grija lumească, harul, iertarea, invidia, ispitele, împărăția lui Dumnezeu, împătimirea, îndumnezeirea, înfrânarea, sfinții îngeri, învierea, judecata lui Dumnezeu, lăcomia, lumea, mândria, mânia, mântuirea, milostenia, moartea, monahismul, nădejdea, neascultarea, necazurile, nepătimirea, om, omul duhovnicesc, patimile, păcatele, plăcerea, pocăința, poruncile lui Dumnezeu, postul, Sfintele Taine, rațiunile divine, răbdarea, răul, războiul spiritual, rugăciunea, sărăcia, sfârșitul lumii, sfinții, smerenia, spovedania, sufletul, timpul, trupul, ura, urcușul duhovnicesc, vedeniile, vederea lui Dumnezeu, virtuțile și multe altele.

Conținutul Filocaliei este atât de bogat, încât cu greu poate fi rezumat, mai ales că temele nu sunt tratate într-o ordine sistematică și exhaustivă ca într-un manual de dogmatică sau de morală. De fapt în cele douăsprezece volume sunt cuprinse operele anumitor Sfinți Părinți care au tratat problemele dogmatice cu care se confrunta Biserica în vremea lor, precum și permanenta lor grijă de mântuire a sufletului.

Dacă privim în istoria Bisericii, constatăm că primul autor care ne-a lăsat o operă teologică sistematică este Sfântul Ioan Damaschin (+ 749), cu care de fapt se și încheie din punct de vedere convențional perioada patristică, acesta alcătuind o sinteză a gândirii teologice de până la el. Sfinții Părinți nu au făcut teologie de dragul de a publica anumite cărți, ci ei au răspuns în cele mai multe cazuri la problemele dogmatice ridicate de ereticii care duceau la pierzare pe cei neștiutori sau neîntăriți, într-o vreme în care învățătura de credință a Bisericii nu era formulată și existau foarte mari dispute și frământări teologice, pentru care mulți Sfinți Părinți au fost schingiuiți sau chiar omorâți.

Sfinții Părinți au trăit în curăție, asceză, studiu și apropiere maximă de Dumnezeu și au așternut în scris experiențele lor mistice, precum și rezultatele muncii lor, astfel încât cei ce vor să ia cunoștință de ele, o pot face citindu-le atent operele, printre care se numără și Filocalia. Lectura Filocaliei nu este ușoară, în primul rând datorită numărului mare de pagini, iar în al doilea rând înțelegerea ei necesită o temeinică pregătire teologică pentru a pătrunde cu mintea adâncimea și subțirimea gândirii Sfinților Părinți, autori ai Filocaliei. Cel care studiază Filocalia, pe lângă îmbogățirea cunoștințelor, își face o radiografie completă a stării sale sufletești, văzându-și înălțimea sau micimea sa sufletească și locul sau starea duhovnicească la care trebuie să ajungă un creștin autentic, fapt pentru care recomandăm călduros tuturor doritorilor să citească Filocalia, dar mai ales să împlinească cele citite.

1 Omul și lumea înainte de păcat

Sfânta Scriptură afirmă că „la început a făcut Dumnezeu cerul și pământul” (Fac. 1,1). Sfinții Părinți spun că prin „cer” se înțelege universul spiritual, lumea îngerilor, iar prin „pământ” universul material. În cea de-a șasea zi a creației, „luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie” (Fac. 2,7). Dintre toate creaturile, singur omul este compus din suflet spiritual și trup material, el aparținând ambelor lumi (spirituală și materială), fiind inelul de legătură dintre ele sau sinteza lor. Dacă nu avea suflet, omul era animal, dacă nu avea trup, era înger.

Omul a fost creat compus, pentru ca Dumnezeu să se unească cu el, iar prin intermediul lui, cu întreaga creatură. De aceea l-a creat Dumnezeu pe om ca inel de legătură al lumii spirituale și materiale, ca recapitulare și epilog al tuturor creaturilor, cu scopul ca unindu-Se cu el, să se unească cu toate creaturile și să recapituleze în Hristos cele cerești și cele pământești. Înainte de a hotărî creația, fie a îngerilor, fie a oamenilor, fie a oricărei alte creaturi, Dumnezeu a prehotărât în sfatul Lui cel veșnic întruparea Fiului Său. Această hotărâre a lui Dumnezeu de a se uni cu omul este numită de Sfântul Pavel „taina cea din veac ascunsă” (Efes. 3,9). Mărima «tainei din veci ascunse și de îngeri neștiute» stă în mărima dragostei lui Dumnezeu față de lume. Nici îngerii nu și-ar fi putut închipui că în sânul lui Dumnezeu se ascunde din veci, împreună cu ființa Lui, o atât de mare dragoste față de lume. Arătarea ei este în același timp dezvăluirea unei valori neînchipuite a lumii.

În primele cinci zile ale creației și chiar în ziua a șasea, la început, Dumnezeu crează mediul în care va veni omul, condițiile de existență a acestuia. „Nu omul a fost creat pentru lume, ci lumea

³⁸⁷ Această conferință a fost rostită de autor în 26 aprilie 2004, la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia, în cadrul simpozionului internațional: „Spiritualitate și consumism în Europa unită”.

pentru om”³⁸⁸, în sensul că lumea fără om nu ar putea exista, ea nu ar avea un sens, o finalitate.

„Lumea aceasta este gătită ca un palat pentru om-împăratul ce avea să apară după aceea”³⁸⁹, pentru a stăpâni și a întregi creația, căci „toată lumea aceasta văzută a fost făcută înaintea de el, pentru el”³⁹⁰. „Scopul lumii nu se găsește în sine; ea a fost creată pentru om, iar omul pentru Dumnezeu”³⁹¹.

Omul este luat din creație, își are originea în ea, deci nu poate exista fără ea, dar lumea fără om ar fi goală, nu ar avea sens, nu ar tinde spre o finalitate și ar fi stearpă. Vedem că omul și creația se condiționează reciproc.

„Omul apare numai la sfârșit, pentru că el are nevoie de toate cele anterioare, iar cele anterioare nu-și găsesc sensul decât în om”³⁹². „Lumea materială și animală, oricât ar fi ea de minunată în puterea și raționalitatea ei armonioasă, de o complexitate de necuprins, dacă ar fi fără om, ar fi fără sens”³⁹³. „Fără om, Dumnezeu ar rămâne un abis de taină nerevelată”³⁹⁴. Deci omul are nevoie de toate ale lumii, ca și condiții necesare vieții lui, dar și lumea are nevoie de om, pentru că acesta dă sens creației și numai prin el Dumnezeu se revelează lumii materiale.

„Universul este, oarecum, cuprins în trupul uman, pentru că trupul omului rezumă în sine, ca o lume în mic, nivelurile de existență ale

³⁸⁸ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987, p. 121.

³⁸⁹ **Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii**, Traducere, introducere și note de Pr. Dumitru Stăniloae, Membru de onoare al Academiei Române, Editura Humanitas, București, 1999, Vol. VII, p. 433, nota 16.

³⁹⁰ **Ibidem**, p. 432.

³⁹¹ **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Antropologia Sfântului Grigorie de Nyssa*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 55.

³⁹² **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1978, Vol. I, p. 333.

³⁹³ **Idem**, *Chipul...*, pp. 247-248.

³⁹⁴ **Filocalia**... Vol. VII, p. 144, nota 73.

lumii materiale. Pe de altă parte, omul depășește universul prin calitățile sale spirituale, iar universul este prezent în toate lucrările omului”³⁹⁵.

„Dacă există o lume văzută, este numai pentru că există omul ca subiect care să o poată vedea în chip conștient”³⁹⁶. Omul „privește conștient toate, le conduce pe toate, ca un chip al lui Dumnezeu. El este conștiința stăpânitoare și transformatoare a lumii, în el se descoperă rostul lumii. Fără om, lumea ar fi lipsită de rost, de sens, de lumină. Existența ar fi lipsită de o latură esențială a ei sau de cea mai esențială. Fără om, lumea n-ar ști de ea însăși”³⁹⁷.

Dar „omul este o ființă nesfârșit mai bogată, mai adâncă, mai complexă, ca să poată fi închis în lume; are o aspirație nesfârșit mai înaltă, ca să poată fi satisfăcută de lume”³⁹⁸, de aceea „nu relația omului cu natura, ci relația sa cu Dumnezeu este cea care-i revelează misterul ultim al existenței sale”³⁹⁹.

„Omul conține toate planurile acestui univers, sintetizează în sine crearea treptată a celor cinci zile, iar el este a șasea zi, a desăvârșirii acestei creații”⁴⁰⁰, de aceea „omul este mai prețios decât tot restul creației”⁴⁰¹ materiale. Valoarea omului este dată mai ales în structura sa spirituală. În acest sens Mântuitorul a spus: „Ce-i folosește omului să câștige lumea întreagă, dacă-și pierde sufletul? Sau ce ar putea să dea omul în schimb pentru sufletul său?” (Marcu 8,36-37).

Dumnezeu a îmbinat lumea spirituală și cea materială în om, acesta fiind o sinteză a lor, punctul în care cele două lumi se întâlnesc

³⁹⁵ **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 107.

³⁹⁶ **Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii**, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, Vol. VIII, p. 499, nota 879.

³⁹⁷ **Filocalia**..., Vol. VII, p. 433, nota 17.

³⁹⁸ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul*..., p. 121.

³⁹⁹ **Panayotis Nellas**, *Omul-animat îndumnezeit*, Editura DEISIS, Sibiu, 1994, p. VII (Introducerea cărții).

⁴⁰⁰ **Paul Evdokimov**, *Ortodoxia*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 72.

⁴⁰¹ **Arhimandritul Sofronie**, *Rugăciunea - experiența vieții veșnice*, Editura DEISIS, Sibiu, 1998, p. 84.

și comunică între ele. În această privință, omul are o poziție unică în univers, fiind singurul care are în sine două lumi.

„Omul este o lume mică ce are în sine toate ale lumii mari”⁴⁰². „Omul este un microcosmos, adică o chintesență reprezentativă a marelui cosmos, al lumii întregi”⁴⁰³, el „este a treia dimensiune logică a ceea ce există, este o necesitate ontologică”⁴⁰⁴. „Prin alcătuirea lui, omul este, deci, cea mai complexă făptură a lui Dumnezeu”⁴⁰⁵.

„Privilegiul unic al omului de a fi microcosmos, îi dă libertatea de mișcare în amândouă ordinele de existență, putând să gândească lucrurile materiale în forme abstracte și să simbolizeze pe cele spirituale în forme concrete”⁴⁰⁶.

„În om se văd toate rațiunile creaturilor, atât ale celor sensibile, cât și ale celor înțelese și înțelegătoare. El este rațiunea atotcuprinzătoare a tuturor rațiunilor create”⁴⁰⁷. El este numai „exterior limitat, dar lăuntric fără limite”⁴⁰⁸.

Omul este cea mai înaltă și mai perfectă creatură la care poate ajunge lumea materială. Mai mult de atât lumea nu poate da.

„Trupul uman este în întregime un aparat de o sensibilitate nesfârșit de complexă. În el este percepută în mod nesfârșit de variat toată vibrația lumii cu formele ei în continuă mișcare, precum tot prin el se exprimă relația la fel de complexă a persoanei umane cu lumea”⁴⁰⁹.

Trupul omului este materie organizată. „Cea mai înaltă formă de organizare o primește materia în trupul omenesc, devenită în el cea

⁴⁰² **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia Ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986, p. 427.

⁴⁰³ **Nichifor Crainic**, *Sfințenia-împlinirea umanului*, Trinitas, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993, p. 163.

⁴⁰⁴ **Teodor M. Popescu**, *Meditații Teologice*, Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, București, 1997, p. 63.

⁴⁰⁵ **Nichifor Crainic**, *Nostalgia Paradisului*, Editura Moldova, Iași, 1994, p. 251.

⁴⁰⁶ **Ibidem**, p. 20.

⁴⁰⁷ **Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii**, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, Vol. IX, p. 303, nota 638.

⁴⁰⁸ **Arșavir Acterian**, *Cum am devenit creștin*, Editura Harisma, București, 1994, p. 87.

⁴⁰⁹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică ...*, Vol. I, p. 382.

mai intimă spiritului. În ochii omului, materia a devenit mijloc de comunicare a înțelesurilor spiritului din ele”⁴¹⁰.

„Trupul omenesc însă, nu-și mai află identitatea în tendințele lui spre lumea din care a fost luat, ci în direcția mișcării sufletului. Materia luată din univers, în trupul omenesc, în unire cu sufletul, este subiectivată și personalizată. În acest sens trupul omenesc are o mare importanță în procesul de orientare a materiei în direcția spiritului”⁴¹¹. Și „precum lucrul lui Dumnezeu este să cârmuiască lumea, așa a sufletului este să-și cârmuiască trupul”⁴¹².

„Omul este un pelerin sau un meteor spiritual, în continuă mișcare între lume și Dumnezeu, meteor conștient și liber, mereu pe drum. Este în lume și vrea să fie mai presus; are nevoie de lume, dar ca de un drum în care nu se fixează niciodată definitiv într-o etapă, ci urcă spiritual mereu mai sus”⁴¹³.

În limba latină om se spune «homo» și termenul vine de la pământ, humă, pentru că din pământ a fost luat trupul lui. În limba greacă om se spune «άνθρωπος», care vine de la άνω αθρείν, și înseamnă „a privi în sus”. Deci omul a fost plămădit din pământ (trupul său), dar pentru a privi spre înălțimi, pentru a tinde în sus, spre Dumnezeu (prin sufletul său), dar nu singur, ci împreună cu întreaga creație, pentru că „lumea este făcută pentru a fi umanizată, nu omul pentru a fi asimilat lumii, naturii”⁴¹⁴.

„Sufletul uman poate aduna și influența prin trup întreaga lume”⁴¹⁵, pentru că „nu spiritul este făcut pentru a fi materializat, ci materia pentru a fi spiritualizată”⁴¹⁶.

⁴¹⁰ **Sfântul Dionisie Areopagitul**, *Opere complete*, Traducere, introducere și note de Pr. Dumitru Stăniloae, Editura Paideia, București, 1996, p. 69, nota 35.

⁴¹¹ **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 93.

⁴¹² **Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii**, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1994, Vol. IV, p. 17.

⁴¹³ **Dumitru Stăniloae**, *Iisus Hristos lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, Editura Anastasia, 1993, p. 24.

⁴¹⁴ **Idem**, *Teologia Dogmatică...*, Vol. I, p. 12.

⁴¹⁵ **Ibidem**, p. 376.

„Dumnezeu a creat toate formele de existență pentru o solidaritate între ele. A creat și materia ca o formă de existență, pentru ca spiritul să-și arate frumusețea în formele ei”⁴¹⁷. „Materia n-a fost făcută fără nici un rost. Ea este făcută ca mijloc de revelare a spiritului divin în mod indirect, dar în mod mai intim și al spiritului uman. Omul a primit cinstea deosebită de a da materiei sensuri și funcții spirituale, de a o spiritualiza, de a o face să se transfigureze deplin, în Dumnezeu, prin el”⁴¹⁸. „Materia este făcută să fie copleșită de spirit și să devină, prin aceasta, transparentă”⁴¹⁹.

„Dumnezeu a făcut lumea ca să fie transfigurată prin Dumnezeu, cu colaborarea omului, să fie făcută străvezie și mediu al puterilor dumnezeiești. Aceasta este destinația întregului cosmos: ca omul să vadă și să se unească prin el cu Dumnezeu în modul cel mai intens”⁴²⁰.

„În om, ființă care se găsește între două realități întrutotul diferite din punct de vedere ontologic, «care se împărtășește» și dintr-una și din cealaltă, elementele din care lumea este compusă au posibilitatea și chemarea «maturizării» lor într-un mod conștient”⁴²¹.

„Omul nu este un «aruncat în lume», ca un condamnat, cum zice Heidegger, ci pus în ea ca pe un drum pe care are să înainteze spre Dumnezeu, ca țintă a drumului, având să ajungă la El cu tot ce a învățat bun din ea”⁴²².

„În componența naturii umane, cele două firi (spirituală și materială) nu se juxtapun ci se întrepătrund în așa fel, ca fiecare din elementele lumii să participe la Dumnezeu”⁴²³. „În ființa umană înlănțuirea fizică a elementelor lumii există, dar în om ele primesc și o

⁴¹⁶ **Idem**, *Chipul...*, p. 313.

⁴¹⁷ **Sfântul Dionisie Areopagitul**, *Op. Cit*, p. 64, nota 6.

⁴¹⁸ **Ibidem**, p. 69, nota 35.

⁴¹⁹ **Filocalia sfintelor nevoine ale desăvârșirii**, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, Vol. X, p. 90, nota 82.

⁴²⁰ **Sfântul Dionisie Areopagitul**, *Op. Cit*, p. 128, nota 89.

⁴²¹ **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 102.

⁴²² **Ibidem**, p. 122.

⁴²³ **Ibidem**, p. 102.

posibilitate nouă: aceea de a intra, prin intermediul omului, în comuniune cu Dumnezeu”⁴²⁴.

„Omul în rugăciunea lui contemplativă aduce în fața lui Dumnezeu întreaga lume sensibilă și inteligibilă, pe care o rezumă și o conține în el ca microcosmos”⁴²⁵, pentru că implică și trupul în rugăciune. „Fără participarea trupului, viața duhovnicească ar risca să fie alcătuită doar din idei generoase și din decizii aparținând voinței, însoțite uneori de sentimente superficiale”⁴²⁶. Prin trup, omul dovedește că vrea să se apropie de Dumnezeu și aduce cu sine lumea întreagă, ca pe o ofrandă lui Dumnezeu.

„Numai omul se poate uni prin spiritul său creat cu materia creată și, în același timp, numai el se deschide conștient lui Dumnezeu și infinității Lui”⁴²⁷. „Sensul cosmic al omului se dezvăluie tocmai în aceea că prin om și cu ajutorul lui, făptura participă la viața spirituală”⁴²⁸. Nici „nu este posibilă relația (comuniunea existențială) între făpturi și Ziditorul lor, decât prin persoana umană”⁴²⁹ și Dumnezeu voiește ca „prin oameni, slava Sa dumnezeiască să strălucească asupra celor lipsite de rațiune”⁴³⁰.

Omul „nu este o realitate nici izolată, nici pasivă, ci zala de legătură între sensibil și inteligibil, și locul unde sensibilul își schimbă calitățile (se îndumnezeiește). Din acest mod de existență deducem atât măreția, cât și responsabilitatea omului”⁴³¹.

„Dumnezeu l-a creat pe om ca pe un alt înger, închinător mixt, compus din trup material și suflet spiritual, pentru că nu trebuia să se mărginească închinarea numai la cele de sus (adică la îngeri), ci să fie

⁴²⁴ **Ibidem.**

⁴²⁵ **Nichifor Crainic**, *Sfințenia...*, p. 164.

⁴²⁶ **Placide Deseille**, *Nostalgia Ortodoxiei*, Editura Anastasia, București, 1995, p. 172.

⁴²⁷ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul...*, p. 148.

⁴²⁸ **Leonid Uspensky**, *Teologia icoanei*, Editura Anastasia, București, 1994, p. 108.

⁴²⁹ **Christos Yannaras**, *Heidegger și Areopagitul*, Traducere de Nicolae Șerban Tanașoca, Editura Anastasia, București, 1996, p. 100.

⁴³⁰ **Placide Deseille**, *Op. Cit.*, p.99.

⁴³¹ **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, pp. 102-103.

și jos, pe pământ, unii închinători, ca să se umple toate de slava lui Dumnezeu, odată ce sunt ale lui Dumnezeu”.⁴³²

„Omul este înger în trup sau, mai exact, a fost creat pentru a fi înger în trup, adică spirit exprimat în formă materială și materie exprimată în formă spirituală”⁴³³. Față de oameni însă, „îngerii au puteri și daruri mai mari, dar ei nu poartă povara și răspunderea unui trup, cu grija, cu ispitele și cu primejdiile omenești”⁴³⁴. Totuși omul este ființa preferată a lui Dumnezeu, pentru că Dumnezeu Cuvântul s-a făcut om și nu înger.

Omul a fost creat ca stăpân al creației văzute, căci a zis Dumnezeu: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și îl supuneți; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietățile ce se mișcă pe pământ și peste tot pământul” (Fac. 1,28). Psalmistul zice în acest sens: „Ce este omul că-Ți amintești de el? Micșoratu-l-ai pe dânsul cu puțin față de îngeri, cu mărire și cu cinste l-ai încununat pe el. Pusu-l-ai pe dânsul peste lucrul mâinilor Tale, toate le-ai supus sub picioarele lui” (Ps. 8,4-6).

„Omul este chemat în existență și întronizat în creație printr-o misiune ce i se încredințează”⁴³⁵, pentru că „lui i s-a dat marea misiune de a stăpâni materia prin spirit, de a o face transparentă pentru ordinea spirituală și dumnezeiască”⁴³⁶.

„Omul își arată demnitatea sa, privilegiată, față de toate celelalte creaturi, atât prin dimensiunea sa spirituală, cât și prin ținuta sa trupească”⁴³⁷, pentru că el este singura ființă verticală de pe pământ. Măreția lui se vede și în aceea că „după crearea omului, Dumnezeu s-a odihnit (Fac. 2,2), n-a mai apărut o ființă superioară lui pe pământ”⁴³⁸.

⁴³² **Petru Florea**, *Opera exegetică a Sfântului Maxim Mărturisitorul*, Editura Academos, Tg-Mureș, 1998, p.68.

⁴³³ **Nichifor Crainic**, *Nostalgia...*, p. 20.

⁴³⁴ **Teodor M. Popescu**, *Op. Cit.*, p. 90.

⁴³⁵ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, Vol. II, p. 31.

⁴³⁶ **Idem**, Vol. I, p. 443.

⁴³⁷ **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 117.

⁴³⁸ **Părintele Galeriu**, *Jertfă și răscumpărare*, Editura Harisma, 1991, p. 61.

Omul a fost făcut stăpânul universului material. Ca dovadă avem faptul că nu Dumnezeu dă nume animalelor, ci Adam, primul om. Sfânta Scriptură spune: „Și Domnul Dumnezeu, Care făcuse din pământ toate fiarele câmpului și toate păsările cerului, le-a adus la Adam, ca să vadă cum le va numi; așa ca toate ființele vii să se numească precum le va numi Adam. Și a pus Adam nume tuturor animalelor și tuturor păsărilor cerului” (Fac. 2,19-20). „Când omul dă nume animalelor în rai, el apare în amețitoarea demnitate de colaborator al lui Dumnezeu, de continuator la opera creației”⁴³⁹.

Pe lângă poziția privilegiată din univers și celelalte daruri oferite de Dumnezeu omului, acesta a primit și o poruncă, să nu mănânce din rodul unui pom din grădina raiului (Fac. 2,16-17).

2 Omul și diavolul

Diavolul fiind invidios pe protopărinții Adam și Eva, pe poziția și pe fericirea lor, i-a ispitit, zicând: „În ziua în care veți mânca din pom vi se vor deschide ochii și veți fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul. De aceea femeia, socotind că rodul pomului este bun de mâncat și plăcut ochilor la vedere și vrednic de dorit, pentru că dă știință, a luat din el și a mâncat și a dat bărbatului său și a mâncat și el” (Fac. 3,5-6). Diavolul l-a ispitit pe om prin ambele elemente din care este alcătuit. Sufletului i-a trezit dorința de a fi asemenea lui Dumnezeu, dar în afara Lui, prin călcarea poruncii, iar trupului i-a prezentat gustul și frumusețea rodului pomului oprit.

Protopărinții s-au dovedit atât de slabi, încât au preferat să asculte de diavol mai mult decât de Dumnezeu. Pentru acest motiv, Adam și Eva au fost alungați din rai. Din acest moment, diavolul îl înșală tot mereu pe om, ispitindu-l mai ales cu lumea, care nici măcar nu îi aparține, pentru că Dumnezeu „a creat cerul și pământul” (Fac. 1,1), „al Domnului este pământul și plinirea lui; lumea și toți cei ce locuiesc în ea” (Ps. 23,1). „Cerul cerului este al Domnului, iar pământul l-a dat fiilor oamenilor” (Ps. 113,24).

Diavolul minte că lumea este a lui. El nu deține nimic din ea, neavând nici măcar trup, cum are omul, al cărui trup a fost creat din

⁴³⁹ **Nichifor Crainic**, *Nostalgia...*, p. 39.

țărână (Fac. 2,7). Sfântul Pavel spune: „Căci lupta noastră nu este împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva începătoriilor, împotriva stăpâniilor, împotriva stăpânitorilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutății, care sunt în văzduh” (Efes. 6,12).

Diavolul se socotește numai prin uzurpare stăpânul acestei lumi. Dar Mântuitorul a spus: „La judecata acestei lumi; stăpânitorul lumii acesteia va fi aruncat afară” (Ioan 12,31), ori un stăpân nu poate fi aruncat din ceea ce este pe drept al lui. Diavolul numai minte că este stăpânul lumii, dă această impresie, care este o iluzie deșartă. Deci cei care caută prin orice mijloace să fie cât mai puternici în această lume și să aibă cât mai multe avuții, uitând de Dumnezeu, de viața spirituală și de datoriile față de suflet, nu slujesc lui Dumnezeu, ci Satanei.

3 Omul și lumea după căderea în păcat

„Omul a fost creat ca stăpân al lumii sensibile. Lui i se supuneau toate. Trupul se supunea sufletului, iar sufletul lui Dumnezeu, în largul proces de participare al întregii creații la Dumnezeu”⁴⁴⁰. „Lui Adam i se supuneau toate, fiindcă el însuși era subordonat legii dumnezeiești”⁴⁴¹. „Prin păcat însă, omul a căzut în robia lumii”⁴⁴², „a încetat să mai fie preotul lumii, devenind robul ei”⁴⁴³. „Omul a furat lumea de la Dumnezeu și ca urmare privește lumea ca o realitate opacă fără prezența Lui și iubește lumea ca un scop în sine, iar nu ca un chip în care să se oglindească Dumnezeu”⁴⁴⁴. Din acest motiv „zidirea n-a mai voit să slujească lui Adam după neascultare, văzându-l căzut din slava dumnezeiască, ca unul ce s-a răzvrătit împotriva Făcătorului”⁴⁴⁵.

⁴⁴⁰ **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. Cit.*, p. 171.

⁴⁴¹ **Nichifor Crainic**, *Sfințenia...*, pp. 164-165.

⁴⁴² **Dumitru Stăniloae**, *Ortodoxie și Românism*, Tiparul Tipografiei Arhiepiscopale, Sibiu, 1939, p. 35.

⁴⁴³ **Alexandre Schmemmann**, *Euharistia taina Împărăției*, Editura Anastasia, București, p. 8.

⁴⁴⁴ **Ibidem**.

⁴⁴⁵ **Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii**, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1997, Vol. VI, p. 133.

Care este de fapt problema omului căzut în păcat în raport cu lumea? Acesta vede lumea ca pe singura realitate pe care o poate sesiza, de aceea o percepe și o dorește într-un mod pătimăș. El vrea să o stăpânească după bunul lui plac, fără să dea socoteală nimănui, neînțelegând că în urma păcatului el nu mai este stăpân nici peste sine, nici peste lume, ci prin gândirea păcătoasă și posesivă el însuși este robul lumii. Cel care dorește din tot sufletul să dobândească și să posede un anumit lucru, este de fapt rob de lucrul acela. De aceea s-a întrupat Fiul lui Dumnezeu, pentru a-l elibera pe om din robia diavolului, a păcatului și a lumii și pentru a-l face din nou stăpân al creației, aducându-l la starea lui Adam dinaintea căderii. Mântuitorul a spus în acest sens: „Adevărat, adevărat vă spun: Oricine săvârșește păcatul este rob al păcatului, iar dacă Fiul vă va face liberi, veți fi într-adevăr liberi” (Ioan 8,34-36). În mod obiectiv noi am fost eliberați din robia păcatului și a diavolului de către Domnul Hristos, dar avem și noi de împlinit o datorie pentru aceasta, de aceea Sfântul Pavel îi îndeamnă pe galateni, și prin ei, pe noi toți: „Stați tari în libertatea cu care Hristos ne-a făcut liberi și nu vă prindeți iarăși în jugul robiei” (Gal. 5,1), iar Sfântul Petru ne spune și el: „Trăiți ca oameni liberi, dar nu ca și cum ați avea libertatea drept acoperământ al răutății, ci ca robi ai lui Dumnezeu” (I Petru 2,16).

Relația dintre om și lume este hotărâtoare pentru finalitatea lor, omul având datoria de a-și spiritualiza trupul, de a umaniza lumea materială și de a fi îndumnezeit, iar în procesul de îndumnezeire va fi cuprinsă și lumea, pentru că va fi „un cer nou și un pământ nou” (Apoc. 21,1).

4 Consumismul și consecințele lui

Un preot rus, Petrov, prezintă gândirea consumistă a omului: „Ne gândim numai la noi și cerem totul de la viață. Intrăm în viață și întocmai ca niște creditori ai vieții, aducem cu noi un pachet de polițe asupra ei. Cerem vieții să le plătească: asta dă-mi, aceea dă-mi, cealaltă iarăși dă-mi, și așa la nesfârșit. Și doar nimeni nu ne-a dat aceste polițe, ci singuri le-am scris. Și de obicei sunt tot polițe fictive,

născocite, umflate. Iar la rândul nostru, nici polițele cele adevărate nu vrem să le plătim”.

Preocuparea omului căzut de a dobândi și consuma cât mai multe bunuri materiale, pornește din egoism și din dorința de a-și satisface toate poftele. Consumismul însă îl îndepărtează pe om de Dumnezeu și de semenii, ducând la răcirea dragostei dintre oameni. Averea părinților a ajuns din nefericire să învrăjbească chiar unii frații între ei, acolo unde nu a existat suficientă dragoste, înțelegere și discernământ.

Accentul celor care aleargă numai după bunuri materiale se mută de pe a fi, pe a avea. Aceștia în loc să se gândească să fie buni creștini și să se manifeste ca atare, pentru a fi mai aproape de Dumnezeu, cugetă cum să dobândească mai multe bunuri materiale, care îi îndepărtează de Dumnezeu.

Într-o societate consumistă oamenii nu trăiesc în armonie, ci în competiție. Dacă cuiva îi rămâne un ban, nu îl dă celui ce nu are, ci își cumpără o casă mai spațioasă, o mașină mai performantă, o mobilă mai bună etc., așa încât niciodată nu îi vor rămâne bani să ofere celui aflat în nevoie.

Excesul de alimente al consumiştilor duce la boli ale trupului.

Exploatarea irațională a resurselor materiale pentru sporirea productivității duce la distrugerea planetei.

În lumea modernă, o societate este considerată mai avansată cu cât produce și consumă mai multe bunuri materiale. Din acest punct de vedere, un om, o țară, chiar o Biserică, au ajuns să fie prețuite numai prin prisma puterii lor economice. S-a ajuns chiar ca omul să nu mai fie apreciat pentru ceea ce reprezintă în sine însuși. Astfel dacă vine instalatorul sau electricianul să ne repare ceva în casă, își face treaba, îi verificăm munca, îl plătim și îl lăsăm să plece. El nu are valoare ca om pentru noi, ci prin munca pe care o prestează.

„Banul este caracteristica economiei capitaliste, care nu consideră bunul în el însuși, ci în valoarea lui de schimb”⁴⁴⁶. Banul este doar un mijloc, dar când are loc o răsturnare de valori și el devine scop, atunci apare o mare problemă. Pornind de aici, s-a afirmat că

⁴⁴⁶ **Nae Ionescu**, *Fenomenul legionar*, Editura Antet XX Press, București, 1993, p. 40.

singurul lucru care le poate înlocui pe toate celelalte, dar nu poate fi înlocuit de nici unul, este banul, ceea ce a dus la concluzia că totul este de vânzare.

Această gândire nesănătoasă a generat numeroase consecințe nefaste, dintre care amintim: traficul de carne vie (comerțul cu organe, prostituția), crima organizată, corupția, comerțul cu stupeficante și altele. Omul nu caută în semenul său chipul lui Dumnezeu, ci vede un instrument de satisfacere a propriei sale plăceri sau a propriului interes.

Mântuitorul a rostit o parabolă care sintetizează gândirea omului interesat doar de cele lumești. Este vorba despre pilda bogatului căruia i-a rodit țarina: „Unui om bogat i-a rodit din belșug țarina. Și el cugeta în sine, zicând: Ce voi face, că nu am unde să adun roadele mele? Și a zis: Aceasta voi face: Voi strica jitițele mele și mai mari le voi zidi și voi strânge acolo tot grâul și bunățile mele; și voi zice sufletului meu: Suflete, ai multe bunăți strânse pentru mulți ani; odihnește-te, mănâncă, bea și te veselește. Iar Dumnezeu i-a zis: Nebune! În această noapte voi cere de la tine sufletul tău. Și cele ce ai pregătit ale cui vor fi? Așa se întâmplă cu cel ce-și adună comori sieși și nu se îmbogățește în Dumnezeu” (Luca 12,16-21).

5 Pedepsa consumiştilor

Despre oamenii care aleargă numai după cele materiale, fără să țină cont de Dumnezeu, de suflet și de datoriile față de el, Sfânta Scriptură spune: „Unii ca aceștia nu slujesc Domnului nostru Iisus Hristos, ci pântecelelor lor, și prin vorbele lor frumoase și măgulitoare, înșeală inimile celor fără de răutate” (Rom. 16,18). „Ei înșiși fiind nedrepti își vor lua plata nedreptății, socotind o plăcere desfătarea de fiecare zi; ei sunt pete și ocară, făcându-și plăcere, în răcăcirile lor, să ospăteze cu voi la mesele voastre” (II Petru 2,13). „Sfârșitul acestora este pieirea. Pântecele este dumnezeul lor, iar mărirea lor este întru rușinea lor, ca unii care au în gând cele pământești” (Filip. 3,19).

La judecata lui Dumnezeu, cei care s-au străduit să dobândească pământul și toate avuțiile lui, nu vor avea nimic. Lumea aceasta o vor pierde, iar cealaltă nu o vor câștiga și se vor împlini cuvintele: „De la cel ce nu are și ce i se pare că are i se va lua” (Luca 8,18).

6 Cum să evităm consumismul

Pentru a avea o percepție corectă a lumii și a realităților ei, suntem datori să cunoaștem și să respectăm scara valorilor din univers. Pe această scară se află în primul rând Dumnezeu, Creatorul a tot ceea ce există, apoi este universul spiritual creat (îngerii și sufletele noastre), iar abia după aceea lumea materială, cu tot ce însumează ea. Noi trebuie să vedem tot ceea ce este creat ca pe un dar de la Dumnezeu, deci dacă Domnul ne-a dat toate acestea, pe El trebuie să-l iubim mai întâi. Astfel înțelegem cuvintele Mântuitorului din Evanghelie: „Cel ce iubește pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine; cel ce iubește pe fiu ori pe fiică mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine” (Mat. 10,37). Lumea cu toate din ea este bună din fire, pentru că la crearea ei, „Dumnezeu a privit toate câte a făcut și iată erau bune foarte” (Fac. 1,31). Lumea în sine nu este rea, alipirea de ea însă, până la a-i deveni rob, este păcat, de aceea Sfântul Ioan spune că „lumea trece și pofta ei, dar cel ce face voia lui Dumnezeu rămâne în veac” (I Ioan 2,17).

Chiar dacă omul a căzut în păcat și a fost alungat din rai, nu a fost părăsit și uitat de Dumnezeu, ci Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat pentru a se uni în acest fel prin intermediul omului cu creatura întreagă și pentru a-l mântui pe om din robia păcatului și a diavolului. Sfântul Petru ne atrage atenția: „Știind că nu cu lucruri stricătioase, cu argint sau cu aur, ați fost răscumparați din viața voastră deșartă, lăsată de la părinți, ci cu scumpul sânge al lui Hristos, ca al unui miel nevinovat și neprihănit” (I Petru 1,18-19). Sfântul Ioan Gură de Aur spune și el în acest sens: „Vreți să cunoașteți prețul sufletelor voastre? Priviți la prețul răscumpărării. Nu aurul lumii întregi, nu lumea întreagă cu toate cele ce sunt în ea, ci Însuși Dumnezeu a fost prețul răscumpărării noastre”. Iar Sfântul Pavel ne atrage și el luarea aminte: „Cunoașteți harul Domnului nostru Iisus Hristos, că El, bogat fiind, pentru voi a sărăcit, ca voi cu sărăcia Lui să vă îmbogățiți” (II Cor. 8,9). Deci noi trebuie să cunoaștem și să respectăm valoarea omului, care este mai de preț decât întregul univers material.

Suntem datori apoi să respectăm poruncile lui Dumnezeu, pentru că așa cum a spus Domnul Hristos: „Cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela este care Mă iubește; iar cel ce Mă iubește pe Mine va fi iubit de Tatăl Meu și-l voi iubi și Eu și Mă voi arăta lui” (Ioan 14,21). Din nefericire, anumite culte protestante și neoprotestante nu respectă anumite porunci din Sfânta Scriptură, care li se par mai greu de împlinit. Mântuitorul ne-a atras însă atenția: „Cel ce va strica una din aceste porunci, foarte mici, și va învăța așa pe oameni, foarte mic se va chema în împărăția cerurilor” (Matei 5,19).

Biserica nu este parlament, în care noi propunem și votăm legi după bunul nostru plac. În Biserică nu este anarhie, nici democrație, ci teocrație și ierarhie, pentru că „Hristos este cap Bisericii, trupul Său, al cărui Mântuitor și este” (Efes. 5,23) „și El a dat pe unii apostoli, pe alții prooroci, pe alții evangheliști, pe alții păstori și învățători, spre desăvârșirea sfinților, la lucrul slujirii, la zidirea trupului lui Hristos” (Efes. 3,11-12). Nu Biserica trebuie să se adapteze după legile societății civile, după obiceiurile ei, ci societatea trebuie să se transforme după legile dumnezeiești păstrate de Biserică. Noi ne dovedim apartenența la Biserică prin respectarea învățăturilor și a preceptelor ei, pe care le-am primit de la Dumnezeu sub formă de porunci. „Nu este misiunea noastră să modificăm ceea ce are Dumnezeu să ne spună, ci datoria noastră este să vedem cum putem să-I răspundem trăind în diferite situații istorice. Este o nesăbuintă să dorești să adaptezi Evanghelia la ceea ce credem noi că este necesar, mai degrabă decât să ascuți ce are Dumnezeu să ne spună”⁴⁴⁷. Scopul nostru este să trăim în conformitate cu învățătura Bisericii, pentru a putea ajunge în rai, „căci nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe aceea ce va să fie” (Evrei 13,14). Raiul este o realitate dumnezeiască, de aceea Dumnezeu pune condițiile, regulile sau normele prin care cineva are acces acolo. Dacă noi ne imaginăm un alt fel de rai, pentru că nu acceptăm regulile lui Dumnezeu, atunci cu siguranță paradisul nostru este o închipuire deșartă.

⁴⁴⁷ **Mitropolit Emilianos Timiadis**, *Preot parohie înnoire*, Traducere de Paul Brusanowski, Editura Σοφία, București, 2001, p. 213.

În Pateric avem un exemplu foarte frumos de împlinire a poruncilor lui Dumnezeu și de evitare a păcatului. „În pustia Egiptului viețuia un călugăr foarte sărac. Niște monahi au venit la el și l-au văzut că era foarte fericit. Acesta le-a spus: «Astăzi sunt împărat». Aceștia l-au întrebat: «Cum adică ești împărat?». «Astăzi sunt împărat, căci am împărățit peste patimi», le-a răspuns el”⁴⁴⁸.

Pentru a sfărâma lanțurile cu care ne poate înlănțui și robi lumea aceasta, trebuie să considerăm universul material un drum pe care înaintăm spre Dumnezeu, de aceea să nu ne poticnim de nimic pe cale, ci să privim tot ceea ce ne înconjoară cu ochi duhovnicești. Pentru aceasta trebuie să ne ferim de păcate și să cultivăm virtuțile, pentru că numai așa putem cuceri împărăția lui Dumnezeu.

Pentru evitarea consumismului, pe lângă practicarea virtuților, trebuie să ne ferim în primul rând de agonisirea de câștig urât, să nu urmărim în viață numai profitul material, să postim și să facem milostenie. Prin acestea dovedim că putem renunța la lume și la tentațiile ei.

Neagonisirea de câștig urât este poruncită în Decalog: „Să nu furi!” (Ieș. 20,15).

Celor care urmăresc numai beneficiile materiale, Mântuitorul le-a spus: „Ce-i va folosi omului, dacă va câștiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său?” (Matei 16,26). „Și iarăși zic vouă că mai lesne este să treacă o cămilă prin urechile acului, decât să intre un bogat în împărăția lui Dumnezeu” (Matei 19,24).

Să ne gândim că lumea materială, cu toate cele ce sunt în ea, este trecătoare, asemenea unei iluzii care se spulberă mai devreme sau mai târziu, sufletul omului însă este spiritual și veșnic, ori veșnicia nu poate fi pusă în balanță cu cele trecătoare.

Oricâte proprietăți ar avea cineva pe pământ, el nu este posesorul lor, ci cel care se folosește o anumită perioadă de timp de ele, având a da socoteală în fața lui Dumnezeu de modul de întrebuințare. Lumea Îi aparține de fapt lui Dumnezeu, care „a creat

⁴⁴⁸ **Patericul**, Tipărit de Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Alba Iuliei, Alba Iulia, 1999, p. 119.

cerul și pământul” (Fac. 1,1), de aceea trebuie să ne îmbogățim în fapte bune, iar nu în titluri de proprietate. Noi trebuie să conștientizăm că suntem niște călători pe acest pământ, care mai devreme sau mai târziu vom coborî din trenul acestei vieți și vom fi întrebați ce am făcut aici. Cât timp suntem în tren stăm pe un scaun, care însă nu este al nostru, pentru că înaintea noastră l-au folosit alții, iar după noi vor șede mereu alte persoane pe el, de aceea să ne comportăm ca atare. Important este nu cât consumăm din această lume, ci cum întrebuițăm ceea ce Dumnezeu ne-a încredințat.

Proprietățile și averile, oricâte am avea, toate rămân aici, pe pământ, „pentru că noi n-am adus nimic în lume, tot așa cum nici nu putem să scoatem ceva din ea afară” (I Tim, 6,7). În acest sens a spus și Iov: „Gol am ieșit din pânțelele mamei mele și gol mă voi întoarce în pământ!” (Iov 1,21). Singurele bunuri materiale pe care le luăm cu noi în împărăția lui Dumnezeu, sunt cele pe care le-am făcut milostenie pe acest pământ, și pe care le vom regăsi spiritualizate în rai.

Cirus a fost un mare cuceritor păgân, care a murit în anul 530 î. d. Hr. Pe mormântul său stau scrise următoarele: „O, omule, oricine ai fi tu și oricând vei veni aici, căci eu știu că vei veni, eu sunt Cyrus, cel ce le-am cucerit perșilor împărăția lor mondială. Să nu mă pizmuiești deci, pentru această palmă de pământ, care îmi acoperă trupul”. Gloria, slava și măreția oricărui om de pe pământ se încheie în acest fel. Trupurile noastre vor fi toate asemenea trupului lui Cyrus, deci sensul existenței noastre trebuie să graviteze în jurul vieții duhovnicești, nu al celei trupești.

Postul a fost prima poruncă primită de om, încă pe când se găsea în grădina raiului (Fac. 2,16-17). Prin post dovedim că putem renunța la o anumită parte din ceea ce ne oferă lumea (la mâncarea de dulce), deci dacă suntem în stare de acest lucru, ne putem lipsi și de alte laturi ale ei. Cei care nu vor să renunțe însă la unele mici plăceri ale lumii, cum este mâncarea de dulce, cum vor renunța la cele mari?

Milostenia are mare putere în fața judecății lui Dumnezeu, „căci judecata este fără milă pentru cel care n-a făcut milă și mila biruiește în fața judecății” (Iacov 2,13). În creștinism există un paradox, cu cât oferi mai mult, cu atât primești mai mult, pe care

Părintele Nicolae Steinhardt l-a sintetizat în titlul cărții: „Dăruind vei dobândi”. Să fim conștienți că săracii sunt portarii împărăției lui Dumnezeu, avocați buni pentru cei milostivi și judecători de temut pentru cei nemilostivi.

Un om foarte bogat zicea că are atâția bani, încât își poate cumpăra și raiul cu ei. Când a murit a ajuns la ușa raiului, iar Sfântul Petru i-a cerut să-și plătească intrarea. Bogatul a început să se caute prin buzunare, dar nu a găsit decât un ban, cu care miluise cândva un sărac. Sfântul Petru i-a spus că un ban nu-i de ajuns pentru a intra în rai și nu l-a lăsat să intre.

De asemenea, pentru evitarea consumismului, omul trebuie să vadă rațiunile lui Dumnezeu din creație, să o iubească și să-i întrebuințeze resursele în mod rațional. Fiecare generație are datoria și responsabilitatea de a conserva și transmite generațiilor următoare mediul înconjurător cât mai sănătos, nealterat și propice vieții.

7 Răsplata celor ce nu sunt robi ai lumii

Cei care nu sunt robiți lumii materiale, ci Îl iubesc pe Dumnezeu și Îi slujesc, vor dobândi împărăția cerurilor, dar și pământul, pentru că „dreptii vor moșteni pământul și vor locui în veacul veacului pe el” (Ps. 36,29), pentru că după cea de-a doua venire a Domnului Hristos va fi „un cer nou și un pământ nou” (Apoc. 21,1). Cei ce s-au străduit să dobândească raiul, vor primi și pământul, pe care nu l-au avut și nu l-au râvnit. Drept aceea să împlinim îndemnul Mântuitorului: „Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă” (Matei 6,33).

Sfântul Ștefan al românilor⁴⁴⁹

Anul acesta în ziua de 2 iulie se împlinesc 500 de ani de la mutarea la Domnul a domnitorului Moldovei Ștefan cel Sfânt, cunoscut sub apelativul de „Ștefan cel Mare”, dar numit de multă vreme în popor: „Ștefan cel Mare și Sfânt”.

Ștefan cel Mare s-a născut la Borzești în jurul anului 1435. Tatăl său, Bogdan, avea să fie domnitorul Moldovei între anii 1449-1451, cunoscut sub numele de Bogdan al II-lea, iar mama lui era doamna Oltea, călugărită (probabil după moartea soțului) sub numele de Maria, la mănăstirea Reuseni. Ștefan era os de viță domnească, trăgându-se după tată din neamul Mușatinilor, iar după mamă din cel al Basarabilor.

În anul 1451 Petru Aron l-a asasinat pe Bogdan al II-lea, pentru a-i ocupa tronul, iar Ștefan a fost nevoit să se refugieze în Transilvania și Țara Românească. După șase ani însă, în 1457, tânărul Ștefan a intrat pe valea Siretului în Moldova, fiind însoțit de o armată de aproximativ 6000 de ostași, o parte dintre ei fiind munteni ai lui Vlad Țepeș, rudenia sa, iar restul moldoveni din țara de jos, de unde era neamul lui Ștefan. În urma celor două confruntări dintre oastea lui Ștefan și a lui Aron, de la Doljești (12 aprilie) și Orbic (14 aprilie), Ștefan l-a înfrânt pe ucigașul tatălui său, care a luat calea pribegiei, în Polonia. La locul numit Direptate, moldovenii l-au aclamat pe biruitor, iar mitropolitul Teoctist l-a uns domn al Moldovei. Suceava, capitala țării, l-a primit cu bucurie pe fiul lui Bogdan.

La urcarea lui Ștefan pe tron, vremurile erau tulburi. În urma cuceririi Constantinopolului (29 mai 1453), Imperiul Otoman se găsea în plină expansiune spre Europa. Marile puteri învecinate, Polonia și Ungaria, erau obișnuite să se amestece în treburile interne ale Moldovei, numind domni supuși lor. În această situație, Ștefan s-a ocupat în primii ani de domnie de consolidarea tronului. Acest lucru

⁴⁴⁹ Această conferință a fost rostită de autor în data de 28 mai 2004, la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Oradea, în cadrul simpozionului dedicat Sfântului Ștefan cel Mare.

va fi realizat deplin în anul 1469, când Petru Aron, ucigașul lui Bogdan al II-lea, a fost prins și ucis.

Ștefan cel Mare era un conducător abil și un diplomat dibaci, care știa că nu poate avea câștig de cauză dacă se găsește în conflict cu doi dușmani deodată. Din acest motiv, când avea neînțelegeri cu vreun vecin, cultiva relații bune cu ceilalți. Cu toate că regii Ungariei și ai Poloniei căutau să supună Moldova, Ștefan nu se temea de ei, fiind conștient de faptul că marele dușman al țării era Poarta Otomană.

Pentru a-și întări poziția la Dunăre, de unde putea fi atacat de turci, Ștefan cel Mare a atacat și a cucerit Chilia (1465). Întrucât această cetate se găsea sub ocupație ungurească, regele Matei Corvin al Ungariei a întreprins o expediție de pedepsire a lui Ștefan, în Moldova. Confruntarea dintre cele două armate a avut loc la Baia, în 15 decembrie 1467, și a constituit un dezastru pentru unguri.

Pentru a controla accesul înspre Moldova de la Marea Neagră, pe unde oștile otomane puteau pătrunde în țară, Ștefan cel Mare a cucerit Cetatea Albă (1470).

Turcii nu priveau însă cu ochi buni tendința de consolidare a poziției Moldovei. Faptul că Ștefan cel Mare refuza să plătească tribut Porții și făcuse repetate intervenții de a-l schimba de la domnia Țării Românești pe Radu cel Frumos, fidel turcilor, încercând să impună un om de încredere, pentru a porni lupta antiotomană, i-a nemulțumit pe turci.

În această situație, sultanul Mahomed al II-lea a trimis o armată numeroasă în Moldova, condusă de Soliman Pașa, pentru a supune țara și a îndepărta de la domnie pe incomodul Ștefan. Armatei turcești i s-a adăugat și oastea Țării Românești. Ștefan cel Mare a întâmpinat oastea inamică la Vaslui, în 10 ianuarie 1475, și a repurtat o victorie strălucită. Soliman și-a scăpat viața prin fugă.

În urma acestei victorii, cronicarul polonez Dlugosz, exclama la adresa lui Ștefan: „O, bărbat demn de admirat, întru nimic inferior ducilor eroici pe care atât îi admirăm, care cel dintâi dintre principii lumii a repurtat în zilele noastre o victorie atât de strălucită în contra turcilor. După părerea mea, el este cel mai vrednic să i se încredințeze conducerea și stăpânirea lumii și mai ales funcțiunea de comandant și conducător contra turcilor, cu sfatul comun, înțelegerea și hotărârea

creștinilor, pe când ceilalți regi și principii creștini trândăvesc în lene, în desfătări și lupte civile”.

În lupta contra turcilor, Ștefan cel Mare era conștient că apără întreaga creștinătate, de aceea a afirmat într-o scrisoare: „Fiindcă sultanul s-a împiedicat de mine, mulți creștini au rămas în pace”. În urma victoriei de la Vaslui, domnitorul Moldovei a trimis o admirabilă epistolă monarhilor europeni: „Prea puternicilor și aleșilor domni a toată creștinătatea. Noi Ștefan voievod, din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Moldovei, vă spunem că necredinciosul împărat al turcilor a fost de multă vreme și este încă pierzătorul întregii creștinătăți. Auzind și văzând noi acestea, am luat sabia în mână și cu ajutorul Domnului Dumnezeuului nostru atotputernic, am mers împotriva dușmanilor creștinătății, i-am biruit și i-am călcat în picioare și pe toți i-am trecut sub ascuțișul sabiei noastre; pentru care lucru lăudat să fie Domnul Dumnezeuul nostru. Auzind despre acestea, păgânul împărat al turcilor își puse în gând să se răzbune și să vie, în luna mai, cu capul său și cu toată puterea sa, împotriva noastră și să supună țara noastră care e poarta creștinătății. Dar dacă această poartă va fi pierdută – Dumnezeu să ne ferească de așa ceva – atunci toată creștinătatea va fi în mare primejdie. De aceea, ne rugăm de domniile voastre să ne trimiteți pe căpitaniii voștri într-ajutor împotriva dușmanilor creștinătății, până mai este vreme. Iar noi, din partea noastră, făgăduim, pe credința noastră creștinească și cu jurământul domniei noastre, că vom sta în picioare și ne vom lupta până la moarte pentru legea creștinească, noi cu capul nostru. Așa trebuie să faceți și voi, pe mare și pe uscat, după ce, cu ajutorul lui Dumnezeu cel atotputernic, noi i-am tăiat mâna dreaptă. Deci, fiți gata fără întârziere”. Ca răspuns din partea monarhilor creștini, Ștefan a primit laude, papa Sixt al IV-lea l-a numit „atletul lui Hristos” și i-a scris: „Faptele tale săvârșite cu înțelepciune și vitejie, contra turcilor necredincioși, inamici comuni, au adus atâta celebritate numelui tău, încât ești în gura tuturor și ești în unanimitate foarte mult lăudat”; însă bani sau ostași nu i-au sosit de nicăieri; în ceasul primejdiei, viteazul domn al Moldovei rămânând singur cu Dumnezeu și cu oștenii lui.

Ștefan cel Mare era pe bună dreptate apărătorul creștinătății în fața primejdiei otomane, pentru că Europa era singurul aluat creștin al lumii de atunci. Asia și Africa erau păgâne, așa cum în mare parte sunt și astăzi. America va fi descoperită abia în 1492, de navigatorul Cristofor Columb, deci la 17 ani după bătălia de la Vaslui, Noua Zeelandă în 1642, de olandezul Abel Tasman, deci abia la 167 de ani de la marea victorie repurtată de Ștefan asupra turcilor, iar Australia în 1770, de căpitanul britanic James Cook, deci după 295 de ani de la această bătălie.

Mahomed al II-lea nu a putut răbda rușinea pe care i-a făcut-o Ștefan, de aceea în anul 1476 a condus personal o armată în Moldova, la care s-a adăugat domnul Munteniei cu oastea lui și o armată de tătari. Ștefan l-a întâmpinat pe Mahomed la Războieni. Cu toate că oastea condusă de Ștefan a fost copleșită ca număr și biruită, din cauza ciumei care izbucnise în tabăra otomană și a lipsurilor, Mahomed al II-lea s-a retras, nerealizând nimic prin această victorie. În această situație, Ștefan cel Mare a transformat o înfrângere tactică într-o victorie strategică.

În anul 1484, noul sultan Baiazid, a pornit să supună Moldova în fruntea unei armate puternice, căreia i s-au alăturat o oaste tătărească și cea a Țării Românești. Baiazid a cucerit Chilia (14 iulie) și Cetatea Albă (5 august), prădând țara până la Suceava, dar Ștefan i-a pus pe fugă, fără a izbuti însă să recupereze cele două cetăți ocupate.

În 1485 Baiazid a trimis o armată în Moldova, cu gândul de a-l înlătura de la domnie pe Ștefan și de a-l impune ca domn pe Petre Hronot. Ștefan a ieșit în întâmpinarea turcilor la Șcheia, biruindu-i, iar rivalul său a fost omorât.

În ciuda hotărârii lui Ștefan de a nu se supune turcilor și a faimei sale, despre care medicul său venețian, Matei Muriano, scria: „După cât mi-au spus mulți oameni de seamă și negustori care vin din Constantinopol, turcii au mare frică de acest domn și de creștini din pricina acestei țări”, conjunctura politică internațională i-a fost nefavorabilă. Muntenia era supusă turcilor. Polonia a încheiat o înțelegere cu Poarta în 1476, iar Ungaria, aflându-se în război cu Austria, a încheiat un tratat de neagresiune cu turcii (1483). În această

situație, Ștefan este silit să încheie și el pace cu Poarta Otomană în 1486. Cronicarul Tubero scrie: „Obosiți mai mult din cauza devastărilor decât a războaielor, moldovenii au pus capăt năvălirilor prin plata tributului”. Prețul tributului era mai mic decât costul războaielor, iar turcii garantau respectarea independenței Moldovei.

Ștefan cel Mare a dus și alte războaie în decursul îndelungatei sale domnii, cu tătarii, cu muntenii, cu ungurii și cu polonezii, pentru independența și neatârarea Moldovei, precum și pentru crearea unei coaliții antiotomane, încât cronicarul polonez Miechowski scria pe bună dreptate la adresa lui Ștefan: „Bărbat glorios și victorios, care ai biruit pe toți regii vecini. Om fericit căruia soarta i-a hărăzit cu multă dărnicie toate darurile. Căci pe când altora le-a dat numai unele însușiri și anume prudentă împreună cu șiretenie, altora virtuți eroice și spirit de dreptate, altora biruință contra dușmanului, numai ție ți le-a hărăzit pe toate la un loc. Tu ești drept, prevăzător, isteț, biruitor contra tuturor dușmanilor. Nu în zadar ești socotit printre eroii secolului nostru”.

Noi suntem interesați însă de războaiele purtate cu Poarta Otomană, în care Ștefan nu apare doar apărătorul gliei strămoșești, ci al întregii creștinătăți.

Marele Ștefan nu a purtat numai războaie în decursul domniei sale, ci s-a îngrijit și de bunăstarea supușilor săi, de înflorirea vieții bisericești, de cultură și de artă.

Cetățile Chilia și Cetatea Albă, pe lângă faptul că erau niște fortărețe în calea dușmanilor, erau și mari centre comerciale.

Pentru că Ștefan cel Mare a avut întotdeauna un spijin în Biserică, prin slujitorii ei, renumitul Daniil Sihastrul fiindu-i duhovnic, iar mitropoliții Teoctist I (1452-1478) și Gheorghe (1478-1508) sfetnici apropiați, domnitorul a iubit și a ocrotit Biserica. Și-a creat aproape un obicei, ca după fiecare bătălie să zidească o biserică. Conform unei tradiții din veacul al XVII-lea, Ștefan cel Mare a ridicat 44 de biserici. Până astăzi avem documente pentru 32 de lăcașuri de cult, dar cu siguranță ele au fost mai multe. Cert este faptul că Ștefan al Moldovei a înălțat mai multe biserici și mănăstiri decât toți ceilalți domni ai țării la un loc.

Cea mai de văză ctitorie a lui Ștefan este mănăstirea Putna, unde și-a ales locul de veci. La Neamțu, Bistrița, Voroneț, Tazlău, Dobrovăț, a zidit biserici noi. Numărul bisericilor de mir ctitorite de Ștefan este mult mai mare decât al mănăstirilor. Între ele se pot aminti bisericile din Bădeuți, „Înălțarea Sfintei Cruci” din Pătrăuți (lângă Suceava), „Sfântul Ioan Botezătorul” din Vaslui, „Sfântul Nicolae Domnesc” din Iași, „Adormirea Maicii Domnului” din Borzești, „Sfântul Nicolae” din Dorohoi, „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Huși, Biserica de la Războieni, „Sfântul Nicolae” din Popăuți - Botoșani, „Sfântul Ioan Botezătorul” din Piatra Neamț, „Înălțarea Sfintei Cruci” din Volovăț, „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul” din Răuseni, jud. Suceava. Tradițiile locale îi mai atribuie bisericile din Scânteia (jud. Iași), Scheia, lângă Roman, Florești lângă Vaslui, Cotnari (jud. Iași), Ștefănești (jud. Iași) o biserică la Mănăstirea Căpriana, dincolo de Prut, o biserică cu hramul „Sfântul Nicolae” în cetatea Chilia, un paraclis în cetatea Neamț, altul în cetatea Hotin, o biserică în Cetatea Albă. Tradiția, ca și unii istorici, îl socotesc ctitor a două biserici transilvane: la Vad pe Someș și la Feleac lângă Cluj, unde au fost și scaune vlădicești. În afara hotarelor țării sale, a mai ridicat o biserică cu hramul „Cuvioasa Parascheva” în Râmnicu Sărat.

Domnul moldovean a venit și în sprijinul unor așezăminte bisericești căzute sub dominație otomană. Cu ajutorul lui, a fost refăcută Mănăstirea Zografu din Sfântul Munte Athos. Alte ajutoare a acordat mănăstirilor athonite Vatopedu, Sfântul Pavel, Constamoni și Grigoriu.

Odată cu construirea bisericilor „Sfânta Cruce” din Pătrăuți și „Sfântul Procopie” din Milișăuți (1487), stilul autohton din arhitectură s-a concretizat deplin, realizându-se o tradiție moldovenească. Profesorul Vasile Drăguț afirmă în acest sens: „Tendința de orizontalitate a arhitecturii bizantine și cea de verticalitate, specifică arhitecturii gotice, au fost îmbinate armonios, oferindu-ne un remarcabil exemplu de organizare spațială”.

Domnitorul Moldovei nu a ridicat numai numeroase biserici și mănăstiri, ci a făcut și numeroase danii atât ctitoriilor lui, cât și

mănăstirilor anterioare epocii lui, precum moșii, mori, iazuri cu pește, prisăci, le-a înzestrat cu sfinte vase, acoperăminte, odăjdii, cărți de cult etc. Unele din bisericile lui Ștefan cel Mare au fost împodobite cu picturi atât interioare, cât și exterioare, ca de pildă biserica Mănăstirii Putna. Astfel, în timpul lui, apare pentru prima dată pictura murală exterioară a unei biserici.

O altă latură a vieții bisericești din timpul domniei lui Ștefan este cea culturală. În mănăstirile ctitorite de el sau de înaintașii lui s-a desfășurat o apreciazabilă activitate de copiere a unor manuscrise, în limba slavonă, fie cărți de slujbă, fie traduceri din literatura patristică. După activitatea îndelungată a copistului-miniaturist Gavriil Uric, în prima jumătate a secolului al XV-lea, în cursul domniei lui Ștefan și-au desfășurat activitatea alți meșteri ai scrisului. Sub îndrumarea egumenilor Ioasaf, Paisie și Spiridon, Mănăstirea Putna a devenit cel mai însemnat centru cultural-artistic al țării. Un ieromonah de aici, cu numele Nicodim, a copiat, în 1473, un Tetraevanghel slavon (azi în Muzeul de Istorie din București), cea mai reușită operă caligrafică-miniaturistică din epoca marelui domnitor. Tetraevanghelul a fost copiat pe pergament, cu frontispicii și chenare bogate, cu chipurile celor patru evangheliști. Ceea ce impresionează însă, în mod deosebit în acest manuscris, este portretul policrom al lui Ștefan cel Mare, în genunchi, oferind Evanghelia Sfintei Fecioare Maria, așezată pe tron cu pruncul Iisus în brațe; domnitorul, cu plete blonde și ochi albaștri, este îmbrăcat într-o tunică de brocart roșu deschis. Tot la Putna, monahul Paladie a împodobit un Evangheliar în 1489, iar ieromonahul Spiridon un Tetraevanghel în 1502. Alți caligrafi și miniaturiști au copiat diferite cărți liturgice și texte ale unor Sfinți Părinți.

La Neamț cel mai de seamă caligraf al vremii a fost diaconul Teodor Mărișescu, care a copiat mai multe Tetraevanghele cu miniaturi pentru ctitoriile domnului și ale familiei sale. Unele se păstrează în țară, dar cele mai multe în muzee și biblioteci de peste hotare. Tot la Neamț s-au copiat operele unor Sfinți Părinți. În alte mănăstiri mai pot fi pomeniți copiiști: egumenul Anastasie de la Moldovița, ieromonahul Ioanichie de la Neamț, monahul Pahomie de la Voroneț, monahul Filip, preotul Ignatie din Cotmani, monahul

Visarion de la Zografu, gramaticul Dimitrie, diecii Isaia, Mircea, Trif, logofătul Ion Tăutu și alții.

Pictura, artele, cultura, toate au cunoscut o mare dezvoltare în acest timp, în umbra chiliilor mănăstirești. Din timpul lui Ștefan se mai păstrează numeroase piese de broderie, argintărie, foarte multe odăjdii lucrate cu mâna, odoare, potire. Colecția muzeului de la Putna constituie un adevărat tezaur, în care se poate urmări evoluția atelierelor moldovenești. Întreaga creație artistică a epocii lui Ștefan cel Mare se caracterizează prin originalitate.

Pentru o mai bună organizare a vieții bisericești, Ștefan cel Mare a înființat în anul 1472 Episcopia Rădăuțiului.

Din toate cele relatate până aici, se evidențiază faptul că Ștefan cel Mare a fost un neîntrecut cărmuitor de oști și apărător al pământului strămoșesc, precum și al creștinătății întregi, un priceput diplomat, un bun îndrumător al treburilor interne ale țării și un mare ctitor de lăcașuri sfinte. Era însuflețit de o credință puternică în Dumnezeu, din mila Căruia se socotea domn al Moldovei; a vegheat cu grijă la bunul mers al vieții bisericești din țara sa, la dezvoltarea artei și culturii. Bisericele și mănăstirile zidite de el pe tot cuprinsul pământului românesc, dar și în afara hotarelor, activitatea excepțională de ordin cultural-artistic care s-a desfășurat în cele mai multe dintre ele sunt mărturii grăitoare ale unei epoci de maximă strălucire, care poartă pecetea geniului creator și îndrumător al marelui domnitor.

Pentru calitățile cu care era înzestrat, Ștefan cel Mare a fost îndrăgit de supușii săi, prețuit de aliați și temut de dușmani. Matei Muriano, medicul venețian al domnitorului, care a stat multă vreme alături de el, consemna despre Ștefan: „Este un om foarte înțelept și demn de mare laudă, foarte iubit de supuși, căci este blând și drept, foarte vigilent și darnic”. Nicolae Iorga spunea și el: „Ștefan este domn mai presus de toată lauda și cel mai viteaz apărător al patriei sale contra nedreptăților inamicilor din toate părțile, în același timp sfânt și împărat al tuturor țărilor, al tuturor oamenilor românimii, al tuturor celor care cuminecă în această limbă”.

Ștefan cel Mare a trecut la cele veșnice în 2 iulie 1504, în jurul vârstei de 70 de ani. La dorința lui, a fost înmormântat în straie

călugărești, nu ca un cap încoronat. A domnit o perioadă de 47 de ani, având cea mai îndelungată domnie din Moldova și a doua din istoria Țărilor Române, după cea a regelui Carol I al României, care a ocupat tronul timp de 48 de ani (1866-1914). Sfârșitul domniei sale este prezentat de Grigore Ureche în aceste cuvinte mișcătoare: „Iară pre Ștefan Vodă l-au îngropat țara cu multă jale și plângere în Mănăstirea Putna, care este zidită de dânsul. Atâta jale era, de plâneau toți ca după un părinte al său, că cunoștea toți că s-au scăpat de mult bine și de multă apărătură. Că după moartea lui, până astăzi îi zic sveti (sfântul) Ștefan Vodă, nu pentru suflet, ce ieste în mâna lui Dumnezeu, că el încă au fost om cu păcate, ci pentru lucrurile lui cele vitejești, carile nimenea din domni nici nainte, nici după aceia l-au ajuns”.

Domnia lui Ștefan cel Mare este cea mai frumoasă pagină din istoria Moldovei. Constantin C. Giurescu afirmă: „Niciodată țara n-a fost mai întinsă, mai bogată și mai respectată; niciodată faima domnului ei n-a străbătut atât de departe, deopotrivă în Apusul creștin ca și în Răsăritul musulman; niciodată nu s-au ridicat atâtea lăcașuri – civile și bisericești – și într-o formă atât de desăvârșită. Întocmai cum grecii cei vechi au avut epoca lui Pericle – acel maximum de strălucire politică și artistică – noi am avut epoca lui Ștefan cel Mare. Depășind hotarele Moldovei, ea a fost și va rămâne reprezentativă pentru întreg poporul nostru, care și-a găsit în acest glorios și gospodar voievod cea mai înaltă întrupare a sa”. Nicolae Iorga a zis și el: „În Ștefan cel Mare poporul a găsit icoana cea mai curată și mai fidelă a sufletului său cinstit și harnic, curajos și viteaz”.

În ședința de lucru din 20 iunie 1992, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a canonizat pe domnitorul moldovean, numindu-l: „Binecredinciosul Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt”. Nu Sfântul Sinod l-a declarat sfânt, ci doar a constatat faptele sale și urmările lor în istorie, precum și evlavia poporului la domnul Moldovei. Biserica niciodată nu impune cinstirea vreunui sfânt nou, ci constatând existența unui cult, ea îl oficializează.

Ștefan cel Mare a fost canonizat pentru credința lui puternică în Dumnezeu și pentru dragostea lui față de Biserică. Credința în Dumnezeu a deprins-o în sânul familiei și o putem observa în primul

rând din pisanii numeroaselor locașuri de cult ctitorite sau refăcute de el, precum și din toate donațiile emise de cancelaria domnească, în care scria: „Io Ștefan Voievod, din mila lui Dumnezeu domn al Țării Moldovei” sau „În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Treime Sfântă de o ființă și nedespărțită, iată eu, robul Stăpânului meu Iisus Hristos, Io Ștefan Voievod, din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Moldovei”. Din tradiție cunoaștem faptul că Ștefan purta întotdeauna cu sine, mai ales în războaie, un triptic (Deisis) ce avea în mijloc pe Mântuitorul înconjurat de Maica Sa și de Sfântul Ioan Botezătorul. În faptul că domnitorul se ruga, postea și era smerit, îi observăm din nou credința. Războaiele de apărare a gliei străbune, ca loc de manifestare a dreptei credințe, precum și a întregii creștinătăți, sunt o altă dovadă a credinței nestrămutate a lui Ștefan cel Mare în Dumnezeu, care și-a înțeles rolul extrem de important pe care îl juca la porțile Europei.

Domnitorul moldovean și-a manifestat dragostea față de Biserică prin zidirea de biserici și mănăstiri, prin înzestrarea lor cu toate cele necesare desfășurării cultului, prin împodobirea unora cu picturi interioare și exterioare, prin numeroasele danii făcute, prin sprijinirea ei, precum și prin miluirea celor sărmani și a oștenilor lui.

Pentru faptul că Ștefan cel Mare a fost căsătorit de trei ori: prima dată cu Evdochia din Kiev, sora cneazului Simion Olelkovici, care însă a murit tânără; cu Maria de Mangop, rudă a „bazileilor bizantini”, care și ea s-a stins din viață la doar câțiva ani după căsătorie; și cu Maria Voichița, fiica domnitorului muntean Radu cel Frumos, care a supraviețuit marelui domnitor, fiind și ea înmormântată la Putna, unii contestă sfințenia domnitorului.

Noi nu pomenim păcatele lui Ștefan cel Mare, pentru că nu cunoaștem pocăința făcută de domnitor în taină pentru ele, iar acestea au fost dezlegate de oamenii Bisericii și iertate de Dumnezeu. Cele trei căsătorii însă nu constituie păcat, pentru că Biserica Ortodoxă îngăduie și oficiază a treia cununie, deci toate cele trei consoarte ale lui Ștefan i-au fost soții legitime. A doua sau a treia căsătorie sunt impediment la hirotonie, dar nu la sfințenie. Sfânta Maria Magdalena a fost o mare curtezană. La ea intrau șapte bărbați într-o noapte pentru a-i satisface

poftele păcătoase, dar s-a căit și a ajuns o mare sfântă, pentru că „Dumnezeu nu voiește moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu” (Iezechiel 33,11). În istoria Bisericii avem nenumărate exemple de sfinți care au fost păcătoși până L-au descoperit pe Dumnezeu.

În plus, Ștefan cel Mare a rămas văduv de două ori, nu a divorțat de nici o soție și era domnul unei țări, nu era preot sau călugăr. De asemenea, prin sfinți, noi Îl cinstim pe Dumnezeu, pentru că „Dumnezeu este minunat întru Sfinții Lui” (Ps. 67,36). Noi nu cinstim omul cu firea lui slabă, pentru că în acest fel am deveni idolatri, închinându-ne „făpturii în locul Făcătorului” (Rom. 1,25), ci noi Îi aducem închinare lui Dumnezeu prin sfinți. Oamenii cu viață sfântă sunt instrumente prin care Dumnezeu lucrează în lume, așa cum s-a întâmplat și cu Ștefan cel Mare.

Să ne rugăm lui Ștefan cel Mare și Sfânt să mijlocească la Dumnezeu pentru noi, ca acolo unde este el, să fim și noi.

Moștenirea duhovnicească a Țărilor Balcanice și rolul Bisericilor din Balcani în Europa Unită⁴⁵⁰

Scythia Minor, Dobrogea de astăzi, un ținut care se află pe malul Mării Negre sau a Pontului Euxin, cum era numită această mare în vechime, a fost colonizată de greci. Ca dovadă avem străvechile orașe Tomis, Callatis și Istria, care au fost fondate începând cu secolele VI și V î. Hr..

În anul 63 î. Hr., generalul roman Pompei (cel care avea să devină mai târziu împărat) a cucerit Palestina, pe care a anexat-o Imperiului Roman. 35 de ani mai târziu, în anul 28 î. Hr., împăratul Crassus al Romei a anexat Dobrogea Imperiului Roman. În acest fel locuitorii Sciției Minor aveau dreptul și ocazia de a călători liber în întregul Imperiu.

Când Domnul Hristos și-a trimis Apostolii să vestească Evanghelia împărăției lui Dumnezeu în lumea întreagă, le-a spus: „Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă” (Matei 28,19-20), motiv pentru care creștinismul nu este religia unui grup restrâns de oameni, ci toate popoarele și toți oamenii lumii sunt chemați să-L accepte pe Hristos ca Mântuitor, precum și drept „Cale, Adevăr și Viață”, după cum singur S-a numit (Ioan 14,6).

În cartea Faptele Apostolilor citim că în ziua Cincizecimii „erau în Ierusalim bărbați cucernici din toate neamurile care sunt sub cer: parți, mezi, elamiți, cei ce locuiesc în Mesopotamia, în Iudeea și în Capadocia, în Pont și în Asia, în Frigia, în Pamfilia, în Egipt, în părțile Libiei cea de lângă Cirene, romani, cretani, arabi, iudei și prozeliți” (Fapte 2,5-11).

De vreme ce locuitorii Palestinei cât și cei din Scythia Minor se găseau în același imperiu, aveau posibilitatea de a circula liber în toate părțile acestuia, motiv pentru care prezența unor greci din Scythia Minor sau chiar a unor băștinași de aici în Ierusalim la Cincizecime nu este exclusă. Printre „cele trei mii de suflete” menționate în Sfânta Scriptură că s-au botezat de Rusalii (Fapte 2,41), pot fi și locuitori din

⁴⁵⁰ Această conferință a fost rostită de autor în data de 6 decembrie 2005, la Volos, Grecia, în cadrul simpozionului internațional: „Rolul Bisericilor din țările balcanice în Europa extinsă”.

Scythia Minor, care i-au putut ruga pe Apostoli să propovăduiască cuvântul Domnului și în patria lor.

Urmând porunca Mântuitorului, Apostolii au tras sorti, pentru a afla fiecare dintre ei unde este rânduit de Dumnezeu să răspândească învățătura Domnului Hristos. În planul lui Dumnezeu și în purtarea Lui de grijă, Sfântul Andrei, cel dintâi chemat la apostolie, a propovăduit cuvântul lui Dumnezeu și în Scythia Minor (există numeroase dovezi în acest sens), de unde a trecut prin Bulgaria, iar în cele din urmă a ajuns în Grecia, unde a și fost răstignit în Patras. Pentru că însuși Sfântul Apostol Andrei a răspândit cuvântul lui Dumnezeu în Balcani, în această zonă există numeroase sate care poartă numele celui dintâi Apostol chemat de Domnul Hristos la această înaltă slujire. Sfântul Andrei este ocrotitorul României, iar ziua pomenirii Sfântului este sărbătoare națională religioasă pentru români.

Moștenirea duhovnicească comună a popoarelor balcanice este credința în Iisus Hristos ca Fiul al lui Dumnezeu, „Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire, S-a pogorât din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut om”.

Ortodoxia popoarelor balcanice are ca bază hotărârile celor șapte sinoade ecumenice, precum și a sinoadelor locale receptate de Biserică. De pildă episcopul Gherontie al Tomisului, Constanța de astăzi, a luat parte la lucrările celui de-al doilea sinod ecumenic de la Constantinopol, din 381, iar episcopul Timotei al Tomisului a participat la lucrările celui de-al treilea sinod ecumenic, la Efes, în 431. În anul 449 la Tomis era episcop Alexandru, care a semnat documentele unui sinod care a avut loc în acel an la Constantinopol.

Din toate țările balcanice s-au ridicat numeroși sfinți și martiri, unii dintre aceștia având chiar sfinte moaște.

Sfinții Chiril și Metodie din Tesalonic au propovăduit Evanghelia împărăției lui Dumnezeu în Balcani și au alcătuit alfabetul chirilic, care se folosește și astăzi.

Mănăstirile din Balcani, începând cu cele din Moldova și Transilvania, până la Studenica, Dečani și Gračanica în Serbia, Rila din sudul Bulgariei, Sfântul Munte Athos, Meteora și cele de pe insulele sudice ale Greciei, alcătuiesc un tezaur duhovnicesc neprețuit.

Icoanele bizantine pictate fie pe lemn, sticlă ori pe pereții bisericilor din Balcani, cărora li se adaugă icoanele rusești, constituie singurul prototip al icoanei autentice.

Marii profesori de teologie din țările balcanice alcătuiesc o punte duhovnicească între Biserici și popoarele balcanice. De pildă părintele profesor Dumitru Stăniloae este cel mai renumit autor român, iar cărțile lui reprezintă cea mai tradusă operă a unui scriitor român în limbile moderne.

Popoarele ortodoxe din Balcani nu au trimis cavaleri în cruciade, ba chiar au suferit de pe urma acestora, însă au purtat războaie drepte și fără nici un ajutor din Occident împotriva turcilor și a altor popoare păgâne, ocrotind întregul continent european de invazia barbarilor. Sfântul Ștefan ce Mare, principele Moldovei timp de 47 de ani, a luptat contra turcilor, pe care i-a biruit de mai multe ori, motiv pentru care papa Romei Sixt al IV-lea l-a numit „atletul lui Hristos” și i-a adresat memorabilele cuvinte: „Faptele tale săvârșite cu înțelepciune și vitejie, contra turcilor necredincioși, inamici comuni, au adus atâta celebritate numelui tău, încât ești în gura tuturor și ești în unanimitate foarte mult lăudat”.

Din nefericire însă Constituția Uniunii Europene nu face nici măcar o singură referire la rădăcinile creștine, la moștenirea și la aluatul creștin al Europei. În acest caz este necesară și obligatorie intervenția Bisericilor Ortodoxe și a popoarelor balcanice, precum și a celorlalte Biserici din Europa pe lângă Parlamentul Uniunii Europene, pentru a-i convinge pe europarlamentari să recunoască și să accepte adevărul istoric, pentru a-l introduce în Constituția Uniunii Europene, de vreme ce Europa a fost, este și trebuie să rămână pentru totdeauna un continent creștin.

Toate țările occidentale se bucură de libertate, însă atâta vreme cât în Statele Unite ale Americii lăcașurile de cult sunt încă pline de credincioși, în Europa de Vest bisericile eterodocșilor se închid una după alta sau chiar se vând.

În Occident există o criză de vocație preotească fără precedent. Astfel Roma, dar și alte mari orașe occidentale, sunt pline de preoți de culoare și asiatici. În întreaga Biserică Romano Catolică din Franța

sunt hirotoniți anual în jur de 50 de preoți. În Episcopia noastră, care este compusă din județele Bihor și Sălaj, își desfășoară activitatea aproximativ 600 de preoți, iar într-o perioadă de timp de cinci ani (2001-2005) au fost hirotoniți peste 100 de preoți. Avem de asemenea peste 150 de absolvenți de teologie pastorală în Eparhia noastră, care doresc să intre în cler, însă nu avem suficiente parohii pentru toți. Unii dintre absolvenți așteaptă de mai mulți ani să fie hirotoniți, chiar și pe seama credincioșilor unui sătuc, ceea ce denotă că românii sunt credincioși și Îl iubesc pe Dumnezeu, iar tinerii studiază teologia pentru a sluji lui Dumnezeu.

Din pricina sărăciei duhovnicești din Occidentul Europei, mulți dintre locuitorii de acolo au o mare sete pentru Dumnezeu și viața spirituală, însă întrucât ortodoxia nu este suficient cunoscută în Vest, religii ciudate și străine de sufletul europeanului, precum new age, bahai, mormonii, budismul, hinduismul și multe altele câștigă teren în Occident. Islamismul se răspândește foarte mult în țările vestice, nu numai din cauza emigranților care se stabilesc în Europa, ci și prin convertirea unor creștini la această religie.

Dacă noi Îl cunoaștem pe Dumnezeu, dar Îl uităm și Îl părăsim și Dumnezeu ne părăsește „și va fi rătăcirea de pe urmă mai rea decât cea dintâi” (Matei 27,64).

În această situație preoții trebuie să fie glasul conștiinței poporului, din capitala țării până în cel mai mic și îndepărtat cătun, pentru că Biserica are rolul de a păstra credința, tradițiile și identitatea poporului. Rolul și datoria Bisericilor Ortodoxe, precum și a popoarelor balcanice în Uniunea Europeană este de a da mărturie creștină în Europa contemporană.

Dacă filozoful german Nietzsche a afirmat că „Dumnezeu a murit”, popoarele ortodoxe din Balcani pot să dovedească faptul că Dumnezeu trăiește și lucrează în Europa contemporană prin intermediul oamenilor și a popoarelor de pe acest continent.

Prin aderarea Ciprului, a României și a Bulgariei la Uniunea Europeană, aceasta se îmbogățește din punct de vedere duhovnicesc și cultural. În același timp integrarea mai multor țări ortodoxe în Comunitatea Europeană este necesară, pentru ca vocea Bisericii

Ortodoxe să fie ascultată și respectată pe continentul nostru, pentru ca voia lui Dumnezeu să fie împlinită în Europa.

Deosebit de important este faptul că orice stat are primari, dispensare, poliție, precum și alte autorități locale în toate comunele țării, Biserica însă are slujitori în fiecare cătun, iar nimeni nu cunoaște mai bine decât preoții un popor și nevoile lui. Din acest motiv între stat și Biserică trebuie să existe o colaborare excelentă, pentru că ambele au datoria de a-l sluji pe om și slavă Domnului că după căderea regimului comunist din statele balcanice situația s-a schimbat, îmbunătățindu-se foarte mult. Acolo însă unde Biserica are probleme financiare, statul are datoria de a o spijini și ajuta, plătind salarii preoților, precum și prin alte moduri.

Un scriitor român înțelept a afirmat că „atât valorează un popor cât a înțelege Evanghelia lui Hristos”. Noi însă adăugăm, spunând că „atât valorează un popor cât cunoaște și împlinește poruncile lui Hristos”, „căci precum trupul fără suflet este mort, astfel și credința fără de fapte este moartă” (Iacov 2,26).

Bisericile și popoarele din Balcani trebuie să dea mărturie creștină în Europa de astăzi, pentru ca toți europenii să știe și să nu uite niciodată că Dumnezeu ne așteaptă pe toți în împărăția Lui și numai de noi depinde dacă vom intra în ea sau nu, pentru că viața noastră este doar anticamera veșniciei. Dacă Dumnezeu a vrut și a hotărât ca noi să ne naștem într-un anumit loc, noi aparținem acelei regiuni, pentru că Dumnezeu are un plan cu noi. Să nu-L împiedicăm pe Dumnezeu să lucreze prin noi, să împlinim poruncile Lui, să fim întotdeauna un bun exemplu pentru familia noastră, pentru prietenii noștri și chiar pentru fiecare semen al nostru, să ne rugăm pentru toți oamenii și să tragem nădejdea că Dumnezeu ne va spune la ușa raiului: „Slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria Domnului tău” (Matei 25,21).

Rolul Bisericii Ortodoxe Române în momentele cruciale ale istoriei moderne a poporului român⁴⁵¹

1 Conștiința unității românilor din cele trei provincii românești

Românii din cele trei principate: Țara Românească, Transilvania și Moldova au avut dintotdeauna conștiința că aparțin aceluiași popor, întrucât limba, credința și obiceiurile le-au fost comune și au nutrit dintru începuturi dorința firească de a locui într-o singură țară, însă vitregiile vremurilor și situația geo-politică nu le-au permis acest lucru. „Românii transilvăneni s-au considerat întotdeauna strâns legați de frații de pe celălalt versant al Carpaților. Acest sentiment al unității își are originea în străfunduri de istorie, el s-a perpetuat din generație în generație de la strămoșii noștri daco-romani”⁴⁵².

2 Rolul Bisericii Ortodoxe Române în afirmarea conștiinței unității naționale a românilor

„Un rol deosebit în afirmarea conștiinței unității naționale a românilor l-a avut Biserica Ortodoxă Română. Prin introducerea limbii române în cult, ea a contribuit la unificarea culturală a spiritului românilor, iar cele dintâi cărți românești au avut conținut bisericesc”⁴⁵³. „În prefețele cărților bisericești s-a subliniat în repetate rânduri originea comună și unitatea de neam, de limbă și credință a românilor de pretutindeni, cum este cazul predosloviilor diaconului

⁴⁵¹ Această conferință a fost rostită de autor, în rezumat, în data de 20 aprilie 2006, în sala festivă a Primăriei din Oradea, în cadrul ședinței comune a Consiliului Municipal Oradea și a Comisiei Române de Istorie Militară Filiala Bihor.

⁴⁵² **Nicolae, Mitropolitul Ardealului**, *Adunarea de pe Câmpia Libertății, preludiu al Adunării Naționale de la Alba Iulia din 1918*, articol publicat în revista «Mitropolia Ardealului» nr. 4-6, 1978, p. 204.

⁴⁵³ **Vasile, Episcopul Oradei**, *Unirea Principatelor Române, Rolul Bisericii Ortodoxe Române în înfăptuirea unirii*, articol publicat în *Îndrumătorul Bisericesc Misionar și Patriotic* editat de Episcopia Ortodoxă Română Oradea, 1989, p. 2.

Coresi, ale mitropoliților Varlaam și Simion Ștefan, ale episcopului Chesarie al Râmnicului, precum și ale altora”⁴⁵⁴.

3 Unirea lui Mihai Viteazul

„Un moment culminant în exprimarea năzuinței de unitate a poporului român, de afirmare și vitalizare a lui îl constituie înfăptuirea unității realizate de Mihai Viteazul la anul 1600, când a reușit să aducă sub sceptrul său pe toți românii de pe teritoriul românesc, devenind «domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei»”⁴⁵⁵, însă pentru o scurtă durată de timp.

4 Revoluția de la 1848

„În veacul al XIX-lea, unirea celor trei țări românești a devenit o problemă europeană. Emigranții români au preluat lupta și s-au sincronizat cu acțiunile din lăuntrul țării. Revoluția lui Tudor Vladimirescu în Muntenia, revoluția de la 1848 din Moldova, Muntenia precum și din Ardeal au scos în evidență și au cerut rezolvarea problemelor cu caracter social, precum și dreptul popoarelor de a decide singure asupra viitorului lor”⁴⁵⁶.

„În 1848 mulțimea de țărani și cărturari reunită pe Câmpia Libertății de la Blaj dădea glas dorinței de veacuri în strigătul: «Noi vrem să ne unim cu țara». Revoluția din 1848 a constituit impulsul nestăvilat spre realizarea programului și acțiunilor comune în cele trei principate”⁴⁵⁷.

„Clerul român, ca parte componentă a intelectualității, a avut un rol hotărâtor în formularea programului revoluționar național și social românesc, în organizarea mișcării, în lupta de apărare a revoluției pe plan militar, în organizarea administrativă a Transilvaniei

⁴⁵⁴ **Mircea Păcurariu**, *Biserica Ortodoxă Română și unirea Principatelor*, publicat în: «Studii de istorie a Bisericii Ortodoxe Române», Editura Academiei Române, București, 2005, p. 357.

⁴⁵⁵ **Vasile, Episcopul Oradiei**, Art. Cit., p. 4.

⁴⁵⁶ **Ibidem**.

⁴⁵⁷ **Nicolae, Mitropolitul Ardealului, 1918-1978 șase decenii de la unirea Transilvaniei cu România**, articol publicat în revista «Mitropolia Ardealului» nr. 10-12, 1978, pp. 700-701.

ca țară românească. Clerul și tinerii teologi au făcut legătura între «intelligență» și masele rurale, spre care au vehiculat lozincile revoluției și le-au antrenat în mișcarea revoluționară, dar au furnizat și cadre pentru organismele militare revoluționare și pentru noua administrație românească»⁴⁵⁸.

Din oastea lui „Avram Iancu au făcut parte și numeroși slujitori ai Bisericii, vicetribuni, centurioni. La loc de frunte se situează preotul Simeon Balint din Roșia Montană, care a repurtat mai multe biruințe la Iara și la Abrud. S-au mai remarcat în luptele de la Abrud preotul prefect Nicolae Vlăduț din Bogata de Mureș și preotul viceprefect Simeon Groza din Rovina, lângă Brad, Simeon Prodan din Măgina, Ioachim Băcilă din Alba Iulia, Ioan Gomboș din Vidra de Sus, Bucur din Galda, Ioan Fodoreanu din Cărpiniș, Nicolae Repede din Geoagiu»⁴⁵⁹. „Cea mai grea luptă pentru respingerea dușmanilor din Munții Zarandului a fost câștigată de luptătorii conduși de preoți, rămânând în amintirea tuturor ziua de 15 mai 1849, când s-au distins în luptă prefectul Nicolae Vlăduț și tribunii: Simion Groza, Ioan Fodoreanu, Ioan Gomboș și alții»⁴⁶⁰. „Însuși Avram Iancu într-un raport asupra luptelor din Munții Apuseni, întocmit la Viena în 1850, avea cuvinte de aleasă apreciere față de acești preoți»⁴⁶¹. Pentru implicarea activă a clerului transilvănean în conducerea luptei de emancipare națională, represaliile autorităților austro-ungare nu au întârziat, fiind extrem de dure, astfel: „peste o sută de preoți și protopopi au fost împușcați sau spânzurați»⁴⁶², „sute dintre ei au fost jefuiți de bunurile lor sau alungați din parohii»⁴⁶³.

„Participarea integrală a clerului român transilvănean la lupta maselor populare în mijlocul cărora trăiau preoții, a întărit conștiința că numai prin luptă se pot obține drepturile națiunii române, inclusiv

⁴⁵⁸ **Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Românești din Transilvania, Banat. Crișana și Maramureș*, Cluj Napoca, 1992, p. 332.

⁴⁵⁹ **Ibidem**, p. 337.

⁴⁶⁰ **Drd. N. Streza**, *Clerici români participanți la Revoluția din 1848*, articol publicat în revista «Mitropolia Ardealului» nr. 4-6, 1978, p. 218.

⁴⁶¹ **Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Românești...*, p. 338.

⁴⁶² **Drd. N. Streza**, *Art. Cit.*, p. 217.

⁴⁶³ **Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Românești...*, p. 338.

cele religioase și bisericești, dând astfel posibilitatea ca în ciuda regimului absolutist inaugurat după înăbușirea revoluției, românii transilvăneni să lupte pentru realizarea marelui act de la 1 decembrie 1918, unirea Transilvaniei cu România. Din punct de vedere strict religios-bisericesc, lupta strâns unită a clerului și credincioșilor români transilvăneni a șters diferențele dintre ortodocși și uniți, ba chiar a dus la afirmarea necesității reîntregirii bisericești încă de la începutul revoluției, creând atmosfera de unitate națională a tuturor românilor de dincoace de munți⁴⁶⁴.

5 Mitropolitul Andrei Șaguna

La adunarea de la Blaj din 3 mai 1848 „a fost ales un comitet permanent, cu 25 de membri, în frunte cu Andrei Șaguna și a fost compusă o delegație condusă tot de Șaguna, care să prezinte împăratului hotărârile Adunării. Andrei Șaguna și-a îndeplinit misiunea prezentând împăratului Ferdinand V, la Innsbruck, în 28 iunie 1848, aceste hotărâri și protestând împotriva anexării Transilvaniei la Ungaria, pe care o hotărâse între timp Dieta de la Cluj, fără consultarea românilor. În 16 decembrie 1848 episcopul Șaguna a prezidat lucrările unei adunări naționale românești la Sibiu, la care au participat 250 de cărturari, unde s-a adoptat o nouă «petiție națională», în 13 puncte, prin care se protesta din nou împotriva anexării Transilvaniei la Ungaria și se reluau revendicările românilor. În ianuarie 1849 Șaguna a plecat prin Țara Românească, Bucovina și Galiția la Olmütz, în Moravia, unde a fost primit de tânărul împărat Francisc Iosif I. La 25 02 1849, episcopul de la Sibiu a fost primit într-o nouă audiență de împărat, de această dată la Viena, împreună cu alți reprezentanți ai românilor din Transilvania, Banat și Bucovina. În memoriul pe care delegația l-a prezentat împăratului se cereau constituirea românilor din Imperiul Habsburgic într-o singură națiune, cu un conducător propriu, senat românesc, administrație națională și autonomă, folosirea limbii române în toate problemele care priveau pe români; practic, se preconiza o «Românie» sub sceptrul Habsburgilor. Din nefericire, Curtea imperială nu a rezolvat cererile românești.

⁴⁶⁴ **Drd. N. Streza**, *Art. Cit.*, p. 218.

Șaguna s-a putut reîntoarce la Sibiu abia după înăbușirea revoluției, găsim aici totul distrus și risipit”⁴⁶⁵.

Pe plan bisericesc însă Andrei Șaguna a avut mai mulți sorti de izbândă. În urma desființării Mitropoliei Ortodoxe de la Alba Iulia și a înființării Episcopiei Greco Catolice din anul 1701, românii ortodocși din Transilvania au rămas fără ierarh până în 1761, când curtea de la Viena a acceptat ca sârbul Dionisie Novacovici să le fie episcop. După el au urmat mai mulți ierarhi sârbi, iar din anul 1783/1786 Biserica Ortodoxă Română din Ardeal a fost pusă sub jurisdicția Patriarhiei Sârbe de Carloviț. În anul 1848 Andrei Șaguna a ajuns episcop la Sibiu, calitate în care a adresat mai multe memorii curții de la Viena, în care cerea „separarea Bisericii românești de cea sârbească și organizarea ei ca Mitropolie autonomă, așa cum a fost înainte de 1701”⁴⁶⁶. În 1864 Sinodul ierarhilor sârbi de la Carloviț, în frunte cu patriarhul Samuil Mașirevici, au fost de acord cu cererea episcopului Andrei Șaguna, iar împăratul Francisc Iosif I a aprobat reînființarea vechii Mitropolii Ortodoxe Române din Transilvania, de această dată însă cu sediul la Sibiu.

6 Unirea Moldovei cu Țara Românească

Un eveniment deosebit de important din istoria țării noastre îl constituie unirea Moldovei cu Țara Românească de la 24 ianuarie 1859. „Unirea românilor într-un singur stat unitar a fost considerată un act național al românilor, obiectiv și necesar, săvârșit conștient în temeiul unor drepturi incontestabile și deschizătoare de noi orizonturi”⁴⁶⁷. „Cu alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domn al Moldovei și Țării Românești s-a încheiat un act din marele proces de unire a tuturor românilor”⁴⁶⁸.

⁴⁶⁵ **Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Românești...*, pp. 308-309.

⁴⁶⁶ **Ibidem**, p. 300.

⁴⁶⁷ **Marcel Știrban**, *Problema unirii Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România (octombrie-noiembrie 1918)*, articol publicat în volumul «D. Prodan, Puterea modelului», Fundația Culturală Română, Cluj Napoca, 1995, p. 268.

⁴⁶⁸ **Vasile, Episcopul Oradiei**, *Art. Cit.*, p. 6.

Unirea Moldovei cu Țara Românească a realizat visul românilor din cele două Principate de a avea o singură țară. Românii din Ardeal au privit cu deosebit interes acest eveniment. În acest sens Alexandru Papiu Ilarian scria: „Când s-a ales Cuza domn, entuziasmul la românii din Transilvania era poate mai mare decât în Principate. Românii din Transilvania, în împrejurările de față, numai la Principate privesc, numai de aici așteaptă semnul, numai de aici își văd scăparea”⁴⁶⁹.

„Clerul de mir și monahal din Moldova a adoptat de la început o atitudine favorabilă unirii”⁴⁷⁰. „Printre cei mai de seamă susținători ai unirii se număra însuși întâistătătorul Bisericii moldovene, mitropolitul Sofronie Miclescu. La cererea mitropolitului Sofronie, unul dintre fruntașii clerului moldovean, arhimandritul Neofit Scriban, profesor la Seminarul de la Socola, a scris atunci lucrarea «Unirea și neunirea Principatelor». În prima parte a lucrării combătea argumentele separatiștilor, iar în partea a doua arăta care vor fi foloasele bisericești, politice, administrative și economice pe care le-ar aduce unirea”⁴⁷¹.

În Țara Românească episcopii Calinic al Râmnicului și Filotei al Buzăului „au adresat câte o circulară protopopilor și egumenilor, prin care îi invitau să ceară preoților să facă rugăciuni pentru unirea românilor”⁴⁷².

„Biserica Ortodoxă Română, prin preoții și ierarhii ei, a luat parte activă și a sprijinit prin cuvânt și faptă realizarea unirii Principatelor Române. Ca și altă dată în trecutul poporului român, la nașterea lui în teritoriul carpato-danubiano-pontic, ea a fost alături de popor, nu a avut alt drum decât drumul țării și s-a străduit prin mijloacele ei proprii să-i fie de ajutor în împlinirea mântuirii lui pe pământul strămoșesc și în dobândirea mântuirii veșnice”⁴⁷³.

⁴⁶⁹ **Ibidem**, pp. 5-6.

⁴⁷⁰ **Mircea Păcurariu**, *Biserica Ortodoxă...*, p. 360.

⁴⁷¹ **Ibidem**, p. 359.

⁴⁷² **Ibidem**, p. 374.

⁴⁷³ **Vasile, Episcopul Oradiei**, *Art. Cit.*, p. 6.

7 Biserica Ortodoxă Română și războiul de independență de la 1877-1878

„Proclamarea independenței de stat a României, la 9 mai 1877, apoi câștigarea ei prin luptă, în războiul purtat alături de Rusia, împotriva Turciei, în a doua jumătate a anului 1877 și începutul celui următor”⁴⁷⁴, a dovedit faptul că o țară mică se poate elibera de sub jugul asupritor al unei mari puteri.

„Deși Biserica Ortodoxă a condamnat întotdeauna războaiele de agresiune și jaf, ea a acceptat războaiele drepte, care duceau la înlăturarea unui jug străin și asupritor. Biserica Ortodoxă Română a sprijinit toate acțiunile menite să asigure victoria armatelor ruse și române împotriva turcilor și, potrivit misiunii sale, ea a căutat să vină în sprijinul celor răniți pe câmpurile de luptă și al familiilor celor plecați, mai ales al celor morți sau răniți”⁴⁷⁵. Pe lângă activitatea desfășurată de preoții militari pe câmpul de luptă, „armata română a fost ajutată și de numeroși călugări și călugărițe, care s-au pus în serviciul ei în calitate de infirmieri sau brancardieri. Dintre aceștia făceau parte doar la începutul războiului 20 de călugări de la Mănăstirea Cernica, 26 de la Mănăstirea Căldărușani, 25 de maici de la Mănăstirea Țigănești și altele 20 de la Mănăstirea Pasărea”⁴⁷⁶.

„Biserica, prin slujitorii ei, arhieriei și preoți, a avut un rol însemnat și în strângerea de bani și daruri pentru armata română. Între cei care au contribuit cu sume mai mari s-au numărat membrii Sfântului Sinod. De pildă, Mitropolitul primat Calinic Miclescu a făcut Crucii Roșii o donație de 1000 de lei, mitropolitul Iosif Naniescu 1000 de lei, plus 100 de lei înscriși pe lista studenților Universității din Iași pentru cumpărarea de arme, episcopii Isaia Vicol al Romanului și Inochentie Chițulescu al Buzăului au donat câte 500 de lei, iar episcopul Melchisedec Ștefănescu al Dunării de Jos a oferit 2000 de lei Crucii Roșii și 1000 de lei pentru cumpărare de arme”⁴⁷⁷.

⁴⁷⁴ **Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Românești...*, p. 339.

⁴⁷⁵ **Idem**, *Biserica Ortodoxă...*, pp. 383-384.

⁴⁷⁶ **Ibidem**, p. 387.

⁴⁷⁷ **Ibidem**, p. 390.

„La 14 iulie 1877, mitropolitul Iosif al Moldovei a trimis o circulară celor șapte protopopi din Eparhia sa (din Iași și județele: Iași, Botoșani, Dorohoi, Suceava și Neamț), cerându-le să îndemne preoții din protopopiatele respective să ofere bani și obiecte pentru armată. Rezultatul apelului adresat de mitropolit protopopilor săi s-a văzut curând. Astfel, la 27 august 1877, mitropolitul înainta Comitetului Doamnelor din Iași daniile primite de la protopopii de Iași (425,42 de lei) și Suceava (159,75 de lei), precum și alte ofrande”⁴⁷⁸. „La 27 aprilie 1877, preotul David Climescu (viitorul episcop Dionisie al Buzăului), care era pe atunci director al școlii primare urbane din Târgu Moinești, a oferit armatei române salariul său de învățător pe un trimestru, în valoare de 127,50 de lei”⁴⁷⁹.

Războiul de independență din 1877-1878 „a avut un ecou puternic în rândurile românilor din Transilvania. Mai mulți tineri de aici s-au înrolat ca voluntari în armata română, făcând întreaga campanie în Bulgaria. Între ei se număra și absolventul Institutului Teologic din Sibiu Vincențiu Grama”⁴⁸⁰.

„În toată Transilvania s-au organizat comitete pentru strângerea de ajutoare - în bani, alimente și medicamente - pentru răniții, orfanii și văducele de război. După ce autoritățile austro-ungare au dizolvat comitetele, acțiunea a fost continuată de intelectualii români de atunci, în speță de preoți și soțiile sau fiicele lor; din cercetarea celor aproximativ 300 de liste de subscripții, aproape 100 au fost inițiate de preoți și protopopi, iar altele 20 de preotese. În listele respective apar sute de slujitori ai Bisericii: ierarhi, profesori de teologie, consilieri, protopopi, preoți și preotese”⁴⁸¹.

8 Memorandumul din 1892

Crearea statului dualist austro-ungar în anul 1867 a avut efecte nefaste asupra vieții politice, sociale, economice și culturale a românilor transilvăneni. „Prin așa numitul «Pronunciament» de la

⁴⁷⁸ **Ibidem**, p. 392.

⁴⁷⁹ **Ibidem**, p. 393.

⁴⁸⁰ **Idem**, *Istoria Bisericii Românești...*, p. 339.

⁴⁸¹ **Ibidem**, p. 339.

Blaj, întocmit la 3/15 mai 1868, la redactarea căruia au contribuit și mai mulți preoți, românii ardeleni au protestat împotriva creării acestui stat”⁴⁸², însă fără nici un rezultat. În această situație, în conferința extraordinară a Partidului Național Român din 20-21 ianuarie 1892 s-a hotărât alcătuirea unui «Memorandum» care să cuprindă principalele revendicări ale românilor transilvăneni, document care urma să fie prezentat împăratului Francisc Iosif I. „Întocmirea Memorandumului a fost încredințată unui comitet de 25 de membri – între care și câțiva preoți și profesori de teologie – fiind apoi definitivat în conferința Partidului din 25-26 martie 1892. Memorandumul a fost tipărit la Sibiu, în românește și în câteva limbi de circulație, spre a fi cunoscut în cercuri cât mai largi. O impunătoare delegație compusă din 300 de români (avocați, profesori, preoți și protopopi, țărani, meseriași etc.) a plecat la Viena, la 28 mai 1892, pentru a prezenta Memorandumul împăratului. După cum se și prevedea, delegația nu a fost primită de împărat, iar plicul sigilat care cuprindea Memorandumul a fost trimis – nedeșfăcut – guvernului de la Budapesta, iar de aici, la Turda, pe adresa președintelui de atunci al Partidului Național Român, Ioan Rațiu. Totodată, guvernul de la Budapesta, fără să ia în seamă doleanțele exprimate de reprezentanții românilor, a ordonat intentarea unui proces de agitație împotriva celor ce participaseră la redactarea și difuzarea Memorandumului”⁴⁸³. În urma procesului memorandiștilor de la Cluj (7-25 mai 1894), printre cei 14 condamnați la ani grei de temniță s-au numărat și 5 preoți.

9 Marea Unire de la 1918

Preoții și oamenii de cultură ardeleni au militat pentru intrarea României în primul război mondial, alături de Antanta, în vederea eliberării Transilvaniei și a unirii ei cu România.

La 1 octombrie 1918 mitropolitul Vasile Mangra al Sibiului a murit, locțiitor de mitropolit fiind ales episcopul de la Arad Ioan Papp.

⁴⁸² **Idem**, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, vol. III, p. 376.

⁴⁸³ **Ibidem**, p. 377.

„În cursul anului 1918, emigrația română din Transilvania, Bucovina și Regatul României își intensifică activitatea în vestul Europei, constituind, la 3 octombrie 1918, la Paris, Consiliul Național pentru Unitatea Românilor, recunoscut imediat de guvernele francez, englez și italian, ca reprezentant autorizat al tuturor românilor. În Transilvania este alcătuită la 12 octombrie 1918 declarația de la Oradea, în care este afirmată autodeterminarea pe baza principiului naționalității: libertatea națiunii, secesiunea politică de Ungaria, asumarea suveranității națiunii în teritoriul său național, plebiscitul. Declarația trebuia adresată Parlamentului Ungariei și din acest moment ea a căpătat, mai degrabă, valoarea unei declarații de independență și de secesiune a națiunii române din Ungaria, ce anunța intenția de a dispune liber de aici înainte de soarta sa. Declarația a fost rostită cu fermitate și demnitate în Parlamentul de la Budapesta de către deputatul român Alexandru Vaida Voievod, la 18 octombrie 1918”⁴⁸⁴.

„În toamna anului 1918, după ce s-a constituit Consiliul Național Român cu sediul la Arad, în toate localitățile Transilvaniei s-au organizat consilii și gărzi naționale românești. Slujitorii Bisericii (episcopi, vicari, consilieri, profesori de teologie, protopopi și preoți parohi) au fost în primele rânduri ale luptătorilor pentru unitate statală, ajutând la constituirea acestor noi organe de conducere românească în Ardeal”⁴⁸⁵, „care au preluat controlul politic și administrativ în întreaga Transilvanie. Consiliile și gărzile naționale românești deveniseră, fără doar și poate, la mijlocul lunii noiembrie, organismele cele mai apte pentru menținerea ordinii în Transilvania”⁴⁸⁶.

„Consiliul Național Român din Arad, la propunerea Consiliului Național din Sibiu a încredințat profesorului Nicolae Bălan, viitorul mitropolit al Ardealului, misiunea de a pleca împreună cu căpitanul Victor Precup în ziua de 14 noiembrie 1918 la Iași”⁴⁸⁷, „unde din pricina războiului erau refugiate autoritățile de stat din

⁴⁸⁴ **Vasile Vesa**, *Înfăptuirea României Mari*, articol publicat în volumul «O istorie a românilor», Fundația Culturală Română, Cluj Napoca, 1998, p. 231.

⁴⁸⁵ **Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Românești...*, p. 343.

⁴⁸⁶ **Vasile Vesa**, *Op. Cit.*, p. 231.

⁴⁸⁷ **Nicolae**, *Mitropolitul Ardealului, 1918-1978 șase decenii...*, p. 704.

România. Profesorul Bălan a fost primit de regele Ferdinand, generalul Constantin Coandă, preşedintele Consiliului de Miniştri, generalul Constantin Prezan, şeful Marelui Stat Major al Armatei, Ion I. C. Brătianu, Nicolae Iorga şi alţi oameni politici, miniştrii Angliei, Franţei şi Statelor Unite, pe care i-a informat despre situaţia existentă în Transilvania”⁴⁸⁸.

„La 21 noiembrie 1918, cei cinci episcopi români din Ardeal (scaunele mitropolitane de la Sibiu şi Blaj fiind vacante), Ioan Papp de la Arad, Miron Cristea de la Caransebeş, Dimitrie Radu de la Oradea, Iuliu Hossu de la Gherla şi Valeriu Traian Frenţiu de la Lugoj, au dat publicităţii o «declaraţie de adeziune» la Consiliul Naţional Român central, pe care îl recunoşteau drept singurul conducător politic al naţiunii române. Actul semnat de ierarhii ardeleni era deosebit de semnificativ şi a avut un larg ecou în rândul clerului şi al credincioşilor”⁴⁸⁹.

De asemenea, „prin circulara din 23 noiembrie 1918 adresată clerului şi credincioşilor, episcopii ortodocşi din Transilvania au îndemnat credincioşii să participe în număr cât mai mare la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia”⁴⁹⁰.

La 1 decembrie 1918 a avut loc Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, la care au luat parte 100 000 de români, acesta fiind „cel mai complet şi reprezentativ for din spaţiul central-sud-est-european, întrunit să se pronunţe asupra sorţii provinciei şi reprezentând voinţa populaţiei majoritare”⁴⁹¹. „La această Adunare Biserica românească – ortodoxă şi unită – a fost reprezentată în primul rând, prin delegaţii de drept: cei 5 episcopi în funcţiune, 4 vicari, 10 delegaţi ai Consistoriilor ortodoxe şi ai Capitlurilor greco catolice, 129 de protopopi, câte un reprezentant al Institutelor Teologice-pedagogice şi câte 2 reprezentanţi ai studenţilor de la fiecare Institut Teologic. A fost

⁴⁸⁸ **Mircea Păcurariu**, *Biserica din Transilvania şi marea unire*, publicat în: «Studii de istorie a Bisericii Ortodoxe Române», Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005, p. 430.

⁴⁸⁹ **Ibidem**, pp. 429-430.

⁴⁹⁰ **Nicolae, Mitropolitul Ardealului, 1918-1978 şase decenii...**, pp. 705.

⁴⁹¹ **Vasile Vesa**, *Op. Cit.*, p. 233.

reprezentată apoi prin numeroși preoți și învățători ai școlilor confesionale, aleși ca delegați oficiali”⁴⁹².

Episcopul de la Arad Ioan Papp „a fost ales copreședinte al Marii adunări naționale românești de la Alba Iulia, unde a rostit o cuvântare”⁴⁹³. „La această adunare a fost prezent și episcopul Miron Cristea al Caransebeșului, viitorul patriarh al României, care a rostit o cuvântare înflăcărată, în care amintea de toate suferințele de veacuri ale românilor transilvăneni”⁴⁹⁴.

„În Marele Sfat Național (un fel de parlament), format din 212 membri, au fost aleși, în afară de episcopi, numeroși profesori de teologie, protopopi și preoți”⁴⁹⁵.

„La 14 decembrie 1918, o delegație a Marelui Sfat Național, formată din Vasile Goldiș, Alexandru Vaida Voievod și episcopii Miron Cristea de la Caransebeș și Iuliu Hossu de la Gherla, au prezentat actul unirii Transilvaniei cu România, la București”⁴⁹⁶.

10 Episcopul Roman Ciorogariu

„Roman Ciorogariu a fost una dintre figurile sensibile la frământările poporului său și la lupta sa statornică pentru realizarea idealului unității naționale. În mișcarea tribunistă arădeană el a fost un spirit constructiv care a acționat cu dăruire pentru realizarea unor obiective menite să contribuie la progresul poporului român și la realizarea unității sale politice. În toate acțiunile sale, Roman Ciorogariu s-a remarcat prin prioritatea acordată valorilor morale în desfășurarea acțiunilor și solidarității naționale menită să întărească în mod evident lupta pentru unire”⁴⁹⁷.

„Roman Ciorogariu a fost ales de către alegătorii din cercul Arad al Partidului Național Român să-i reprezinte la conferința națională de la Sibiu din zilele de 21-22 ianuarie 1892, care a decis să

⁴⁹² **Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Românești...*, p. 344.

⁴⁹³ **Ibidem**, p. 318.

⁴⁹⁴ **Ibidem**, p. 320.

⁴⁹⁵ **Ibidem**, p. 344.

⁴⁹⁶ **Idem**, *Biserica din Transilvania...*, p. 430.

⁴⁹⁷ **Pr. Vasile Rusu**, *Rolul lui Roman Ciorogariu în Mișcarea tribunistă arădeană*, articol publicat în «Mitropolia Banatului» nr. 1-2, 1985, p. 36.

se înainteze Curții vieneze un document Memorandum în care românii ardeleni să-și prezinte revendicările lor naționale”⁴⁹⁸. „După Memorandum, Roman Ciorogariu s-a afirmat ca unul dintre conducătorii luptei naționale a românilor din părțile Aradului, iar locuința sa a devenit un loc de întâlnire a fruntașilor politici ai epocii”⁴⁹⁹. „După întemnițarea la Vaș și Seghedin a fruntașilor memorandiști condamnați în urma înscenării judiciare de la Cluj, Roman Ciorogariu a fost unul dintre fruntașii naționali care au contribuit la continuarea luptei naționale și la întărirea legăturii cu masele populare. Pentru a menține legătura cu luptătorii memorandiști închiși la Seghedin, i-a vizitat la închisoare și i-a informat despre activitatea politică pe care o desfășurau conducătorii naționali din Transilvania”⁵⁰⁰.

„În ședința din 3 decembrie 1895 a fost ales comitetul clubului central al Partidului Național Român, din care Roman Ciorogariu făcea parte printre cei 30 de membri. În această calitate el a propus în conferința din 16 ianuarie 1900 ca limba română să fie recunoscută ca limbă protocolară în relațiile administrative din Transilvania”⁵⁰¹.

„În anul 1902 Roman Ciorogariu a adresat o cerere către Academia Română, solicitându-i cărți românești «care să contribuie la răspândirea principiilor de cultură națională precum și la ridicarea nivelului învățământului în Transilvania»”⁵⁰².

„Roman Ciorogariu a militat pentru promovarea instituțiilor culturale ale românilor din părțile Aradului, care trebuiau să devină factori eficienți în lupta națională”⁵⁰³. „Ideea că școala îndeplinește o funcție națională prin contribuția pe care o aduce la luminarea maselor populare și la progresul națiunii române a stat la baza activității pedagogice a lui Roman Ciorogariu și a fost difuzată în

⁴⁹⁸ **Prof. Dr. V. Popeangă**, *Roman R. Ciorogariu, personalitate marcantă a generației unirii*, publicat în «Roman R. Ciorogariu (1852-1936)», Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, 1981, pp. 41-42.

⁴⁹⁹ **Ibidem**, p. 38.

⁵⁰⁰ **Ibidem**, p. 42.

⁵⁰¹ **Ibidem**, p. 43.

⁵⁰² **Ibidem**, p. 53.

⁵⁰³ **Ibidem**, p. 57.

cercurile învățătoresci”⁵⁰⁴. „Dezvoltarea culturală și economică erau considerate obiective prioritare ale consolidării politice a românilor pentru faptul că, afirma Roman Ciorogariu: «Cultura dă viață conștiinței naționale, iar starea economică este nervul motric al fiecărei mișcări populare. Fără această bază nu vom putea ajunge în veci la o politică independentă, ci veșnic vom fi aserviți relațiilor externe, problematice pentru noi»”⁵⁰⁵.

În articolul Cheia din Xilochercos, publicat în nr. 185/1908 al revistei Tribuna de la Arad, Roman Ciorogariu afirma: „Este de datoria noastră de a lupta cinstit pentru drepturile neamului nostru. Și dacă va fi să cădem în această luptă cinstită, vom cădea unul câte unul în rânduri deschise, cel rămas sărutând arma celui căzut și purtând-o mai departe, dacă aceasta ne este soarta”⁵⁰⁶.

„În primele luni ale anului 1917, când guvernul ungar a solicitat declarații de fidelitate din partea unor fruntași români transilvăneni ai luptei naționale, Roman Ciorogariu a refuzat semnarea declarației pe care i-o cereau «corbii războiului» și a declarat lui Gheorghe Popa, atunci când acesta i-a spus că este pierdut dacă nu semnează declarația: «pierdut să fiu, dacă-i pierdută România»”⁵⁰⁷.

În octombrie 1917 Roman Ciorogariu a fost ales vicar al Consistoriului din Oradea.

La 12 octombrie 1918 Ciorogariu a luat parte la ședința Comitetului Național care s-a ținut în casa din Oradea a lui Aurel Lazăr, fiind ales vicepreședinte al Consiliului Național Român din Bihor.

„Pentru pregătirea mărețului act al unirii Transilvaniei cu România, Roman Ciorogariu a trimis preoților și învățătorilor circulare, arătând însemnătatea lui deosebită. Pentru buna reușită a acestei mișcări politice din Bihor a hotărât scoaterea unui ziar de propagandă: «Tribuna Bihorului» și o broșură. «Tribuna Bihorului» în care Ciorogariu a revenit la vechea îndeletnicire de combatant prin scris, pe care a avut-o la «Tribuna» din Arad și la «Biserica și Școala»

⁵⁰⁴ **Ibidem**, p. 62.

⁵⁰⁵ **Ibidem**, pp. 45-46.

⁵⁰⁶ **Pr. Vasile Rusu**, *Art. Cit.*, p. 37.

⁵⁰⁷ **Prof. Dr. V. Popeangă**, *Op. Cit.*, p. 49.

și a fost de un real folos pentru lămurirea evenimentelor, pentru păstrarea conștiinței treze în sufletele românilor. «Tribuna Bihorului» a fost primul ziar românesc din Crișana»⁵⁰⁸.

Cunoscând suferința minorităților etnice din Imperiul Austro Ungar, Ciorogariu scria: „Noi nu râvnim la asuprirea popoarelor străine care ar cădea sub stăpânirea românească, ci mai vârtos vrem să le respectăm toate drepturile la limba și averea lor, să trăim pașnic împreună, dezvoltându-ne fiecare spre fericire”⁵⁰⁹. „Cumpănit în deciziile sale și înzestrat cu un deosebit simț al realităților politice din imperiu, Roman Ciorogariu devine din ce în ce mai ascultat și urmat de masele populare”⁵¹⁰.

„În circulara din 5 noiembrie 1918 adresată învățătorilor și preoților din Bihor, Roman Ciorogariu le cerea românilor să înființeze în fiecare comună consiliul național și garda militară, care să conducă treburile publice”⁵¹¹.

La Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918 au plecat aproximativ 200 de delegați oficiali din Bihor. În fruntea lor, alături de alți intelectuali, se găsea Roman Ciorogariu.

Pentru atitudinea sa patriotică intransigentă, pentru activitatea sa statornică și energică de apărare a intereselor naționale românești, Roman Ciorogariu a fost urmărit și amenințat, „iar comandantul garnizoanei maghiare din Oradea, colonelul Rajcs, în 12 martie 1919 l-a declarat spion al României și persoană primejdioasă și ca urmare l-a pus sub paza înarmată a trupelor maghiare și l-a condamnat la moarte, pedeapsă de care a scăpat numai datorită intrării trupelor române în Oradea, la 20 aprilie 1919, chiar în ziua de Sfintele Paști”⁵¹². „Cu acest prilej Roman Ciorogariu a ținut o cuvântare

⁵⁰⁸ **Vasile, Episcopul Oradiei**, *Luptători bihoreni pentru împlinirea idealului de unitate națională*, articol publicat în revista «Mitropolia Ardealului» nr. 4-6, 1978, p. 221.

⁵⁰⁹ **Idem**, *Episcopul Roman Ciorogariu luptător pentru libertatea și dreptatea poporului român din Transilvania*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 7-9, 1976, p. 633.

⁵¹⁰ **Prof. Dr. V. Popeangă**, *Op. Cit.*, p. 42.

⁵¹¹ **Ibidem**, p. 50.

⁵¹² **Ibidem**, p. 49.

vibrantă în fața trupelor comandate de generalul Traian Moșoiu. Printre altele el a spus: «Providența divină a revărsat asupra noastră mila cerească, să serbăm ziua sfintei învieri ca sfântă zi de înviere a neamului românesc. Astăzi se înfăptuiește și pe acest pământ idealul unirii. Nici o parte a românilor nu a fost expusă atât de mult pieirii ca Țara Bihorului. Astăzi își primește răsplata eroismul cu care și-a păstrat limba și legea străbună la aceste margini»⁵¹³. Referindu-se la multele și grelele suferințe din trecut ale românilor ardeleni, Ciorogariu a spus: „Să se șteargă gândul răzbunării din inimile noastre. Deschid Evanghelia dreptății și adevărului în viața poporului român”⁵¹⁴. „Unirea Transilvaniei cu România a oferit și minorităților de aici cadrul firesc și necesar pentru manifestarea valențelor lor materiale și spirituale”⁵¹⁵.

„Roman Ciorogariu (1852-1936) a fost o personalitate proeminentă, care și-a închinat întreaga viață luptei pentru apărarea drepturilor românilor transilvăneni și pentru înfăptuirea unității naționale”⁵¹⁶. „După unirea Transilvaniei cu România arhimandritul Roman Ciorogariu a devenit omul cel mai respectat din județul Bihor”⁵¹⁷, motiv pentru care a și fost ales cel dintâi episcop al nou înființatei Episcopii a Oradiei.

11 Primul război mondial

„În cursul primului război mondial au fost mobilizați peste 250 de preoți ortodocși care au însoțit trupele noastre pe câmpurile de luptă, unii dintre ei jertfindu-și viața pentru libertatea și unitatea patriei. Din nefericire, câțiva preoți români din Transilvania, Banat și Bucovina au fost încorporați în armata austro-ungară și trimiși pe fronturile din Italia și Galiția. Câțiva preoți români din Basarabia au fost încorporați, ca preoți militari, pentru soldații români care luptau în

⁵¹³ **Vasile, Episcopul Oradiei, *Luptători...***, p. 222.

⁵¹⁴ **Idem, *Episcopul Roman...***, p. 634.

⁵¹⁵ **Vasile Vesa, *Op. Cit.***, pp. 233-234.

⁵¹⁶ **Vasile, Episcopul Oradiei, *Luptători...***, p. 220.

⁵¹⁷ **Prof. Dr. V. Popeangă, *Op. Cit.***, p. 49.

armata rusă, cum a fost cazul tânărului preot Alexie Mateevici (1886-1917), care și-a pierdut viața răpus de tifosul exantematic”⁵¹⁸.

„Preoții militari au îndeplinit cu cinste o serie de slujbe, dar și alte îndatoriri, specifice misiunii lor pastoral militare: Sfânta Liturghie (atunci când era posibil, de regulă în bisericile unor parohii în care era staționată o unitate militară), sfințirea apei, cu stropirea ostașilor cu aghiasmă, Te Deum-uri, prohodirea celor căzuți la datorie, slujbe pentru cei bolnavi sau răniți, spovedania și împărtășirea ostașilor, predici la slujbele amintite sau la înmormântări, botezul unor soldați evrei, încurajarea permanentă a ostașilor, ajutor dat în infirmerii pentru îngrijirea celor răniți, cursuri de scris și citit, aritmetică, istorie și geografie pentru soldații neștiutori de carte (când era posibil), organizarea unor șezători culturale (cu recitări și coruri ostășești), grija față de copiii orfani din satele în care era staționată unitatea lor și multe altele”⁵¹⁹.

„Preoții militari și-au făcut din plin datoria față de patrie și de ostașii lor, fiind unanim apreciați de comandanții armatei”⁵²⁰. De exemplu despre protosinghelul Iustin Șerbănescu se scria în Monitorul oficial nr. 96 din 1918: „A luat parte la toate luptele, mergând cu sfânta cruce în mână în fruntea luptătorilor regimentului. În ziua de 2 octombrie 1916, văzând că Regimentul Feldioara a pierdut în lupte aproape toți ofițerii și comandantul acestui corp și luptând ca un erou o zi și o noapte, a respins pe inamic până la muntele Susai, oprindu-l de a ocupa Azuga. În luptele de la muntele Dihamului, a condus un batalion de soldați, iar la 17 noiembrie 1916, fiind pentru a doua oară rănit pe muntele Sorica, în timpul unui atac al Azugăi, a refuzat evacuarea pentru a nu se despărți de vitejii regimentului”⁵²¹.

„La îndemnul mitropolitului Pimen Georgescu al Moldovei s-au înscris voluntari în serviciile sanitare ale armatei române peste 200

⁵¹⁸ **Mircea Păcurariu**, *Preoți militari români în războiul pentru întregirea neamului*, publicat în: «Studii de istorie a Bisericii Ortodoxe Române», Editura Academiei Române, București, 2005, p. 435.

⁵¹⁹ **Ibidem.**

⁵²⁰ **Ibidem**, p. 436.

⁵²¹ **Ibidem.**

de călugări și călugărițe, organizându-se astfel Misiunea Călugărilor Infirmeri. Toți și-au făcut din plin datoria, activând în diferite spitale; cei care erau hirotoniți preoți funcționau și în calitate de duhovnici în spitalele respective. Unii dintre ei s-au îmbolnăvit – mai ales de tifos exantematic – și au murit la datorie”⁵²².

„Pentru faptele lor de arme, pentru modul exemplar cu care au îngrijit răniții, mulți dintre preoți au fost avansați în grad sau decorați cu ordinele: «Avântul Țării», «Serviciul Credincios», «Răsplata Muncii pentru Biserică», «Meritul Sanitar» și «Coroana României»”⁵²³.

12 Perioada interbelică

În august 1921 a fost înființată Episcopia Armatei (Inspectoratul Clerului Militar), cu sediul în București, apoi la Alba Iulia. Aceasta a fost condusă de episcopii Iustinian Teculescu (1923-1924), dr. Ioan Stroia (1925-1937) și de dr. Partenie Ciopron (1937-1948).

13 Al doilea război mondial

„La 22 iunie 1941, sub îndrumarea episcopului general de brigadă Partenie Ciopron, efectivul clerului militar se prezenta astfel: un protopop colonel, Ioan Dăncilă, care era «subinspectorul clerului militar», 18 preoți de corp de armată, cu gradul de locotenent-colonel sau maior, și 88 de preoți de garnizoană, cu gradul de maior sau căpitan, deci un efectiv de 108 clerici. Acestora li se adăugau alți aproximativ 200 de preoți de parohie, mobilizați pentru perioade mai scurte de timp, asimilați tot cu gradul de căpitan. Cei mai în vârstă activau în diferite garnizoane din țară, cei mai tineri, însă, au însoțit trupele pe câmpurile de luptă”⁵²⁴.

„Pastorația preoților militari trimiși pe front cuprindea un spectru foarte variat de probleme: săvârșirea unor slujbe, îndeosebi Te Deum-uri, sfințirea apei, cu sfințirea trupelor, a caselor folosite și

⁵²² **Ibidem**, p. 439.

⁵²³ **Ibidem**.

⁵²⁴ **Idem**, *Preoți militari români în al doilea război mondial*, publicat în: «Studii de istorie a Bisericii Ortodoxe Române», Editura Academiei Române, București, 2005, p. 445.

chiar a tranșeelor, a drapelelor și a troițelor ridicate de ostași, uneori Sfânta Liturghie, chiar pe câmpul de luptă, la care se adaugă spovedirea și împărtășirea unor ofițeri, subofițeri și soldați, prohodirea celor căzuți la datorie, cu predici funebre, mai târziu săvârșirea unor parastase și sfințirea cimitirelor de eroi. Aceiași preoți se ocupau – cu ajutorul soldaților, firește – cu amenajarea unor cimitire pentru ofițerii și soldații morți la datorie, cu înfrumusețarea lor, cu confecționarea crucilor de morminte și a unor troițe, cu întocmirea actelor de înmormântare și chiar cu trimiterea de scrisori de condoleanțe către familiile eroilor. Pentru că unii soldați erau neștiutori de carte, tot preoții le scriau rândurile adresate celor de acasă. Convorbirile zilnice cu soldații au fost de mare efect, ridicând moralul multor ostași, mai ales al celor răniți, insuflându-le încrederea în victoria armatei române. În multe cazuri, preoții ajutau serviciile sanitare, strângând răniții de pe câmpul de luptă ori acordându-le primul ajutor, iar alții însoțeau ostașii până în linia întâi, încurajându-i»⁵²⁵.

„În prima fază a războiului, cel de pe frontul de est, preoții militari, alături de cei plecați voluntar în Transnistria, au avut un rol însemnat în acțiunea de «reîncreștinare» a românilor și a ucrainenilor din satele și orașele prin care treceau trupele române»⁵²⁶. Astfel „protopopul maior Gheorghe Ureche a botezat în Tașlâe, primul sat dincolo de Nistru locuit de moldoveni, 400 de copii. Protopopul maior Theodor Gheorghiu a botezat 531 de copii cu vârste între 4 și 15 ani. La 30 august 1941, patru preoți din Divizia I Infanterie au botezat 4000 de copii și tineri. Preotul căpitan Gheorghe Barbu a botezat de la începutul războiului până în septembrie 1941 peste 800 de copii și peste 4000 de adulți. Preotul căpitan Alexandru Gligor, de la Regimentul 23 Infanterie, a botezat în primul an de război peste 2300 de copii. Dintr-o caracterizare a superiorilor săi, aflăm că preotul Nicolae Petrache din Brigada I Mixtă Munte «a realizat deschiderea a 15 biserici pângărite de bolșevici, înființarea a 5 capele religioase și a botezat 649 de copii»⁵²⁷ și exemplele ar putea continua.

⁵²⁵ **Ibidem.**

⁵²⁶ **Ibidem**, p. 443.

⁵²⁷ **Ibidem**, p. 447.

„Slujba de înviere a anului 1942 a fost săvârșită pe front pentru soldați și credincioșii din localitățile învecinate, care nu mai asistaseră la o asemenea slujbă de 25 de ani. Preotul căpitan Gheorghe Nariță din Divizia 8 Cavalerie nota: «Bătrânii, cu lacrimi în ochi au petrecut tot timpul slujbei; tineretul sub 20 de ani însă privea ca la teatru, fiind străin de tot ce se petrece»»⁵²⁸.

„Un detaliat memoriu de activitate a prezentat – la 4 septembrie 1942 – preotul căpitan Gheorghe Tudorache, din Comandamentul Forțelor Navale Maritime, care a săvârșit numeroase slujbe pe diferite nave de război (crucișătoare, distrugătoare, torpiloare), a spovedit și împărtășit membrii respectivelor echipaje. Pentru neobosita activitate religioasă desfășurată în rândul marinarilor, care prin exemplul său personal a reușit să entuziasmeze și să insuflă spiritul de jertfă echipajelor care plecau în misiune, preotul căpitan Tudorache a fost citat prin ordin de zi pe Forța Navală Maritimă, semnat de comandorul Alexandru Bardescu»»⁵²⁹.

„Colonelul A. Runceanu, șef de Stat Major la Corpul I Armată, într-o dare de seamă către Inspectoratul Clerului Militar, scria despre preoții militari aceste cuvinte: «Toți preoții unităților se găsesc în permanență în primele linii, unde, prin convorbiri cu ostașii, caută să le ridice moralul, să-i încurajeze, să le arate importanța luptei pe care o duc pentru neam și pentru cruce. Celor răniți le-au adresat cuvinte de mângâiere; celor șovăielnici le-au ridicat moralul. Au mărturisit și împărtășit ostașii; au oficiat serviciul divin și sfințirea apei și au stropit cu aghiasmă armamentul și adăposturile. Pe cei căzuți pe frontul de luptă i-au înmormântat cu tot fastul creștinesc cuvenit. S-a oficiat în fiecare duminică serviciul religios prin diferitele comune prin care au trecut sau se găsesc în prezent cantonate unitățile. Au fost botezați copii. Au fost oficiate parastase pentru morții locuitorilor din diferite comune prin care au trecut»»⁵³⁰.

În timpul celui de-al doilea război mondial foarte mulți preoți au fost decorați pentru activitatea lor deosebită pe front. Din

⁵²⁸ **Ibidem.**

⁵²⁹ **Ibidem**, pp. 447-448.

⁵³⁰ **Ibidem**, p. 449.

nefericire, alături de ofițerii, subofițerii și soldații armatei române care și-au pierdut viața pe câmpul de luptă, și unii preoți militari au sfârșit în același mod tragic, dar eroic, iar alții au căzuți prizonieri, ajungând în diferite lagăre de muncă.

14 Perioada comunistă

În august 1948 Episcopia Armatei a fost desființată, iar episcopul și preoții militari au fost scoși din armată. Mulți dintre preoți (militari, de mir sau călugări) au fost aruncați în închisorile comuniste sub diverse acuzații. În timpul comunismului preoților nu le-a fost îngăduit să-și desfășoare activitatea decât în lăcașurile de cult. În pofida acestui fapt, în toată această perioadă nefastă pentru poporul român, Biserica a fost singura instituție din România care a propovăduit credința în Dumnezeu, într-un stat declarat ateu. În ciuda prigoanelor, a persecuțiilor, precum și a altor nenumărate greutăți și piedici puse slujitorilor Bisericii de către reprezentanții autorităților de stat, clerul ortodox și-a făcut din plin datoria față de poporul dreptcredincios, botezând, spovedind, împărtășind, cununând, înmormântând și săvârșind celelalte sfinte taine și slujbe ale Bisericii, de multe ori pe ascuns, încât în decembrie 1989 în România nu exista un număr mare de copii, tineri și adulți nebotezați, precum și soți necununați, așa cum s-a întâmplat în toate celelalte țări învecinate nouă, aparținătoare și ele lagărului socialist.

România în noul context european⁵³¹

Mă bucur nespus să fiu din nou prezent la Alba Iulia, la un simpozion organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „1 Decembrie 1918” din localitate, ca desfășurare - tradițional de acum, ca participare - de excepție, ca valoare - etalon.

Multă lume se întreabă cum de un oraș mic, precum Alba Iulia, are realizări atât de mari pe plan bisericesc: Arhiepiscopie Ortodoxă, Seminar Teologic, Facultate de Teologie cu o bază materială unicat în România, masterat în teologie în parteneriat cu Institutul Teologic Ortodox Saint Serge din Paris, care ține de Sorbona, una dintre cele mai prestigioase Universități din Europa și din întreaga lume, un simpozion teologic anual internațional și lista ar putea continua. Alba Iulia însă se împletește cu destinul României întregi și al românilor de pretutindeni, fiindu-le capitală de suflet. După cum nu ne putem imagina România fără Transilvania, tot așa nu putem concepe România fără Alba Iulia.

Identitatea creștină este o caracteristică ființială a tuturor popoarelor Europei, pentru că la baza culturii și civilizației europene au stat cultura greacă, Sfânta Scriptură și învățăturile Sfinților Părinți. Chiar numele de Europa provine din mitologia greacă⁵³². Să nu uităm faptul că deși Domnul Hristos și-a desfășurat activitatea în Țara Sfântă, pe continentul asiatic, Noul Testament a fost scris în limba greacă, o limbă europeană, iar noi, ca ortodocși, avem satisfacția ca limba Noului Testament să fie limba unei țări ortodoxe, ca și noi, Grecia, a cărei istorie s-a împletit întotdeauna cu istoria Principatelor Române. Ca o paralelă și în același timp coincidență fericită, păstrând totuși proporția, să ne aducem aminte că la 1648

⁵³¹ Această comunicare a fost rostită de autor în data de 5 mai 2006, la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia, în cadrul simpozionului internațional: „Identitate creștină și dialog, în noul context european”.

⁵³² Europa a fost fiica lui Agenor și Telefa, pe care Zeus, prefăcut în taur alb, cu coarnele asemănătoare unei semiluni, a sedus-o. Zeus și Europa au avut trei fii: pe Minos, Sarpedon și Radamante (**Τεγόπουλος-Φυτράκης**, *Ελληνικό λεξικό ορθογραφικό, ερμηνευτικό, ετυμολογικό, συνωνύμων, αντιθέτων, κυρίων ονομάτων*, Εκδόσεις Αρμονία Α. Ε., Γ΄ Έκδοση, Αθήνα, 1990, p. 883).

apărea la Bălgrad, Alba Iulia de astăzi, prima ediție integrală a Noului Testament în limba română.

Paradoxal însă, această identitate, zestre și moștenire creștină nu este pomenită în Constituția Europei moderne, ceea ce dovedește că Uniunea Europeană se dorește altceva decât plămada ei, ceea ce o înstrăinează, o îndepărtează și o separă de vocația ei originară de ferment al învățăturii Mântuitorului Hristos, unde s-au format popoare creștine și de unde au pornit misionari la încreștinarea lumii întregi.

Domnul Hristos a spus să „dăm Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu” (Matei 22,21), de aceea când o societate umană elaborează legi care contravin flagrant legilor dumnezeiești, „zicând răului bine și binelui rău; care socotește amarul dulce și dulcele amar” (Isaia 5,20), tinde spre autodistrugere, spre neantul din care a fost adusă de Dumnezeu în existență, iar din nefericire în Comunitatea Europeană, în numele libertății de manifestare neîngrădită a omului, se dau tot felul de legi anticreștine. Din acest motiv vocea ortodoxiei și a României, o nouă țară care se integrează în Uniunea Europeană, cu o spiritualitate foarte puternică, trebuie să fie auzită, respectată în Comunitatea Europeană, pentru a oferi o șansă spirituală europenilor de azi și de mâine.

Europa este alcătuită din minorități etnice și religioase, de aceea dialogul trebuie să primeze pentru buna conviețuire între popoarele ei. Piatra de poticnire în relațiile intereuropene nu o reprezintă diversele denominațiuni creștine, ci pericolul real este cel al descreștinării sau păgânizării Europei, prin asalturile diverselor religii precum: islamul, hinduismul, budismul, etc., la care se adaugă noile curente religioase sincretiste, precum: bahai, mormonii, MISA, elta, new age și multe altele. Unii europeni lipsiți de credință, înțelepciune și discernământ caută sărăcirea spirituală a continentului nostru, în timp ce alții fac eforturi considerabile pentru a ne cuceri prin spiritualitatea lor.

Europa în actualul context are nevoie de România. Oricum aderarea țării noastre și a Bulgariei la Comunitatea Europeană nu reprezintă decât un stadiu în lărgirea Uniunii Europene, care are în plan integrarea tuturor statelor de pe acest continent, ținând cont în

primul rând de factori politici, și abia apoi de criteriile economice, sociale etc., impuse de sus.

De fapt Europa se transformă încet încet într-un imperiu, este mare păcat însă că nu pe baze creștine, care ne caracterizează și ne unesc în mod ființial, ci ținând cont de alte criterii, de suprafață, cum ar fi cel politic, economic ș. a. m. d.

Trebuie să intrăm în Europa, unde suntem de fapt de la formarea noastră ca popor, precum și prin daci și romani, strămoșii noștri, care au locuit acest continent cu mult timp înaintea unor popoare migratoare care s-au stabilit în vestul Europei și acum ne impun nouă criterii de aderare la Uniunea Europeană, însă să o facem cu fruntea sus, iar nu cu capul plecat sau chiar în genunchi, bătând umil la ușile capitate ale marilor puteri Occidentale, pentru a fi acceptați și noi în marea familie europeană.

Dialog în noul context european înseamnă acceptarea noastră ca parteneri egali în drepturi și îndatoriri cu toate celelalte state și popoare din Europa unită, glasul poporului nostru trebuind să aibă rolul lui bine definit în simfonia europeană.

Avem multe de oferit Europei și lumii întregi. Este însă deosebit de important să ne câștigăm întâi încrederea în noi înșine, pentru a putea dobândi respectul celorlalți. Să nu fim sfioși, să ne afirmăm și să ne promovăm cu tărie valorile.

Bunul Dumnezeu să ne ajute.

Cuvânt la alegerea ca Arhiepiscop Vicar al Oradiei⁵³³

Prea Fericită Părinte Patriarh, Înalte Prea
Sfințiile Voastre, Prea Sfințiile Voastre,

Omul a fost creat de Dumnezeu pentru a trăi în comuniune cu Acesta și a fi fericit. Neascultarea însă l-a îndepărtat pe om de Dumnezeu și l-a făcut să piardă raiul, de aceea pentru a-l redobândi, omul are nevoie de ascultare.

Mântuirea neamului omenesc se realizează numai în ascultare de Dumnezeu.

Profeții Vechiului Testament au stat în ascultare de Dumnezeu și au pregătit poporul ales pentru venirea Mântuitorului. Mulți dintre ei au plătit cu viața pentru aceasta. Din numeroasele exemple de prooroci care au ascultat de Dumnezeu, voi prezenta numai cazul proorocului Samuel, care atunci când Dumnezeu i-a cerut-o, și-a predat fără împotrivire voia Acestuia, zicându-i lui Dumnezeu: „Grăiește, Doamne, robul tău ascultă!” (I Regi 3,10) Ascultarea aici nu înseamnă simpla auzire, ci împlinirea cuvintelor lui Dumnezeu.

În psalmi găsim un îndemn al lui Dumnezeu către Fecioara Maria, să stea în ascultare de Cel Prea Înalte: „Ascultă fiică și vezi și pleacă urechea ta” (Ps. 44,12). Sfânta Fecioară a ascultat de Dumnezeu, și când i s-a vestit voia lui Dumnezeu, a zis îngerului: „Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău!” (Luca 1,38).

Ascultarea de Dumnezeu Tatăl ne-a învățat și Fiul lui Dumnezeu, care s-a întrupat pentru mântuirea noastră, „s-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflându-Se ca un om, s-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte de cruce” (Filip. 2,7-8).

Dacă Maica Domnului și Însuși Fiul lui Dumnezeu au făcut ascultare pentru mântuirea noastră, atunci și noi suntem datori să ascultăm. De cine trebuie să facem ascultare, ne învață Însuși Dumnezeu Tatăl, care pe Muntele Tabor le-a spus celor trei Apostoli

⁵³³ Această cuvântare a fost rostită de autor în 12 septembrie 2000, la Palatul Patriarhiei din București, în fața membrilor Sfântului Sinod.

de pe munte, și prin ei nouă, tuturor: „Acesta este Fiul Meu Cel iubit, întru Care am binevoit; pe Acesta să-L ascultați!” (Mat. 17,5).

Cine împlinește însă ascultarea în această lume căzută, unde fiecare dorește să-și împlinească voia sa și să o impună de multe ori și altora?

Cel care trăiește în ascultare este monahul. Prin ascultare, acesta dovedește că nu-și împlinește voia lui, ci voia Bisericii, el nu mai este al lui, ci al Bisericii. Prin feciorie, arată că nu-și împlinește nici o plăcere, ci prin viața lui curată, el îi place lui Dumnezeu. Monahul nu mai este al lui, ci al lui Dumnezeu. Prin sărăcia materială de bunăvoie, denotă că el nu mai aparține lumii materiale, pentru care este mort, ci lumii spirituale, în care trebuie să se îmbogățească. El nu mai este al lumii acesteia, ci trebuie să devină înger în trup.

Monahul este cel care reazăază viața omului în hotarele ei paradisiace. În rai omul trăia în ascultare de Dumnezeu, în feciorie și nu poseda bogății materiale, pentru că nu avea nimic al lui, nici măcar haine pentru a-și ascunde goliciunea.

Cea mai înaltă ascultare la care poate ajunge monahul, este arhieria. Deși aparent ierarhul este cel mai mare într-o eparhie, el este cel mai mic, pentru că este slujitorul tuturor, el stă la dispoziția fiecăruia, după cum a spus Mântuitorul: „Care este mai mare între voi să fie slujitorul vostru” (Mat. 23,11).

Arhieria este ascultare, la care se ajunge prin chemare de sus, pentru că „nimeni nu-și ia singur cinstea aceasta, ci dacă este chemat de Dumnezeu, după cum și Aaron” (Evrei 5,4).

Sunt conștient de înălțimea chemării arhieresti și de greutatea ei. Nu am fost chemat la Oradea pentru a duce o viață comodă, ci am fost solicitat la ascultare și muncă în ogorul Domnului, pentru că „secerișul este mult, dar lucrătorii sunt puțini” (Mat. 9,37).

Îl rog pe Bunul Dumnezeu să mă întărească în slujirea la care m-a chemat.

Țin să mulțumesc Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și tuturor membrilor Sfântului Sinod, care au fost de acord cu alegerea mea în funcția de arhieru vicar al Eparhiei Oradea.

Îi mulțumesc în mod deosebit Prea Sfințitului Ioan Mihălțan, care mi-a acordat o mare încredere, solicitându-mă ca vicar al Eparhiei pe care o conduce.

Sfântul Petroniu, al cărui nume îl port, a fost ucenic al Sfântului Apostol Ioan. Ca ucenic al Prea Sfințitului Ioan, mă voi strădui să nu-i înșel niciodată încrederea sau așteptările. Voi încerca din toate puterile să fiu de folos Bisericii și voi căuta să mă arăt un sprijin al Prea Sfințitului Ioan.

Acum este momentul promisiunilor, care va fi urmat însă de vremea faptelor. Îmi sunt vii în memorie cuvintele de la tunderea în monahism, care mi-au atras atenția că voi da socoteală înaintea Dreptului Judecător nu după cum am făgăduit, ci după cum voi împlini cele ce am făgăduit. Promisiunile de la călugărie transpun în viață cele spuse în psalmi: „Faceți făgăduințe și le împliniți Domnului” (Ps. 75,11).

Am fost chemat la o ascultare grea. Cu ajutorul Bunului Dumnezeu mă voi strădui să mă ridic la înălțimea chemării încredințate mie.

Așa să-mi ajute Dumnezeu!

AMIN

Cuvânt la hirotonirea întru Arhiereu⁵³⁴

Înalt Prea Sfinția Voastră, Prea Sfințiile Voastre, distinse oficialități, Prea Cucernici și Prea Cuvioși Părinți, frați creștini,

„Pentru orice lucru este o clipă prielnică și vreme pentru orice îndeletnicire de sub cer. Vreme este să te naști și vreme să mori; vreme este să sădești și vreme să culegi ceea ce ai sădit. Vreme este să plângi și vreme să râzi; vreme este să jelești și vreme să dănțuiești” (Ecclesiast 3,1-4).

Din vrerea Bunului și Atotmilostivului Dumnezeu ne-am adunat astăzi în această catedrală la vreme de bucurie.

Prea Sfințitul Părinte Ioan al Oradiei a trudit mult singur ca episcop în ogrorul Domnului și văzând că „secerișul este mult, dar lucrătorii puțini” (Mat. 9,37), s-a gândit să-și ia un ajutor, pentru că așa cum a observat românul: „Unde-s doi, puterea crește”. Iar Mântuitorul a spus: „Unde sunt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor” (Mat. 18,20).

Prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, la dorința Prea Sfințitului Ioan și cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, am ajuns să fiu hirotonit episcop.

Mântuitorul le-a spus Apostolilor Săi: „Nu voi M-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi” (Ioan 15,16), iar Sfântul Apostol Pavel spune despre vocația sacerdotală: „Nimeni nu-și ia singur cinstea aceasta, ci dacă este chemat de Dumnezeu, precum și Aaron” (Evrei 5,4). După ce am fost propus ca arhiereu vicar la Oradea, mi-am spus: dacă este de la Dumnezeu, Sfântul Sinod va confirma alegerea făcută de Prea Sfințitul Ioan, dacă nu este de la Dumnezeu, membrii Sfântului Sinod nu vor fi de acord cu alegerea mea. De vreme ce Sfântul Sinod a aprobat această alegere, cred cu tărie că această chemare este de la Dumnezeu și mă voi strădui din toate puterile să mă ridic la înălțimea chemării lui Dumnezeu încredințate mie.

Pentru a se ajunge la treapta arhieriei, pe lângă vocația preoțească, este nevoie și de chemarea monahală. Am chibzuit

⁵³⁴ Această cuvântare a fost rostită de autor în data de 1 octombrie 2000, în „biserica cu lună” din Oradea.

îndelung înainte de a păși pe drumul fără de întoarcere al călugăriei. Mă gândeam că Dumnezeu a zis: „Nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit lui” (Fac. 2,18)”. În consecință, monahul duce aparent o viață anormală. Nu este însă așa, monahul se jertfește pentru Dumnezeu, și existența lui este o pregustare a vieții viitoare, în care oamenii „nici nu se însoară, nici nu se mărită, ci sunt ca îngerii din ceruri” (Marcu 12,25). Călugărul este și el om, dar tinde prin întreaga sa existență să se ridice mai presus de fire, să fie asemenea îngerilor sau înger în trup.

Domnul Hristos vorbește despre o mare răsplată oferită călugărilor: „Adevărat grăiesc vouă: Nu este nici unul care a lăsat casă, sau femeie, sau frați, sau părinți, sau copii, pentru împărăția lui Dumnezeu, și să nu ia cu mult mai mult în vremea aceasta, iar în veacul ce va să vină, viață veșnică” (Luca 18,29-30). Mie mi-a oferit deja Bunul Dumnezeu răsplată pe pământ. Nu sunt nici pe departe vrednic de câte mi-a dat Dumnezeu în această viață. Dar mai important este că monahilor li se promite viața veșnică, iar promisiunea făcută de Dumnezeu este adevărată, pentru că „Domnul Dumnezeu este credincios, și păzește legământul Său, până la al miilea neam, către cei ce-L iubesc și păzesc poruncile Lui” (Deut. 7,9).

Mulțumesc Bunului Dumnezeu că a rânduit să mă nasc într-o țară ortodoxă și la chemarea Lui am ajuns ierarh al Bisericii, urmaș al Sfinților Apostoli. Pe cât este de înaltă această chemare, pe atât de mari sunt și responsabilitățile. Dacă m-a învrednicit să ajung aici, să-L rugăm pe Atotputernicul Dumnezeu să mă întărească în slujirea încredințată mie.

Le mulțumesc părinților mei, aici de față, care m-au născut și m-au crescut în frica lui Dumnezeu și într-o permanentă legătură cu Biserica și cu slujbele ei.

Țin să mulțumesc dascălilor mei din Tg-Mureș, unde am absolvit 10 clase, corpului profesoral de la Seminarul Teologic Ortodox din Cluj-Napoca, unde am fost elev, precum și profesorilor de la Facultățile de Teologie Ortodoxă din Sibiu și Cluj-Napoca, unde mi-am făcut studiile universitare.

Doresc să îmi exprim mulțumirile mele Prea Fericitului Părinte Hristodoulos, Arhiepiscopul Atenei și al întregii Grecii, care cunoscându-mă personal, mi-a oferit o bursă de studii postuniversitare în Grecia, iar pe perioada studiilor mi-a fost un adevărat părinte.

Le mulțumesc profesorilor de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Tesalonic, sub îndrumarea cărora mi-am alcătuit și susținut teza de doctorat în teologie.

Mulțumesc tuturor membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care au fost de acord cu alegerea mea în înalta funcție de ierarh al Bisericii lui Hristos.

Adresez cuvânt de mulțumire Înalt Prea Sfințitului Părinte Arhiepiscop Andrei de Alba Iulia, care m-a hirotonit diacon și preot și care m-a tuns în monahism. Am avut multe de învățat de la Înalt Prea Sfinția Sa, pentru care îi sunt profund recunoscător.

Îi mulțumesc în mod deosebit Prea Sfințitului Părinte Ioan Mihălțan al Oradiei, care mi-a fost dascăl și îndrumător iscusit în problemele duhovnicești ale vieții. Încrederea Prea Sfinției Sale de a mă propune și lua arhieru vicar al Eparhiei Oradiei m-a onorat și m-a copleșit în același timp. Îi mulțumesc din inimă.

Aduc mulțumirile mele Prea Sfințiților Părinți Episcopi prezenți, care și-au lăsat deoparte nenumăratele îndeletniciri, pentru a fi la Oradea, cu prilejul hirotoniei de astăzi.

Mulțumesc membrilor permanenței Eparhiei Oradiei, Prea Cucernicilor Părinți Protopopi, tuturor clericilor, monahilor și credincioșilor din Episcopia Oradiei, care mi-au arătat multă căldură și dragoste de la venirea mea aici.

Îmi exprim mulțumirea față de impresionantul sobor de preoți și diaconi care a slujit astăzi în „biserica cu lună” din Oradea.

Întrucât sunt de față numeroase oficialități, precum și oaspeți din străinătate, doresc să le mulțumesc tuturor pentru prezență.

Țin să vă mulțumesc dumneavoastră tuturor, iubiți credincioși, care de aproape sau de departe v-ați rupt din timpul atât de prețios astăzi, pentru a fi alături de noi la acest eveniment festiv.

Nu ne aflăm în campanie electorală, de aceea nu este vremea promisiunilor sau a angajamentelor. Suntem împreună și este vremea faptelor, pe care cu ajutorul Bunului Dumnezeu suntem datori să ne străduim a le împlini.

Sfântul Apostol Pavel a afirmat: „Nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe cea care va să fie” (Evrei 13,14). Să nu pregetăm deci să ne apropiem prin fapte de Dumnezeu, pentru că numai așa vom moșteni raiul, unde „cele ce ochiul n-a văzut, urechea n-a auzit, și la inima omului nu s-au suit, acelea le-a pregătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El” (I Cor. 2,9).

AMIN

Cuvânt la deschiderea anului universitar 2000-2001⁵³⁵

Stimate domnule rector, distinse oficialități,
domnilor decani, iubiți dascăli ai Universității
din Oradea, dragi studenți și iubiți invitați,

Vă adresăm salutul nostru de bun găsit în calitate de Arhiereu Vicar al Episcopiei Oradiei, ca unul care am primit harul arhieriei abia ieri, ceea ce ne face să fim numai cu o zi mai vechi decât studenții anului I, care pășesc astăzi pentru prima dată porțile acestei Universități. Cu această ocazie vă urăm multe succese în noul an universitar, care se inaugurează astăzi. Acest an academic va fi neașteptat de lung, durând peste o mie de ani, de vreme ce începe în mileniul II și se va încheia abia în mileniul III, ceea ce face ca deschiderea de astăzi să fie una jubiliară. Cert este faptul că noi nu ne vom mai întâlni cu o situație identică sau cel puțin asemănătoare, neavând nici o șansă de a începe măcar un nou secol în afară de cel care va începe la 1 ianuarie 2001.

Doresc să mă adresez în primul rând dascălilor universitari de față, pe umerii cărora apasă responsabilități uriașe.

Domnilor profesori și doamnelor profesoare, dumneavoastră îi instruiți pe cei mai buni tineri ai României, iar prin aceasta pregătiți viitorul țării. Să vă gândiți însă la modul cel mai serios că rolul dumneavoastră nu este numai de a-i învăța și educa pe studenți, dintre care mulți plătesc taxe greu de achitat de familiile lor, ci trebuie să fiți preocupați și de posturile sau de locurile de muncă pe care le vor ocupa acești tineri după absolvirea studiilor. Facultățile nu trebuie să scoată șomeri cu diplomă universitară.

Din păcate pentru noi, România de astăzi a devenit o colonie voluntară a Europei Occidentale și a Statelor Unite ale Americii, precum și a altor țări mai bogate din lume.

Coloniștii europeni din trecut duceau în țările lor tot ceea ce era mai de valoare în colonii. Astăzi tinerii noștri cei mai dotați din

⁵³⁵ Această cuvântare a fost rostită de autor în data de 2 octombrie 2000, la Teatrul de Stat din Oradea, cu ocazia deschiderii festive a cursurilor Universității din această localitate.

punct de vedere intelectual, mândria țării, bogăția noastră neprețuită și cel mai mare potențial al României, sunt atrași spre Occident de o leafă mai mare decât la noi și de un trai mai decent.

În vechime am fost nevoiți secole de-a rândul să le plătim turcilor tribut sau haraci. Pe lângă banii și nenumăratele bunuri care plecau din Țările Române spre Istanbul, capitala Imperiului Otoman, cei mai sănătoși și frumoși copii români erau trimiși Porții Otomane pentru a fi crescuți în legea islamică, unde erau transformați în supuși credincioși ai sultanului, devenind prin educație ostași de temut. Vremurile ne erau potrivnice și ne forțau să facem aceasta.

Astăzi nu ne silește nimeni să plecăm din propria noastră țară și să ne stabilim în străinătate, însă tinerii români își părăsesc de bună voie țara pentru a emigra în Occident. Este tragic și dureros ceea ce se întâmplă la noi. Doresc să pun în acest sens o întrebare retorică: Dacă toți oamenii deștepti și instruiți ar pleca din România, oare cine ar mai rămâne pe aceste meleaguri? Sper și am speranța fermă că acest scenariu nu se va realiza niciodată.

Este dureroasă, dar adevărată vorba poetului român: „Munții noștri aur poartă, noi cerșim din poartă-n poartă”. Japonia, de exemplu, este o țară foarte săracă, dar cu un popor foarte bogat. La noi este invers, țara este bogată, dar poporul este sărac.

Cei mai pregătiți oameni din lume sunt dascălii universitari. De la dumneavoastră se așteaptă cele mai bune soluții în problemele majore cu care se confruntă lumea modernă. Parlamentarii pot vota și legi bune, dar cineva trebuie să le conceapă și să le înainteze în parlament spre aprobare. Aceia trebuie să fiți dumneavoastră.

Parlamentarii noștri sunt prea ocupați să asculte servili ce le dictează Apusul Europei. Ei caută să dea libertate homosexualilor, nu să creeze locuri de muncă. Cu toții vrem să intrăm în Europa, dar pe ușa din față. Politicienii noștri însă dovedesc că preferă dosul⁵³⁶.

Este imperios necesar ca în România să se mobilizeze cadrele didactice universitare. Acestea nu trebuie să devină o forță, ci să conștientizeze faptul că sunt o forță uriașă. Să ia destinele acestei țări

⁵³⁶ Acest discurs a fost rostit în perioada în care în Parlamentul României se discuta legea dezincriminării homosexualității în țara noastră.

minunate în mâinile lor cu simț de răspundere și să găsească soluții la problemele care ne frământă. Responsabilități covârșitoare apasă pe umerii tuturor universitarilor.

Doresc să mă adrez în continuare studenților. Iubiți tineri, viitorul dumneavoastră începe acum. În funcție de cum vă veți comporta în anii studenției, de cum veți înțelege să vă formați în această perioadă, vă veți crea propriul viitor, pentru că așa cum spune românul: „Cum îți așterni, așa dormi” și „Cine seamănă vânt, culege furtună”. Latinii aveau o vorbă înțeleaptă: „Nemo dat quod non habet”, adică „Nimeni nu dă ceea ce nu are”. Nu veți putea oferi nimic altora, dacă nu veți acumula dumneavoastră pe băncile Universității. Trebuie să fiți foarte serioși în procesul de instruire, pentru că va veni vremea în care noi vă vom preda ștafeta dumneavoastră.

Învățați din greșelile generațiilor anterioare, pentru a nu le repeta. Așa cum ne judecă astăzi pe noi lumea dacă greșim, mâine vă va arăta cu degetul pe dumneavoastră.

Astăzi vă formați, pentru a ajunge în funcții de conducere și pentru a modela la rândul dumneavoastră pe alții. Bunul Dumnezeu să vă ajute, să vă lumineze și să vă dea putere pentru a fi studenți buni. Dumnezeu cu siguranță dă, dar avem și noi rolul nostru, suntem datori să muncim, pentru că așa cum zice românul: „Dumnezeu dă, dar nu îți bagă în traistă”. Să ne rugăm lui Dumnezeu, pentru că rugăciunile noastre nu vor rămâne fără un răspuns.

În același timp să nu uitați, iubiți studenți, că părinții care v-au născut și v-au crescut și-au pus mari nădejdi în dumneavoastră trimițându-vă pe băncile unei facultăți și ostenesc din greu pentru a vă oferi un viitor mai bun. Vă rog să nu-i dezamăgiți.

Doresc un viitor luminos Universității din Oradea, motiv pentru care închei cu urarea latinilor: „Vivat, crescat, floreat!”.

Cuvânt la absolvirea anului IV Teologie Pastorală⁵³⁷

Dragi absolvenți, trăiți astăzi unul dintre cele mai înălțătoare și emoționante momente ale vieții dumneavoastră. Este vorba despre cursul festiv, care înseamnă că anii de studenție s-au încheiat. Cu bucurie sau cu melancolie, cu sentimentul împlinirii ori cu dorința continuării studiilor, una dintre cele mai importante etape din viața dumneavoastră se încheie odată pentru totdeauna.

Întrucât ne aflăm într-o facultate de teologie, aș dori să vorbesc despre vocație sau despre chemarea de sus, care v-a mânat spre băncile acestei facultăți.

Nu mai este ca pe vremuri, când teologia pregătea doar slujitori ai sfântului altar. Astăzi există mai multe secții, fiecare pregătind viitori specialiști într-o anumită ramură sau domeniu. Noi suntem creștini, deci membri ai Bisericii, trupul tainic al lui Hristos. Toți suntem încadrați în acest trup, și avem fiecare rolul nostru bine definit și foarte important, pentru ca întregul să meargă bine.

Să fim conștienți că fiecăruia dintre noi ni s-au dat daruri sau înclinații, pentru a fi o armonie a trupului lui Hristos. Sfântul Apostol Pavel spune că: „Dumnezeu a dat pe unii Apostoli, pe alții prooroci, pe alții păstori și învățători, spre desăvârșirea sfinților, la lucrul slujirii, la zidirea trupului lui Hristos” (Efes. 4,11-12). Aceste daruri de sus nu înseamnă că omul este predestinat să facă ceva anume în viață, ci sunt niște predispoziții, adică omul este înclinat, are aptitudini pentru un anumit fel de activitate și aceea îi place. De exemplu despre preoție, Sfânta Scriptură zice clar: „Nimeni nu-și ia singur cinstea aceasta, dacă nu este chemat de Dumnezeu, precum și Aaron” (Evrei 5,4). Chemarea lăuntrică este glasul lui Dumnezeu din om, este vocația acestuia.

Să vedem ce spune Scriptura despre vocație. În Faptele Apostolilor se relatează că în Biserica din Antiohia erau mulți „prooroci și învățători și pe când slujeau Domnului și posteau, Duhul Sfânt a zis: Osebiți-mi pe Saul și pe Barnaba, pentru lucrul la care i-am chemat” (Fapte 13,1-2). În Epistola către Romani, Apostolul

⁵³⁷ Această cuvântare a fost rostită de autor în data de 23 mai 2001, la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Oradea, cu prilejul cursului festiv al anului IV.

neamurilor spune despre sine că este: „Rob al lui Iisus Hristos, chemat de El Apostol, rânduit pentru vestirea Evangheliei lui Dumnezeu” (Rom.1,1). Același Apostol mărturisește în Epistola către Galateni de când este chemat de Dumnezeu la această slujire: „Dumnezeu m-a ales din pântecele mamei mele și m-a chemat prin harul Său” (Gal. 1,15). Proorocul Ieremia ne descoperă și el mai multe despre vocație, când spune: „Fost-a cuvântul Domnului către mine și mi-a zis: Înainte de a te fi zămislit în pântece, te-am cunoscut, și înainte de a ieși din pântece, te-am sfințit și te-am rânduit prooroc pentru popoare” (Ieremia 1,4-5). Vocația însă nu este numai ceva de sus, pentru că Dumnezeu te cheamă, dar trebuie să și răspunzi chemării Lui. Aceasta este conlucrarea omului cu Dumnezeu. Domnul te cheamă, dar tu trebuie să te oferi, ești un instrument prin care lucrează Dumnezeu. Astfel El te cheamă la preoție, dar pentru aceasta trebuie să te păstrezi curat, să te rogi, să împlinești poruncile, să studiezi etc., altfel poți deveni ca Iuda. El a fost chemat la apostolie, dar nu a conlucrat cu Dumnezeu și a căzut din chemare.

Pilda talanților este un exemplu foarte bun al darurilor primite de la Dumnezeu de către noi. Cel care primise cinci talanți, a făcut alți cinci cu ei, cel cu doi talanți, a câștigat alții doi, cel cu un talant, l-a îngropat, l-a făcut nelucrător. Și acesta primise un dar, ca și ceilalți, dar nu l-a folosit. Când a venit stăpânul, primii doi au fost lăudați pentru efortul lor de a înmulți talanții. Cel cu un talant, i-a zis stăpânului: „Am ascuns talantul tău în pământ; iată, ai ce este al tău” (Mat. 25,25). Stăpânul s-a supărat și l-a pedepsit. Pentru că avusese încredere în el, îi dăduse ceva, dar acela a disprețuit darul și a înșelat încrederea stăpânului, nu conlucrase cu el. Era genul de om care așteaptă totul de sus, el să nu facă nimic.

Dumnezeu ne oferă, dar ne și cere în schimb, de aceea ne-a înzeștrăat cu rațiune, voință și sentiment, care sunt cele trei calități ale sufletului.

Am convingerea că marea majoritate dintre dumneavoastră ați simțit chemarea lui Dumnezeu, care v-a determinat să urmați teologia. Dacă însă există și unii care nu au simțit această chemare, dar printr-un concurs de împrejurări au ajuns să urmeze teologia și să o termine, voi relata un caz tipic de vocație tardivă, care poate fi un exemplu

demn de urmat. Mai degrabă aş spune că cel pe care vi-l voi prezenta avea vocație, dar și-a descoperit-o târziu, atunci când a fost momentul.

Henric al II-lea al Angliei era un rege tânăr și foarte petrecăreț. Adesea era muștrat de arhiepiscopul de Canterbury pentru ușurătatea vieții lui, fapt care îl durea enorm pe tânărul rege, care se simțea complexat în fața respectabilului arhiepiscop cu viață curată.

Fiind în vârstă, arhiepiscopul a murit. Henric al II-lea a răsuflat ușurat aflând această veste. Când a fost vorba să fie ales un succesor în scaunul de Canterbury, tânărul rege a chibzuit îndelung pe cine să impună, pentru a nu mai fi muștrat din cauza vieții sale destrăbălate.

Gândul i s-a oprit asupra unuia dintre cei mai buni prieteni ai săi, care îl însoțea la mai toate petrecerile. Era vorba despre Becket. Henric era sigur că acesta nu-l va muștra niciodată pentru viața lui ușuratică, iar în plus el va putea conduce fără nici o grijă pe lângă stat și Biserica Angliei, care era o forță și avea un cuvânt greu de spus în regat.

Becket a fost impus cu mare dificultate ca arhiepiscop, fiindu-i prea bine cunoscută viața care nu cadra cu demnitatea de ierarh, mai ales cu cea de întâistătător al Bisericii Angliei. Regele s-a dovedit însă mai puternic decât ierarhii regatului său și Becket a ajuns pe scaunul de arhiepiscop de Canterbury.

După o vreme de la instalarea prietenului său Becket ca arhiepiscop, regele a început să se amestece în treburile bisericești, fiind convins că are tot dreptul să o facă, de vreme ce prietenul său Becket era acum întâistătătorul Bisericii Angliei.

Arhiepiscopul Becket însă dându-și seama că amestecul regelui în treburile interne ale Bisericii nu este de bun augur, nu a rămas pasiv, ci s-a împotrivit acestuia. Cuprins de o furie oarbă, regele Henric a poruncit ca Becket să fie ucis, ceea ce s-a și întâmplat.

Becket își descoperise vocația sacerdotală, de aceea s-a opus regelui. Să fim conștienți că vocația este un dar nestăpânit, pe care îl potolim numai atunci când împlinim misiunea la care am fost chemați.

Fie că ne-am descoperit vocația din pruncie sau mai târziu, important este să nu rămânem pasivi la glasul lui Dumnezeu din noi, ci să răspundem chemării de sus, pentru că „mulți sunt chemați, dar puțini aleși” (Mat. 22,14).

Să ne ajute Bunul Dumnezeu tuturor celor care am fost chemați de Dumnezeu la slujirea Lui ca să putem spune asemenea Sfântului Apostol Pavel: „Nimic nu iau în seamă și preț nu pun pe viața mea, fără numai să-mi împlinesc călătoria și slujba pe care am primit-o de la Domnul Iisus, aceea de a mărturisi Evanghelia harului lui Dumnezeu” (Fapte 20,24).

Doresc să vă reamintesc, dragi absolvenți, că părinții care v-au născut și v-au crescut au investit multă încredere în dumneavoastră și au jertfit cât au putut până să vă vadă astăzi în această ipostază fericită. Să vă străduiți din răspuțeri să nu-i dezamăgiți niciodată, arătându-le în același timp prin vorbe, dar mai ales prin fapte recunoștința bine meritată.

Să vă aduceți, iubiți tineri, întotdeauna aminte cu drag de Părinții Profesori, care au ostenit din greu pe parcursul celor patru ani de studii, încercând să vă învețe tainele teologiei și să vă insuflă dragostea de Biserică și de sfintele ei slujbe.

Vă felicit pentru rezultatele obținute în timpul anilor de facultate și vă doresc să aveți cât mai multe realizări în viață, acolo unde Bunul Dumnezeu va rândui fiecăruia dintre dumneavoastră să-I slujiți, fie ca preoți, profesori de religie, asistenți sociali ori în altă calitate, ținând cont de faptul că această viață este trecătoare, fiind doar anticamera veșniciei, urmând ca fiecare dintre noi să dea răspuns înaintea Dreptului Judecător pentru faptele vieții sale și în funcție de acestea să primească răsplată veșnică.

Dumnezeu să vă ajute, să vă binecuvinteze și să vă poarte întotdeauna de grijă pe cărările vieții.

Cuvânt la Guruslău⁵³⁸

Ne-am adunat astăzi la Guruslău pentru a evoca una dintre cele mai ilustre personalități ale istoriei poporului nostru, pe Mihai Viteazul, simbolul unității românilor, rememorând cu acest prilej victoria zdrobitoare a domnitorului român reputată asupra trupelor conduse de principele Transilvaniei Sigismund Bathory, în urmă cu patru sute de ani, în 3 august 1601, chiar pe acest platou. Dacă ne gândim că voievodul poartă numele Arhanghelului Mihail, arhistrategul care a condus lupta îngerilor împotriva slujitorilor lui Satana după căderea acestora din demnitatea îngerească, pentru a menține unitatea îngerilor lui Dumnezeu, ne dăm seama că nici un alt nume nu putea fi mai potrivit decât acesta pentru înfăptuitorul primei uniri a principatelor române. Voievodul Mihai și-a câștigat renumele de „Viteazul” sau „Bravul”, datorat curajului și dârzeniei care l-au caracterizat pe parcursul întregii sale vieți. Mihai Viteazul a fost un bun conducător de oști, un politician abil și rămâne în memoria tuturor românilor ca un mare erou național.

Astăzi nu vom prezenta anumite date biografice din viața domnitorului român, întrucât nu este cel mai potrivit loc pentru aceasta, iar timpul nu ne-o permite. Nu putem trece însă cu vederea faptul că Mihai Viteazul a fost un fiu devotat al Bisericii Ortodoxe și de câte ori a avut ocazia și-a dovedit credința prin ctitorirea unor mănăstiri sau biserici de mir, precum și prin danii substanțiale făcute acestora. Demn de remarcat este faptul că în scurta perioadă de timp cât Mihai Viteazul a condus destinele Transilvaniei Biserica Ortodoxă din această provincie, care până atunci era numai tolerată, a primit aceleași drepturi ca și cele patru religii recepte: romano catolicismul, luteranismul, calvinismul și unitarianismul. De asemenea, domnitorul a fost ctitorul Mănăstirii Sfintei Treimi din Alba Iulia, care a devenit și reședința mitropolitului ortodox din Ardeal și în același timp Mihai

⁵³⁸ Această cuvântare a fost rostită de autor în data de 29 iulie 2001, la monumentul de la Guruslău, județul Sălaj, loc în care, la 3 august 1601, domnitorul Mihai Viteazul a repurtat o victorie zdrobitoare împotriva armatei conduse de principele Transilvaniei Sigismund Bathory.

Viteazul a ctitorit în Transilvania patru biserici: la Tg-Mureș, Ocna Sibiului, Lușârdea, în fostul județ Someș, precum și biserica Mănăstirii de la Râmeț, județul Alba.

Dărnicia marelui domnitor român, izvorâtă din credința sa puternică în Dumnezeu, nu s-a limitat doar la Biserica Ortodoxă din Țările Române, ci Mihai Viteazul a făcut danii și Patriarhiei Ierusalimului, Mănăstirii Sfânta Ecaterina din Muntele Sinai, Egipt, precum și mai multor mănăstiri din Muntele Athos, Grecia. Cel mai generos s-a arătat domnitorul român față de mănăstirea athonită Simonopetra, pe care în urma incendiului devastator din 1580 a refăcut-o aproape din temelii, fiind numărat printre ctitorii acestei mănăstiri. Tabloul lui se află și astăzi la loc de cinste în sala de oaspeți a mănăstirii pomenite⁵³⁹.

Veacul al XVII-lea a debutat sub semnul unității românilor, prin unirea Țării Românești cu Transilvania și Moldova realizată de domnitorul Mihai Viteazul. Regretabil însă este faptul că s-a încheiat sub zodia nefastă a dezbinării confesionale a românilor din Ardeal, care ortodocși fiind dintru început, au fost separați religios din pricina dorințelor expansioniste ale imperialismului bisericesc apusean, sub toiaagul divizator al papei de la Roma.

Dacă în urmă cu trei sute de ani am demonstrat că suntem slabi ca popor și am acceptat ca alții să ne separe confesional în Transilvania, să avem de acum înainte ca model pe Mihai Viteazul și unirea realizată de el, precum și unirea Moldovei cu Țara Românească din 1859 și unirea Ardealului cu România din 1918, momente care au marcat dorința permanentă și constantă a românilor din cele trei provincii locuite de ei de a fi uniți din toate punctele de vedere. Să dovedim măcar în mileniul III maturitate și înțelepciune, ceea ce ar demonstra înaintea lui Dumnezeu și a lumii întregi, că poporul nostru își conduce conștient și matur propriile destine, fără să bată umil la ușile capitonate ale marilor puteri contemporane, fără să îngenuncheze sau să-și plece servil capul la dorințele expansioniste ale unora, ori să

⁵³⁹ Pentru aprofundarea acestui subiect recomandăm cititorului interesat cartea: *Politica religioasă a lui Mihai Viteazul* scrisă de părintele **Niculae I. Șerbănescu**, apărută în Editura Arhiepiscopiei Târgoviștei în anul 2001.

accepte să intre docil într-o anumită sferă de influență, riscând să-și piardă propria identitate.

Dacă unii doresc legitimații de maghiari la noi în țară⁵⁴⁰, noi, care ne-am dovedit de atâtea ori în istorie calitatea de popor apărător al credinței creștine și chiar al continentului european în fața invaziei păgâne și barbare, să ne legitimăm în fața lumii întregi și a istoriei cu calitatea de români și de creștini, să fim mândri de realizările poporului nostru inteligent și înzestrat de Dumnezeu cu multe calități, prezent fără întrerupere pe aceste meleaguri, în ciuda vicisitudinilor și a încercărilor istorice prin care am trecut.

Mulți ne desconsideră pentru faptul că suntem mai slab dezvoltati din punct de vedere economic decât popoarele apusene. Să fim conștienți însă că tot ceea ce avem este obținut prin munca noastră. Noi nu am avut niciodată colonii și nu am asuprit pe nimeni, ci doar ne-am apărat pământul nostru de cei care l-au râvnit, deși nu ne-a fost deloc ușor. Aș fi foarte curios să cunosc soarta imaginară a oricărui popor din Occident, care dacă ar fi trăit pe meleagurile noastre, în aceleași condiții istorico-politice trăite de noi, ar fi ajuns măcar la nivelul economic și cultural la care suntem noi, sau poate astăzi Turcia s-ar întinde până la Viena, ori chiar mai departe.

Să fim mândri că suntem români și să ne arătăm urmași vrednici și demni ai domnitorilor noștri Ștefan cel Mare și Sfânt, Constantin Brâncoveanu, Mihai Viteazul și alții, care au fost buni creștini și buni români în același timp. Să urmăm modelele noastre și nu modele străine care nu ni se potrivesc, pentru că numai așa ne vom îndeplini în istorie rolul nostru și ne vom păstra identitatea primită în germene de la Dumnezeu și șlefuită cu atâta trudă și jertfă în decursul istoriei noastre zbuciumate.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

⁵⁴⁰ În vara anului 2001 Parlamentul Ungariei a votat legea acordării așa numitei „legitimații de maghiar” pentru etnicii maghiari din afara granițelor țării.

Cuvânt la Ip⁵⁴¹

În Statele Unite ale Americii a avut loc recent o tragedie, pe care o cunoaștem cu toții. Două avioane de pasageri deturnate de teroriști de pe rutele lor au lovit clădirile World Trade Center din centrul orașului New York, alt aparat de zbor a căzut peste Pentagon, iar un al patrulea avion s-a prăbușit în statul Pensylvania și pe bună dreptate lumea întreagă s-a alarmat.

A fost o revanșă sau o poliță plătită Statelor Unite ale Americii de către o organizație teroristă, nemulțumită de politica externă a Statelor Unite. Întrucât de la războiul de secesiune dintre sudiști și nordiști desfășurat între anii 1861-1865 pe teritoriul Statelor Unite nu s-au purtat războaie, americanii nu au știut până acum ce înseamnă teama, sau mai bine zis groaza de a fi atacat. De data aceasta americanii au simțit însă din plin că gustul morții este amar, că rănilor dor cumplit, iar sângele vărsat este o mare pierdere. Deosebit de grav în acest atac terorist este faptul că oameni civili și-au pierdut viața. O astfel de tragedie nu are voie să se întâmple. Nu există nici un fel de justificare a unui asemenea act criminal.

La Ip însă, cu 61 de ani în urmă, nu au fost numai patru lovituri ucigăse, ca și cele patru avioane din Statele Unite ale Americii, ci 157 de lovituri criminale ale călăilor maghiari, care nu aveau nici un motiv să omoare. Mobilul asasinatului în masă de la Ip nu a fost acela de a le fura românilor pământul, pentru că acesta le fusese dăruit maghiarilor de către Hitler, ci motivul a fost acela de a stârpi românii de pe pământul pe care Dumnezeu l-a dat lor, de a șterge orice urmă a existenței lor pe aceste meleaguri și pentru a mistifica ulterior istoria în chip nerușinat, așa cum s-a mai întâmplat și înainte, afirmându-se că nu românii și înaintașii lor au fost cei dintâi locuitori ai Transilvaniei, ci maghiarii. Românii nu făcuseră nici un rău nimănui, nu aveau nici o vină, decât aceea de a trăi în propria lor țară, mult râvnită de alții.

⁵⁴¹ Această cuvântare a fost rostită de autor în localitatea Ip din județul Sălaj în 14 septembrie 2001, la trei zile după atacurile teroriste care au avut loc în Statele Unite ale Americii.

În ziua de 30 august 1940, prin odiosul dictat de la Viena, poporul român a fost răstignit, a fost înălțat pe sfânta cruce a nedreptății istoriei. La numai două săptămâni, în noaptea de 13 spre 14 septembrie 1940, soldații din pustă și-au înfipt lancea ucigașă în coasta poporului român, omorând în chip mișelesc și barbar o parte din el, la Ip. Trupele horthyste au fost conduse de către maghiarii din sat la casele unde locuiau familii de români, pentru a le extermina. Printre cei 157 de români asasinați unul avea treisprezece ani, patru aveau doisprezece ani, doi aveau unsprezece ani, patru aveau nouă ani, trei aveau opt ani, trei aveau șapte ani, trei aveau șase ani, patru aveau cinci ani, patru aveau patru ani, trei aveau trei ani, unul avea doi ani, o fetiță avea zece luni, iar un băiat avea doar șase luni. Barbaria și sadismul ucigașilor de la Ip s-a dovedit însă prin faptul că o fetiță pe nume Hosu Lucica Steluța, care avea doar trei săptămâni de când văzuse pentru prima dată lumina zilei, nu le-a trezit milă criminalilor, ba mai mult, aceștia au hotărât să nu o împuște, pentru a nu strica un glonț cu ea, ci au preferat să o spintece cu baioneta. După ce un soldat a străpuns-o cu baioneta, a ridicat-o deasupra capului și le-a zis celorlalți soldați: „Uitați-vă cum râde în baionetă!”. Pentru cine reprezentau acești treizeci și șase de copii o amenințare? Cu siguranță pentru nimeni. Din această cauză cei care au supraviețuit măcelului din această localitate, și noi, cei de astăzi, suntem datori să cinstim memoria celor asasinați la Ip. Să nu ne fie jenă să mărturisim lumii întregi faptele petrecute aici. Chiar din contră, să ne fie frică să se mai repete ceea ce s-a întâmplat aici și tocmai pentru a evita astfel de masacre sângeroase, să facem cunoscut întregii lumi ce s-a petrecut pe aceste locuri, așa cum fac evreii cu victimele holocaustului și așa cum face orice popor demn cu martirii săi.

Poporul român este creștin de 2000 de ani, fiindu-i vestită Evanghelia împărăției lui Dumnezeu de către Sfântul Andrei, cel dintâi Apostol al Domnului Hristos, pe când poporul maghiar este creștin numai de 1000 de ani. De asemenea, alta este să te botezi la maturitate, iar nu în pruncie. Noi ne-am născut ca popor creștin, calitatea de creștin ne este caracteristică de la naștere, deci ne-am format în acest duh, nu am primit creștinismul ca pe ceva din exterior,

la maturitate, ca un adaos. Așa se explică firea conciliantă a românului, pe care din nefericire unii o socotesc drept o slăbiciune și o exploatează în consecință.

Dacă Dumnezeu a așezat lângă noi și printre noi poporul maghiar, noi avem datoria de a-l accepta și de a conviețui pașnic, însă nu ne este îngăduit să-i lăsăm pe maghiari sau pe oricine altcineva să ne omoare. Nu mai suntem în Vechiul Testament să plătim ochi pentru ochi și dinte pentru dinte, noi ne călăuzim după învățăturile Noului Testament și trebuie să ne manifestăm cu iubire față aproapele și chiar față de vrăjmașii noștri, însă nu putem să ne lăsăm uciși, pentru că de vreme ce existăm, Dumnezeu cu siguranță are un plan cu noi.

Să nu uităm niciodată că jertfa cea unică a Fiului lui Dumnezeu este mântuitoare pentru întregul neam omenesc, de aceea nu mai sunt necesare alte sacrificii omenești pentru a ne mântui, căci așa cum a afirmat Sfântul Apostol Pavel: „Jertfa trupului lui Iisus Hristos s-a săvârșit o dată pentru totdeauna” (Evrei 10,10).

Americanii caută acum teroriștii care le-au atacat țara și le-au îndoliat poporul, pentru a-i pedepsi. Noi știm prea bine cine i-a ucis pe românii de la Ip, precum și din alte locuri din Transilvania în decursul istoriei și nu vrem răzbunare, însă avem datoria de a veghea și de a fi mereu treji, pentru a nu îngădui ca să se întâmple un nou Ip, Treznea sau Moisei. Să ne păzim de așa ceva.

Să ne ajute Bunul Dumnezeu ca jertfa de pe cruce a Fiului Său să nu ne fie zadarnică, și să ne străduim prin iertare și alte fapte bune să ne apropiem de împărăția cerurilor, pentru că altă cale de acces spre aceasta nu avem.

AMIN

Moment aniversar la Oradea: 200 de ani de la nașterea lui Emanuil Gojdu⁵⁴²

Familia Gojdu era originară din Moscopole, Grecia, de unde a emigrat în Polonia, pentru ca în cele din urmă să se stabilească la Oradea, unde la 21 februarie 1802 a văzut pentru prima dată lumina zilei pruncul Emanuil. Numele de Emanuil a fost unul foarte inspirat, însemnând în limba ebraică: „Cu noi este Dumnezeu”. În întreaga lui viață, Gojdu a fost un apropiat de Dumnezeu. A îmbinat cum numai el a știut iubirea de Dumnezeu cu iubirea de neam, patrie și limbă, ceea ce l-au și făcut să afirme: „Ca fiu credincios al Bisericii mele, îl laud pe Dumnezeu că m-a creat român”.

După absolvirea cursurilor Academiei de Drept se stabilește la Budapesta. În urma practicii obligatorii pe lângă un avocat, își deschide un birou propriu, care devine foarte căutat. Pledoariile și rechizitoriile lui sunt publicate drept model în revistele de specialitate din Ungaria și străinătate. De cea mai mare apreciere s-a bucurat rechizitoriul împotriva asasinului lui Petru Mocsony.

Emanuil Gojdu a fost un om plin de inițiative și curaj. A ieșit din inerția vremii, fiind vrednic de pomenire pentru toți maghiarii, căci în anul 1827 a fost cel dintâi cetățean al Ungariei care a întrebuințat limba maghiară în administrație, în detrimentul celei latine, aflate în uz atunci în această țară, prezentând la tribunal o petiție scrisă în ungurește.

În 21 mai 1848 în casa lui Emanuil Gojdu a avut loc o consfătuire, la care au participat mai multe personalități românești, printre care și Nicolae Jiga. Aici s-a hotărât ca în 25 iunie același an să aibă loc la Timișoara o adunare, la care să participe câte un reprezentant din fiecare comitat din Ardeal, pentru a discuta problemele românilor din Transilvania. Tot aici s-a hotărât că este bine ca românii ardeleni să aibă un ierarh din neamul lor, căci în

⁵⁴² Această comunicare a fost susținută de autor în data de 21 februarie 2002, la Teatrul de Stat din Oradea, în cadrul simpozionului dedicat marelui mecenat român Emanuil Gojdu.

vremea aceea Biserica Ortodoxă din Transilvania aparținea canonic de Mitropolia sârbă de la Carloviț.

În 1861 Gojdu a fost numit prefect al județului Caraș. Ca semn de prețuire, tinerimea română din Pesta i-a făcut cu această ocazie, în 8 ianuarie 1861, o caldă manifestație de simpatie. În drum spre Lugoj, a fost ovaționat în seara zilei de 18 ianuarie 1861 în gara din Timișoara, de unde a fost condus în oraș cu făclii și călăreți.

Gojdu a fost un mare apărător al drepturilor românilor, precum și ale celorlalte minorități din Ungaria. Întrucât el pretindea toleranță, nu putea să fie intolerant. În acest spirit, la congregația din Lugoj din 19 februarie 1861, a afirmat: „Cumpăna dreptății politice și sociale trebuie să stea în echilibru pentru toate popoarele din Ungaria. Patria este moșia tuturor, nici o naționalitate nu poate revendica dreptul întâiului născut în dauna celorlalte popoare. Naționalitățile sunt entități etnice coordonate, fără supremația uneia și subordonarea celorlalte”.

În același spirit tolerant și realist, Gojdu a cooptat maghiari și germani în reprezentanța județului Caraș, din a cărei populație 99% era alcătuită din români. Gojdu a cerut ca reprezentanța județului să fie formată din 250 de membri români și 150 de membri aparținând altor naționalități. Întrucât în întreg comitatul nu existau 250 de români capabili să ocupe locurile din reprezentanța județului, Gojdu a scris unor tineri români din alte comitate, pe care îi cunoștea, invitându-i să ceară posturi de funcționari în județul Caraș.

Pentru faptul că Emanuil Gojdu a acceptat și alte naționalități în reprezentanța județului Caraș, unii lugojeni nu au avut deplină încredere în sentimentele sale românești. Ajungând la urechile lui Gojdu acest zvon, marele român a afirmat în data de 31 ianuarie 1861, în sala prefecturii județului Caraș, memorabilele cuvinte: „Dacă aș ști că numai un strop din sângele meu nu ar fi curat românesc, mi-aș tăia vena cu sabia, ca să-l scot din trupul meu”.

Ca prefect al Carașului a numit funcționari români în conducerea județului, a introdus limba română în administrație, a întemeiat un fond pentru înființarea unui liceu românesc și a militat pentru românizarea liceului de stat din Lugoj.

În 1866 a fost ales deputat de Tinca. În campania electorală fiind aclamat de susținătorii săi, Gojdu a afirmat: „Voi strigați să trăiască Gojdu. Eu răspund: Gojdu numai până atunci să trăiască, până când va trăi pentru voi, pentru poporul român”.

La împlinirea vârstei de 60 de ani, la banchetul oferit în cinstea lui, Gojdu a afirmat: „Iubirea ce am către națiunea mea, neîncetat mă îmboldește a stăruî în faptă, ca încă și după moarte să erump de sub gliile mormântului, spre a putea fi în sânul națiunii mele”.

Ca om inteligent, cu simț practic și politic, Emanuil Gojdu a înțeles că numai prin progresul material al unui popor se poate asigura și progresul cultural al acestuia. În consecință, s-a luptat din răputeri și a reușit să facă o avere considerabilă, pe care a lăsat-o moștenire celor de un neam cu el, prin fundația care-i poartă numele. Avera lui Gojdu urma să fie administrată de o reprezentanță numită „Adepti zeloși ai religiei ortodoxe”, al cărei președinte trebuia să fie mitropolitul de la Sibiu. Tot la inițiativa marelui mecenat, sigiliul și inscripția reprezentanței erau: „Lăsați pruncii să vină la Mine! Fundația Gojdu 1870”.

Prin testament, Gojdu a lăsat ca o treime din venitul fundației înființate de el, și care îi poartă numele, să fie acordat sub formă de burse de studii tinerilor români ortodocși din Ungaria și Transilvania, lipsiți de posibilități financiare.

În același testament, Gojdu a dispus ca o altă mare sumă de bani să fie alocată pentru sprijinirea inițiativelor românești, pentru ridicarea nivelului de trai al românilor ortodocși și pentru întărirea Bisericii Ortodoxe Române din Ungaria și Transilvania.

Gojdu a făcut aceasta în dorința de a contracara politica de deznaționalizare și maghiarizare a românilor, susținută cu perseverență de Budapesta și într-o oarecare măsură a reușit. Prin bursele de studii ale fundației Gojdu, mulți români fără posibilități au urmat școli înalte, formându-se o pleiadă de intelectuali români ardeleni, care au rezistat formidabilelor presiuni de deznaționalizare practică de Ungaria. Prin acești intelectuali s-a răspândit cultura la sate, ajutând opera școlilor românești și a ASTREI de a menține trează conștiința națională a românilor în toate colțurile Transilvaniei.

Pentru atitudinea sa constantă de mare apărător al românilor din Ungaria și Transilvania, pentru inițiativa de emancipare a românilor ortodocși din Ardeal de sub jurisdicția Mitropoliei sârbești de Carloviț, precum și pentru fundația pe care a întemeiat-o, Ioan Cavaler de Pușcariu l-a numit pe bună dreptate pe Emanuil Gojdu „Cel mai bun român”.

Lupta neîncetată a lui Gojdu pentru păstrarea identității naționale a poporului român în condiții deosebit de grele, îl înscriu în cartea de aur a poporului român, încât marele mecenat a meritat cu prisosință ca la Oradea, locul său de naștere, să existe un colegiu național care să-i poarte numele. De asemenea, marea dragoste și fidelitate a lui Emanuil Gojdu față de credința ortodoxă străbună justifică pe deplin o clasă cu profil teologic în acest colegiu național, care în perioada interbelică era liceu confesional ortodox. S-au și făcut demersurile necesare în acest sens la Inspectoratul Școlar Județean Bihor, de unde am primit răspuns pozitiv. În aceeași problemă am solicitat acordul Patriarhiei Române, pe care urmează să îl primim cât de curând, iar Inspectoratul Școlar Județean Bihor urmează să înainteze actele Ministerului, de unde sperăm să primim un răspuns favorabil în cel mai scurt timp.

Veșnică să-i fie amintirea lui Emanuil Gojdu, încât tot mai mulți români să-i cunoască faptele și să-i urmeze pilda.

BIBLIOGRAFIE

Abrudan, Preot Prof. Dr. Dumitru și Cornițescu, Diac. Prof. Dr. Emilian, *Arheologie biblică*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994.

Acterian, Arșavir, *Cum am devenit creștin*, Editura Harisma, București, 1994.

Baba, Pr. Teodor, *Figura lui Moise în tradițiile iudaică, creștină și musulmană*, articol publicat în «Mitropolia Banatului» nr. 5/1988.

Băbuț, Diacon Gheorghe, *Pelerinul român*, Editura Pelerinul Român, Oradea, 1992.

Bălan, Arhim. Ioanichie, *Părintele Paisie Duhovnicul*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993.

Belenski, M. S., *Despre mitologia și filozofia Bibliei*, Traducere de Elena M. Florescu, Editura Politică, București, 1982.

Biblia sau Sfânta Scriptură, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988.

Biblia sau Sfânta Scriptură, Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, Versiune diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului, sprijinit pe numeroase alte osteneli, Tipărită cu binecuvântarea și prefața Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.

Bodogae, Preot Dr. Teodor, *Ajutoarele românești la mănăstirile din Sfântul Munte Athos*, Sibiu, 1940.

Bria, Preot Prof. Dr. Ion, *Dicționar de teologie ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994.

Bulgăr, Gheorghe, *Dicționar de sinonime*, Editura Palmyra, București, 1997.

Chiricescu, Dr. Constantin, *Introducere în Sfintele Cărți ale Testamentului Vechiu*, București, 1922.

Ciuhandu, Petre, *Creștinismul la români*, Editura Parohiei Malovăț, Craiova, 2000.

Cleopa, Arhim. Ilie, *Despre vise și vedenii*, Editura Bunavestire, Bacău, 1994.

Comorile Pustiei 3 Cuvioși Părinți Egipteni, **Avva Ioan Colov, Avva Ammona, Avva Zosima**, Editura Anastasia, 1995.

Crainic, Nichifor, *Sfințenia-împlinirea umanului*, Trinitas, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993.

Idem, *Nostalgia Paradisului*, Editura Moldova, Iași, 1994.

Davis, John D., *Dictionary of the Bible*, London.

Deseille, Placide, *Nostalgia Ortodoxiei*, Editura Anastasia, București, 1995.

Dicționar Biblic, Editura Cartea creștină, Oradea, 1995, p. 411.

Dicționarul explicativ al limbii române, Editura Univers Enciclopedic, Ediția a II-a, București, 1996.

Donini, Ambrogio, *După chipul și asemănarea omului*, Traducere de Eugen Costescu, Editura Politică, București, 1968.

Dura, Diac. Drd. Nicolae V., *Decalogul în expunere catehetică*, articol publicat în «Mitropolia Ardealului» nr. 7-9/1982.

Dură, Ioan, *Românii și Athosul*, Editura Cuget românesc, Bârda, 2002.

Evdokimov, Paul, *Taina iubirii*, Editura Christiana, București, 1994.

Idem, *Ortodoxia*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996.

Fillion, L. Cl., *Histoire d'Israël Peuple de Dieu*, Paris, 1927, Vol. I.

Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1992, Vol. I.

Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1993, Vol. II.

Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Editura Harisma, București, 1994, Vol. III.

Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1994, Vol. IV.

Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1995, Vol. V.

Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1997, Vol. VI.

Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii, Traducere din grecește, introducere și note de Dumitru Stăniloae, membru de onoare al Academiei Române, Editura Humanitas, București, 1999, Vol. VII.

Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, Vol. VIII.

Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, Vol. IX.

Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981 Vol. X.

Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii, Traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Huși, 1990, Vol. XI.

Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii, Traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Editura Harisma, București, 1991, Vol. XII.

Floca, Arhid. Prof. Dr. Ioan N., *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericească*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990, Vol. II.

Florea, Petru, *Opera exegetică a Sfântului Maxim Mărturisitorul*, Editura Academos, Tg-Mureș, 1998.

Florea, Petroniu, *Virtuțile la Părinții Filocalici*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2001.

Galeriu, Părintele, *Jerfă și răscumpărare*, Editura Harisma, 1991.

Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise sau despre desăvârșirea prin virtute*, Părinți și Scriitori Bisericești 29 Scrieri partea I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.

H. H. Pope Shenouda III, *Characteristics of the Spiritual Path*, Dar El Tebaa, 1991.

Hurjui, Pr. Nicolae, *Nori negri deasupra Muntelui Athos*, în «Credința ortodoxă», Revistă lunară de cultură, atitudine și spiritualitate a Episcopiei Romanului, Anul VII, Nr. 2, Februarie, 2003.

Ionescu, Nae, *Fenomenul legionar*, Editura Antet XX Press, București, 1993.

Iorga, Nicolae, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, Editura Ministeriului de Culte, București, 1928.

Josan, Nicolae, *Destinul geografic al poporului român*, Editura Universității din Oradea, 2002.

Kadas, Sotiris, *Mount Athos*, Ekdotike Athenon, Athens, 1988.

Liturghier, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987.

Lopuhin, A. P., *Istoria biblică a Vechiului Testament*, Traducere de Nicodim Patriarhul României, Tipografia Cărților Bisericești, București, Vol. II, 1944.

Manolache, Dumitru, *Sfântul Apostol Andrei la Dunărea de Jos*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001.

Mircea, Pr. Ioan, *Idoli sau icoane sfinte?*, articol publicat în «Ortodoxia», Nr. 1/1982.

Molitifelnic, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998.

Moshu, Ioan, *Limonariu sau livada duhovnicească*, Alba-Iulia, 1991.

Neaga, Pr. Prof. Dr. N., *Decalogul*, articol publicat în «Mitropolia Banatului» nr. 1-3/1957.

Idem, *Istoria timpurilor Vechi Testamentare*, articol publicat în «Mitropolia Ardealului» nr. 1-2/1958.

Nellas, Panayotis, *Omul-animat îndumnezeit*, Editura DEISIS, Sibiu, 1994.

Nicolae, Mitropolitul Ardealului, *Adunarea de pe Câmpia Libertății, preludiu al Adunării Naționale de la Alba Iulia din 1918*, articol publicat în revista «Mitropolia Ardealului» nr. 4-6, 1978.

Idem, *1918-1978 șase decenii de la unirea Transilvaniei cu România*, articol publicat în revista «Mitropolia Ardealului» nr. 10-12, 1978.

Origen, *Omilia la cartea Numeri, Omilia a XXII-a Despre fetele lui Salfaad*, Părinți și Scriitori Bisericești 6 Scrieri Alese Partea I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.

Patericul, Tipărit de Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Alba Iuliei, Alba-Iulia, 1999.

Patericul sinaitic, Editura DEISIS, Sibiu, 1995.

Păcurariu, Pr. Prof. Dr. Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Ediția a doua, București, 1991.

Idem, *Istoria Bisericii Românești din Transilvania, Banat. Crișana și Maramureș*, Cluj Napoca, 1992.

Idem, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, vol. III.

Idem, *Biserica Ortodoxă Română și unirea Principatelor*, publicat în: «Studii de istorie a Bisericii Ortodoxe Române», Editura Academiei Române, București, 2005.

Idem, *Biserica din Transilvania și marea unire*, publicat în: «Studii de istorie a Bisericii Ortodoxe Române», Editura Academiei Române, București, 2005.

Idem, *Preoți militari români în războiul pentru întregirea neamului*, publicat în: «Studii de istorie a Bisericii Ortodoxe Române», Editura Academiei Române, București, 2005.

Idem, *Preoți militari români în al doilea război mondial*, publicat în: «Studii de istorie a Bisericii Ortodoxe Române», Editura Academiei Române, București, 2005.

Pelt, J. B., *Histoire de l'Ancien Testament*, Paris, 1925.

Philon d'Alexandrie, *De vita Mosis*, Paris, 1967, Vol. I-II.

Plămădeală, Antonie, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Colecția Axios, București, 1995.

Popeangă, Prof. Dr. V., *Roman R. Ciorogariu, personalitate marcantă a generației unirii*, publicat în «Roman R. Ciorogariu (1852-1936)», Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, 1981.

Popescu, Teodor M., *Meditații Teologice*, Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, 1997.

Popovici, Arhimandritul Iustin, *Omul și Dumnezeu-om*, Studiu introductiv și traducere: Pr. prof. Ioan Ică și diac. Ioan I. Ică jr., Editura DEISIS, Sibiu, 1997.

Prohodul Domnului Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, tipărit cu binecuvântarea și din îndemnul Prea Fericitului Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1969.

Răducă, Preot Dr. Vasile, *Antropologia Sfântului Grigorie de Nyssa*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996.

Rosen, Dr. Moses, *În lumina Torei*, București, 1980.

Idem, *Învățăături biblice*, București, 1981.

Rusu, Pr. Vasile, *Rolul lui Roman Ciorogariu în Mișcarea tribunistă arădeană*, articol publicat în «Mitropolia Banatului» nr. 1-2, 1985.

Schmemann, Alexandre, *Euharistia taina Împărăției*, Editura Anastasia, București.

Secaș, Protopop Gheorghe, *Sfânta Scriptură*, articol publicat în «Telegraful român» nr. 33-36/1969.

Sfântul Dionisie Areopagitul, *Opere complete*, Traducere, introducere și note de Pr. Dumitru Stăniloae, Editura Paideia, București, 1996.

Siluan, Cuviosul Athonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*, Editura DEISIS, Alba Iulia, 1994.

Slătineanu, Arhiereu Prof. Univ. Dr. Irineu, *Experiențe mistice la părinții Orientali*, vol. I, Editura Universitaria, Craiova, 2002.

Sofronie, Arhimandritul, *Rugăciunea - experiența vieții veșnice*, Editura DEISIS, Sibiu, 1998.

Stăniloae, Dumitru, *Ortodoxie și Românism*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1939.

Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1978, Vol. I.

Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1978, Vol. II.

Idem, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia Ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986.

Idem, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987.

Idem, *Iisus Hristos lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, Editura Anastasia, 1993.

Idem, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Editura Omniscop, Craiova, 1993.

Streza, Drd. N., *Clerici români participanți la Revoluția din 1848*, articol publicat în revista «Mitropolia Ardealului» nr. 4-6, 1978.

Șerbănescu, Pr. Nicolae I., *Politica religioasă a lui Mihai Viteazul*, Editura Arhiepiscopiei Târgoviștei, Târgoviște, 2001.

Știrban, Marcel, *Problema unirii Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România (octombrie-noiembrie 1918)*, articol publicat în volumul «D. Prodan, Puterea modelului», Fundația Culturală Română, Cluj Napoca, 1995.

Tarnavschi, Dr. Vasile, *Introducere în Sfintele Cărți ale Testamentului Vechiu*, Cernăuți, 1928.

Τεγόπουλος-Φυτράκης, *Ελληνικό λεξικό ορθογραφικό, ερμηνευτικό, ετυμολογικό, συνωνύμων, αντιθέτων, κυρίων ονομάτων*, Εκδόσεις Αρμονία Α. Ε., Γ΄ Έκδοση, Αθήνα, 1990.

Timiadis, Mitropolit Emilianos, *Preot parohie înnoire*, Traducere de Paul Brusanowski, Editura Σοφία, București, 2001.

Tonciulescu, Paul Lazăr, *Impactul Romei asupra Daciei*, Editura Miracol, București, 1997.

Uspensky, Leonid, *Teologia icoanei*, Editura Anastasia, București, 1994.

Vasile, Episcopul Oradiei, *Episcopul Roman Ciorogariu luptător pentru libertatea și dreptatea poporului român din Transilvania*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 7-9, 1976.

Idem, *Luptători bihoreni pentru împlinirea idealului de unitate națională*, articol publicat în revista «Mitropolia Ardealului» nr. 4-6, 1978.

Idem, *Unirea Principatelor Române, Rolul Bisericii Ortodoxe Române în înfăptuirea unirii*, articol publicat în Îndrumătorul Bisericesc Misionar și Patriotic editat de Episcopia Ortodoxă Română Oradea, 1989.

Vesa, Vasile, *Înfăptuirea României Mari*, articol publicat în volumul «O istorie a românilor», Fundația Culturală Română, Cluj Napoca, 1998.

Yannaras, Christos, *Heidegger și Areopagitul*, Traducere de Nicolae Șerban Tanașoca, Editura Anastasia, București, 1996.

Bibliografie auxiliară la Moise

A d'Ales, *Dictionnaire apologetique de la foi catholique*, Paris, Vol. III.

Abrudan, Magistrand Dumitru, *Vechiul Testament în scrierile Fericitului Augustin*, articol publicat în «Studii Teologice», Nr. 3-4/1963.

Idem, *Septuaginta și problema inspirației ei*, articol publicat în «Ortodoxia», Nr. 1/1975.

Basarab, Pr. Dr. Mircea, *Sfânta Scriptură și interpretarea ei în concepția Sfântului Vasile cel Mare*, articol publicat în «Mitropolia Banatului» Nr. 4-6/1979.

Bogdaproste, Drd. Gheorghe, *Valoarea Vechiului Testament pentru creștini după Fericitul Augustin*, articol publicat în «Studii Teologice» Nr. 1-2/1971.

Balșacov, A. Ghimpu, *Date ale Bibliei confirmate de cercetările arheologice și istorice*, articol publicat în «Studii Teologice» Nr. 1-2/1971.

Bonsirven, J., *Le Judaisme Palestinien sa theologie*, Paris 1880.

Bricout, J., *Dictionnaire pratique des connaissances religieuses*, Paris, 1926, Vol. VI.

Brueggemann, Walter, *Genesis interpretation. A Bible commentary for teaching and preaching*, Atlanta, 1982.

Călugăr, D., *Sfânta Scriptură*, articol publicat în «Telegraful Român» Nr. 15-16/1978.

Charles, Raymond, *L'Ancien Testament dans le Nouveau*, Paris, 1937.

Childs, Brevard S., *The Book of Exodus. A Critical, Theological Commentary*, Louisville, 1974.

Ciudin, Pr. Prof. N., *Studiul Vechiului Testament*, Manual pentru Seminariile Teologice, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978.

Dennefeld, L., *Histoire d'Israël et de l'Ancien Orient*, Bloud and Gay, 1935.

Desnoyers, L., *Histoire du Peuple Hebreu*, Paris, 1922, Vol. I. *Dictionnaire des religions*, Directeur de la publication Paul Poupard, Presses Universitaires de France, Paris, 1984.

Eliade, Mircea, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Traducere de Cezar Baltag, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, Vol. I.

Eliade, Mircea; Couliano, Ioan P., *Dictionnaire des religions*, Paris, 1990.

Felea, Pr. Ilarion V., *Convertirea creștină*, Sibiu 1935.

Filaretos, S. D., *Legea și poruncile lui Dumnezeu. Decalogul și Evanghelia*, Traducere de Gherasim Episcopul Romanului, București, 1906.

Filipciuc, Pr. Alexandru de Petrova, *Adevărul istoric al Genezei*, Oradea, 1931.

Georgescu I. V., *Demonologia Vechiului Testament. Azazel*, București, 1934.

Gregory of Nyssa, *The life of Moses*, Translation, introduction and notes by Abraham J. Mahlerbe and Everett Ferguson, Toronto, 1978.

Hodoroabă, Pr. N. V., *Istoria Sfântă a Vechiului și Noului Testament*, Iași, 1931.

Jaccoliot, Louis, *Moise Manou Mahomet*, Paris, 1941.

Kernbach, Victor, *Dicționar de mitologie generală*, Editura Albatros, București, 1983.

Margolis, Max. L. et Marx, Alexandre, *Histoire du Peuple Juif*, Traducere în limba franceză de J. Robillot, Paris, 1930.

Meunier, Mario, *Recits sacrés de l'Ancien et du Nouveau Testament*, Paris, 1941.

Mica Biblie, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1977.

Montet, Edouard, *Histoire du Peuple d'Israel*, Paris, 1926.

Munteanu, Dr. L. G., *Pentateuhul în fața criticei moderne*, Cluj, 1937.

Neaga, Pr. Prof. Dr. N., *Profeții mesianice în Vechiul Testament. Texte*, Sibiu, 1929.

Idem, *Profețiile lui Moise despre Hristos*, articol publicat în «Telegraful Român» Nr. 39-40/1960.

Idem, *Septuaginta*, articol publicat în «Mitropolia Ardealului» Nr. 3-5/1964.

Idem, *Atitudinea Sfântului Apostol Pavel față de Vechiul Testament*, articol publicat în «Mitropolia Ardealului» Nr. 8-9/1967.

Olariu, Dr. I., *Introducere în Cărțile Sfinte ale Testamentului Vechi și Nou*, Caransebeș, 1912.

Partenie, Pr. P. și Popescu Pr. I. F., *Istoria Sfântă a Vechiului Testament cum și a Noului Testament*, București, 1935.

Pauch, Wilhelm, *Melanchton and Bucer*, Philadelphia U. S. A. The Westminster Press.

Popescu, Dr. Constantin I., *Istoria Sfântă a Vechiului Testament*, București, 1924.

Roger, Henri, *Les religions révélées*, Paris, 1928, Vol. I.

Sanda, Pr. I., *Șarpele de aramă*, articol publicat în «Telegraful român» Nr. 5-6/1961.

Idem, *Moise profetul*, articol publicat în «Telegraful român» Nr. 31-32/1963.

Saurat, Denis, *Histoire des Religions*, Paris, 1933.

Schuré, Edouard, Marii inițiați. Din istoria tainică a Religiiilor. Moise. Misiunea lui Israel, în românește de P. Mușoiu.

Sîrbu, C., *Sfânta Scriptură*, articol publicat în «Telegraful român» Nr. 25-26/1970.

Idem, *Din nou despre Sfânta Scriptură*, articol publicat în «Telegraful român» Nr. 35-36/1970.

Studiul Vechiului Testament, Manual pentru uzul studenților Institutelor Teologice, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1985.

Tache, Aurelian, *Adevărul despre Cărțile Sfinte*, Editura Științifică, București, 1963.

Toussaint, C., *Les origines de la religion d'Israël*, Paris, 1931.

Vasilescu, Diac. Prof. Dr. Emilian, *Istoria Religiilor*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.

Weill, Julien, *La foi d'Israel*, Paris, 1926.

CUPRINS

Cuvânt înainte.....	5
Moise.....	7
1 Introducere.....	7
2 Nașterea și copilăria lui Moise.....	16
3 Moise apărător al evreilor și fuga lui în Madian.....	19
4 Chemarea lui Moise.....	20
5 Moise și faraon.....	22
6 Plăgile asupra Egiptului.....	23
7 Ieșirea din Egipt.....	29
8 Trecerea prin Marea Roșie.....	31
9 Călătoria spre Canaan.....	32
10 Legea din Sinai.....	35
11 Vișelul de aur.....	39
12 Preocupări sfinte.....	41
13 Canaanul.....	46
14 Peregrinări prin pustie.....	49
15 Șarpele de aramă.....	51
16 Balaam.....	52
17 Sfârșitul lui Moise.....	53
18 Iosua Navi.....	56
19 Pentateuhul lui Moise.....	61
20 Personalitatea lui Moise.....	64
21 Moise în Noul Testament.....	67
22 Moise oglindit în operele Sfinților Părinți.....	68
23 Concluzii paralele.....	87
Criza României de astăzi este materială sau spirituală?.....	91
Iisus Hristos, Dumnezeu și om într-un ipostas.....	97
Samarinenii.....	107
Credința.....	115
Puterile îngerești și Sfânta Liturghie.....	120
Sfinții și animalele.....	127
Chipul monahului la Sfinții Părinți.....	138
I Vocația monahală.....	140

II Misiunea și scopul călugăriei.....	143
III Părintele duhovnicesc.....	143
IV Starea călugărească este mare.....	144
V Virtuțile călugărești.....	146
1. Lepădarea de lume.....	146
2 Sărăcia de bună voie.....	149
3 Ascultarea de bună voie.....	152
4 Fecioria.....	154
5 Statornicia în mănăstire.....	155
6 Privegherea.....	156
7 Postul.....	157
8 Munca.....	157
9 Lectura.....	158
10 Răbdarea.....	158
11 Smerenia.....	159
12 Iubirea.....	160
VI Nevoințele monahale trebuie făcute cu măsură.....	160
VII Pustnicia.....	162
VIII Ispitele călugărilor.....	166
IX Călugării biruiți de draci.....	167
X Dracii biruiți de călugări.....	168
XI Călugării veacului de pe urmă.....	169
„Nebunul” în paginile Sfintei Scripturi.....	171
Începuturile vieții creștine la „gurile Dunării”.....	177
Sfântul Munte Athos înainte și după căderea Constantinopolului sub turci (29 mai 1453).....	185
Părintele Dumitru Stăniloae și Filocalia.....	199
Consumismul.....	205
1 Omul și lumea înainte de păcat.....	205
2 Omul și diavolul.....	213
3 Omul și lumea după căderea în păcat.....	214
4 Consumismul și consecințele lui.....	215
5 Pedepsa consumiştilor.....	217

6 Cum să evităm consumismul.....	218
7 Răsplata celor ce nu sunt robi ai lumii.....	222
Sfântul Ștefan al românilor.....	223
Moștenirea duhovnicească a Țărilor Balcanice și rolul Bisericii din Balcani în Europa Unită.....	234
Rolul Bisericii Ortodoxe Române în momentele cruciale ale istoriei moderne a poporului român.....	239
1 Conștiința unității românilor din cele trei provincii românești.....	239
2 Rolul Bisericii Ortodoxe Române în afirmarea conștiinței unității naționale a românilor.....	239
3 Unirea lui Mihai Viteazul.....	240
4 Revoluția de la 1848.....	240
5 Mitropolitul Andrei Șaguna.....	242
6 Unirea Moldovei cu Țara Românească.....	243
7 Biserica Ortodoxă Română și războiul de independență de la 1877-1878.....	245
8 Memorandumul din 1892.....	246
9 Marea Unire de la 1918.....	247
10 Episcopul Roman Ciorogariu.....	250
11 Primul război mondial.....	254
12 Perioada interbelică.....	256
13 Al doilea război mondial.....	256
14 Perioada comunistă.....	259
România în noul context european.....	260
Cuvânt la alegerea ca Arhiepiscop Vicar al Oradiei.....	263
Cuvânt la hirotonirea într-un Arhiepiscop.....	266
Cuvânt la deschiderea anului universitar 2000-2001.....	270
Cuvânt la absolvirea anului IV Teologie Pastorală.....	273
Cuvânt la Guruslău.....	277
Cuvânt la Ip.....	280
Moment aniversar la Oradea: 200 de ani de la nașterea lui Emanuil Gojdu.....	283
Bibliografie.....	287
Cuprins.....	299